

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS EPISTOLARUM LIBER PRIMUS.

ARGVMENTVM EPIST. SEQ.

Cæcilij Cypriani epistola ad Cornelium papam, de fidei Christi confessione, cõgratulantis & hortantis, ut constanter & firmiter ad omnem patientiã perseueret.

EPISTOLA I.

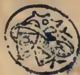
CYPRIANVS CORNELIO FRATRI SAL.

OGNOVIMVS *frater charißime fidei ac uirtutis uestræ testimonia gloriosa, & confeßionis uestræ honorem sic exultanter accepimus, ut in meritis ac laudibus uestris nos quoq; participes ac socios cõputemus. Nam cum nobis & ecclesia una sit & mens iuncta, & indiuidua concordia, quis non sacerdos in consacerdotis sui laudibus, tanquàm in suis proprijs gratuletur? Aut quæ fraternitas in fratrum gaudio non ubiq; lætetur?* Exprimi *satis non potest, quanta ista exultatio fuerit, & quanta læticia, cum de uobis prospera & fortia cõperissemus, ducem te illic confeßionis fratribus extitisse, sed & confeßionem ducis de fratrum consensione creuisse, ut dum præcedis ad gloriam, multos feceris gloriæ comites, & confessorem populum suaseris fieri, dum primus paratus es pro omnibus confiteri: ut non inueniamus quid prius prædicare in uobis debeamus, utrum'ne tuã promptam & stabilẽ fidem, an inseparabilem fra*

Fidei unitas congratulationis causa.

Ducis confessio subditorum est conuersio.

trum

a

Carthusiæ Romanæ

Episcopi uirt' adunatio fraternitatis.

trum charitatem. Virtus illic episcopi præcedentis publicè comprobata est, adunatio sequentis fraternitatis ostensa est dum apud uos unus animus & una uox est, ecclesia omnis Romana confessa est. Claruit fratres charissimi fides, quam de uobis beatus Apostolus prædicauit. Hanc laudem uirtutis & roboris firmitatem, iam tunc in spiritu præuidebat, & præconio futurorum merita uestra contestans, dum parētes laudat, filios prouocat: dum sic unanimes, dum sic fortes estis, magna & cæteris fratribus unanimitatis & fortitudinis exempla tribuistis. Docuistis granditer deum timere, Christo firmiter adhærere, plebem sacerdotibus in periculo iungi, in persecutione fratres à fratribus non separari, concordiam simul iunctam uinci omnino nō posse, quicquid simul petitur à cunctis, deum pacis pacificis exhibere. Prosilierat aduersarius terrore uiolento Christi castra turbare, sed quo impetu uenerat, eodem impetu pulsus est, & quantum formidinis & terroris attulit, tantum fortitudinis inuenit & roboris: supplantare se iterū crediderat posse dei seruos, & uelut tyrones & rudes, quasi minus paratos & minus cautos, solito suo more concutere. Vnum primo aggressus, ut lupus ouem secernere à grege, ut accipiter columbam ab agmine uolantiū separare tentauerat. Nam cui non est aduersus omnes satis uirium, circumuenire quærit solitudinem singulorum. Sed retusus adunati exercitus fide pariter & uigore, intellexit milites Christi uigilare iam sobrios, & armatos ad prælium stare, uinci nō posse, mori posse, & hoc ipso inuictos esse, quia nec mori timent, nec repugnare cōtra impugnantes, cum occidere innocentibus nec nocentem liceat, sed promptè & animas & sanguinem tradere, ut cum tanta in seculo maliciæ sæuitia grassetur, à malis & sæuis uelocius recedatur. Quale illud fuit sub oculis dei spectaculum gloriosum? quale in conspectu Christi & eius ecclesiæ gaudium? Ad pugnam quam tentauerat

Roma. 1.

Concordia inuicta.

Aduersarius singulos aggreditur.

Exercitus unitus dispersofortior.

Christi milites mortis contemptores.

uerat hostis inferre, non singulos milites, sed semel tota castra prodijsse. Omnes enim constat uenturos fuisse, si audire potuissent, cum accurrerit properanter, & uenerit quisquis audiuit. Quot illi lapsi, gloriosa confeßione sunt restituti? Steterunt fortes, & ipso dolore pœnitentiæ facti ad prælium fortiores, ut appareat nuper *subitatos esse, & nouæ atq; insuetæ rei pauore trepidasse. Redijsse ad se postmodum, fidem ueram & uires suas de dei timore collectas, ad omnem patientiam constanter & firmiter roborasse, nec iam stare ad criminis ueniam, sed ad paßionis coronam. Quid ad hæc Nouatianus frater, utrum'ne iam deponit errorem, an uero (qui dementiū mos est) ipsis bonis & prosperis nostris plus adactus est ad furorem? & quo magis ac magis dilectionis ac fidei crescit hic gloria, illic dissensionis & zeli crudescit insania? nec uulnus suū miser curat, sed adhuc grauius & se & suos uulnerat: in perniciem fratrum lingua sua perstrepens, & facundiæ uenenatæ iacula contorquens, magis durus secularis philosophiæ prauitate, quàm philosophiæ dominicæ lenitate pacificus: desertor ecclesiæ, misericordiæ hostis, interfector pœnitentiæ, doctor superbiæ, ueritatis corruptor, proditor charitatis? Agnoscit'ne iam qui sit sacerdos dei? quæ sit ecclesia & domus Christi? qui sint dei serui, quos diabolus infestet? qui sint Christiani, quos antichristus impugnet? Neque enim quærit illos, quos iam subegit, aut gestit euertere, quos iam suos fecit. Inimicus & hostis ecclesiæ quos alienauit ab ecclesia & foras duxit, ut captiuos & uictos contemnit, & præterit: eos pergit lacessere, in quibus Christum cernit habitare. Quanquam & si aliquis ex talibus fuerit apprehensus, non est quod sibi quasi in confeßione nominis blandiatur, cum constet si occisi eiusmodi extra ecclesiam fuerint, fidei coronam non esse, sed pœnam potius esse perfidiæ, nec in domo dei inter unanimes habitaturos esse, quos uidemus de pa-

*al. dubitasse.

Nouatianus fidei hostis.

Dementiū mos.

Nouatiani uenenata facūdia

Hortatio. cifica & diuina domo furore discordiæ recessisse. Hortamur planè quãtum possumus pro charitate mutua, qua nobis inuicem cohæremus, ut (quoniam prouidentia domini monentis instruimur, & diuinæ misericordiæ cõsilijs salubribus admonemur, appropinquare iam certaminis & agonis nostri diem) ieiunijs, uigilijs, orationibus insistere cum omni plebe non desinamus. Incumbamus gemitibus aßiduis, & deprecationibus crebris. Hæc sunt enim nobis arma cœlestia, quæ stare & perseuerare fortiter faciunt. Hæc sunt munimenta spiritualia & tela diuina, quæ protegunt. Memores nostri inuicem simus, concordes atq; unanimes, utrobiq; pro nobis semper oremus, pressuras & angustias mutua charitate releuemus. Et si quis hinc nostrum prior diuinæ dignationis celeritate præcesserit, perseueret apud deũ nostra dilectio, pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam patris non cesset oratio. Opto te frater charißime semper bene ualere.

Etiam defuncti orãt pro uiuis.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Epistola beati Cypriani, nonnullorumq; episcoporũ ad Cornelium papam, in qua docent, eos ecclesiæ communioniq; admitti debere, qui prioribus persecutionibus ob tormentorum metum à fide defecerunt, & dolenter ac iugiter diuina postmodum solatia implorantes, pro domini sui nomine, ac pro sua salute fortiter stare & repugnare profiterentur.

EPISLOLA. II.

CYPR. LIBERALIS, CALYDONIVS, Nicomedes, Cæcilius, Iunius, Marutius, Felix, Successus, Faustinus, Fortunatus, Victor, Saturninus, alius Saturninus, Rogatianus, Satius, Secundinus, alius Saturninus, Eutyches, alius Saturninus, Aurelius, Priscus, Herculanus, Victoricus, Quintus, Honoratus Mãthaneus, Hortẽsianus, Gerianus, Iambus, Donatus, Pomponius, Polymarcus, Demetrius, alius Donatus, Priuatianus, Fortunatus, Rogatus, & Munnullus

Cornelio

CORNELIO FRATRI SAL.

Tatueramus quidem iampridem frater chariſsime, participato inuicem nobiſcum conſilio, ut qui in perſecutionis infeſtatione ſupplantati ab aduerſario & lapſi fuiſſent, ac ſacrificijs ſe illicitis maculaſſent, agerent diu pœnitentiam plenam, & ſi periculũ infirmitatis urgeret, pacem ſub ictu mortis acciperent. Nec enim fas erat, aut permittebat paterna pietas & diuina clementia, eccleſiam pulſantibus claudi, & dolẽtibus & deprecantibus ſpei ſalutaris ſubſidium denegari, ut de ſeculo recedentes ſine communicatione, aut pace domini dimitterentur, cum permiſerit ipſe, qui legem dedit, ut ligata in terris, etiam in cœlis ligata eſſent: ſolui autem poſſent illic, quæ hic prius in eccleſia ſoluerentur. Sed cum uideamus diem rurſus alterius infeſtationis appropinquare cœpiſſe, & crebris atq; aſsiduis oſtenſionibus admoneamur, ut ad certamen, quod nobis hoſtis indicit, armati & parati ſimus, plebem etiam nobis diuina dignatione cõmiſſam exhortationibus noſtris præparemus, & omnes omnino milites Chriſti, qui arma deſiderãt, & prælium flagitant, intra caſtra domini colligamus: neceſsitate cogente, cenſuimus, eis qui de eccleſia domini nõ receſſerunt, ſed pœnitentiam agere & lamentari ac dominũ deprecari à primo lapſus ſui die non deſtiterunt, pacem dandam eſſe, & eos ad præliũ, quod imminet, armari & inſtrui oportere. Obtemperantis eſt nanq; oſtenſionibus atq; admonitionibus iuſtis, ut à paſtoribus oues in periculo non deſerantur, ſed grex omnis in unum congregetur, & exercitus domini ad certamen militiæ cœleſtis armetur. Merito enim trahebatur dolentium pœnitentia tẽpore longiore, ut infirmis, ſi qui eſſent, in exitu ſubueniretur, quandiu quies & tranquillitas aderat, quæ differre diu plangentium lachrymas, & ſubuenire ſerò morientibus in infirmitate pateretur. At uero nũc non

Pax pœnitentibus morte datur.

Eccleſia pulſantibus aperiẽda.

Pax fortibus necessaria. infirmis, sed fortibus pax necessaria est, nec morientibus, sed uiuentibus communicatio à nobis danda est, ut quos excitamus & exhortamur ad prælium, non inermes & nudos relinquamus, sed protectione sanguinis & corporis Christi muniamus: & cum ad hoc fiat eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela, quos tutos esse cōtra aduersarium uolumus, munimento dominicæ saturitatis armemus. Nam quomodo docemus aut prouocamus eos in confeßione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus? Aut quomodo ad martyrij poculum idoneos facimus, si non eos ad bibendum prius in ecclesia poculum domini iure communicationis admittimus? Interesse debet frater charißime inter eos qui uel apostatauerunt, & ad seculū cui renunciauerant reuersi, gentiliter uiuunt, uel ad hæreticos transfugæ facti, cōtra ecclesiam parricidialia quotidie arma suscipiunt: & inter eos qui ab ecclesiæ limine non recedentes & implorantes iugiter ac dolenter diuina & paterna solatia, nunc se ad pugnam paratos esse, & pro domini sui nomine, ac pro sua salute stare fortiter, & pugnare profitentur. Hoc in tempore pacem nos non dormientibus, sed uigilantibus damus: pacem non delicijs, sed armis damus: pacem non ad quietem, sed ad aciem damus. Si secundum quod eos audimus, fortiter steterint & aduersarium uobiscum in congreßione prostrauerint, non pœnitet pacem conceßisse tam fortibus, imò episcopatus nostri honor grandis & gloria est, pacem dedisse martyribus, ut sacerdotes qui sacrificia dei quotidie celebramus, hostias deo & uictimas præparemus. Si autem, quod dominus auertat, à fratribus nostris aliquis lapsorum fefellerit, ut pacem subdole petat, & impendentis prælij tempore communicationem non præliaturus accipiat, seipsum fallit & decipit, qui aliud corde occultat & aliud uoce denunciat. Nos inquantum nobis & uidere

Eucharistia accipientibus tutela.

Pax uigilantibus datur.

& iudicare conceditur, faciem singulorum uidemus, cor scrutari & mentem perspicere non possumus. De his iudicat *occultorum scrutator & cognitor citò uenturus, & de arcanis cordis atque abditis iudicaturus. Obesse autem mali bonis non debent, sed magis mali à bonis adiuuari.* Nec ideo *martyrium facturis pax neganda est, quia sunt quidam negaturi, cum propter hoc pax sit danda omnibus militaturis, ne per ignorantiam nostram ille incipiat præteriri, qui habet in prælio coronari.* Nec *quisquam dicat, qui martyrium tulit, sanguine suo baptizatur: nec pax illi ab episcopo necessaria est habituro gloriæ suæ pacem, & accepturo maiorem de domini dignatione mercedem.* Primo *idoneus esse non potest ad martyrium, qui ab ecclesia non armatur ad prælium: & mens deficit, quam non recepta eucharistia erigit, & accendit.* Dominus *enim in euangelio suo ait: Cum autem uos tradiderint, nolite cogitare quid loquamini: dabitur enim uobis illa hora quid loquamini: non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Cum autem dicat in traditis, atque in confessione nominis constitutis loqui spiritum patris, quomodo potest ad confessionem paratus aut idoneus inueniri, qui non prius pace accepta receperit spiritum patris, qui corroborans seruos suos, ipse loquitur & confitetur in nobis?* Tunc *deinde si relictis omnibus rebus suis fugerit, & in latebris atque in solitudine constitutus in latrones fortè incurrerit, aut in febribus & in languore decesserit: non'ne nobis imputabitur quòd tam bonus miles, qui omnia sua dereliquit, & contempta domo, & parentibus, ac liberis, sequi dominum suum maluit, sine pace & sine communicatione decessit?* Non'ne *nobis uel negligentia segnis, uel duritia crudelis adscribetur in die iudicij, quòd pastores creditas & cōmissas nobis oues, nec curare in pace, nec in acie uoluerimus*

Faciē uidemus, cor uerò non.

Scrutator cordium deus.

Eucharistia sumpta erigit.

Matth. 10.

Mar. 10.

Ezech.14. *armare? Non'ne nobis ingeretur à domino, quod per prophetam suum clamat & dicit: Ecce lac cõsumitis, & lanis uos tegitis, & quod crassum est interficitis: & oues meas non pascitis: quod infirmatum est, non confortastis: & quod male habuit, non corroborastis: & quod contribulatum est, non consolati estis: & quod errabat, non reuocastis: & quod perijt, non inquisistis: & quod forte fuit, confecistis labore: & dispersæ sunt oues meæ: eò quòd non sunt pastores: & factæ sunt in comesturam omnibus bestijs agri: & non fuit qui inquireret, neq; qui reuocaret. Propterea hæc dicit dominus: Ecce ego super pastores, & inquiram oues meas de manibus eorum, & auertam eos ne pascant oues meas, & iam non pascent eas: & extraham oues meas de ore eorum, & pascam eas cum iudicio. Ne igitur quòd ore nostro pacē negamus, quòd duritiam magis humanæ crudelitatis, quàm diuinæ & paternæ pietatis dulcedinem apponimus, oues nobis cõmissæ à domino reposcantur, placuit nobis sancto spiritu suggerente, & domino per uisiones multas & manifestas admonente (quia hostis nobis imminere prænunciatur & ostenditur) colligere intra castra milites Christi: & examinatis singulorum causis, pacem lapsis dare, imò pugnaturis arma suggerere: quod credimus uobis quoque paternæ misericordiæ contemplatione placiturum. Quòd si de collegis aliquis extiterit, qui urgente certamine pacem fratribus & sororibus non putat dandam, reddet ille rationem in die iudicij domino, uel importunæ censuræ, uel inhumanæ duritiæ suæ. Nos quod fidei & charitati, & solicitudini congruebat, quæ erāt in conscientia nostra protulimus, diem certaminis appropinquasse, hostem uiolentum cito contra nos exurgere, pugnam non talem qualis fuit, sed grauiorem multo & acriorem uenire: hoc nobis diuinitus frequenter ostenditur, de hoc nos prouidentia & misericordia domini sæpius admonere dignatur,*

tur, de cuius ope & pietate, qui in eum confidimus, possumus esse securi, quia qui in pace militibus suis futuram prænunciat pugnam, dabit militantibus in congreßione uictoriam.

ARGVMENT. EPIST. SEQV.

Eiusdem ad eundem epistola hortatoria cōtra hæresiarchas, qui facturi sunt cum minantur ex necessitate nostra uirtutem, quatenus nobis semel moriendum sit. Ostendit præterea qualiter sacerdotalis autoritas, & potestas diuina dignatione firmetur: & inde obortas hæreses, & nata esse schismata, quod dei sacerdotibus obtemperare noluerint.

EPISTOLA III.

CYPR. CORNELIO FRATRI SAL.

Egi literas tuas frater charißime, quas per Saturum fratrē nostrum acoluthum misisti, & dilectionis fraternæ, & ecclesiasticæ disciplinæ, & sacerdotalis censuræ satis plenas, quibus significasti Felicißimum hostem Christi, non nouum, sed iampridem ob crimina sua plurima & grauißima ostensum, & non tantum mea, sed & plurimorum coëpiscoporum sententia condemnatum & reiectum, & à te illic esse ab ecclesia prohibitum, & cum uenisset stipatus caterua & factione desperatorum, uigore pleno (quo episcopum agere oportet) pulsum de ecclesia esse, de qua iampridē cum suis similibus, dei maiestate & Christi domini iudicis nostri seueritate depulsus est, ne schismatis & dißidij autor, ne pecuniæ cōmissæ fraudator, ne stuprator uirginum, ne matrimoniorum multorū depopulator, atq; corruptor, ultra adhuc sponsam Christi incorruptam, sanctam, pudicam, præsentiæ suæ dedecore, & impudica, atq; incesta contagione uiolaret. Sed enim lecta alia tua epistola frater, quam primus literis subiunxisti, satis miratus sum, cum animaduertissem te minis atq; terroribus eorum qui uenerant,

Nouatianum intellige.

a 5 aliquan

aliquantum esse cōmotum, cum te (secundum quod scripsisti) aggressi essent cum summa desperatione communantes, quòd si literas quas attulerant non accepisses, publicè eas recitarēt, & multa turpia & probrosa, & ore suo digna proferrent. Quòd si ita res est frater, ut nequißimorū timeatur audacia, ut quod mali iure, atq; æquitate non possunt, temeritate atque desperatione perficiant, actum est de episcopatus uigore, & de ecclesiæ gubernandæ sublimi ac diuina potestate, nec Christiani ultrà aut durare, aut esse possumus, si ad hoc uentū est, ut perditorum minas atq; insidias pertimescamus. Nam & gentiles & Iudæi minantur, & hæretici atq; omnes quorum pectora & mentes diabolus obsidet, uenenatam rabiem suam quotidie furiosa uoce testantur: non tamen idcirco cedendum est, quia minantur: aut ideo aduersarius & inimicus maior est Christo, quia tantum sibi uendicat & assumit in seculo. Manere debet apud nos frater fidei robur immobile, & stabilis atq; incōcussa uirtus contra omnes incursus, atq; impetus oblatrantiū fluctuum, uelut petræ obiacentis fortitudine & mole debet obsistere. Nec interest unde episcopo aut terror, aut periculum ueniat, qui terroribus & periculis uiuit obnoxius, & tamen fit de ipsis terroribus ac periculis gloriosus. Neque enim solas gentilium uel Iudæorum minas cogitare & spectare debemus, cum uideamus ipsum dominū à fratribus esse detentum, & ab eo, quem inter apostolos ipse delegerat, proditum: Inter initia quoq; mundi Abel iustum non nisi frater occiderit: Iacob fugientem persecutus sit frater infestus: & Ioseph puer uenierit uendentibus fratribus. In euangelio etiam legimus, esse prædictum magis domesticos inimicos futuros, & qui prius copulati sacramento unanimitatis fuerint, ipsos inuicem tradituros. Nihil interest quis tradat aut sæuiat, cum deus tradi permittat, quos disponit coronari. Neq; nobis ignominia est pati à fratribus, quod passus est Christus: nec illis gloria

Christiana fortitudo.

Virtus incōcussa contra incursus.

Ioan. 18. & Marci 14.

Matth. 10.

a b c d

gloria est facere, quod fecerit Iudas. Quæ autem sui elatio est, quæ communantium tumens & inflata ac uana iactatio, illic absenti minari, cum hic me habeant in potestate præsentem? Conuitia eorum quibus se & uitam suam quotidie lacerant non timemus, fustes & lapides, & gladios, quos uerbis parricidialibus iactitant, non perhorrescimus, quod in illis est, homicidæ sunt apud deum tales, necare tamen non possunt, nisi eis dominus permiserit. Et cum semel nobis moriendum sit, illi tamen & odio, & uerbis, & delictis suis quotidie pereunt. Sed non idcirco frater relinquenda est nobis ecclesiastica disciplina, aut sacerdotalis soluenda censura, quoniam conuicijs infestamur, aut terroribus quatimur, cum occurrat & scriptura diuina, dicens: Ille uerò qui præsumit & contumax est uir sui iactans, nihil omnino proficiet, qui dilatauit tanquàm infernus animam suam. Et iterum: Verba uiri peccatoris ne timueritis, quia gloria eius in stercora erit & in uermes. Hodie extollitur & cras non inuenietur, quoniam conuersus est in terram suam, & cogitatio eius peribit. Et iterum: Vidi impium exaltatum, & extolli super cedros Libani, & transiui, & ecce non erat, & quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Exaltatio & inflatio, & arrogans ac superba iactatio non de Christi magisterio, qui humilitatem docet, sed de antichristi spiritu nascitur, cui exprobrat per prophetam dominus et dicit: Tu autē dixisti in animo tuo, in cœlū ascendam, super stellas dei ponam sedem meam. Sedebo in monte alto super montes altos in aquilonem, ascendam super nubes & similis ero altissimo. Et addidit dicens: Tu uero ad inferos descendes in fundamenta terræ, & qui uidebunt te, super te mirabuntur. Vnde & parem talibus pœnam scriptura diuina loco alio comminatur, et dicit: Dies enim domini sabaoth super omnem iniuriosum & superbum, & super omnem elatū et excelsum. De ore itaq; et de uerbis suis unusquisq; statim

Moriendum cuiq; semel.

Esa. 5. & Abacuc 2. 1. Macha. 2. Psal. 36.

Esaiæ 14.

tim proditur, & utrum Christum in corde suo, an uerò antichristum habeat, loquendo detegitur: secundum quod domi-
Matth.3. *nus in euangelio suo:* Progenies uiperarum, quomodo pote-
stis bona loqui, cum sitis nequam? de abundãtia enim cordis,
Luc.6. *os emittit.* Bonus *homo de bono thesauro emittit bonum, &*
nequam homo de nequam thesauro emittit nequam. Vnde *et*
diues ille precator, qui de Lazaro in sinu Abrahæ posito,
atq; in refrigerio constituto implorat auxilium, cum in tor-
mentis cruciabundus flammæ cremantis ardoribus aduratur,
inter omnes corporis partes magis os eius & lingua dat pœ-
nas: quia plus scilicet lingua sua & ore peccauerat. Nam *cũ*
Maledic. *scriptum sit:* N*eq; maledici regnum dei consequẽtur.* Et *ite-*
Matth.5. *rum in euangelio suo dominus dicat:* Q*ui dixerit fratri suo, fa-*
tue: qui dixerit racha, reus erit gehennæ ignis: quomodo pos-
sunt censuram dei ultoris euadere, qui talia ingerunt non so-
lum fratribus, sed & sacerdotibus, quibus honor tantus de dei
dignatione conceditur, ut quisquis sacerdoti eius & ad tem-
Deut.17. *pus hic iudicanti non obtemperaret, statim necaretur?* In Deu-
teronomio dominus deus loquitur, dicens: E*t homo quicunq;*
fecerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem aut iudicem,
quicunq; fuerit, in diebus illis morietur homo ille: & omnis
populus cum audierit, timebit: & non agent impiè etiam
nunc. Item *ad Samuelem, cum à* Iud*æis sperneretur, deus di-*
1.Regum.8. *cit:* Non *te spreuerunt, sed me spreuerunt.* Et *dominus quoq;*
Luc.10. *in euãgelio:* Q*ui audit, inquit, uos, me audit, & eum qui me*
misit: & qui reijcit uos, me reijcit: qui me reijcit, reijcit eum
Matth.8. *qui me misit.* Et *cum leprosum mundasset:* Vade, *inquit, &*
Ioan.17. *demonstra te sacerdoti.* E*t cum postea tempore passionis ala-*
pam accepisset à seruo sacerdotis: cumq; ei dixisset, Sic re-
spondes pontifici? aduersus pontificem dominus contumeli-
ose nihil dixit, nec quicquam de sacerdotis honore detraxit,
sed innocentiam suam magis asserens & ostendens: Si *male,*
inquit,

inquit, loquutus sum, exprobra de malo: si autem bene, quid me cædis? Item in actibus apostolorum. Postmodum beatus Paulus cum ei dictum esset: Sic insimulas in sacerdotem dei maledicendo? quamuis domino iam crucifixo, sacrilegi & impij, & cruenti illi esse cœpissent, nec iam quicquam de sacerdotali honore & autoritate retinerent: tamen ipsum quamuis inane nomen & umbram quandam sacerdotis cogitans expauit: Nesciebam fratres, inquit, quia pontifex est. Scriptum est enim: Principi plebis tuæ non maledices. Cum hæc tanta ac talia & multa alia exempla præcedant, quibus sacerdotalis autoritas & potestas diuina dignatione firmatur, quales putas eos, qui sacerdotum hostes, & contra ecclesiam catholicam rebelles, nec præmonëtis domini comminatione, nec futuri iudicij ultione terrentur? Neque enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut natæ sunt schismata, quàm inde quòd sacerdoti dei nõ obtemperatur. Nec unus in ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tẽpus iudex uice Christi cogitatur: cui si secundũ magisteria diuina obtemperaret fraternitas uniuersa, nemo aduersum sacerdotum collegium quicquam moueret: nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post coëpiscoporum consensum iudicem se non iam episcopi, sed dei faceret. Nemo dißidio unitatis Christi ecclesiam scinderet: nemo sibi placẽs ac tumens seorsum foris nouam hæresim conderet, nisi si ita est aliquis sacrilegæ temeritatis ac perditæ mentis, ut putet sine dei iudicio fieri sacerdotem, cum dominus in euangelio suo dicat: Non'ne duo passeres asse ueneunt, & neuter eorũ cadit in terram sine patris uestri uoluntate? Cum ille nec minima fieri sine uoluntate dei dicat, existimat aliquis summa & magna, aut non sciente, aut non permittente deo in ecclesia dei fieri, & sacerdotes, id est, dispensatores eius, non de eius sententia ordinari? Hoc est fidem non habere, qua uiuimus, hoc est deo honorem non dare, cuius nutu & arbitrio regi

Actuum. 23.

Hæreses unde ortæ.

Matth. 10.

Dei nutu cuncta reguntur.

regi & gubernari omnia scimus & credimus. Plane *episcopi non de uoluntate dei fiunt, qui extra ecclesiam fiunt, sed contra dispositionem & traditionem euangelij fiunt: sicut ipse*

Osee 8. *dominus in duodecim prophetis ponit & dicit:* Sibimetipsi *regem constituerunt, & non per me.* Et *iterum: Sacrificia eorum tanquam panis luctus, omnes qui manducant ea, contaminabuntur.* Et per Esaiam *quoque spiritus sanctus clamat*

Esaiæ 30. *& dicit:* Veh uobis filij desertores, *hæc dicit dominus:* Habuistis *consilium, & non per me: & fecistis conuentionem, & non per spiritum meum, adijcere peccata super peccata. Cæterum dico, dico enim prouocatus, dico dolens, dico compulsus, quando episcopus in locum defuncti substituitur, quando populi uniuersi suffragio in pace deligitur, quando dei auxilio in persecutione protegitur, collegis omnibus fideliter iunctis, plebi suæ in episcopatu quadriennio iam probatus, in quiete seruiens disciplinæ, in tempestate proscriptus, applicato & adiuncto episcopatus sui nomine, toties ad leonem petitus, in circo, in amphitheatro dominicæ dignationis testimonio honoratus: his ipsis etiam diebus, quibus has ad te literas feci, ob sacrificia quæ de edicto proposito celebrare populus iubebatur, clamore popularium ad leonẽ denuo postulatus in circo: cum talis frater à quibusdam desperatis &*

Christus sacerdotũ protector. *perditis, & extra ecclesiam constitutis impugnari uidetur, apparet quis impugnet: non scilicet* Christus *qui sacerdotes aut constituit, aut protegit: sed ille qui* Christi *aduersarius, & ecclesiæ eius inimicus: ob hoc ecclesiæ præpositum sua infestatione persequitur, ut gubernatore sublato, atrocius atque uiolentius circa ecclesiæ naufragia grassetur.* Nec *quenquam fidelem & euangelij memorem, atque* Apostoli *præmonẽtis mandata retinentem mouere debet frater, si quidam in extremis temporibus superbi & contumaces, & sacerdotum dei hostes, aut de ecclesia dei recedunt, aut contra ecclesiam faciunt*

ciunt, quando tales nunc futuros & dominus, & apostoli eius antè prædixerint. Nec præpositum seruum deseri à quibusdam miretur aliquis, quando ipsum dominum magnalia & mirabilia summa facientem, & uirtutes factorum suorum dei patris testimonio comprobantem, discipuli sui reliquerint, & tamen ille non increpuit recedentes, aut grauiter comminatus est, sed magis conuersus ad apostolos suos dixit: Nunquid & uos uultis ire? seruans scilicet legem, qua homo libertati suæ relictus, & in arbitrio proprio constitutus, sibimetipsi uel mortem appetit, uel salutem. Petrus tamen, super quem ædificata ab eodem domino fuerat ecclesia, unus pro omnibus loquens & ecclesiæ uoce respondens, ait: Domine ad quẽ ibimus? uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus, quoniam tu es filius dei uiui: Significans & ostendens eos qui à Christo recesserint: culpa sua perire, ecclesiam tamẽ quæ in Christũ credat, & quæ semel id quod cognouerit teneat, nunquàm ab eo discedere, & eos esse ecclesiam, qui in domo dei permanent. Plantationem uero plantatam à deo patre non esse uidemus, non frumenti stabilitate solidari, sed tanquàm paleas dißipantis inimici spiritu uentilari, de quibus & Ioannes in epistola sua dicit: Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum. Item Paulus monet nos, cum mali de ecclesia pereunt, non moueri, nec recedentibus perfidis, fidem minui. Quid enim, inquit, si exciderunt à fide quidam eorum, nunquid infidelitas illorum fidem dei euacuauit? absit: est enim deus uerax, omnis autem homo mendax. Quod ad nos attinet, conscientiæ nostræ conuenit frater dare operam, ne quis culpa nostra de ecclesia pereat. Si autem quis ultro, & crimine suo perierit, & pœnitentiam agere, atque ad ecclesiam redire noluerit, nos in die iudicij inculpatos futuros, qui consulimus sanitati: illos solos in pœnis remansuros, qui nolue

Liberum arbitrium.

Ioan. 6.

1. Ioan. 1.

Rom. 3.

Psal. 115.

noluerint consilij nostri salubritate sanari. Nec mouere nos *debent conuicia perditorum, quominus à uia recta, & à certa regula non recedamus, quando & Apostolus instruit, dicens: Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Interest utrum quis homines promereri an deum cupiat. Si hominibus placetur, dominus offenditur. Si uerò illud enitimur & laboramus ut possimus deo placere, & conuicia & maledicta debemus humana contemnere. Quòd autem tibi de* Fortunato *isto pseudepiscopo, à paucis & inueteratis haereticis constituto, non statim scripsi, frater non ea res erat, quae in notitiam tuam deberet festinatò statim, quasi magna aut metuenda perferri, maximè quando &* Fortunati *nomen iam satis nosses, qui est unus de quinque presbyteris iampridem de ecclesia profugis, & sententia coëpiscoporum nostrorum multorum, & grauissimorum uirorum nuper abstentis, qui super hac re priore anno ad te literas fecerunt:* Item Felicissimum *signiferum seditionis recognosceres, qui & ipse in ijsdem coëpiscoporum nostrorum factis ad te pridem literis continetur: qui non tantùm ab ijs istic abstentus, sed abs te illic nuper de ecclesia pulsus est. Cum haec in noticia tua esse considerem, & pro certo haberem, memoriae & disciplinae tuae scirem necessarium, non putaui celeriter & urgenter haereticorum tibi ineptias nunciandas.* Neq; enim *ad catholicae ecclesiae maiestatem pariter ac dignitatē pertinere debet, quid apud se haereticorum & schismaticorum moliatur audacia.* Nam *& pars* Nouatiani Maximum *presbyterum, nuper ad nos à* Nouatiano *legatum missum, atque à nostra communicatione reiectum, nunc istic pseudepiscopum sibi fecisse dicitur.* Nec *tamen de hoc tibi scripseram, quando haec omnia contemnantur à nobis, & miserim tibi proxime nomina episcoporum istic constitutorum, qui integri & sani in ecclesia catholica fratribus*

Conuicijs cedendum. Gal. 1.

Fortunatus pseudepiscopus

Maximus presbyter.

*bus præsunt. Quod utiq; ideo de omnium nostrorum consilio tibi placuit scribere, ut erroris diluendi ac perspiciendæ ueritatis compendium fieret, & scires tu & collegæ nostri, quibus scribere, et literas mutuo à quibus uos accipere oportet. Si quis autem præter hos, quos epistola nostra complexi sumus scribere uobis auderet, sciretis eum uel sacrificio uel libello esse maculatum: uel unum de hæreticis peruersum scilicet & prophanum: Nactus tamen occasionem familiarißimi hominis & clerici, sed & per Felicianum acoluthum, quem cum Perseo collega nostro miseras, inter cætera quæ in notitiam tuam perferenda hinc fuerant, etiam de Fortunato isto tibi scripsi. Sed dum istic Felicianus frater noster uel uento retardatur, uel accipiendis alijs epistolis à nobis detinetur, Felicißimo ad uos properante præuentus est. Ita enim scelera festinant, quasi contra innocentiam festinatione præualeant. Per Felicianũ autem significaui tibi frater uenisse Carthaginem Priuatum ueterem hæreticum in Pambesitana colonia, ante multos ferè annos ob multa & grauia delicta nonaginta episcoporum sententia condemnatum, antecessorum etiam nostrorum (quod & uestram conscientiam non latet) Fabiani & Donati literis seuerißimè notatum, qui cum causam suã apud nos in consilio, quod habuimus idibus Maijs, quæ proximè fuerũt, uelle se agere diceret, nec admissus esset, Fortunatum istum pseudepiscopum dignum collegio suo fecit. Venerat etiam cum illo & Felix quidam, quem ipse extra ecclesiam in hæresi, pseudepiscopum olim constituerat. Sed & Iouinus & Maximus comites cum Priuato hæretico affuerunt, ob nefanda sacrificia & crimina in se probata, sententia nouem collegarum nostrorum condemnati, & iteratò quoque à pluribus nobis anno priore in consilio abstenti. Cum his autem quatuor iunctus est, & repositus * Saturnicensis, qui non tantum in persecutione ipse cecidit, sed &*

Libellati & sacrificati.

Pseudepiscopi. Felix. Iouinus. Maximus. Priuatus.

*al. Quoturnicensis.

maximam partem plebis ſuæ ſacrilega perſuaſione deiecit. Hi quinq; cum paucis uel ſacrificantibus, uel male ſibi conſcijs, Fortunatum ſibi pſeudepiſcopum cooptauerunt, ut cri-
Qualis rector, talis ſubditus. minibus in unum conuenientibus, talis eſſet ſcilicet rector, quales illi qui reguntur. Hinc iam & cætera mendacia frater chariſſime potes agnoſcere, quæ illic homines deſperati & perditi uentilauerunt, ut cum de ſacrificatis uel hæreticis amplius quàm quinq; pſeudepiſcopi non fuerint, qui Carthaginem uenerunt, & Fortunatum ſibi dementiæ ſuæ ſocium conſtituerint: illi tamen quaſi filij diaboli & mendacio pleni, auſi ſunt, ut ſcribis, iactare uiginti quinq; epiſcopos affuiſſe: quod mendacium & iſtic prius apud fratres noſtros iactitabant, dicentes uigintiquinque epiſcopos de Numidia eſſe uenturos, qui ſibi epiſcopum facerent: quo in mendacio ſuo poſteaquam quinq; ſolis conuenientibus naufragis, & à nobis abſtentis detecti ſunt atq; confuſi, Romam cum mendaciorum ſuorum merce nauigauerunt, quaſi ueritas poſt eos nauigare nõ poſſet, quæ mendaces linguas rei certæ pro-
Mendacia non diu fallunt. batione conuinceret. Atq; hæc eſt frater uere dementia, non cogitare nec ſcire quòd mendacia nõ diu fallant, noctem tan-
171 diu eſſe, quandiu illuceſcat dies, clarificato autem die & ſole oborto, luci tenebras & caliginem cedere, & quæ graſſabantur per noctem latrocinia ceſſare. Deniq; ſi nomina abeis quæreres, non haberent uel quos falſò nominarent, tanta apud illos etiam malorum penuria eſt, ut ad eos nec de ſacrificatis, nec de hæreticis uigintiquinq; colligi poſſint. Et tamẽ ad decipiendas aures ſimplicium & abſentium mendacio numerus inflatur, quaſi & ſi uerus eſſet hic numerus, aut ab hæreticis eccleſia, aut iniuſtis iuſticia uincatur. Nec me oportet frater paria nunc cum illis facere, & ea quæ commiſerũt atque hucuſq; committunt meo ſermone decurrere, cum con
Conſiderandũ quid ſcribamus ſiderandum ſit nobis, quid proferre & ſcribere ſacerdotes dei

dei oporteat, nec tam dolor apud nos debeat, quàm pudor loqui, & ne uidear prouocatus maledicta potius, quàm crimina & peccata congerere. Taceo itaq; de fraudibus ecclesiæ factis: coniurationes, & adulteria, & uaria delictorum genera prætereo. Vnum illud, in quo non mea, nec hominum, sed dei causa est, de eorum facinore non puto esse reticendum, quod à primo statim persecutionis die, cum recentia delinquentium facinora feruerent, & sacrificijs nefandis non tantum diaboli altaria, sed adhuc manus ipsæ lapsorum atq; ora maderent, communicare cum lapsis & pœnitentiæ agendæ intercedere non destiterunt. Clamat deus: Sacrificās dijs eradicabitur, nisi domino soli. Et dominus in euangelio dicit: Qui me negauerit, & ego eū negabo. Et alio loco indignatio & ira diuina non tacet, dicens: Illis fudistis libamina, & illis imposuistis sacrificia. Super hæc nō indignabor? dicit dominus. Et intercedunt ne rogetur deus, qui indignari se ipse testatur. Intercedunt ne exoretur precibus & satisfactionibus Christus, qui negantē se negare profitetur. Nos in ipso persecutionis tempore de hoc ipso literas misimus, nec auditi sumus, consilio frequenter acto, non consensione tantum nostra: sed & comminatione decreuimus, ut pœnitentiam fratres agerent, ut pœnitentiam nō agentibus nemo temere pacem daret: illi contra deum sacrilegi, contra sacerdotes dei impio furore temerarij, de ecclesia recedentes & contra ecclesiam parricidialia arma tollentes, elaborant (ut opus suum diaboli malicia consumant) ne uulneratos diuina clementia in ecclesia sua curet, miserorum pœnitentiam mendaciorum suorum fraude corrumpunt, ne deo indignanti satisfiat, ne Christum dominum suum, qui Christianus esse uel erubuit, uel timuit, postmodum quærat, ne ad ecclesiam qui de ecclesia recesserat, redeat. Datur opera, ne satisfactionibus & lamentationibus iustis delicta redimantur, ne uulnera lachry-

Exod. 22.
Matth. 10.
Delicta redimenda.

mis abluantur. Pax *uera falsæ pacis mendacio tollitur, salutaris sinus matris nouerca intercedente præcluditur, ne de pectore atq; ore lapsorum fletus & gemitus audiatur.* Compel*luntur adhuc insuper lapsi, ut linguis atque ore, quo in capitolio antè deliquerant, sacerdotibus conuiuium faciant, confessores & uirgines, & iustos quosque fidei laude præcipuos atque in ecclesia gloriosos, contumeliis & maledicis uocibus prosequuntur.* À *quibus quidem non tam nostrorum modestia, & humilitas & pudor cæditur, quàm illorum lapsorum spes & uita laceratur.* N*eq; enim qui audit, sed qui facit cōuicium miser est: nec qui à fratre uapulat, sed qui fratrem cædit in lege peccator est.* E*t cum nocentes innocentibus iniuriam faciunt, illi patiuntur iniuriam, qui facere se credūt.* De*niq; hinc illis pertusa mens, & hebes animus, & sensus alienus est.* Ira *est dei non intelligere delicta, ne sequatur pœnitentia, sicut scriptum est:* Et *dedit illis deus spiritum transpunctionis, ne reuertantur scilicet & curentur, & deprecationibus & satisfactionibus iustis peccata sanentur.* Paulus *apostolus in epistola sua ponit & dicit :* Dile*ctionem ueritatis non habuerunt ut salui fierent, ac propterea mittet illis deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui non crediderunt ueritati, sed sibi placent iniustitia.* Pri*mus felicitatis gradus est, non delinquere : secundus, delicta cognoscere.* Illic *currit innocentia integra & illibata quæ seruet: hic succedit medela, quæ sanet: quod utrunq; isti offenso deo perdiderunt, ut & amissa sit gratia, quæ de baptismi sanctificatione percipitur, & non subueniat pœnitentia, per quam culpa curatur.* An *putas frater leuia esse apud deum facinora, parua & modica delicta, quòd per illos non rogatur maiestas indignantis dei? quòd non timetur ira & ignis, & dies domini? quòd imminente antichristo, exarmatur fides militantis populi, dum tollitur timor & uigor Christi?*

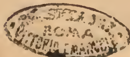
Gradus felicitatis.

Viderint

Viderint laici hoc quomodo curent, sacerdotibus labor maior incumbit in asserenda, propicianda, & procuranda dei maiestate, ne quid uideamur in hac parte negligere, cum admoneat dominus & dicat: Et nunc præceptum hoc ad uos est ô sacerdotes: Si non audieritis, & si nõ posueritis in corde uestro, ut detis honorem nomini meo, dicit dominus: immittam in uos maledictionem, & maledicam benedictionem uestram. *Honor ergo datur deo, quando sic dei maiestas & censura contemnitur, ut cum indignari se ille & irasci sacrificantibus dicat, & cum pœnas æternas & supplicia perpetua comminetur, proponatur sacrilegis atque dicatur, ne ira cogitetur dei, non timeatur iudicium domini, ne pulsetur ad ecclesiam Christi, sed sublata pœnitentia, nec ulla exomologesi criminis facta, despectis episcopis atque calcatis, pax à non ueris presbyteris uerbis fallacibus prædicetur, & ne lapsi surgant, aut foris ad ecclesiam redeant, communicatio non communicantibus offeratur? Quibus etiam non satis fuit ab euangelio recessisse, spem lapsis satisfactionibus & pœnitentiæ sustulisse, fraudibus inuolutos, uel adulterijs commaculatos, uel sacrificiorum funesta contagione pollutos, ne deum rogarent, ne in ecclesia exomologesin criminum facerent, ab omni sensu & fructu pœnitentiæ remouisse, foris sibi extra ecclesiam & contra ecclesiam constituisse conuenticulum perditæ factionis, cùm malè sibi consciorum & deum rogare ac satisfacere nolentium caterua conflueret. Post ista adhuc insuper pseudepiscopo sibi ab hæreticis constituto, nauigare audent, & ad Petri cathedram atque ecclesiam principalem unde unitas sacerdotalis exorta est, à schismaticis & profanis literas ferre, nec cogitare eos esse* Romanos, *quorum fides,* Apostolo *prædicante, laudata est, ad quos perfidia habere non posit accessum. Quæ autem causa ueniendi & pseudepiscopum contra episcopos factum nunciandi? Aut*

Mala.2.

Roma.1.

enim placet illis, quod fecerunt, & in suo scelere perseuerant, aut si displicet & recedunt, sciunt quò reuertantur. Nam
Statutum. cum statutum sit omnibus nobis, & æquum sit pariter ac iustum, ut uniuscuiusq; causa illic audiatur, ubi est crimen admissum, & singulis pastoribus portio gregis sit adscripta, quam regat unusquisq; & gubernet, rationem sui actus domino redditurus, oportet utiq; eos quibus præsumus non circuncursare, nec episcoporum concordiam cohærentem sua subdola & fallaci temeritate collidere, sed agere illic causam suã, ubi & accusatores habere & testes sui criminis poßint: nisi paucis desperatis & perditis, minor uidetur esse autoritas episcoporum in Africa constitutorum, qui iam de illis iudicauerunt, & eorum conscientiam multis delictorum laqueis *uinctam iudicij sui nuper grauitate damnarunt. Iam
*als, inuolutam. causa eorũ cognita est: iam de eis dicta sententia est, nec censuræ congruit sacerdotum mobilis atq; inconstantis animi le-
Matth. 5. uitate reprehẽdi, cum dominus dicat: Sit sermo uester, est est, non non. Si eorum qui de illis priore anno iudicauerunt, numerus cum presbyteris & diaconis computetur, plures tunc affuerunt in iudicio & cognitione, quàm sunt ijdem isti, qui cum Fortunato uidentur nunc esse coniuncti: Scire enim debes frater charißime, cũ posteaquam pseudepiscopus ab hæreticis factus est, iam penè ab omnibus esse desertum. Nanque ij, quibus in præteritum præstigiæ obtendebantur, & uerba fallacia quòd simul ad ecclesiã regreßuri dicerentur, posteaquàm uiderunt illic pseudepiscopum factum, frustratos & deceptos se esse didicerunt, & remeant quotidie atque eccle-
Ratio reddenda. siam pulsant: nobis tamen à quibus ratio domino reddenda est, anxiè ponderantibus, & sollicitè examinantibus, qui recipi & admitti ad ecclesiam debeant. Quibusdam enim ita aut crimina sua obsistunt, aut fratres obstinatè & firmiter renituntur, ut recipi omnino non poßint sine scandalo atq; periculo

periculo plurimorum. Neque enim sic putamina quædam colligenda sunt, ut quæ integra & sana sunt uulnerentur, nec utilis atque consultus est pastor, qui ita morbidas & contactas oues gregi admiscet, ut gregem totum mali cohærentis afflictatione contaminet. Non attēdas numerum illorum, melior est enim unus timens, quàm mille filij impij, sicut locutus est dominus per prophetam, dicens: Fili ne iocunderis in filijs impijs si multiplicentur tibi, cum non fuerit timor dei in ipsis. O si posses frater charißime istic interesse nobiscū, cum praui istic & peruersi de schismate reuertuntur, uideres quis mihi labor sit persuadere patientiam fratribus nostris, ut animi dolore sopito, recipiendis malis curandisq; cōsentiant. Nanq; ut gaudent & lætantur, cum tolerabiles & minus culpabiles redeunt: ita contrà fremunt & reluctantur, quoties inemendabiles & proterui, & uel adulterijs, uel sacrificijs contaminati, & post hoc adhuc insuper & superbi, sic ad ecclesiam remeant, ut bona intus ingenia corrumpant. Vix plebi persuadeo, imò extorqueo, ut tales patiātur admitti, & iustior factus est fraternitatis dolor, ex eo quod unus atque alius, obnitente plebe, & contradicente, mea tamen facilitate suscepti, peiores extiterunt, quàm prius fuerant, nec fidem pœnitentiæ seruare potuerunt, quia nec cum uera pœnitentia uenerant. De istis uerò quid dicam, qui nūc ad te cum Felicißimo omnium criminum reo nauigauerunt legati à Fortunato pseudepiscopo mißi, tam falsas ad te literas afferentes, quàm est & ipse (cuius literas ferunt) falsus, quàm est & eius peccatorum multiplex conscientia, quàm execrabilis uita, quàm turpis, ut & si in ecclesia essent, eijci tales de ecclesia debuissent? Denique quia cōscientiam suam norunt, nec nos audent adire, aut ad ecclesiæ limen accedere, sed foris per prouinciam circumueniendis fratribus, & spoliandis pererrant, & omnibus iam satis noti, atq; undiq; pro

Melius est unus timens deū quàm mille impij.

Felicissimo pseudepiscopo insultat.

suis facinoribus exclusi, illuc etiam ad uos nauigant. Neque enim potest illis esse frons ad nos accedēdi, aut apud nos consistendi, cum sint acerbissima & grauissima crimina, quæ eis à fratribus ingerantur. Si iudicium nostrum uolunt experiri, ueniant. Denique si qua illis excusatio & defensio potest esse, uideamus quem habeant satisfactionis suæ sensum, quem afferant pœnitentiæ fructum, nec ecclesia istic alicui clauditur, nec episcopus alicui denegatur, patientia & facilitas & humanitas nostra uenientibus præsto est. Opto omnes in ecclesiam regredi, opto uniuersos commilitones nostros intra Christi castra, & dei patris domicilia concludi. Remitto omnia, multa dissimulo, studio & uoto colligendæ fraternitatis etiam quæ in deum commissa sunt non pleno iudicio religionis examino, delictis plus, quàm oportet, remittēdis penè ipse delinquo. Amplector prompta & plena dilectione cum pœnitentia reuertentes, peccatum suum satisfactione humili et simplici confitentes. Si qui autem sunt, qui putant se ad ecclesiam non precibus, sed minis regredi posse, aut existimant aditum sibi non lamentationibus & satisfactionibus, sed terroribus facere, pro certo habeant contra tales stare ecclesiam domini, nec castra Christi inuicta & fortia, & domino tuente, munita minis cedere. Sacerdos dei euangelium tenens, & Christi præcepta custodiens occidi potest, uinci non potest. Suggerit et subministrat nobis exempla uirtutis ac fidei Zacharias antistes domini, qui cum terreri minis & lapidatione non posset, in templo dei occisus est, clamans & identidem dicens, quod nos quoq; contra hæreticos clamamus & dicimus: Hæc dicit dominus: dereliquistis uias domini, & dominus derelinquet uos. Neq; enim, quia pauci temerarij & improbi, cœlestes & salutares uias domini derelinquunt, et sancta nō agētes à sancto spiritu deseruntur, ideo & nos diuinæ traditionis non memores esse debemus, ut maiora esse furentium scelera,

Ecclesia nulli claudenda.

Matth. 23.

2. Parali. 15.

quàm sacerdotum iudicia censeamus, aut plus existimemus ad impugnandum posse humana conamina, quàm quod ad protegendum præualet diuina tutela. An ad hoc frater charißime deponenda est ecclesiæ catholicæ dignitas, & plebis intus positæ fidelis atq; incorrupta maiestas, & sacerdotalis quoq; autoritas ac potestas, ut iudicare uelle se dicant de ecclesiæ præposito extra ecclesiam constituti? de Christiano hæretici? de sano saucij? de integro uulnerati? de stante lapsi? de iudice rei? de sacerdote sacrilegi? Quid superest, nisi ut ecclesia Capitolio cedat, & recedentibus sacerdotibus ac de altari se remouentibus, in cleri nostri sacrum uenerandumq; consessum, simulachra atq; idola cum aris suis transeant, & Nouatiano declamandi aduersum nos atq; increpandi largior et plenior materia præstetur: si mihi qui sacrificauerunt, & Christum publicè negauerunt, non tantum & sine acta pœnitentia admitti, sed adhuc insuper cœperint terroris sui potestate dominari? Si pacem postulant, arma deponant: si satisfaciunt, quid minantur? Aut si comminantur, sciant quia à sacerdotibus dei non timentur. Neq; enim et antichristus cum uenire cœperit, introibit in ecclesiam, quia minaturus est, aut armis eius & uiolentiæ cedetur, quia resistentes perempturum se esse profitebitur. Armant nos hæretici, dum nos putant sua cōminatione terreri, nec in pace nos deijciunt, sed magis erigunt atq; accendunt, dum ipsam pacem persecutione peiorem fratribus faciunt. Et optamus quidem ne quod loquuntur furore, impleant crimine, ne qui uerbis perfidis & crudelibus peccant, factis quoq; delinquant. Oramus ac deprecamur deū (quem prouocare illi & exacerbare non desinunt) ut eorum corda mitescant, ut furore deposito ad sanitatem mentis redeant, ut peccatores à delictorum tenebris pœnitentiam agnoscant, & magis petant fundi pro se preces atque orationes antistitis, quàm ipsi fundant sanguinem sacerdotis. Si autem in suo furore

Orandum pro inimicis.

 rore

rore permanserint, atq; in istis insidijs ac minis suis parricidialibus crudeliter perseuerauerint, nullus dei sacerdos sic infirmus, sic iacens & abiectus sit, imbecillitate humanæ mediocritatis ita inualidus, qui non contra hostes & impugnatores dei diuinitus erigatur, cuius non humilitas & infirmitas uigore & robore domini protegentis animetur. Nostra nihil interest, aut à quo, aut quãdo perimamur, mortis & sanguinis præmium à domino recepturi. Illorum flenda & lamentanda conditio est, quos sic diabolus excæcat, ut æterna gehennæ supplicia non cogitantes antichristi iam propinquantis aduẽtum conẽtur imitari. Et quanq̃ sciã frater chariβime pro mutua dilectione quã debemus, & exhibemus inuicẽ nobis, florentiβimo illic clero tecum præsidenti, & sanctiβimæ atq; ampliβimæ plebi legere te semper literas nostras: tamen nunc admoneo et peto, ut quod aliâs spõte atq; honorificè facis, etiam petẽte me facias, ut hac epistola mea lecta, si quod illi cõtagiũ uenenati sermonis, & pestiferæ *seminationis irrepserat, id omne de fratrum auribus & pectoribus exuatur, & bonorum integra ac syncera dilectio ab omnibus hæreticæ detractionis sordibus repurgetur. Declinent autem de cætero fortiter, & euitent dilectiβimi fratres nostri uerba & colloquia eorum quorum sermo ut cancer serpit: Sicut apostolus ait: Corrumpunt ingenia bona confabulationes peβimæ. Et iterum: Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem euita, sciens quia peruersus est huiusmodi & peccat, & est à semetipso damnatus. Et per Salomonem spiritus sanctus loquitur: Peruersus, inquit, in ore suo portat perditionem, & in labijs suis ignem condit. Item denuo monet, dicẽs: Sepi aures tuas spinis, et noli audire linguam neq̃. Et iterum: Malus obaudit linguæ iniquorum, iustus autẽ non intẽdit labijs mendacibus. Quanquàm sciam illic fraternitatẽ nostram, uestra scilicet prouidentia munitam, sed & sua uigilantia

Flendi gehẽnæ immemores.

Contagium uenenati sermonis exuendum.

*al. cõtaminationis.

1. Cor. 15.

Titum 3.

Prouerb. 16.

Eccle. 28.

Prouerb. 17.

lantia satis cautam, nec capi hæreticorum uenenis posse, nec decipi, tantumq; apud illos præualere & magisteria & præcepta diuina, quantus illis in deum timor est: tamen ex abundantia uel solicitudo nostra, uel charitas scribere ad uos ista persuasit, ut nulla cum talibus commercia copulentur, nulla cum malis conuiuia uel colloquia misceantur, simusq; ab eis tam separati, quàm sunt illi de ecclesia profugi, quia scriptum est: Si autem & ecclesiã contempserit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. Et beatus apostolus non monet tantum, sed iubet à talibus ut recedatur. Præcipimus, inquit, uobis in nomine domini nostri Iesu Christi, ut recedatis ab omnibus fratribus ambulantibus inordinatè, & non secundum traditionem, quàm acceperũt à uobis. Nulla societas fidei & perfidiæ potest esse. Qui cum Christo non est, aduersarius Christi est: qui unitati & paci eius inimicus est, nobiscum non potest cohærere: Si cum precibus & satisfactionibus ueniunt, audiantur: Si maledicta & minas ingerunt, respuantur. Opto te frater semper bene ualere.

Nulla cum malis commercia.

Matth. 18.

2. Thessa. 3.

Fidei & perfidiæ nulla societas.

ARGVM. EPISTOLAE. SEQ.

Beati Cypriani quorundamq; coẽpiscoporum epistola ad Felicem presbyterum, & Paulum diaconũ, & plebem ipsis commissam, consiliũ petentiũ de Martiale & Basilide hæresiarchis, in qua docent deũ iussisse non nisi immaculatos & integros antistites eligi deberi: ideoq; plena diligẽtia & exploratione syncera oportere eos ad sacerdotium deligi, quos deo constet fore acceptos.

EPISTOLA III. *de Martiale & Basilide.*

CYPR. CAECILIVS, PRIMVS, Polycarpus, Nicomedes, Lucianus, Successus, Sedatus, Fortunatus, Ianuarius, Secundinus, Pomponius, Honoratus, Victor, Aurelius, Satius, Petrus, alius Ianuarius, Saturninus, alius Aurelius, Venantius, Quietus, Rogatianus, Tenax, Felix, Faustus,

stus, Quintus, alius Saturninus, Lucius, Vincentius, Libosus, Gemunius, Marcellus, Iambus, Adelphius, Victoricus, & Paulus Felici presbytero & plebibus consistentibus ad legionem & Asturicæ, item Aelio diacono & plebi Emeritæ cōsistentibus fratribus in domino SALVTEM.

Vm in unum conuenissemus, legimus literas ueſtras fratres dilectiſsimi, quas ad nos per Felicē & Sabinū coëpiſcopos noſtros pro fidei ueſtræ integritate, & pro dei timore feciſtis: Significātes Baſilidem & Martialē libellis idololatriæ commaculatos, & nefandorum facinorum conſcientia uinctos, epiſcopatum gerere, & ſacerdotium dei adminiſtrare non oportere. Et deſideraſtis reſcribi ad hæc uobis, & iuſtam pariter ac neceſſariam ſolicitudinem ueſtram uel ſolatio, uel auxilio noſtræ ſententiæ ſubleuari. Sed enim deſiderio huic ueſtro non tam noſtra conſilia, quàm diuina præcepta reſpondent, quibus iam pridem mandatur uoce cœleſti, et dei lege præſcribitur, quos & quales oporteat deſeruire altari, & ſacrificia diuina cele-

Exodi 19. *brare. In Exodo nanq; ad Moyſen deus loquitur & monet,*

Sacerdotum puritas. *dicens: Sacerdotes qui accedunt ad dominum deum, ſanctificentur, ne fortè derelinquat illos dominus. Et iterum: Et cum accedunt miniſtrare ad altare ſancti, non adducent in ſe delictum, ne moriantur. Item in Leuitico præcipit dominus & di-*

Leuitici 21. *cit: Homo, in quo fuerit macula & uitium, non accedet offerre dona deo. Quæ cū prædicta uel mandata & manifeſta ſint nobis, præceptis diuinis neceſſe eſt obſequia noſtra deſeruiāt, nec perſonam in eiuſmodi accipere, aut aliud cuiquam largiri poteſt humana indulgētia, ubi intercedit, & legem tribuit diuina præſcriptio. Neq; enim immemores eſſe debemus, quid ad Iudæos per Eſaiam prophetam locutus ſit dominus incre-*

Eſa. 29. *pans & indignans, quòd contēptis diuinis præceptis, huma-*

Mar. 7. *nas doctrinas ſequerentur: Populus iſte, inquit, labijs ſuis honorificat*

norificat me, cor uerò eorum longè separatum est à me. Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes. Quod idem dominus in euāgelio repetit & dicit: Reijcitis mandatum dei, ut traditionem uestram statuatis: quæ ante oculos habentes, & solicitè ac religiosè cōsiderantes in ordinationibus sacerdotum nō nisi immaculatos & integros antistites eligere debemus, qui dignè & sanctè sacrificia deo offerentes, audiri in precibus poßint, quas faciunt pro plebis dominicæ incolumitate, cum scriptum sit: Deus peccatorē non audit: sed si quis deum coluerit, & uoluntatem eius fecerit, illū audit. Propter quod plena diligentia & exploratione syncera oportet eos ad sacerdotium dei deligi, quos à deo constet audiri. Nec sibi plebs blandiatur, quasi immunis à contagione esse delicti poßit, cum sacerdote peccatore communicans, & ad iniustum atq; illicitum præpositi sui episcopatum consensum suum commodans, cum per Oseam prophetam cōminetur & dicat censura diuina: Sacrificia eorum tanquam panis luctus, omnes qui manducant ea, contaminabuntur: Docens scilicet & ostendens omnes omnino ad peccatum constringi, qui fuerint prophani & iniusti sacerdotis sacrificio contaminati. Quod idem in Numeris manifestari inuenimus, quando Chore & Dathan & Abiron contra Aaron sacerdotem sacrificandi sibi licentiam uendicauerunt. Illic quoq; per Moysen præcepit dominus, ut ab eis populus separetur, ne facinorosis coniunctus, eodem facinore & ipse perstringatur: Separamini, inquit, à tabernaculis hominum istorum durißimorum, & nolite tangere ab omnibus quæ sunt eis, ne simul pereatis in peccato eorum. Propter quod plebs obsequens præceptis dominicis, & deum metuēs, à peccatore præposito separare se debet, nec se ad sacrilegi sacerdotis sacrificia miscere, cum ipsa maximè habeat potestatē uel eligendi dignos sacerdotes, uel indignos recusandi. Quod & ipsum uidemus de

Matth. 15.
Eccl. 12.
Ioan. 9.
Oseæ 9.
Num. 20.
Num. 16.
Sacerdos dignus eligēdus.

de diuina autoritate descendere, ut sacerdos plebe præsente, sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio ac testimonio cõprobetur, sicut in Numeris Moysi

Num. 20. *præcepit dominus, dicens: Prehende Aaron fratrem tuum & Eleazarum filiũ eius, & impones eos in montem corã omni synagoga, & exue Aaron stolam eius, & indue Eleazarum filium eius, & Aaron appositus moriatur illic. Coram omni synagoga iubet deus constitui sacerdotem, id est, instruit & ostendit ordinationes sacerdotales non nisi sub populi assistẽtis conscientia fieri oportere, ut plebe præsente uel detegantur malorum crimina, uel bonorum merita prædicẽtur, & sit ordinatio iusta & legitima, quæ omnium suffragio & iudicio fuerit examinata, quod postea secundũ diuina magisteria*

Actu. 1. *obseruatur in actis apostolorum, quando de ordinando in locum Iudæ episcopo Petrus ad plebem loquitur: Surrexit, inquit, Petrus in medio discentium, fuit autẽ turba in uno. Nec hoc in episcoporum tantùm & sacerdotum, sed in diaconorũ ordinationibus obseruasse apostolos animaduertimus, de quo & ipso in Actis apostolorum scriptum est: Et cõuocauerunt, inquit, illi duodecim totam plebem discipulorum, & dixerunt eis: Quod utiq; idcirco tam diligenter & cautè cõuocata plebe tota gerebatur, ne quis ad altaris ministerium, uel ad sacer-*

Digni ordinandi. *dotalem locum indignus obreperet. Ordinari enim nonnunq̃ indignos non secundum dei uoluntatem, sed secundum humanam præsumptionem, & hæc deo displicere, quæ nõ ueniant ex legitima & iusta ordinatione, deus ipse manifestat per O-*

Oseæ 8. *seam prophetam, dicens: Sibimetipsi regem constituerunt, et non per me. Propter quod diligenter de traditione diuina, & apostolica obseruatione seruandũ est & tenendũ, quod apud nos quoq;, & ferè per prouincias uniuersas tenetur, ut ad ordinationes ritè celebrandas ad eam plebem, cui præpositus ordinatur, episcopi eiusdem prouinciæ proximi quiq; conueniant,*

niant, & episcopus deligatur plebe præsente, quæ singulo rum uitam plenißime nouit, & uniuscuiusq; actum de eius cõuersatione perspexit. Quod & apud uos factum uidemus in Sabini collegæ nostri ordinatiõe, ut de uniuersæ fraternitatis suffragio, & de episcoporum qui in præsentia conuenerant, quiq; de eo ad uos literas fecerant iudicio, episcopatus ei deferretur, & manus ei in locum Basilidis imponeretur. Neque rescindere ordinationem iure perfectam potest, quòd Basilides post crimina sua detecta, & conscientiam etiam propria confeßione nudatam, Romam pergens, Stephanum collegam nostrum longe positum, & gestæ rei ac ueritatis ignarum fefellit, ut ambiret reponi se iniuste in episcopatum, de quo fuerat iuste depositus. Hæc eò pertinent, ut Basilidis nõ tam abolita sint, quàm cumulata delicta, ut ad superiora peccata eius etiam fallaciæ & circunuentionis crimen accesserit. Neque enim tam culpandus est ille, cui negligenter obreptum, quàm hic execrandus, qui fraudulenter obrepsit. Obrepere autem si hominibus Basilides potuit, deo non potest, cum scriptum sit: Deus non irridetur. Sed nec Martiali potest profuisse fallacia, quo minus ipse quoque delictis grauibus inuolutus, episcopatum tenere non debeat, cum & Apostolus moneat, & dicat: Episcopum oportet esse sine crimine, quasi dei dispensatorem. Quapropter (cum sicut scripsistis fratres dilectißimi, & ut Felix & Sabinus collegæ nostri asseuerãt, utq; alius Felix de Cæsaraugusta fidei cultor ac defensor ueritatis, literis suis significat) Basilides & Martialis nefando idololatriæ libello contaminati sint: Basilides insuper adhuc præter libelli maculã cum in infirmitate decumberet, in deũ blasphemauerit, & se blasphemasse confessus sit, et episcopatum pro conscientiæ suæ uulnere sponte deponens, ad agendam pœnitentiam conuersus sit, deum deprecans, & satis gratulans sibi, si uel laico communicare contingeret: Martialis quoq;

Episcopus plebe præsente eli gendus.

Basilides episcopatu exturbatus.

Gal. 6.

Titum. 1.

Martialis hæreticus & idololatra.

præter gentilium turpia & lutulenta conuiuia, in collegio diu frequentata, & filios in eodem collegio exterarum gentium more apud prophana sepulchra depositos, & alienigenis cõsepultos, actis publicè habitis apud procuratorem Ducenarium obtemperasse idololatriæ, & Christum negasse cõtestatus sit: cumq; alia multa sint & grauia delicta, quibus Basilides & Martialis implicati tenentur, frustra tales episcopatum sibi usurpare conantur, cũ manifestum sit eiusmodi homines nec ecclesiæ Christi posse præesse, nec deo sacrificia offerre debere: maximè cum iampridem nobiscũ & cum omnibus omnino episcopis in toto mundo constitutis, etiam Cornelius collega noster sacerdos pacificus ac iustus, & martyrio quoq; dignatione domini honoratus, decreuit huiusmodi homines ad pœnitentiam quidem agendam posse admitti: ab ordinatione autem cleri atq; sacerdotali honore prohiberi. Nec moueat uos fratres dilectißimi, si apud quosdã in nouißimis tẽporibus aut lubrica fides nutat, aut dei timor apud inreligiosos uacillat, aut pacifica concordia non perseuerat. Prænunciata sunt hæc futura in seculi fine, & domini uoce, C

1.Timo.4 atq; apostolorum contestatione prædictũ est, deficiente iam mundo, atq; appropinquante antichristo, bona quæq; deficere, mala uerò ac aduersa proficere: non sic tamen, quamuis

2.Pet.3. nouißimis temporibus, in ecclesia dei aut euangelicus uigor cecidit, aut Christianæ uirtutis et fidei robur elanguit, ut nõ supersit portio sacerdotũ, quæ minime ad has rerum ruinas, & fidei naufragia succumbat: Sed fortis & stabilis honorem diuinæ maiestatis & sacerdotalem dignitatem plena timoris obseruatione tueatur. Meminimus & tenemus, succumbentibus licet & cedentibus cæteris, Mathathiam legem dei uindicasse fortiter: Heliam, Iudæis deficientibus atq; à religione diuina recedentibus, stetisse & certasse sublimiter: Danielem, nec solitudine religionis alienæ, nec persecutionis aßiduæ infestatione

Vindices legis diuinæ, Mathathias, Helias, Daniel.

festatione deterritum, frequenter ac fortiter gloriosè dedisse martyria: tres item pueros nec armis, nec minis fractos, contra ignes Babylonios fideliter obstitisse, & uictorem regem in ipsa sua captiuitate uicisse. Viderit uel præuaricatorũ numerus, uel proditorum, qui nunc in ecclesia contra ecclesiam surgere, & fidem pariter ac ueritatem labefactare cœperunt. Permanet apud plurimos syncera mens, & religio integra, & non nisi domino & deo suo anima deuota, nec Christianã fidem aliena perfidia deprimit ad ruinam, sed magis excitat & exaltat ad gloriam, secundum quod beatus Apostolus hortatur & dicit: Quid enim si exciderũt à fide quidam eorum, Roma. 3.
nunquid infidelitas illorũ, fidem dei euacuauit? absit. Est enim deus uerax, omnis autem homo mendax. Si autem omnis homo mendax est, & solus deus uerax est: quid aliud serui, & maximè sacerdotes dei facere debemus, nisi ut humanos errores & mendacia relinquamus, & præcepta dominica custodientes, in dei ueritate maneamus? Quare & si aliqui de collegis nostris extiterint fratres dilectißimi, qui deificam disciplinam negligendam putant, & cum Basilide & Martiale temere communicant, conturbare fidem nostram res ista nõ debet, cum spiritus sanctus in psalmis talibus comminetur, dicens: Tu autem odisti disciplinam, & proiecisti sermones Psal. 49.
meos post te. Si uidebas furem, simul currebas cum eo, & cũ adulteris portionem tuam ponebas. Consortes & participes ostendit eos alienorum delictorum fieri, qui fuerint delinquentibus copulati. Sed & hoc idem Paulus apostolus scribit, dicens: Susurratores, detrectores, deo abhorrentes, iniuriosi, superbi iactantes sui, adinuentores malorum, qui cum iustitiam dei cognouissent, nõ intellexerunt, quoniam qui talia agunt, morte sunt digni, non tantùm qui faciunt ea, sed & qui cõsentiunt eis, qui hæc agunt: quoniam qui talia, inquit, agũt, morte sunt digni. Manifestat et cõprobat morte dignos

esse, & ad pœnam uenire, non tantum illos, qui mala faciunt sed etiam eos, qui talia agentibus consentiunt, qui dum malis & peccatoribus, & pœnitentiã non agentibus illicita cõmunicatione miscentur, nocentiũ contactibus polluuntur, & dum iunguntur in culpa, sic nec in pœna separãtur, propter quod integritatis & fidei uestræ religiosam solicitudinẽ fratres dilectißimi & laudamus pariter & probamus, & quãtũ possumus adhortamur literis nostris, ne uos cum prophanis & maculatis sacerdotibus communicatione sacrilega misceatis, sed integram & syncerã fidei uestræ firmitatem religioso timore seruetis. Optamus uos fratres charißimi semper bene ualere.

ARGVMENTVM EPIST. SEQ.

Beati Cypriani epistola ad Rogatianum & cæteros confessores, de obseruatione disciplinæ & fidei Christianæ: in qua hortatur, ut sicut prima congressione aduersarium uicerunt, ita gloriam suam forti & perseuerãti uirtute teneant.

EPISTOLA V.

CYPR. ROGATIANO PRESBYTEro *& cæteris confessoribus fratribus salutem.*

T iam pridem uobis fratres charißimi ac fortißimi literas miseram, quibus fidei & uirtuti uestræ uerbis exultantibus cõgratularer, & nũc non aliud in primis uox nostra complectitur, quàm, ut læto animo frequenter ac semper gloriam uestri nominis prædicemus. Quid enim uel maius in uotis meis potest esse, uel melius, quàm cum uideo confeßionis uestræ honore illuminatũ gregem Christi? Nam cum gaudere in hoc omnes fratres oporteat, tamen in gaudio cõmuni maior est episcopi portio. Ecclesiæ enim gloria, præpositi gloria est. Quantum dolemus ex illis, quos potestas inimica prostrauit, tantum lætamur ex uobis, quos diabolus superare non potuit. Hortamur

mur autem per communem fidem, per pectoris nostri ueram circa uos & simplicem charitatem, ut qui aduersarium prima hac congreßione uiciſtis, gloriam ueſtram forti & perſeuerãti uirtute teneatis. Adhuc in ſeculo ſumus, adhuc in acie conſtituti, de uita noſtra quotidie dimicamus, dãda opera eſt, ut poſt hæc initia ad incrementa quoq; ueniatur, & cõſummetur in uobis, quod iam rudimentis felicibus eſſe cœpiſtis. Parum eſt adipiſci aliquid potuiſſe, plus eſt quod adeptum eſt; poſſe ſeruare. Sicut & fides ipſa & natiuitas ſalutaris nõ accepta, ſed cuſtodita uiuificat. Nec ſtatim conſecutio, ſed cõſummatio hominem deo ſeruat. Dominus hoc magiſterio docuit, dicens: Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. Puta autem illum & confeſſori ſuo dicere: Ecce confeſſor factus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. Salomon deniq; & Saul, & cæteri multi, quandiu in uijs domini ambulauerunt, datam ſibi gratiam tenere potuerunt, recedente ab his diſciplina dominica, receßit & gratia. Perſeuerandum nobis eſt in arcto & in anguſto itinere laudis & gloriæ, & cum quies & humilitas, & bonorum morum tranquillitas Chriſtianis omnibus cõgruat ſecundum domini uocẽ, qui neminẽ aliũ reſpicit, niſi humilẽ & quietũ, & trementem ſermones ſuos, tamen magis hoc obſeruare & implere cõfeſſores oportet, qui exemplũ facti eſtis cæteris fratribus, ad quorum mores omniũ uita & actus debeat prouocari. Nã ſicut Iudæi à deo alienati ſunt, propter quos nomen dei blaſphematur in gentibus: ita contrà deo chari ſunt, per quorũ diſciplinam nomen domini laudabili teſtimonio prædicatur, ſicut ſcriptum eſt domino præmonente & dicente: Luceat lumen ueſtrũ coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & clarificent patrem ueſtrũ qui eſt in cœlis. Et Paulus apoſtolus dicit: Lucete ſicut luminaria in mundo. Et Petrus ſimiliter hortatur: Sicut hoſpites, inquit, et peregrini abſtine-

[Margin: Non minor eſt uirtus, q̃ quærere, parta tueri]
[Margin: Ioan. 5.]
[Margin: Matth. 5.]
[Margin: Philip. 2.]
[Margin: 1. Petri 2.]

te uos à carnalibus desiderijs, qui militant aduersus animam, cōuersationem habentes inter gentes bonā, ut dū detrectant de uobis, quasi de malignis, bona opera uestra aspiciētes magnificent dominū. Quod quidē maxima pars uestrū cū meo gaudio curat, & cōfeßionis ipsius honore melior facta, tranquillis & bonis moribus gloriā suam custodit & seruat: sed quosdam audio inficere numerum uestrū, & laudē præcipui nominis praua sua conuersatione destruere, quos etiam uos ipsi (utpote amatores, & cōseruatores laudis uestræ) obiurgare & cōprimere & emendare debetis. Cum quanto enim nominis uestri pudore delinquitur, quando alius aliquis temulētus & lasciuiens demoratur: alius in eam patriam unde extorris factus est, regreditur, ut deprehensus non iam quasi Christianus, sed quasi nocens pereat? Inflari audio aliquos,
Roma. 11. *& nō timere audio, cum scriptū sit: Noli altum sapere, sed time. Si enim deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat. Dominus noster sicut ouis ad uictimā ductus*
Esaiæ 53. *est, & sicut agnus corā tondente se sine uoce, sic nō aperuit os suum. Non sum, inquit, cōtumax, neq; cōtradico. Dorsum meū posui ad flagella, & maxillas meas ad palmas. Faciē autem meā nō auerti à fœditate sputorū. Et quisquā per ipsum nūc, atq; in ipso uiuens, extollere se audet & superbire: immemor & factorū quæ ille geßit, & mandatorū quæ nobis*
Ioan. 13. *uel per se, uel per apostolos suos tradidit. Quòd si nō est maior domino suo seruus, qui dominum sequuntur, humiles & quieti, & taciturni uestigia eius imitētur. Quanto quisq; inferior fuerit, sublimior fiat, dicente domino: Qui minimus fuerit in uobis, hic erit magnus. Quid deinde illud quàm uobis execrādum debet uideri, quod cū summo animi nostri gemitu & dolore cognouimus? Non deesse, qui dei templa, & post confeßionem sanctificata & illustrata membra, turpi & infami cōcubitu suo maculent, cubilia cū fœminis promiscua*

iungentes, quando & si stuprum conscientiæ eorũ desit, hoc ipsum grande crimen est, quòd illorũ scandalo in aliorũ ruinas exempla nascantur. Cõtentiones quoq; & æmulationes inter uos nullas esse oportet, cũ pacem suam nobis dimiserit dominus, & scriptũ sit: Diliges proximũ *tuum tanquam te. Si autem mordetis & incusatis inuicem, uidete ne consumamini ab inuicem.* Conuicijs *etiam & maledictis quæso uos abstinete, quia neq; maledici regnum dei cõsequuntur, & lingua quæ Christum cõfessa est, incolumis & pura cum suo honore seruanda est.* Nam *qui pacifica, & bona, & iusta secundum Christi præceptum loquitur, Christum quotidie confitetur.* Seculo *renunciauimus cum baptizati sumus, sed & nunc uere renunciamus seculo, quãdo tentati & probati à deo, nostra omnia relinquentes, dominum secuti sumus, & fide ac timore eius stamus & uiuimus. Corroboremus nos exhortationibus mutuis, & magis ac magis proficiamus in domino, ut cum pro sua misericordia pacem fecerit, quam se facturũ repromittit, noui & penè mutati ad ecclesiam reuertamur, & excipiant nos siue fratres nostri, siue gentiles circa omnia correctos atq; in melius reformatos, & qui admirati fuerãt prius in uirtutibus gloriam, nũc admirentur in moribus disciplinam.* Opto *te frater charissime semper bene ualere.* Gal. 5.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Beati Cypriani epistola ad Magnum de his qui in lecto gratiam consequuntur, in qua ostendit, nisi quis in ecclesia & ab ecclesia catholica ordinatus fuerit, ius uiz talis aquæ habere non posse.

EPISTOLA VI.

CYPR. MAGNO FILIO SAL.

PRo tua religiosa diligentia cõsuluisti mediocritatem nostram fili charissime, an inter cæteros hæreticos eos quoq; qui à Nouatiano *ueniant, post profanum eius lauacrũ baptizari & san-*

ædificari in ecclesia catholica legitimo & uero & unico ecclesiæ baptismo oporteat. De qua re quãtum fidei nostræ capacitas, & scripturarũ diuinarum sanctitas ac ueritas suggerit, dicimus omnes hæreticos omnino & schismaticos nihil habere potestatis ac iuris. Propter hoc Nouatianus nec debet, nec potest excipi, quo minus ipse quoq; extra ecclesiam consistens, & cõtra pacẽ ac dilectionem Christi faciẽs, inter aduersarios & antichristos computetur: neq; enim dominus
Matth.12. noster Iesus Christus cum in euãgelio suo testaretur, aduersarios suos esse eos qui secum nõ essent, & secum nõ colligentes gregem suum spargerent, aliquam hæreticorum speciem designauit, sed omnes omnino qui secum nõ essent, aduersa-
Luc.11. rios suos ostendit, dicens: Qui non est mecum, aduersum me
2.Ioan.1. est. Et qui non mecum colligit, spargit. Item beatus Ioannes apostolus nec ipse ullam hæresim aut schisma discreuit, aut aliquos speciatim separatos posuit, sed uniuersos qui de ecclesia exissent, quiq; contra ecclesiam facerent, antichristos appellauit, dicens: Audistis, inquit, quia antichristus uenit, nunc autem antichristi multi facti sunt. Vnde cognoscimus quia nouissima hora est, ex nobis exierunt, sed non fuerũt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, mansissent utiq; nobiscum. Vnde apparet aduersarios Christi antichristos omnes esse, quos cõstet à charitate atq; ab unitate ecclesiæ catholicæ recessisse. Adhuc quoq; dominus in euangelio suo ponit & di-
Matth.18. cit: Si uero ecclesiam contempserit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. Si autem qui ecclesiam cõtemnunt, ethnici & publicani habentur, multo magis utiq; rebelles & hostes falsa altaria, & illicita sacerdotia, & sacrificia sacrilega, & nomina adulterata fingẽtes inter ethnicos necesse est cõputentur, quando minora peccantes, & tantũ ecclesiæ contemptores, ethnici & publicani sententia domini iudicentur. Quòd
Cantic.6. autẽ ecclesia una sit, declarat in Cantico canticorum spiritus sanctus

sanctus ex persona Christi, dicens: Vna est columba mea, perfecta mea, una est matris suæ, electa est genitrici suæ: de qua item denuo dicit: Hortus cōclusus, soror mea, sponsa, fons signatus, puteus aquæ uiuæ. Si autem hortus cōclusus, est spōsa Christi, quæ est ecclesia, patere res clausa alienis & prophanis nō potest. Et si fons signatus est, neque bibere inde, neque consignari potest, cui foris posito ad fontem accessus non est. Puteus quoq; aquæ uiuæ si unus est, idem qui intus est, uiuificari & sanctificari foris positus ex illa aqua non potest, ex qua solis eis, qui intus sunt, usus omnis & potus cōcessus est. Quod & Petrus ostendens unam ecclesiam esse, & solos eos qui in ecclesia sint, baptizari posse, posuit & dixit: In arca Noë pauci, id est, octo animæ hominum saluæ factæ sunt per aquam, quod & uos similiter saluos faciet baptisma, probans & contestans unam arcam Noë typum fuisse unius ecclesiæ. Si potuit tunc in illo expiati & purificati mundi baptismo saluus per aquam fieri qui in arca Noë non fuit, potest & nunc uiuificari per baptisma, qui in ecclesia nō est, cui soli baptisma concessum est. Sed & Paulus apostolus hoc idē adhuc apertius & clarius manifestans ad Ephesios scribit, & dicit: Christus dilexit ecclesiā, & seipsum tradidit pro ea, ut eā sanctificaret purgans eā lauacro aquæ. Quòd si una est ecclesia, quæ à Christo diligitur, & lauacro eius sola purgatur, quomodo qui in ecclesia nō est, aut diligi à Christo, aut ablui & purgari lauacro eius potest? Propter quod cum sola ecclesia habeat aquā uitalē, & baptizandi atq; abluēdi hominis potestatē, qui dicit apud Nouatianū baptizari et sanctificari aliquem posse, prius ostēdat & doceat Nouatianum in ecclesia esse, aut ecclesiæ præsidere. Ecclesia enim una est, quæ una & intus esse & foris non potest. Si enim apud Nouatianum est, apud Corneliū nō fuit. Si uero apud Corneliū fuit, qui episcopo Fabiano legitima ordinatione successit, & quē præter sa-

Ibidem. 4.

I. Petri 3.

Ephes. 5.

Ecclesia una.

 cerdotij

cerdotij honorem martyrio quoq; dominus glorificauit, Nouatianus in ecclesia non est, nec episcopus computari potest, qui euangelica & apostolica traditione contempta nemini succedens, à seipso ordinatus est: habere nanq; aut tenere ecclesiam nullo modo potest, qui ordinatus in ecclesia non est. Foris enim non esse ecclesiam, nec scindi aduersum se aut diuidi posse, sed inseparabilis atq; indiuiduæ domus unitatē tenere, manifestat scripturæ diuinæ fides, cum de sacramento paschæ & agni, qui agnus Christum designabat, scriptū sit: In domo una comedetur, non eijcietis de domo carnem foras. Quod item circa Raab, quæ ipsa quoq; typum portabat ecclesiæ, expressum uidemus, cui mandatur & dicitur: Patrem tuum & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad teipsam in domum tuam, et omnis qui exierit ostium domus tuæ foras, reus sibi erit. Quo sacramento declaratur in unam domum solam, id est, in ecclesiam uicturos, & ab interitu mūdi euasuros colligi oportere. Quisquis autem de collectis foras eiecerit, id est, si quisquam in ecclesia gratiam cōsecutus recesserit, & ab ecclesia exierit, reum sibi futurum, id est, ipsum sibi quòd pereat imputaturum. Quod apostolus Paulus explanat docens & præcipiens hæreticum uitandum esse, ut peruersum & peccatorem, & à semetipso damnatum. Hic enim qui reus sibi erit, non ab episcopo eiectus, sed spōte de ecclesia profugus, & hæretica præsumptione à semetipso damnatus. Et icciro dominus insinuans nobis unitatem de diuina autoritate uenientem ponit & dicit: Ego & pater unum sumus: ad quam unitatem redigens ecclesiam suā denuo dicit: Et erunt unus grex & unus pastor. Si autem grex unus est, quomodo potest gregi annumerari, qui in numero gregis non est? aut pastor haberi quomodo potest, qui manente uero pastore, & in ecclesia dei ordinatione succedanea præsidente, nemini succedens & à seipso incipiens,

[Margin notes: Episcopus seipsum ordinare non potest. — Vnitas ecclesiæ figuris designata. — Interpretatio. — Titum 3. — Ioan. 10. — Ibidem.]

*ens, alienus fit & prophanus, dominicæ pacis ac diuinæ unitatis inimicus non habitans in domo dei, id est, in ecclesia dei, in qua non nisi concordes atque unanimes habitant, loquente in psalmis spiritu sancto & dicente: Deus qui habitare facit unanimes in domo. Denique unanimitatem Christianam firma sibi atq; inseparabili charitate connexam, etiam ipsa dominica sacrificia declarant. Nam quando dominus corpus suũ panem uocat de multorum granorum adunatione cõgestum, populum nostrum quem portabat, indicat adunatũ. Et quando sanguinem suum uinum appellat, de botris atque acinis plurimis expressum atq; in uinum coactum, gregem item nostrum significat, commixtione adunatæ multitudinis copulatum. Si Nouatianus huic pani dominico adunatus est, si Christi*populo & ipse commixtus est, poterit uideri, & unici ecclesiastici baptismi habere gratiam posse, si eum constiterit ecclesiæ unitatem tenere. Deniq; quàm sit inseparabile unitatis sacramentum, & quàm sine spe sint, & perditionem sibi maximam de indignatione dei acquirãt, qui schisma faciunt, & relicto episcopo, alium sibi foris pseudepiscopum constituunt, declarat in libris Regnorum scriptura diuina, ubi à tribu Iuda & Beniamin decem tribus scissæ sunt, & relicto rege, alterum sibi foris instituerunt, & indignatus est, inquit, dominus in omne semen Israël, & dimouit eos, & dedit eos in direptionem donec abijceret eos à facie sua, quia dißipatus est Israël à domo Dauid, & constituerunt sibi regem Hieroboam filium*Naboth. Indignatum esse dominum dicit, & eos in perditionem dedisse, quòd ab unitate dißipati essent, atq; alterum sibi regem constituissent. Et tanta indignatio domini extitit aduersus illos, qui schisma fecerant, ut etiam cum homo dei ad Hieroboam missus esset, qui ei peccata sua exprobraret, atq; ultionem futuram prædiceret, panem quoq; apud illos edere, & aquam bibere uetaretur. Quod cum non custo-*

Psal. 67.

al's, poculo.

3. Reg. 12.

al's, Iobath.

Contagio malorum.

 dißet,

disset, & contra præceptum dei prandisset, statim diuinæ censura maiestatis percussus est, ut inde regrediẽs impetu ac morsu leonis in itinere necaretur. Et audet quisquam dicere aquam baptismi salutarem, & gratiam cœlestem communem cum schismaticis esse posse, cum quibus nec terrestris, nec secularis potus debeat esse communis? Satiat adhuc in euangelio suo dominus, & maiorẽ intelligentiæ lucem manifestat, quòd ijdem qui se nunc à tribu Iuda & Beniamin sciderãt, & Hierosolymis derelictis, Samariam secesserant, inter prophanos
Matth. 10. *& gentiles computarentur. Nam cum primũ discipulos suos in ministerium salutis mitteret, mandauit & dixit: In uiam nationum ne ieritis, & in ciuitatẽ Samaritanorum ne introieritis. Ad Iudæos primùm mittens, gentiles adhuc præteriri iubet. Addendo autem, & ciuitatem Samaritanorum debere omitti, ubi erant schismatici, ostendit schismaticos gentilibus adæquari. Quòd si aliquis illud opponit, ut dicat eandem Nouatianum legem tenere, quam catholica ecclesia teneat, eodem symbolo quo & nos baptizare, eundem nosse deum patrem, eundem filium Christum, eundem spiritum sanctum, ac propter hoc usurpare eum potestatem baptizãdi posse, quòd uideatur in interrogatione baptismi à nobis non discrepare, sciat quisquis & hoc opponendum putat, primum non esse unam uobis & schismaticis symboli legem, neq; eandem interrogationem. Nam cum dicunt: Credis remissionem peccatorum, & uitam æternam per sanctam ecclesiam? mentiuntur in interrogatione, cum non habeant ecclesiam. Tunc deinde uoce sua ipsi confitentur remissionem peccatorum non dari, nisi per sanctam ecclesiam, quam non habentes ostendunt remitti illi peccata non posse. Quòd uero eundem quem & nos deum patrem, eundem filium Christum, eundem spiritum sanctum nosse dicuntur, nec hoc adiuuare tales potest. Nam &*
Num. 26. *Chore & Dathan & Abiron cum sacerdote Aaron & Moyse*

se eundem deum nouerant, pari lege & religione uiuentes, unum & uerum deum, qui colendus atq; inuocandus fuerat, inuocabant. Tamen quia loci sui ministerium transgressi contra Aaron sacerdotem, qui sacerdotium legitimum dignatione dei atq; ordinatione perceperat, sacrificādi licentiam uendicarunt, diuinitus percussi pœnas statim pro illicitis conatibus penderunt, nec potuerunt rata esse, & proficere sacrificia, irreligiose & illicitè contra ius diuinæ dispositionis oblata. Thuribula quoq; ipsa in quibus incensum illicitè fuerat oblatum, nec in usu de cætero essent sacerdotibus, sed potius indignationis & ultionis diuinæ memoriam corrigendis posteris exhiberent, iussu domini conflata atq; igne purgata, in laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari, secundum quod loquitur scriptura diuina: Memoriale, inquit, filijs Israël, ut nō accedat quisquam alienigena, qui non est ex semine Aaron, imponere incensum ante dominum, ut non sit sicut Chore. Et tamen illi schisma non fecerant, nec foras egressi cō tra dei sacerdotes impudenter atq; hostiliter rebellauerant: quod nunc ecclesiam scindentes, & contra pacem atq; unitatem Christi rebelles, cathedram sibi constituere, & priuatū assumere, & baptizandi atq; offerendi licentiam uendicare conantur. Quomodo perficere quod agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus de deo possunt, qui contra deū, quod eis non licet, moliuntur? Quare qui Nouatiano, siue cæteris eiusmodi schismaticis patrocinantur, frustra contendunt baptizari & sanctificari illic aliquem salutari baptismo posse, ubi constat baptizantem baptizandi licentiam non habere. Atque ut magis intelligi posset contra eiusmodi licentiam & audaciam quæ sit censura diuina, inuenimus in tali facinore non solum duces & autores, sed & participes pœnis destinari, nisi se à communione malorum separauerint, præcipiente domino & dicente: Separamini à tabernaculis hominum istorum

Exod. 28.

Baptismus non nisi ab habente potestatem percipitur.

Num. 16.

rum durißimorum, & nolite tangere ab omnibus quæ sunt eis, ne simul pereatis in peccato eorum, & quod comminatus per Moysen dominus fuerat, impleuit, ut quisquis à Chore se & Dathan, & Abiron non separasset, pœnas statim pro impia communione persolueret. Quo exemplo ostenditur & probatur obnoxios se deo & culpæ & pœnæ facturos, qui se schismaticis contra præpositos & sacerdotes irreligiosa temeritate miscuerint: Sicut etiam per Oseam prophetam spiritus sanctus contestatur & dicit. Sacrificia eorum tanquam panis luctus, omnes qui manducant ea, contaminabuntur: Docens scilicet & ostendens omnes omnino cum autoribus supplicio coniungi, qui fuerint eorum peccato cõmunicati. Quæ ergo apud eos merita esse circa deum possunt, quibus supplicia diuinitus irrogantur? Aut quomodo tales iustificare & sanctificare baptizatos possunt, qui hostias sacerdotum aliena & illicita, & nullo sibi iure concessa usurpare conantur? Quos tamen ipsos non miramur pro sua prauitate cõtendere. Asserant necesse est singuli quiq; quod faciunt, nec uolunt uicti facilè succumbere, quis sciant id quod faciant nõ licere. Illud mirandum est, imò indignandum potius & dolendum, Christianos antichristis aßistere, & præuaricatores fidei atque proditores ecclesiæ intus in ipsa ecclesia contra ecclesiã stare. Qui quoniam pertinaces aliàs & indociles, uel hoc tamen confitentur, quòd uniuersi siue hæretici, siue schismatici non habeãt spiritũ sanctũ, & ideo baptizare quidẽ possunt, dare autẽ spiritũ sanctũ non poßunt, in hoc ipso à nobis tenentur, ut ostẽdamus nec baptizare omnino eos posse, qui nõ habeãt spiritum sanctum. Nam cum in baptismo unicuique peccata sua remittantur, probat & declarat in euangelio suo dominus, per eos solos peccata posse remitti, qui habeant spiritum sanctũ. Post resurrectionem enim discipulos suos mittens loquitur ad eos & dicit: Sicut misit me pater, et ego mitto

Oseæ 9.

Pertinaces. Nouatianistæ.

to uos. Hoc cum dixisset, insufflauit & ait illis: Accipite spiri tum sanctum. Et cuius remiseritis peccata, remittentur illi: & si cuius retinueritis, tenebuntur. Quo in loco ostendit, eum so lum posse baptizare, & remißionem peccatorum dare, qui habeāt spiritum sanctum. Denique ipsum dominum nostrum Iesum Christum baptizaturus Ioannes, accepit antè spiritū sanctum, cum adhuc esset in utero matris constitutus, ut cer= tum esset atque manifestum, baptizare non posse, nisi eos qui habeāt spiritū sanctū. Itaq; qui hæreticis siue schismaticis pa= trocinantur, respondeāt nobis an habeant spiritum sanctum, an non habeant. Si habent, cur illic baptizatis quādo ad nos ueniunt manus imponitur ad accipiendum spiritum sanctum, cum iam utique illic acceptus sit, ubi si fuit, quî dari potuit? Si autem foris cuncti hæretici & schismatici non habent spi= ritum sanctum, & ideo apud nos manus imponitur, ut hic ac cipiatur, quod illic nec esse, nec dari potest, manifestum est nec remißionem peccatorum dari per eos, quos constat spiri tum sanctum non habere. Et idcirco secundum diuinam di= spositionem atque euangelicam ueritatem, ut peccatorum re mißionem consequi et sanctificari, ac templa dei fieri poßint, ecclesiæ baptismo baptizandi sunt omnes omnino, qui ab ad uersarijs & antichristis ad Christi ecclesiam ueniunt.

Ioan. 20. Matth. 18. Qui ueri sacerdotes.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Eiusdem epistola ad Epictetū & plebem Assuritanorum de Fortunatiano episcopo, docentis qui sacrilega sacrificia fecerunt, sacerdotiū sibi uendicare non posse.

EPISTOLA VII.

CYPR. EPICTETO FATRI ET *plebi Assuris consistentibus* SALVTEM.

Grauiter

Fortunatianus.

Rauiter & dolenter motus fratres charissimi, quòd cognouerim Fortunatianum quõdam apud uos episcopum post grauem lapsum ruinæ suæ, pro integro nunc agere uelle, & episcopatum sibi uendicare cœpisse: quæ res contristauit me: primo propter ipsum qui miser, uel diaboli tenebris in totum excæcatus, uel quorundam sacrilega persuasione deceptus (cum debeat satisfacere & ad dominum exorandum, diebus ac noctibus, lachrymis & orationibus, & precibus incumbere) audet sibi adhuc sacerdotium quod prodidit uendicare, quasi post aras diaboli accedere ad altare dei fas sit: aut non maiorem in se iram & indignationem domini in die iudicij prouocet, qui cùm uirtutis & fidei dux fratribus esse nõ potuerit, perfidiæ, & audaciæ, & temeritatis magister existat, & qui non docuit fratres in prælio fortiter stare, doceat eos qui uicti & prostrati sunt, nec rogare, cum dominus dicat: Illis fudistis libamina, & illis imposuistis sacrificia, super hæc
Esa. 57. non indignabor? dicit dominus. Et alio loco: Sacrificans dijs eradicabitur, nisi domino soli. Item dominus denuo loquitur,
Esa. 2. & dicit: Adorauerũt eos, quos fecerunt digiti eorum, et curuatus est homo, & humiliatus est uir, & non relaxabo illis.
Apoc. 13. In Apocalypsi quoque legimus iram domini comminantis et dicentis: Si quis adorat bestiam & imaginem eius, accipiet notam in fronte sua & in manu, bibet & ipse de uino iræ dei, mixto in poculo iræ eius, & punietur igne & sulphure sub oculis sanctorum angelorum, & sub oculis agni, & fumus de tormentis eorum in secula seculorum ascendet, nec habebunt requiem die & nocte, qui adorauerunt bestiam & imaginem eius. Cum ergo hæc tormenta, hæc supplicia in die iræ dominus comminetur ijs, qui diabolo obtemperãt, & idolis sacrificant, quomodo se putat posse agere pro dei sacerdote, qui obtẽperauit, et seruiuit diaboli sacerdotibus? aut quomodo

modo putat manum suam transferri posse ad dei sacrificiũ & precem domini, quæ captiua fuerit sacrilegio & crimini, cum in scripturis diuinis deus ad sacrificium prohibeat accedere sacerdotes etiam in leuiori crimine constitutos, & in Leuitico dicat: Homo in quo fuerit uitium & macula, non accedat offerre dona deo. Idem in Exodo: Et sacerdotes, & qui accedunt ad dominum deum sanctificentur, ne fortè derelinquat illos dominus. Et iterum: Et qui accedunt ministrare ad altare sanctum, non adducent in se delictum, ne moriantur. Qui ergo grauia in se delicta adduxerunt, id est, qui idolis sacrificando sacrilega sacrificia fecerunt, sacerdotium dei sibi uindicare non possunt, nec ullam in conspectu eius precem pro fratribus facere, cum in euangelio scriptum sit: Deus peccatorẽ non audit, sed si quis deum coluerit, & uoluntatem eius fecerit, illum audit. Quamuis sic quorundam pectora tenebrarũ ingruentium profunda caligo cæcauerit, ut de præceptis salubribus nihil lucis admittant, semel à recto limite ueri itineris auersi per præceps & abruptum criminum suorum nocte atque errore capiantur. Nec mirum si consilia nostra aut domini præcepta nunc abnuunt, qui dominum negauerunt. Stipes & oblationes & lucra desiderant, quibus prius insatiabiles incubabant, et cœnis atq; epulis etiam nunc inhiant, quarum crapulam superstite in dies cruditate ructabant, nunc manifestißimè comprobantes nec antè se religioni, sed uentri potius & quæstui profana cupiditate seruisse. Vnde et ipsam uenisse perspicimus, & credimus de dei exploratione censuram, ne apud altare consistere & contrectare sancta ulterius perseuerarent, pudorem incesti, fidem perfidi, religionem profani, diuina terreni, sancta sacrilegi. Quòd ne tales ad altaris impiamenta & contagia fratrum denuo redeant, omnibus uiribus excubandum & omni uigore nitendum, ut quantum possumus ab hac eos sui sceleris audacia retundamus,

Leuitici 21.
Exodi 29.
Ioan. 9.

mus, ne adhuc agere pro sacerdote conentur, qui ad mortis extrema deiecti, ultra lapsos laicos ruinæ suæ pondere proruerunt. Si uero apud insanos furor insanabilis perseuerauerit, & recedente spiritu sancto, profunda cæcitas in sua nocte permanserit, consilium uobis erit singulos fratres ab eorum fallacia separare, et ne quis in laqueo erroris incurrat, ab eorum contagione secernere, cum nec oblatio sanctificari illic poßit, ubi spiritus sanctus non sit, nec cuiquam dominus per eius oblationes & preces prosit, qui dominum ipse uiolauit. Quòd si Fortunatianus aut immemor criminis sui per diabo li cæcitatem, aut minister & seruus diaboli factus ad decipien dam fraternitatem in hoc suo furore permanserit, uos quantum potestis elaborate, & in hac caligine diaboli sæuientis fratrum mentes ab errore reuocate, ne alienæ dementiæ facilè consentiant, ne se desperatorum delictis participes faciãt, sed teneant integræ salutis suæ tenorem, & integritatis conseruatæ à se & custoditæ perpetuum uigorem. Lapsi uero magnitudinem delicti sui cognoscẽtes à deprecando domino nõ recedant, nec ecclesiam catholicam quæ una & sola est à domino cõstituta, derelinquant, sed satisfactionibus immorantes, & domini misericordiam deprecantes ad ecclesiam pulsent, ut recipi illuc poßint, ubi fuerunt, & ad Christum redeant, à quo recesserunt. Nec audiant eos qui se fallaci & mortali circunuentione decipiunt, cum scriptum sit: Nemo uos decipiat Ephes. 5. *inanibus uerbis: propterea enim uenit ira dei super filios con tumaciæ: Nolite ergo esse participes eorum. Ergo contumaces, & deum non timentes, & ab ecclesia in totũ recedentes, nemo comitetur. Quòd si quis impatiens fuerit ad deprecandum dominum, qui offensus est, & nobis obtemperare noluerit, sed desperatos & perditos secutus fuerit, sibi imputabit cum iudicij dies uenerit. Quomodo enim deprecari in die illo dominum poterit, qui & ante hoc Christum, & nunc quoq;*

ecclesiam

ecclesiam Christi negauit, & episcopis sanis & integris & uiuentibus non obtemperans, comitem se & participem morientibus præbuit? Opto uos fratres charißimi ac desideratißimi semper bene ualere.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Eiusdem epistola ad plebem de quinque presbyteris schismaticis: in qua diuersarum pericula animarũ enarrans admonet, ut qui mãdatum dei reijciunt, & traditionem suam statuere conantur, fortiter ab ipsis & firmiter respuantur.

EPISTOLA VIII.

CYPR. PLEBI VNIVERSAE SAL.

Vanquàm fratres charißimi Briccius fidelißimus, atq; integerrimus presbyter, itẽ Rogatianus & Numidicus, presbyteri, confessores, & gloria diuinæ dignationis illustres, sed & diaconi boni uiri, & ecclesiasticæ administrationis per omnia obsequia deuoti, cum cæteris ministerijs, plenã uobis præsentiæ suæ diligentiam præbeãt, & exhortationibus aßiduis singulos corroborare, sed & lapsorum mentes consilijs salubribus regere & reformare non desinant: tamen ego quantum possum admoneo, & quomodo possum uisito uos literis meis, literis, inquam, fratres charißimi. Hoc enim quorũdam presbyterorũ malignitas & perfidia perfecit, ne ad uos ante diem paschæ uenire licuisset, dum cõiurationis suæ memores, & antiqua illa contra episcopatum meum, imò cõtra suffragium uestrum & dei iudicium uenena retinentes, instaurant Apostatæ. *ueterem cõtra nos impugnationem suam, & sacrilegas machinationes insidijs solitis denuo renouant. Et quidem de dei prouidentia nobis hæc nec uolentibus, nec optantibus, imò & ignoscentibus & tacentibus, pœnas quas meruerant penderunt, ut à nobis non eiecti ultro se eijcerent, ipsi in se pro cõscientia sua sententiã darent, secundũ uestra diuina suffra-*

gia cõiurati & scelerati de ecclesia spõte se pellerent. Nunc apparet Felicißimi factio unde uenisset, quibus radicibus staret, & quibus uiribus hi fomenta olim quibusdam confessoribus & hortamenta tribuebant, ne cõcordarent cum episcopo suo, nec ecclesiasticam disciplinam cum fide & quiete iuxta præcepta dominica continerẽt, nõ cõfeßionis suæ gloriam incorrupta & immaculata cõuersatione seruarent. Ac ne parũ fuisset corrupisse quorundam cõfessorum mentes, & sacerdotum dei portionem ruptæ fraternitatis armare uoluisse, nunc se ad lapsorum perniciem uenenata sua deceptione uerterũt, ut ægros & saucios ad capienda fortia cõsilia per calamitatem ruinæ suæ minus idoneos & minus solidos, à medela uulneris sui auocent, & intermißis precibus & orationibus, quibus dominus longa & cõtinua satisfactione placãdus est, ad exitiosam temeritatem mendacio captiosæ pacis inuitent. Sed oro uos fratres uigilate cõtra insidias diaboli, et pro uestra salute soliciti cõtra mortiferam fallaciam diligentius excubate. Persecutio est hic, alia atq; alia tẽtatio. Et quinq; isti presbyteri nihil aliud sunt, quàm quinq; primores illi qui edicto nuper magistratibus fuerant copulati, ut fidem nostram obruerẽt, & gracilia fratrũ corda ad letales laqueos præuaricatione ueritatis auerterent. Eadem nũc ratio, eadẽ rursus euersio per quinq; presbyteros Felicißimo copulatos ad ruinam salutis inducitur, ut nõ rogetur dominus, nec qui negauit Christum, eundẽ Christum quem negauerat, deprecetur, post culpam criminis tollatur & pœnitentia, nec per episcopos & sacerdotes domino satisfiat, sed relictis domini sacerdotibus cõtra euangelicam disciplinam noua traditio sacrilegæ institutionis exurgat, cumq; semel placuerit tam nobis, quàm cõfessoribus & clericis urbicis, itẽ uniuersis episcopis uel in nostra prouincia, uel trans mare cõstitutis, ut nihil innouetur circa lapsorũ causam, nisi omnes in unum conue-

nire mus,

Felicißimi factio.

Longa satisfactio.

niremus, & collatis consilijs cum disciplina pariter & misericordia temperatam sententiam figeremus, cōtra hoc consilium nostrū rebelletur, & omnis sacerdotalis autoritas & potestas factiosis cōspirationibus destruatur. Quas nunc pœnas patior fratres charissimi, quòd ipse ad uos impræsentiarū uenire nō possum, ipse singulos aggredi, ipse uos secundum domini & euāgelij eius magisterium cohortari? Non suffecerat exilium iam biennio & à uultibus atq; ab oculis uestris lugubris separatio? dolor iugis & gemitus, qui me solū sine uobis continua lamentatione discruciat? lachrymæ diebus ac noctibus profluētes, quòd sacerdoti, quem tanto amore & ardore fecistis, necdum uos salutare, & necdum complexibus uestris inhærere cōtingat? Accessit hinc tabescenti animo nostro dolor maior, quòd in tanta solicitudine ac necessitate excurrere ad uos ipse nō possum, dum per minas & per insidias perfidorum cauemus, ne aduenientibus nobis tumultus illic maior oriatur: & cum paci & trāquillitati episcopus prouidere in omnibus debeat, ipse materiam seditioni dedisse, & persecutionem denuo exacerbasse uideatur. Hinc tamen fratres dilectissimi, hinc admoneo pariter & cōsulo, ne perniciosis uocibus temere credatis, ne fallacibus uerbis consensum* fallaciæ *al's, facilè. cōmodetis, ne pro luce tenebras, pro die noctem, pro cibo famem, pro potu sitim, uenenū pro remedio, mortem pro salute sumatis. Nec ætas uos eorū nec autoritas fallat, qui ad duorū presbyterorum ueterem nequitiam respōdentes, sicut illi Su- Daniel 13. sannam pudicā corrumpere & uiolare conati sunt, sic & hi adulterinis doctrinis ecclesiæ pudicitiam corrūpere, & ueritatem euangelicam uiolare conantur. Clamat & dicit dominus: Nolite audire sermones pseudoprophetarū, quoniam uisiones cordis eorū frustrantur eos. Loquūtur, sed non ab ore domini. Dicūt eis qui abijciunt uerbū domini: Pax erit uobis. Pacem nunc offerunt, qui ipsi non habent pacem. In ecclesia

lapsos reducere & reuocare promittunt, qui de ecclesia recesserunt. Deus unus est, & Christus unus, & una ecclesia, & cathedra una super petram domini uoce fundata. Aliud altare cõstitui, aut sacerdotium nouum fieri, præter unũ altare & unum sacerdotium non potest. Quisquis alibi collegerit, spargit. Adulterũ est, impium est, sacrilegũ est, quodcunq; humano furore instituitur, ut dispositio diuina uioletur. Procul ab huiusmodi hominũ contagione discedite, & sermones eorũ ueluti cancer & pestem fugiẽdo uitate, præmonente do

Matth. 15. *mino & dicente: Cæci sunt & duces cæcorum: cæcus autem cæcum ducens, simul in foueam cadent. Intercedunt precibus uestris, quas nobiscum diebus ac noctibus domino funditis, ut eũ iusta satisfactione placetis. Intercedunt lachrymis uestris, quibus cõmissi delicti crimẽ abluitis. Intercedunt paci, quam uere & fideliter de domini misericordia postulatis, nec sciunt*

Deut. 13. *scriptum esse: Et propheta ille aut somniũ somnians, ille qui locutus est, ut errare te faceret à domino deo tuo, interficietur. Nemo uos fratres errare à domini uia faciat. Nemo uos Christianos ab euãgelio Christi rapiat. Nemo filios ecclesiæ*

Execratio in fidei detrectores. *de ecclesia tollat. Pereant sibi soli, qui perire uoluerũt. Extra ecclesiam soli remaneant qui de ecclesia recesserũt. Soli cum episcopis non sint, qui cõtra episcopos rebellarunt. Coniurationis suæ pœnas soli subeant, qui olim secundum dei iudicia sententiã coniurationis & malignitatis suæ subire meruerũt.*

Matth. 15. *Monet nos dominus in euãgelio suo, dicẽs: Reijcitis mãdatũ dei ut traditionẽ uestram statuatis. Qui mãdatũ dei reijciunt, & traditionem suam statuere conantur, fortiter à uobis & firmiter respuantur. Sufficiat lapsis ruina sua. Nemo uolẽtes surgere sua circumuentione præcipitet. Nemo iacentes, pro quibus nos rogamus, ut dei manu & brachio subleuentur, prosternat grauius & deprimat. Nemo semianimes, ut salutem suam pristinam recipiant deprecantes, ab omni spe salu-*

tis

tis auertat. Nemo nutantibus lapsus sui caligine omne itineris salutaris lumē extinguat. Instruit Apostolus, dicēs: Si quis aliter docet, & nō acquiescit sanis uerbis domini nostri Iesu Christi, & doctrinæ eius stupore elatus, discedat ab huiusmodi. Et iterum dicit ipse: Nemo uos decipiat inanibus uerbis. Propterea enim uenit ira dei super filios contumaciæ. Nolite ergo esse participes eorū. Non est quod decepti inanibus uerbis prauitatis eorum incipiatis esse participes. Discedite à talibus quæso uos, & acquiescite consilijs nostris, qui pro uobis quotidie cōtinuas domino preces fundimus, qui uos ad ecclesiam reuocare per domini clemētiam cupimus, qui de deo pacem plenißimam prius matri, tum & filijs eius oramus. Cum precibus atq; orationibus nostris uestras quoq; orationes & preces iungite, cum fletibus nostris uestras lachrymas copulate. Vitate lupos, qui oues à pastore secernunt: uitate linguam diaboli uenenatam, qui ab initio mundi fallax semper & mendax mentitur ut fallat: blanditur, ut noceat: bona promittit, ut malum tribuat: uitam pollicetur, ut perimat. Lucent nūc quoq; uerba eius, & uenena manifesta sunt: pacem pollicetur, ne perueniri poßit ad pacem: salutē promittit, ne cui promittit, ueniat ad salutem: ecclesiā spondet, cū id agat, ut qui illi credit, in totum ab ecclesia pereat. Nunc curādum est fratres dilectißimi, ut qui statis fortiter perseueretis, & stabilitatem uestram gloriosam, quam in persecutione tenuistis, perpetua firmitate seruetis. Et si circumueniēte aduersario lapsi estis, in secunda hac tentatione spei & paci uestræ fideliter consulatis, & ut uobis dominus ignoscat, à sacerdotibus domini non recedatis, cum scriptū sit: Et homo quicūq; fecerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem, aut iudicem, quicunq; fuerit in diebus illis, morietur homo ille. Persecutionis istius nouißima hæc est tentatio, quæ & ipsa cito domino protegente transibit, ut repræsentet uobis post paschæ

1. Timo. 6.

Ephes. 5.

Diaboli insidiæ.

Deut. 17.

*diem cum collegis meis, quibus præsentibus secundum arbitrium quoq; uestrum, & omnium nostrum commune consilium (sicut semel placuit) ea quæ agēda sunt, disponere pariter & limare, poterimus. Si quis autem pœnitentiam agere, & deo satisfacere detrectās, ad *infelicissimi & satellitum eius partes concesserit, & se hæreticæ factioni coniunxerit, sciat se postea ad ecclesiam redire, & cum episcopis & plebe Christi cōmunicare non posse. Opto uos fratres charissimi semper bene ualere, & circa domini misericordiā exorandam continuis nobiscum precibus insistere.*

*Forte legendū Felicissimi.

ARG. EPIST. SEQ.

Eiusdem epistola ad clerū & plebem Furnitanorum, commonentis nulli presbytero licere tutorem testamēto constituere.

EPISTOLA IX.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIAconis & plebi Furnis cōsistentibus salutem.

*Rauiter commoti sumus ego & collegæ mei qui præsentes aderāt, & compresbyteri nostri qui nobis assistebant fratres charissimi, cum cognouissemus quòd Geminius Victor frater noster de seculo excedens, Geminium Faustinum presbyterum tutorem testamento suo nominauerit, cum iam pridem in concilio episcoporum statutum sit, ne quis *de clericis & dei ministris tutorem uel curatorem testamento suo constituat, cum singuli diuino sacerdotio honorati, & cuncti in clericali ministerio constituti, non nisi altari & sacrificijs deseruire, & precibus, atq; orationibus uacare debeāt. Scriptum est enim: Nemo militās deo, implicat se molestijs secularibus, ut possit placere ei cui se probauit. Quod cum de omnibus dictum sit, quanto magis molestijs & laqueis secularibus obligari non debent,*

*als, de ecclesiæ dei.

2. Timo. 2. Πραγματείαις.

debent, qui diuinis rebus & spiritualibus occupati, ab ecclesia recedere, & ad terrenos & seculares actus uacare non possunt? Cuius ordinationis & religionis formã Leuitæ prius in lege tenuerunt, ut cum terram diuiderent, & possessiones partirentur undecim tribus, Leuitica tribus quæ templo & altari, & ministerijs diuinis uacabat, nihil de illa diuisionis portione perciperet, sed alijs terram colentibus, illa tantum deum coleret, & ad uictum, atq; alimẽtum suum ab undecim tribubus de fructibus qui nascebantur, decimas perciperet. Quod totum fiebat de autoritate & dispositione diuina, ut qui operationibus diuinis insistebant, in nulla re auocarentur, nec cogitare aut agere secularia cogerentur. Quæ nunc ratio & forma in clero tenetur, ut qui in ecclesia domini ad ordinationem clericalem promouentur, nullo modo ab administratione diuina auocẽtur, ne molestijs & negocijs secularibus alligentur, sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificijs non recedant, & die ac nocte cœlestibus rebus & spiritualibus seruiant. Quod episcopi antecessores nostri religiose considerantes, & salubriter prouidentes, censuerunt ne quis frater excedens, ad tutelam uel curam clericum nominaret, ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neq; enim ad altare dei meretur nominari in sacerdotium prece, qui ab altari sacerdotes & ministros suos Leuitas auocare uoluit. Et ideo Victor cum contra formam nuper in consilio à sacerdotibus datam Geminium Faustinum presbyterum ausus sit actorem cõstituere, nõ est quò pro dormitione eius apud uos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in ecclesia frequentetur, ut sacerdotum decretum religiose & necessarie factum seruetur à nobis. Simul & cæteris fratribus detur exẽplũ, ne quis sacerdotes & ministros dei altari eius & ecclesiæ uacantes

Leuitæ diuinis tantum uacent.

Sportula.

Sacerdos ab altari nõ recedat.

Nunc maximè uocantur.

Oblatio pro defunctis.

tes ad seculares molestias deuocet. Obseruari enim de cætero poterit, ne ultrà hoc fiat circa personam clericorum, si quod nunc factum est, fuerit uindicatum. Opto uos fratres charißimi semper bene ualere.

ARG. SEQ. EPIST.

Ad Eucratium epistola de histrione, quem suadet ne sinat histrionem artem suam docere, sed ab ea ad uitã innocentiæ deducat.

EPISTOLA X.

CYPR. EVCRATIO FRATRI SAL.

Ro dilectione tua & uerecundia mutua consulendum me existimasti frater charißime, quid mihi uideatur de histrione quodam, qui apud uos constitutus in eiusdem adhuc artis suæ dedecore perseuerat, & magister & doctor nõ erudiendorũ, sed perdendorum puerorum, id quod male didicit, cæteris quoq; insinuat, an talis debeat communicare nobiscum. Quod puto ego nec maiestati diuinæ, nec euangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor ecclesiæ tam turpi & infami contagione foedetur. Nam cum in lege prohibeantur uiri induere muliebrẽ uestem, & maledicti eiusmodi iudicentur, quanto maioris est criminis, non tantum muliebria indumẽta accipere, sed & gestus quoque turpes & molles, & muliebres magisterio impudicæ artis exprimere? Nec excuset se quispiam, si à theatro ipse cessauerit, cum tamen hoc cæteros doceat. Non potest enim uideri cessasse, qui uicarios substituit, et qui pro se uno plures succedaneos suggerit contra institutionem dei, erudiens & docẽs quemadmodum masculus frangatur in foeminam, & sexus arte mutetur, & diabolo diuinum plasma maculãti per corrupti atq; eneruati corporis delicta placeatur. Quòd si penuriam talis & neceßitatem paupertatis obtẽdit, potest inter cæteros, qui alimentis ecclesiæ sustinentur, huius

Hæc florẽt isti.

Neceßitas prætexitur turpitudini.

quoq;

quoque necessitas adiuuari, si tamen contentus sit frugalioribus & innocentibus cibis. Nec putet *salario se esse redimendum, ut à peccatis cesset, quando hoc non nobis, sed sibi præstet. Cæterum quantum uult inde quærat. Qualis quæstus est qui de conuiuio* Abrahæ, Isaac *&* Iacob *& homines rapuit, & male ac perniciose in seculo saginatos, ad æternæ famis ac sitis supplicia deducit?* Et ideo *quantum potes, cũ à prauitate & dedecore ad uiam innocentiæ, atque ad spem uitæ suæ reuoca, ut sit contentus ecclesiæ sumptibus parcioribus quidem, sed salutaribus.* Quòd *si illic ecclesia non sufficit, ut laborantibus præstentur alimenta, poterit se ad nos transferre, & hic quod sibi ad uictum, atq; uestitum necessarium fuerit, accipere, nec alios extra ecclesiam mortalia docere, sed ipse salutaria in ecclesia discere.* Opto *te frater charißime semper bene ualere.*

ARG. SEQ. EPIST.

Beati Cypriani epistola, nõnullorumq; coepiscoporũ ad Pomponium de uirginibus: in qua asserunt uirgines deo dicatas ac detectas dormisse cũ uiris, p manus obstetricum debere inspici, & quę uirgines inuentę fuerint, ecclesiæ admitti, quæ uero corruptę, ad pœnitentiã plenam duci oportere.

EPISTOLA XI.

CYPR. CAECILIVS, VICTOR, SE*dulius*, Tertullus, *cum presbyteris qui præsentes aderant,* Pomponio *fratri* SALVTEM.

Egimus literas tuas frater charißime, quas per Paconium fratrem nostrum misisti, postulãs & desiderans ut tibi rescriberemus quid nobis de ijs uirginibus uideatur, quæ cum semel statũ suũ continenter & firmiter tenere decreuerint, detectæ sint postea in eodem lecto pariter mansisse cum masculis, ex quibus unum diaconum esse dicis. Planè easdem quæ se cum uiris dor

misse confessæ sunt, asseuerare non decet se integras esse. Circa quam rem, quoniam consilium nostrum desiderasti, scias nos ab euangelicis & apostolicis traditionibus non recedere, quo minus fratribus & sororibus nostris cōstanter & fortiter consulatur, & per omnes utilitatis & salutis uias ecclesiastica disciplina seruetur, cum dominus loquatur, & dicat:

Hier. 3. *Et dabo uobis pastores secundum cor meum, & pascent uos*

Sapien. 3. *pascentes cum disciplina: & iterum cum scriptum sit: Disciplinam qui abijcit, infelix est: & in Psalmo quoque spiritus*

Psal. 2. *sanctus admoneat, & instruat, dicens: Continete disciplinam, ne forte irascatur dominus, & pereatis à uia recta, cum exarserit cito ira eius super uos. Primo igitur in loco frater charissime, & præpositis, & plebi nihil aliud elaborandum est, quàm ut qui deum timemus, cum omni obseruatione disciplinæ diuina præcepta teneamus, nec patiamur errare fratres nostros, & pro arbitrio, & fructu suo uiuere: sed ad uitam singulis fideliter consulere, nec pati uirgines cum masculis habitare, non dico simul dormire, sed nec simul uiuere, cum & sexus infirmus, & ætas adhuc lubrica per omnia frenari & regi debeat, ne diabolo insidianti & sæuire cupienti ad nocendum detur occasio: cum & Apostolus dicat: Nolite locū dare diabolo. Liberāda est uigilanter de periculosis locis nauis, ne inter scopulos & saxa frangatur. Exuenda est uelociter de incendio sarcina, priusquàm flammis superuenientibus concremetur. Nemo diu tutus est periculo proximus. Nec euadere diabolum dei seruus poterit, qui se diaboli laqueis implicauit. Intercedēdum est cito talibus, ut separentur dum adhuc separari innocentes possunt, quia diuidi postmodum nostra intercessione non poterunt, posteaquàm conscientia grauissima cohæserint. Denique quàm graues multorum ruinas hinc fieri uidemus, & per huiusmodi illicitas & periculosas coniunctiones corrumpi plurimas uirgines cum summo*

Virginū & masculorū periculosa cohabitatio.

Ephes. 4.

animi

animi nostri dolore conspicimus. Quod si se ex fide Christo dicauerunt, pudicè & castè sine ulla fabula perseuerēt, ita for tes & stabiles præmium uirginitatis expectēt. Si autem perseuerare nolunt, uel non possunt, melius est ut nubant, quàm in ignem delicijs suis cadant. Certè nullum fratribus aut sororibus scandalum faciant, cum scriptum sit: Si cibus scandalizat fratrem, non manducabo carnem in seculum, ne fratrem scādalizem. Nec aliqua putet se posse hac excusatione defendi, quòd & inspici & probari poßit, an uirgo sit, cum et manus obstetricum & oculi sæpe fallantur. Et si incorrupta inuenta fuerit uirgo ex ea parte sui, qua mulier potest esse, potuerit tamen ex alia corporis parte peccasse, quæ corrūpi potest, & tamen inspici non potest. Certè ipse concubitus, ipse complexus, ipsa confabulatio & inosculatio, & coniacentiū duorum turpis & fœda dormitio, quantum dedecoris & criminis confitetur? Si superueniēs maritus sponsam suam iacentem cū altero uideat, non'ne indignatur & fremit? & per zeli dolorem fortaßis & gladium in manum sumit? Quia Christus dominus & iudex noster, cum uirginem suam sibi dicatam, & sanctitati suæ destinatā iacere cū altero cernat, quàm indignatur & irascitur? Et quas pœnas incestis eiusmodi coniunctionibus comminatur? Cuius ut gladium spiritualem, & uēturum iudicij diem unusquisq; fratrum poßit euadere, omni consilio prouidere & elaborare debemus. Et cum omnes omnino disciplinam tenere oporteat, multo magis præpositos & diaconos curare hoc fas est, qui exemplum & documentum cæteris de conuersatione & moribus suis præbeant. Quomodo enim possunt integritati & continētiæ præesse, si ex ipsis incipiant corruptelæ, & uitiorum magisteria procedere? Et idcirco consultè & cū uigore fecisti frater charißime, abstinendo diaconum, qui cum uirgine sæpe mansit, sed & cæteros qui cum uirginibus dormire consueuerant. Quòd si

Etiam uirginibus sacris permittit nubere.

Mysterium.

Virgo deo dicata.

1.Ti.3 & .5.

Abstinere pro amouere.

ſi pœnitentiam huius illiciti cõcubitus ſui egerint, & à ſe inuicem receſſerint, inſpiciãtur interim uirgines ab obſtetricibus diligenter, & ſi uirgines inuentæ fuerint, accepta cõmunicatione ad eccleſiam admittantur, hac interminatione, ut ſi ad eoſdem maſculos poſtmodũ reuerſæ fuerint, aut ſi cũ eiſdem in una domo & ſub eodẽ tecto ſimul habitauerint, grauiore cẽſura eijciãtur, nec in eccleſiam poſtmodum tales facilè recipiãtur. Si autem de eis aliquæ corruptæ fuerint deprehenſæ, agant pœnitẽtiam plenam, quia quæ hoc crimẽ admiſit, nõ mariti, ſed Chriſti adultera eſt. Et ideo æſtimato iuſto tẽpore, poſtea exomologeſi facta ad eccleſiam redeãt. Quòd ſi obſtinate perſeuerãt, nec ſe ab inuicẽ ſeparant, ſciant ſe cũ hac ſua impudica obſtinatione nũquam à nobis admitti in eccleſiam poſſe, ne exẽplum cæteris ad ruinas delictis ſuis facere incipiãt. Nec putent ſibi uitæ aut ſalutis cõſtare rationẽ, ſi epiſcopis & ſacerdotibus obtẽperare noluerint, cũ in Deu-
Deut. 17. teronomio dominus deus dicat: Et homo quicũq; fecerit in ſuperbia, ut nõ exaudiat ſacerdotẽ, aut iudicem, quicunq; fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit, timebit, & nõ aget impiè etiam nunc. Interfici deus iuſsit ſacerdotibus ſuis nõ obtemperãtes, iudicibus à ſe ad tẽ-
Gladius ſpiritualis. pus cõſtitutis non obedientes: & tunc quidẽ gladio occidebantur, quãdo adhuc & circunciſio carnalis manebat, nunc autẽ quia circunciſio ſpiritualis eſſe ad fideles ſeruos dei cœpit, ſpirituali gladio ſuperbi & cõtumaces necãtur, dũ de eccleſia eijciũtur. Neq; enim uiuere foris poſſunt, cũ domus dei una ſit, & nemini ſalus eſſe in eccleſia poſsit. Indiſciplinatos autem perire, dum non audiunt, nec obtemperant conſilijs ſalubribus, teſtatur diuina ſcriptura, quæ dicit: Non diligit indiſciplinatus caſtigantem ſe. Qui autem oderũt correptiones, conſumentur turpiter. Ergo ne indiſciplinati conſumantur & pereant, da operã frater chariſsime, ut quantum potes cõ-

ſilijs

filijs salubribus fraternitatē regas, & singulis ad salutē suam cōsulas. Arcta & angusta est uia, per quam ingredimur ad uitam, sed summus & magnus est fructus cū peruenimus ad gloriam. Qui se semel castrauerūt propter regnum cœlorū, deo per omnia placeāt, nec sacerdotes dei aut ecclesiā domini cōtemnētes, scandalo se fratribus offerāt. Et si ad præsens à nobis contristari uidentur, nos tamē in salubri persuasione maneamus, sciētes & Apostolū dixisse: Ergo ego inimicus factus sum uobis, uerum dicēs uobis? Quòd si obtēperauerint, nobis gratißimum est. Stantes eos ad salutē pariter dignatione nostri sermonis firmabimus. Si autē quidam de peruersis obtemperare noluerint, secundum eūdem Apostolum dicētem: Si hominibus placerē, Christi seruus nō essem: si quibusdā suadere nō possumus, ut eos uero Christo placere faciamus, nos certè (quod nostrū est) Christi domini & dei nostri præcepta seruātes placeamus. Opto te frater charißime semp bene ualere. Gal. 4.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Beati Cypriani epistola, quorūdamq́ episcoporum ad Ianuarium, nōnullosq́ alios, de his qui ab hæreticis baptizari uidentur, in qua probat neminem baptizari foris extra ecclesiam posse, cum unum baptisma in una catholica ecclesia sit.

EPISTOLA XII.

CYPR. LIBERALIS, CALIDONIVS, *Iunius, Primus, Cæcilius, Polycarpus, Nicomedes, Felix, Marutius, Successus, Lucianus, Honoratus, Fortunatus, Victor, Donatus, Lucius, Herculanus, Pomponius, Demetrius, Quintus, Saturninus, Ianuarius, Marcus, alius Saturninus, alius Donatus, Rogatianus, Sedatus, Tertullus, Hortēsianus: item alius Saturninus, Satius: Ianuario, Saturnino, Maximo, Victori, alio Victori, Caßio, Proculo, Modiano, Cirino, Gargilio, Eutyciano, alio Gargilio, alio Saturnino, Vemesiano, Nāpulo, Antonino, Rogatiano, Honorato, fratribus* SAL.

Cum

Vm simul in cõcilio essemus fratres charissimi, legimus literas uestras, quas ad nos fecistis de his qui apud hæreticos & schismaticos baptizati uidentur, an ad ecclesiam catholicam (quæ una est) uenientes baptizari debeant. De qua re quanquàm & ipsi illic ueritatem & firmitatem catholicæ regulæ teneatis, tamẽ quoniã consulendos nos pro cõmuni dilectione existimastis, sententiã nostrã non nouam promimus, sed iã pridẽ ab antecessoribus nostris statutam & à nobis obseruatam, uobiscum pari *confessione coniungimus: censentes scilicet & pro certo tenentes, neminem foris baptizari extra ecclesiam posse, cum sit baptisma unum intra sanctam ecclesiam constitutum, & scriptum sit domino dicente: Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ gratis, & effoderunt sibi lacus detritos qui non possunt aquam portare. Et iterum diuina scriptura præmoneat & dicat: Ab aqua aliena abstine te, & à fonte aquæ alienæ ne biberis. Oportet uero mũdari & sanctificari aquã prius à sacerdote, ut poßit baptismo suo peccata hominis qui baptizatur, abluere, quia per Ezechielem prophetam dominus dicit: Et aspergam super uos aquam mundam, & mũdabimini ab omnibus immundicijs uestris, & ab omnibus simulachris uestris, & mundabo uos, & dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum dabo uobis. Quomodo autem mundare & sanctificare aquam potest, qui ipse immundus est, et apud quem spiritus sanctus non est? cum dominus dicat in Numeris: Omnia quæcũq; tetigerit immundus, immunda erunt. Aut quomodo baptizans dare alteri remißionem peccatorum potest, qui ipse sua peccata deponere extra ecclesiam non potest? Sed et ipsa interrogatio quæ fit in baptismo, testis est ueritatis. Nam cum dicimus: credis in uitam æternam, & remissionem peccatorum per sanctam ecclesiam? intelligimus remissionẽ peccatorũ non nisi in ecclesia dari: apud hæreticos autem

*al's, consensione.

Nemo extra ecclesiam baptizandus.

Hiere. 2.

Ezech. 36.

Num. 19.

Nemo dat quod nõ habet.

tem ubi ecclesia non sit, non posse peccata dimitti. Itaq; qui hæreticos asserunt, aut interrogationem mutent, aut uindicēt ueritatem, nisi si eis & ecclesiam tribuunt, quos baptisma habere contendunt, ungi quoq; necesse est eum qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, id est, unctione esse unctus dei, & habere in se Christi gratiam poßit. Porrò autem eucharistia, & unde baptizati ungūtur oleum in altari sanctificatur. Sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec ecclesiam. Vnde nec unctio spiritualis apud hæreticos potest esse, cum constat oleum sanctificari, & eucharistiā fieri apud illos omnino non posse. Scire autem & meminisse debemus scriptum esse: Oleum peccatoris non ungat caput meum: quod antè in psalmus præmonuit spiritus sanctus, ne quis exorbitans, & à uia ueritatis exerrans, apud hæreticos & Christi aduersarios ungeretur. Sed & baptizato quam facere precem potest sacerdos sacrilegus & peccator? cum scriptum sit: Deus peccatorem nō audit: sed qui eum coluerit, & uoluntatem eius fecerit, illum audit. Quis autem potest dare quod ipse non habeat? Aut quomodo potest spiritualia agere, qui ipse amiserit spiritum sanctum? Et idcirco baptizādus est & innouandus qui ad ecclesiam* rudis uenit, ut intus per sanctos sanctificetur, quia scriptum est: Sancti estote, quia & ego sanctus sum, dicit dominus: ut qui in errorem seductus est, & foris tinctus, in baptismo uero et ecclesiastico etiā hoc ipsum deponat, quod homo ad deū ueniēs, dū sacerdotē quærit in sacrilegū fraude erroris incurrit. Cæterū probare est hæreticorū & schismaticorum baptisma, consentire in id quod illi baptizauerint. Neq; enim potest pars illic inanis esse, & pars præualere. Si baptizare potuit, & spiritum sanctum dare poterit: Si autem spiritum sanctū dare nō potest, quia foris constitutus cū sancto spiritu non est, nec baptizare uenientem potest, quando & baptisma unum sit, & spiritus sanctus unus

Ioan. 9.
* al's, nudus.
Lu. 19. et 20.

unus, & una ecclesia à Christo domino nostro super petram origine unitatis & ratione fundata. Ita fit, ut cũ omnia apud illos inania & falsa sint, nihil eorum, quæ illi gesserint probari à nobis debeat. Quid enim potest ratum & firmum esse apud deum, quod illi faciunt? quos dominus hostes & aduersarios suos dicit, in euangelio suo ponens: Qui non est mecum, aduersum me est: & qui non mecum colligit, spargit. Lucæ 11.
Et beatus quoq; apostolus Ioãnes mãdata domini & præcepta custodiens in epistola sua posuerit: Audistis quia antichristus uenit, nunc autem multi antichristi facti sunt, unde cognoscimus quia nouissima hora est. Ex nobis exierũt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, nobiscum mansissent. Vnde nos quoque colligere & considerare debemus, an qui aduersarij sunt domini, & appellati sunt antichristi, possint dare gratiam Christi. Quare qui cum domino sumus, & unitatem domini tenemus, & secũdum eius dignationem sacerdotium eius in ecclesia administramus, quæcunq; aduersarij eius & antichristi faciũt, repudiare & reijcere, & pro prophanis habere debemus, & eis qui de errore & prauitate uenientes agnoscunt unius ecclesiæ ueram fidem, dare illis per omnia diuinæ gratiæ sacramenta, & fidei ueritatẽ. Opto uos fratres charissimi semper bene ualere.

DIVI CYPR. LIBRI PRIMI
EPISTOLARVM
FINIS.

DIVI

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS EPISTOLARVM LIBER SECVNDVS.

ARGVM. SEQ. EPISTOLAE.

Ad Stephanum epiſtola de concilio, quod habitum eſt ſuper ijs qui apud hæreticos baptizabantur, ac de presbyteris qui nō debent amplius ſacerdotio admitti, ſi ſemel ad ſacrilega ſacrificia acceſſerunt.

EPISTOLA I.

CYPR. ET CAETERI STEphano fratri ſalutem.

D QVAEDAM diſponenda ac cōmunis concilij examinatione limanda, neceſſe habuimus frater chariſsime, conuenientibus in unū pluribus ſacerdotibus cogere & celebrare conciliū, in quo quidē multa prolata atq; trāslata ſunt. Sed de eo uel maxime tibi ſcribendum & cum tua grauitate ac ſapiētia conferendum fuit, quod magis pertineat ad ſacerdotalem autoritatē & ad eccleſiæ catholicæ unitatem, pariter & dignitatē, de diuinæ diſpoſitionis ordinatione uenientem, eos qui ſint foris extra eccleſiam tincti, & apud hæreticos & ſchiſmaticos prophanæ aquæ labe maculati, quādo ad nos atq; ad eccleſiā, quæ una eſt, uenerint baptizari oportere, eò quòd parum ſit eis manum imponere ad accipiendū ſpiritum ſanctū, niſi & eccleſiæ accipiāt baptiſmum. Tunc enim demū planè ſanctificari,

& esse filij dei possunt, si sacramento utroq; nascantur, cum
Ioan.3. scriptũ sit: Nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu sancto,
Actu.10. nõ potest introire in regnum dei. Inuenimus etiam in Actis
apostolorũ hoc esse ab apostolis custoditũ, & salutaris fidei
ueritate seruatum, ut cũ in domo Cornelij centurionis super
ethnicos qui ibi aderant, fidei calore feruentes, & in dominũ
toto corde credẽtes, descẽdisset spiritus sanctus, quo adimple-
ti uarijs linguis deum benediceret, nihilominus tamẽ beatum
apostolum Petrum diuini praecepti atq; euangelij memorem
praecepisse, ut baptizarẽtur illi ijdem, qui iam fuerant sancto
spiritu pleni, ut nihil praetermissum uideretur, quo munus per
omnia diuini praecepti atq; euãgelij lege apostolica magiste-
ria seruarẽt. Baptismũ autem non esse quo haeretici utuntur,
nec quenquam apud eos qui Christo aduersantur, per gratiã
Christi posse proficere, diligẽter nuper expressum est in epi-
stola quae ad Quintum collegam nostrũ in Mauritania cõsti-
tutum, super ea re scripta est: Item in literis quas collegae no-
stri ad episcopos in Numidia praesidẽtes antè fecerunt, cuius
utriusq; epistolae exempla subdidi. Addimus planè & adiun-
gimus frater charissime, consensu & autoritate communi, ut
etiam si qui presbyteri aut diaconi, qui uel in ecclesia catho-
lica prius ordinati fuerint, & postmodũ perfidi aut rebelles
cõtra ecclesiam steterint, uel apud haereticos à pseudepisco-
pis & antichristis cõtra Christi dispositionẽ prophana ordi-
natione promoti sint, & cõtra altare unum atq; diuinũ sacri-
ficia foris falsa ac sacrilega offerre conati sint, eos quoq; hac
cõditione suscipi cum reuertuntur, ut cõmunicent laici, & sa
tis habeant quod admittuntur ad pacem, qui hostes pacis ex-
titerint, nec debere eos reuertentes ea apud nos ordinationis
& honoris arma retinere, quibus contra nos rebellauerint.
Oportet enim sacerdotes & ministros qui altari & sacrifi-
cijs deseruiũt, integros atq; immaculatos esse, cũ dominus in
Leuitico

*Leuitico loquatur:*Homo in quo fuerit macula & uitiũ, non Leuit. 21.
accedat offerre dona deo. Item in Exodo *hæc eadẽ præcipiat & dicat:*Sacerdotes *qui accedũt ad dominũ deum sanctificentur,ne fortè derelinquat illos dominus.*Et iterũ: *& cum accedunt ministrare ad altare sancti, nõ adducent in se delictũ, ne moriantur.* Quod *autẽ maius potest esse delictũ,aut quæ macula deformior,quàm aduersus* Christum *stetisse, quàm ecclesiam eius,quam ille sanguine suo parauit & condidit, dißipasse? quàm euãgelicæ pacis ac dilectionis oblitũ, cõtra unanimem & concordem dei populum hostilis discordiæ furore pugnasse?* Qui *& si ipsi postmodũ ad ecclesiã redeunt, restituere tamẽ eos & secum reuocare non possunt, qui ab eis seducti & foris morte præuenti extra ecclesiã sine cõmunicatione & pace perierunt,quorũ animæ in die iudicij de ipsorum manibus expetentur, qui perditionis autores & duces extiterunt.* Et *idcirco satis est talibus reuertẽtibus ueniã dari, nõ tamen debẽt in domo fidei perfidia promoueri.* Nam *quid bonis & innocẽtibus, atq; ab ecclesia nõ recedentibus reseruamus, si eos qui à nobis recesserint & cõtra ecclesiam steterint honoramus?* Hæc *ad cõscientiam tuam frater charißime, & pro honore communi,& pro simplici dilectione pertulimus,credẽtes etiã tibi pro religionis tuæ & fidei ueritate placere,quæ & religiosa pariter & uera sunt.* Cæterum *scimus quosdã quod semel imbiberint nolle deponere, nec propositũ suũ facilè mutare, sed saluo inter collegas pacis & concordiæ uinculo quædã propria,quæ apud se semel sint usurpata retinere.* Qua *in re nec nos uim cuiquàm facimus, aut legẽ damus,cũ habeat in ecclesiæ administratione uoluntatis suæ arbitriũ liberũ unusquisq; præpositus rationẽ actus sui domino redditurus.* Opto *te frater charißime semper bene ualere.*

Quod semel imbibimus difficulter deponimus.

Vnusquisq; rationẽ sui actus redditurus.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Cæcilij Cypriani epistola ad Donatum, in qua qua-

liter sua conuersio fuerit enarrat, & sancti spiritus uires commemorans, mundiq; laqueos declarans ac damna. Hortatur ad placidam fidem & quietam.

EPISTOLA II.

CAECILIVS CYPR. DONATO SAL.

Epistola scholastico stylo elaboratior.

Ene admones Donate charißime: Nam & promisisse me memini, & reddedi tempestiuũ prorsus hoc tempus est, quo indulgente uindemia solutus animus in quietem solennes ac statas anni fatigantis inducias sortiatur. Locus etiam cum die conuenit, & mulcendis sensibus ac fouendis ad lenes auras blandientis autumni, hortorũ facies amœna consentit. Hic iucundum sermonibus diem ducere, & studentibus fabulis in diuina præcepta conscientiam pectoris erudire, ac ne eloquium nostrũ arbiter prophanus impediat, aut clamor intemperans familiæ strepentis obtundat, petamus hanc sedem. Dant secessum uicina secreta, ubi dum erratici palmitum lapsus nexibus pendulis per arundines baiulas repunt, uiteam porticum frondea tecta fecerunt. Bene hic studia in aures damus, & dum in arbores & uites, quas uidemus, oblectante prospectu, oculos amœnamus, animam simul & auditus instruit, & pascit obtutus. Quanquàm tibi sola nunc gratia, sola cura sermonis est. Contemptis uoluptariæ uisionis illecebris in me oculus tuus fixus est, tam ore, quàm mente totus auditor es, & hoc amore quo diligis. Cæterum quale uel quantum est, quod in pectus tuum ueniat ex nobis? Exilis ingenij angusta mediocritas tenues admodũ fruges parit, nullis ad copiam fœcundi cespitis culminibus ingrauescit. Aggrediar tamen facultate qua ualeo. Nam & materia dicendi facit mecum. In iudicij contẽtione pro rostris opulenta facundia uolubili ambitione iactetur, cum de domino & de deo uox est uocis pura synceritas, nõ eloquentiæ uiribus nititur ad fidei argumẽta, sed rebus.

Secessus studiosis aptus.

Vitea portic⁹.

bus. Deniq; accipe nō diserta, sed fortia: nec ad audientiæ popularis illecebram culto sermone fucata, sed ad diuinā indulgentiam prædicandam rudi ueritate simplicia. Accipe quod sentitur antequàm discitur. Nec per moras temporum longa agnitione colligitur, sed cōpendio gratiæ maturantis hauritur. Ego cum in tenebris atq; in nocte cæca iacerem, cumq; in salo iactantis seculi nutabundus ac dubius uestigijs oberrantibus fluctuarem, uitæ meæ nescius, ueritatis ac lucis alienus, difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi diuina indulgentia pollicebatur, ut quis renasci denuo posset, utq; in nouam uitam lauacro aquæ salutaris animatus, quod prius fuerat exponeret: corporis licet manente cōpage, hominē animo ac mente mutaret. Quin impoßibilis aiebam, tanta cōuersio est, ut repentè ac perniciter exuatur, quod uel genuinū, situ materiæ naturalis obduruit, uel usurpatum diu senio uetustatis inoleuit. Alta hæc & profunda penitus radice sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus cœnis, & largis dapibus assueuit? Et qui preciosa ueste conspicuus in auro atque in purpura fulsit, ad plebeium se ac simplicē cultum quando deponit? Fascibus ille oblectatus & honoribus, esse priuatus & inglorius non potest. Hic stipatus clientū cuneis, & frequētiore comitatu officiosi agminis honestatus, pœnam putat esse cum solus est. Tenacibus semper illecebris necesse est (ut solebat) uinolētia inuitet, inflet superbia, iracundia inflāmet, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc egomet sæpe mecum. Nam ut ipse quàm plurimis uitæ prioris horroribus implicatus tenebar, quibus exui me posse non crederem, sic uitijs adhærentibus obsecundans eram, desperatione meliorum malis meis uelut iam proprijs ac uernaculis affluebam. Sed postquàm undæ genitalis auxilio superioris æui labe detersa, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen

Simplex de deo sermo, non fucatus.

Renasci posse mirat' Cyprianus.

Naturæ uis & consuetudinis.

Renatus Cyprianus nubem exuit.

men infudit, postquàm cœlitus spiritu hausto in nouum me hominem natiuitas secunda reparauit, mirũ in modum protinus cõfirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa, facultatẽ dare, quod prius difficile uidebatur: geri posse, quod impoßibile putabatur: ut esset agnoscere terrenum fuisse, quod prius carnaliter natũ delictis obnoxiũ uixisset: Dei esse cœpisse, quod iam spiritussanctus animaret. Scis ipse profectò & mecũ pariter recognoscis, quid detraxerit nobis, quid'ue cõtulerit mors ista criminũ, uita uirtutũ. Scis ipse, nec prædico in proprias laudes. Ociosa iactatio est, quamuis nõ iactatum poßit esse, sed gratũ, quicquid nõ uirtuti hominis ascribitur, sed de dei munere prædicatur, ut iam non peccare, esse cœperit fidei, quod ante peccatum est, fuerit erroris humani.

Dei est quod possumus.

Dei est, inquam, dei est omne quod possumus: inde uiuimus, inde pollemus, inde sumpto & cõcepto uigore, hic adhuc positi futurorum indicia prænoscimus. Sit tantum timor in nobis innocentiæ custos, ut quod in mentes nostras indulgentiæ cœlestis allapsu clemẽter dominus influxit, in animi oblectantis hospitio iusta operatione teneatur, nec accepta securitas indiligentiam pariat, & uetus denuo hostis obrepat. Cæterũ si tu innocentiæ, si iustitiæ uiam teneas illapsa firmitate uestigij tui: si autem in deum uiribus totis ac toto corde suspensus, hoc sis tantum quod esse cœpisti, tantum tibi ad licentiam datur, quantum gratiæ spiritualis augetur. Non enim (*qui beneficiorum terrestrium mos est*) *in capessendo munere cœlesti mensura ulla uel modus est, profluens largiter spiritus nullis finibus premitur, nec coërcentibus claustris intra certa metarum spatia refrenatur. Manat iugiter, exuberat afluẽter, nostrum tantum sitiat pectus & pateat. Quantum illuc fidei capacis afferimus, tantum inde gratiæ inundantis haurimus.*

Cœlestis muneris nulla mensura.

Inde *iam facultas datur castitate sobria, mẽte integra, uirtute syncera, uoce pura, in medulla adolescentium posse ueneno-*

rum

rum uirus extinguere, animorum desipientium labes reddita sanitate purgare, infestus iubere pacem, uiolentis quietem, ferocientibus lenitatem, immundos & erraticos spiritus qui se expugnandis hominibus immerserint, ad confeßionem minis increpantibus cogere ut recedant, duris uerberibus urgere, conflictantes, eiulantes, gementes, incremento pœnæ propagantis extendere, flagris cædere, igne torrere: res illic geritur, nec uidetur occulta plaga, sed pœna manifesta. Ita quod esse iam cœpimus, acceptus spiritus licentia sua potitur, sed quod necdum corpus ac membra mutauimus, adhuc carnalis aspectus seculi nube cæcatur. Quantus hic animi potentatus est, quanta uis est, non tantum ipsum esse subtractum perniciosis cõtractibus mundi, ut quis expiatus & purus nulla incursantis inimici labe capiatur, sed adhuc maiorem & fortiorem uiribus fieri, ut in omnem aduersarij grassantis exercitum, imperioso iure dominetur? Atque ut illustrius ueritate patefacta diuini muneris indicia clarescant, lucem tibi ad cognitionem dabo, & malorum blandientium caligine abstersa, operti seculi tenebras reuelabo, paulisper te crede subduci in montis ardui uerticem celsiorem. Speculare inde rerũ infra te iacentium facies, & oculis in diuersa porrectis, ipse à terrenis contactibus liber fluctuantis mundi turbines intuere. Iam seculi & ipse misereberis, tuiq; admonitus et plus in deũ gratus maiore lætitia, quod euaseris, gratulaberis. Cerne tu itinera latronibus clausa, maria obsessa prædonibus, cruento horrore castrorũ bella ubiq; diuisa. Madet orbis mutuo sanguine, & homicidium cum admittunt singuli crimen est, uirtus uocatur cum publicè geritur. Impunitatem sceleribus acquirit nõ innocentiæ ratio, sed sæuitiæ magnitudo. Iam si ad urbes ipsas oculos tuos atq; ora conuertas, celebritatẽ offendas omni solitudine tristiorem. Paratur gladiatorius ludus, ut libidinem crudelium luminum sanguis oblectet. Impletur in

Animi expiati potentia.

Bella, multorum homicidium.

al. & aruinæ succum cibis fortioribus corpus* & aruina assidui nidoris mẽ toris membrorum moles robusta pinguescit, ut saginatus in pœnã charius pereat. Homo occiditur in hominis uoluptatem, & ut quis possit occidere peritia est, usus est, ars est. Scelus non tantum geritur, sed docetur. Quid potest inhumanius, quid acerbius dici? disciplina est, ut perimere quis possit: & gloria est, quod peremit. Quid illud oro te, quale est, ubi se feris obijciunt, quos nemo damnauit? Aetate integra, honesta satis forma, ueste preciosa uiuẽtes in ultroneum funus ornantur, malis suis miseri gloriantur: pugnant ad bestias, non crimine, sed furore. Spectant filios suos patres. Frater in cauea, & soror præsto est, & spectaculi licet precium largior muneris apparatus amplificet, ut mœroribus suis mater intersit. Hoc proh dolor mater et redimit in tã impijs spectaculis, tamq; diris sceleribus esse se nõ putant oculis parricidas. Conuerte hinc uultus ad diuersi spectaculi nõ minus pœnitenda contagia, in theatris quoq; conspicies, quod tibi & dolori sit et pudori. Cothurnus est tragicus prisca facinora carmine recẽsere, de parricidis & incestis horror antiquus, expressa ad imaginem ueritatis actione replicatur, ne seculis transeuntibus exolescat, quod aliquando cõmissum est. Admonetur omnis ætas auditu fieri posse, quod aliquãdo factum est. Nunquàm æui senio delicta moriuntur, nũquàm crimen temporibus obruitur, nunquàm scelus obliuione sepelitur. Exempla fiunt, quæ iam esse facinora desstiterunt. Tũc delectat in mimis turpitudinum magisterio uel quid domi gesserit, recognoscere, uel quid gerere possit, audire. Adulterium discitur dum uidetur, & lenocinante ad uitia publicæ autoritatis malo, quæ pudica fortasse ad spectaculũ matrona processerat, de spectaculo reuertitur impudica. Adhuc deinde morum quãta labes, quæ probrorum fomenta, quæ alimenta uitiorum, histrionicis gestibus inquinari? uidere contra fœdus iusq; nascendi patientiam incestæ turpitudinis

[Margin notes: "membrorum moles robusta." beside lines 2–4; "Cothurni tragici mala." beside "atris quoq;"; "Epiphonema." beside "facinora desstiterunt"; "Histrionicis gestibus inquinãtur omnia." beside "menta, quæ alimenta"]

*pitudinis elaboratam? Euirantur mares, omnis honor & uigor sexus eneruati corporis dedecore emollitur, plusq; illic placet quisquis uirum in fœminam magis fregerit. In laudem crescit ex crimine, & eo peritior quo turpior iudicatur. Spectatur hic proh nefas, & libenter. Quid non potest suadere qui talis est? Mouet sensus, mulcet affectus, expugnat boni pectoris conscientiam fortiorem, nec deest probri blandientis autoritas, ut auditu molliore pernicies hominibus obrepat. Exprimunt impudicam Venerem, adulterum Martem, Iouem illum suum, non magis regno quàm uitijs principem, in terrenos amores cum ipsis suis fulminibus ardentem: nunc in plumas oloris*flauescere, nunc aureo hymbre defluere, nunc in puerorum pubescentium raptus ministris auibus prosilire. Quære iam nunc an poßit esse qui spectat, integer uel pudicus, cum deos suos quos uenerantur, imitantur. Fiunt miseris & delicta religiosa. O si & poßis in illa sublimi specula constitutus oculos tuos inserere secretis, recludere cubiculorum obductas fores, & ad conscientiam luminum penetralia occulta reserare, aspicias ab impudicis geri, quod nec aspicere poßit frons pudica. Videas quod crimẽ sit & uidere: uideas quod uitiorum furore gementes geßisse se negant, & gerere festinant: libidinibus insanis in uiros uiri proruunt. Fiũt quæ nec ipsis, nec illis possunt placere, qui faciunt. Mentior nisi alios, qui talis est, increpat, turpis turpes infamat, & euasisse se cõscium credit, quasi conscientia satis non sit. Iidem in publico accusatores, in occulto rei, in semetipsos censores pariter & nocentes. Damnant foris, quod intus operantur. Admittunt libenter, quod cum admiserint, criminantur. Audacia prorsus conuicijs*faciens, & impudentia congruens impudicis. Nolo mireris quæ loquuntur huiusmodi ore illo polluto. Quicquid iam uoce delinquitur, minus est. Sed tibi post insidiosas uias, post dispersos orbe toto multiplices pugnas, post spectacula*

al. albescere.

al. fauens.

uel cruenta, uel turpia, post libidinum probra, uel lupanaribus prostituta, uel domesticis parietibus obsepta, quorum quo se-
Fori mala. *cretior culpa, maior audacia est, forum fortasse uideatur immune, quod ab iniurijs lacessentibus liberum nullis malorum contactibus polluantur.* Illuc aciem tuã flecte. *Plura illic quæ de-*
Incisæ leges negliguntur. al. prefixa. *testeris inuenies, magis oculos inde diuertes. Incisæ sint licet leges duodecim tabulis, et publico ære* *præfixo iura præ*
scripta sint, inter leges ipsas delinquitur, inter iura peccatur: innocẽtia nec illic ubi defenditur, reseruatur. Sæuit inuicẽ discordantium rabies, et inter togas pace rupta forũ litibus mugit insanum, hasta illic & gladius, & carnifex præsto est, ungula effodiens, equuleus extẽdens, ignis exurens, ad hominis corpus unum supplicia plura quàm membra sunt. Quis inter
Patronus præuaricator. Iudex uenalis. *hæc uero subueniat? Patronus? sed præuaricatur & decipit. Iudex? sed sententiam uendit. Qui sedet crimina uẽdicaturus admittit, & ut reus innocens pereat, fit nocens iudex. Flagrant ubiq; delicta, & passim multiformi genere peccãdi per improbas mentes nocens uirus operatur. Hic testamentũ subijcit: ille falsum capitali fraude conscribit: hic arcentur hæreditatibus liberi: illic bonis donãtur alieni. Inimicus insimulat, calumniator impugnat, testis infamat, utrobiq; grassatur in mendacium criminum prostitutæ uocis uenalis audacia, cum*
Legibus nullus honor. *interim nocentes, nec cum innocentibus pereunt. Nullus de legibus metus est: de quæsitore, de iudice pauor nullus. Quod potest redimi, non timetur: esse iam inter nocentes innoxium, crimen est: malos quisquis non imitatur, offendit. Consensere iura peccatis, & cœpit esse licitum quod publicum est. Quis illic rerum pudor? quæ esse posit integritas? ubi qui damnẽt improbos desunt? Soli ibi qui damnentur occurrunt. Sed ne nos uideamur eligere fortasse peiora, & studio destruẽdi per ea oculos tuos docere, quorum tristis atq; auersandus aspectus ora & uultus conscientiæ melioris offendat, iam tibi illa*

quæ

quæ ignorantia secularis bona opinatur, ostendam. Illic etiã fugienda conspicies. Quos honores putas esse? quos fasces? quam affluentiam in diuitijs? quam potentiam in castris? in magistratu purpuræ speciem? in principatu licentiæ potestatem? Malorum blandientium uirus occultũ est, & arridentis nequitiæ facies quidẽ læta, sed calamitatis abstrusæ illecebrosa fallacia, instar quoddam ueneni, ubi in letales succos dulcedine aspersa calliditate fallendi, sapore medicato poculum uidetur esse quod sumitur: ubi epota res est, pernicies hausta grassatur. Quippe illum uides, qui amictu clariore cõspicuus fulgere sibi uidetur in purpura. Quibus hoc sordibus emit, ut fulgeat? quos arrogantium fastus prius pertulit? quas superbas fores matutinus salutator obsedit? quot tumentium contumeliosa uestigia stipatus clientium cuneis antè præcessit, ut ipsum etiam salutantũ comes postmodum pompa præcederet, obnoxia non homini, sed potestati? Neq; enim moribus coli meruit ille, sed fascibus. Horũ deniq; uideas exitus turpes: cũ anceps temporum palpator abscesserit, cum priuati latus nudum desertor assecla fœdauerit, tunc laceratæ domus plagæ conscientiam feriunt, tunc rei familiaris exhausta damna cognoscuntur, quibus redemptus fauor uulgi, & caducis atque inanibus uotis popularis aura quæsita est. Stulta prorsus & uana iactura frustrantis spectaculi uoluptatem, id parare uoluisse, quod nec populus acciperet, & perderet magistratus. Sed & quos diuites opinaris continentes saltibus saltus, & de confinio pauperibus exclusis infinita ac sine termino rura latius porrigentes, quibus argenti & auri maximum pondus & pecuniarum ingentium uel extructi aggeres, uel defossæ strues, hos etiam inter diuitias suas trepidos cogitationis incertæ solicitudo discruciat, ne prædo uastet, ne percussor infestet, ne inimica cuiusque locupletioris inuidia calumniosis litibus inquietet. Non cibus securus somnus'ue cõtingit. Suspirat

Ignorantiæ bona opinata.

Anceps temporum palpator.

Aura popularis.

Diuites discruciat solicitudo.

rat ille in conuiuio, bibat licet gemma, & cum epulis marcidum corpus torus mollior alto sinu cōdiderit, uigilat in pluma. Nec intelligit miser speciosa esse sibi supplicia: auro se alligatum teneri, & possideri magis, q̃ possidere diuitias. Atq; ô detestabilis cæcitas mentiū, & cupiditatis insanæ profunda caligo, cum exonerare se possit & releuare ponderibus, pergit magis fortunis angentibus incubare, pergit pœnalibus cumulis pertinaciter adhærere. Nulla in clientes inde largitio est, cum indigentibus sit nulla partitio, & pecuniam suam dicūt, quam uelut alienam domi clausam solicito labore custodiunt. Ex qua non amicis, non liberis quicquam, non sibi denique ipsis impartiunt. Possident ad hoc tantum, ne possidere alteri liceat. Et ô nominum quanta diuersitas: bona appellant, ex quibus nullus illis, nisi ad res malas usus est. An putas uel illos tutos saltem inter*bonorum insulas & opes largas stabili firmitate securos, quos regalis aulæ splendore fulgentes armorū excubantium tutela circūstat? Maior illis, quàm cæteris metus est: tam ille timere cogitur, quàm timetur. Exigit pœnas pariter de potentiore sublimitas. Sit licet satellitum manu septus, & clausum ac protectum latus numeroso stipatore tueatur, quàm securos nō sinit esse subiectos, tam necesse est ut nō sit & ipse securus. Ante ipsos terret potestas sua, quos facit esse terribiles. Arridet, ut sæuiat: blanditur, ut fallat: illicit, ut occidat: extollit, ut deprimat. Fœnore quodam nocendi q̃ fuerit amplior summa dignitatis & honorum, tam maior exigitur & usura pœnarum. Vna igitur placida & fida tranquillitas. Vna solida, & firma, & perpetua securitas, si quis ab his inquietantis seculi turbinibus extractus salutaris portus statione fundatus ad cœlum oculos tollit à terris, & ad domini munus admissus, ac deo suo mente iam proximus, quicquid apud cæteros in rebus humanis sublime ac magnum uidetur, intra suam cōscientiam iacere gloriatur. Nihil appetere iam,

nihil

Auro alligantur diuites.
Cæcitas diuitum.
Quærit & inuētis miser abstinet et timet uti.
*als, honorū infulas.
Regibus anxietas & metus.
Timere cogit qui timetur.
Deo proximus nihil terrenum appetit.

nihil desiderare de seculo potest, qui seculo maior est. Quàm stabilis, quàm incōcussa tutela est, quàm perēnibus bonis cœleste præsidium implicantis mundi laqueis solui, in lucem immortalitatis æternæ de terrena fæce purgari, uiderit quæ in nos prius infestantis inimici pernicies insidiosa grassata sit, plus amare compellimur, quod futuri sumus, dum & scire cōceditur, & dānare quod eramus. Nec ad hoc precijs, aut ambitu, aut manu opus est, ut hominis summa uel dignitas uel potestas elaborata mole pariatur, sed gratuitum de deo munus, religiosa mente concipitur, & facile est, & ut sponte sol radiat, dies illuminat, fons rigat, hymber irrorat, ita se spiritus cœlestis infundit, postquàm autorem suum cœlum intuens diuina cognouit, sole altior est, ac omni terrena potestate sublimior, id esse incipit quod esse se credit. Tu tantum quem iam spiritualibus castris cœlestis militia signauit, tene incorruptam, tene sobriam religiosis uirtutibus disciplinam. Sit tibi uel oratio aßidua, uel lectio: nunc cum deo loquere, nunc deus tecum: ille te præceptis suis instruat, ille disponat: quem ille diuitem fecerit, nemo pauperem faciet. Penuria esse nulla iam poterit, cum semel pectus cœlestis sagina saturauerit. Iam tibi auro distincta laquearia, & preciosi marmoris crustis uestita domicilia sordebunt. Cum sciens te esse excolendum magis, te potius ornandum, domum tibi hanc esse potiorem, quàm dominus insedit templi uice, in qua spiritus sanctus cœpit habitare. Pingamus hanc domum, pingamus innocentia, luminemus luce iustitiæ. Non hæc unquam procumbet in lapsum senio uetustatis, nec pigmento parietis aut auro exolescēte fœdabitur. Caduca sunt, quæcunq; fucata sunt, nec fiduciam præbent poßidentibus stabilem, quæ poßeßionis non habent ueritatem. Hoc manet cultu iugiter uiuido, honore integro, splēdore diuturno, aboleri non potest nec extingui, potest tantum in melius corpore redeunte formari. * Hoc interim breuibus

Aßidua lectio uel oratio.

Caduca omnia fucata.

al's, Hæc.

Donate

Donate charissime, nam etsi facilem de bonitate patientiam, mentem in deum solidam, fidem tutam salutaris auditus oblectat, nihilq́; tam tuis auribus gratum est, quàm quod in deo gratum est, moderari tamen dicenda debemus simul iuncti, & sæpius locuturi. Et quoniam feriata nunc quies ac tempus est ociosum, quicquid inclinante iam sole in uesperā diei superest, ducamus hunc diem læti, nec sit uel hora conuiuij gratiæ cœlestis immunis. Sonet Psalmus conuiuium sobrium, ut tibi tenax memoria est, uox canora, aggredere hoc munus ex more. Magis charissimos pasces, si sit nobis spiritualis auditio, prolectet aureis religiosa mulcedo.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Epistola Beati Cypriani ad Cæcilium de sacramento dominici calicis, docens per multas patrum ueteris testamenti similitudines & prophetarū testimonia hoc antè fuisse significatum. Nec calicem cum aqua sine uino rectè offerri, nec uinum absq; aqua iuxta Christi traditionem consecrari posse.

EPISTOLA III.

CYPR. CAECILIO FRATRI SAL.

Vanquàm sciā frater charissime episcopos plurimos ecclesijs dominicis in toto mundo diuina dignatione præpositos euangelicæ ueritatis, ac dominicæ traditionis tenere rationē, nec ab eo quod Christus magister & præcepit & gessit, humana & nouella institutione decedere: tamen quoniā quidam uel ignorāter, uel simpliciter in calice dominico sanctificādo, & plebi ministrādo nō hoc faciunt, qđ Iesus Christus dominus et deus noster sacrificij huius autor & doctor fecit et docuit: religiosum pariter ac necessarium duxi de hoc ad te literas facere, ut si quis in isto errore adhuc tenebatur, ueritatis luce perspecta ad radicem atque originem traditionis dominicæ reuertatur. Nec hoc putes frater charissime nostra & humana mente

te conscribere, aut ultronea uoluntate hoc nobis audaciter assumere, cum mediocritatem nostram semper humili & uerecunda moderatione teneamus: sed quando aliquid deo inspirante & mandante praecipitur, necesse est domino seruus fidelis obtemperet, excusatus apud omnes quòd nihil sibi arroganter assumat, qui offensam domini timere compellitur, nisi faciat quod iubetur. Admonitos autem nos scias, ut in calice offerendo dominica traditio seruetur, neq; aliud fiat à nobis, quàm quod pro nobis dominus prior fecit. Vt calix qui in cõmemorationem eius offertur, mixtus uino offeratur. Nam cũ dicat Christus ego sum uitis uera, sanguis Christi non aqua est utique, sed uinum. Nec potest uideri sanguis eius, quo redempti & uiuificati esse in calice, quando uinum desit calici, quo Christi sanguis ostenditur, qui scripturarum omnium sacramento ac testimonio praedicatur. Inuenimus enim & in Genesi sacramentum circa Noë hoc idem praecucurrisse, et figuram dominicae passionis illic extitisse, quod uinum bibit, Gen. 9.
quòd inebriatus est, quòd in domo sua nudatus est, quòd fuit Figura dominicae passionis.
recubans nudis & patentibus femoribus, quòd nuditas illa patris à medio filio denotata est, & foras nunciata, à duobus uerò maiore & minore contecta. Et caetera quae necesse non est exequi, cum satis sit hoc solum complecti, quòd Noë typũ futurae ueritatis ostendens, non aquam, sed uinum biberit, & sic imaginem dominicae passionis expresserit. Itẽ in sacerdote Melchisedech sacrificij dominici sacramentũ praefiguratũ uidemus, secundum quod scriptura diuina testatur & dicit, Melchisedech typus dominici sacramenti. Gen. 14.
Et Melchisedech rex Salem protulit panem & uinum. Fuit autem sacerdos dei summi & benedixit Abraham. Quod autem Melchisedech typum Christi portaret, declarat spiritus sanctus in psalmis ex persona patris ad filium dicens: Ante luciferum generaui te. Iurauit dominus & non poenitebit eum, tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. Psal. 109.

Qui

Qui ordo utiq; hic est de sacrificio illo ueniens & inde descendens quod Melchisedech sacerdos dei summi fuit, quod panē & uinum obtulit, quod Abraham benedixit. Nam quī magis sacerdos dei summi, quàm dominus noster Iesus Christus, qui sacrificiū deo patri obtulit? Et obtulit hoc idē quod Melchisedech obtulerat, id est, panē & uinū, suū scilicet corpus & sanguinem. Et circa Abraham benedictio illa praecedens, ad nostrum populum pertinebat. Nam si Abraham deo credidit, & deputatum est ei ad iusticiam: utiq; quisquis deo credit & fide uiuit, iustus inuenitur, & iampridē in Abraham fideli benedictus & iustificatus ostenditur, sicut beatus

Galat.3. Paulus apostolus probat, dicens: Credidit Abraham deo, & deputatum est ei ad iustitiam. Cognoscitis ergo quia qui ex fide sunt, hi sunt filij Abrahae. Praeuidens autē scriptura, quia

Gene.26. ex fide iustificat deus gentes, praenunciauit Abrahae, quia benedicentur in illo omnes gētes. Igitur qui ex fide sunt, bene-

Matth.3. dicentur cū fideli Abraham: unde in euangelio inuenimus de

Luc.19. lapidibus excitari, id est, de gētibus colligi filios Abrahae. Et cum Zacheum laudaret dominus, respōdit & dixit: Salus hodie domui huic facta est: quia & hic filius est Abrahae. Vt ergo in Genesi per Melchisedech sacerdotem benedictio circa Abraham possit rite celebrari, praecedit antè imago sacrificij in pane & uino scilicet constituta. Quam rem perficiens & adimplens dominus panem & calicem mixtum uino obtulit, & qui est plenitudo ueritatem praefiguratae imaginis adimpleuit. Sed & per Salomonem spiritus sanctus typum domi-

Prouerb.9. nici sacrificij praemonstrat immolatae hostiae panis & uini, sed & altaris & apostolorum faciens mētionem: Sapientia, inquit, aedificauit sibi domum, & subdidit columnas septem. Mactauit suas hostias, miscuit in cratere uinum suum, & parauit mensam suam. Et misit seruos conuocans cum excelsa praedicatione ad craterem, dicens: Qui est insipiens, declinet ad me,

ad me: & indigentibus sensu dixit: Venite & edite de meis panibus,& bibite uinum quod miscui uobis. Vinum mixtum declarat, id est, calicē domini aqua & uino mixtum prophetica uoce denunciat, ut appareat in paßione dominica id esse gestum,quod fuerat prædictum. In benedictione quoq; Iudæ hoc idem significatur, ubi & illic Christi figura exprimitur, quòd à fratribus suis laudari & adorari haberet,quòd inimicorum dorsa cedentiū atq; fugientium manibus, quibus crucē pertulit & mortem uicit,compressurus fuisset,quodq; ipse sit leo de tribu Iuda,& recubet dormiēs in paßione,& surgat, & sit ipse spes gentium, quibus scriptura diuina adiungit & dicit:Lauabit in uino stolam suam, & in sanguine uuæ amictum suum. Quando autem sanguis uuæ dicitur, quid aliud quàm uinum calicis dominici sanguinis ostenditur? Necnon & apud Esaiam hoc idem & spiritus sanctus de domini paßione testatur,dicens: Quare rubicunda sunt uestimenta tua, & indumenta tua uelut à calcatione torcularis pleni et percalcati? Nunquid rubicunda uestimenta aqua potest facere? aut in torculari aqua est, quæ pedibus calcatur uel prælo exprimitur? Vini utiq; mentio est, & ideo ponitur ut domini sanguis uino intelligatur. Et quod in calice dominico postea manifestatum est,prophetis annunciantibus prædicatur. Torcularis quoque calcatio & pressura taxatur, quia quomodo ad potandum uinū ueniri nō potest, nisi botrus calcetur antè & prematur: sic nec nos sanguinē Christi possemus bibere, nisi Christus calcatus prius fuisset & pressus, & calicē prior biberet,quem credentibus propinaret. Quotiescunq; autem aqua sola in scripturis sanctis nominatur, baptisma prædicatur,ut apud Esaiam significari uidemus: Nolite,inquit,priorū meminisse,& antiqua nolite reputare. Ecce ego facio noua, quæ nunc orientur, & cognoscetis, & faciam in deserto uiam,& flumina in loco inaquoso adaquare genus meū ele-

Gene. 49.

Esaiæ 36.

Esa. 43.

Figura sacramēti baptismatis.

ctum, plebem meam quam acquisiui, ut uirtutes meas annunciet. Prænunciauit illic per prophetam deus, quod apud gētes in locis, quæ inaquosa prius fuissent, flumina postmodum redundarent, & electum genus dei, id est, per regenerationem baptismi filios dei factos adaquarent. Item denuo præcanitur, & antè prædicitur, Iudæos si sitierint, & dominū Christum quæsierint, apud nos esse potaturos, id est, baptismi gratiam consecuturos. Si sitierint, inquit, per deserta adducet il-
Esa. 48. *lis aquam, de petra producet illis. Findetur petra, & fluet aqua, et bibet plebs mea. Quod in euāgelio adimpletur, quādo Christus qui est petra, finditur ictu lanceæ in paßione. Qui & admonēs quid per prophetam sit antè prædictū, cla-*
Ioan. 6. *mat & dicit: Si quis sitit, ueniat & bibat. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de uētre eius fluent aquæ uiuæ. Atq; ut magis poßit esse manifestum, quia non de calice, sed de baptismo illic loquitur dominus, addidit scriptura, dicens: Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant, qui in eum credebant. Per baptisma enim spiritus sanctus accipitur, & sic à baptizatis, & spiritum sanctum consecutis ad bibendum domini calicem peruenitur. Neminem autem moueat, quòd cū de baptismo loquatur scriptura diuina, sitire nos dicit & bi-*
Luc. 6. *bere, quando & dominus in euangelio dicat: Beati esurientes & sitientes iustitiam, quia quod auida & sitienti cupiditate suspicitur, plenius & uberius hauritur. Sicut & alio loco ad Samaritanam mulierem dominus Christus loquitur, docens:*
Ioan. 4. *Omnis qui biberit ex aqua ista, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dedero, nō sitiet in æternum. Quo & ipso baptisma salutaris aquæ significatur, quod semel scilicet sumitur, nec rursus iteratur. Cæterum in ecclesia calix domini semper & sititur & bibitur. Nec argumentis plurimis opus est frater charißime, ut probemus appellatione aquæ baptisma significatum semper esse, & sic nos intelligere de-*

bere,

bere, cum dominus adueniens baptismi & calicis manifestauerit ueritatem, qui aquam illam fidelem, aquam uitæ æternæ præceperit in baptismo dari, calicem uero docuerit exemplo magisterij sui uini & aquæ cõiunctione misceri. Calicem etenim sub die paßionis accipiens, benedixit, & dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes, hoc est enim sanguis noui testamenti, qui pro multis effundetur in remißionẽ peccatorum. Dico uobis, nõ bibam amodo ex ista creatura uitis usq; in diem illũ, quo uobiscum bibam nouum uinũ in regno patris mei. Qua in parte inuenimus calicem mixtum fuisse quem dominus obtulit, & uinũ fuisse, quod sanguinem suum dixit. Vnde apparet sanguinẽ Christi nõ offerri, si desit uinũ calici: nec sacrificium dominicum legitima sanctificatione celebrari, nisi oblatio & sacrificium nostrum respõderit paßioni. Quomodo autẽ de creatura uitis nouũ uinum cũ Christo in regno patris bibemus, si in sacrificio dei patris & Christi uinum nõ offerimus, nec calicem domini dominica traditione miscemus? Beatus quoq; apostolus Paulus à domino electus et missus, & prædicator euangelicæ ueritatis cõstitutus, hæc eadem in epistola sua ponit, dicẽs: Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panẽ & gratias egit, & fregit, & dixit: Hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur, hoc facite & uos in meam cõmemorationem: Simili modo & calicẽ postquàm cœnatũ est accepit, dicens: Hic calix nouũ testamẽtum est in meo sanguine. Hoc facite quotiescunq; biberitis in meã commemorationem. Quotiescunq; enim ederitis panẽ istum, & calicem biberitis, mortẽ domini annunciabitis quoadusq; ueniat. Quod si & à domino præcipitur, & ab Apostolo eius hoc idem cõfirmatur & traditur, ut quotiescũq; biberimus, in cõmemorationem domini hoc faciamus, quod fecit & dominus, inuenimur nõ obseruari à nobis quod mandatũ est, nisi eadẽ quæ dominus fecit, nos quoq; faciamus, & calicem

Matth. 26.

1. Corint. 11.

pari ratione miscentes à diuino magisterio non recedamus. Ab euangelicis autem præceptis omnino recedendũ non esse, & eadem quæ magister docuit & fecit, discipulos quoq; obseruare & facere debere constantius & fortius, alio in loco
Galat, 1. beatus Apostolus docet, dicens: Miror quòd sic tam citò demutamini ab eo qui uos uocauit in gratiam, ad aliud euangelium, quod nõ est aliud, nisi sunt aliqui qui uos turbãt, & uolunt cõuertere euãgeliũ Christi. Sed licet nos aut angelus de cœlo aliter annunciet, præter quàm quod annunciamus uobis, anathema sit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis uobis annunciauerit præter quàm quod accepistis, anathema sit. Cũ ergo neq; ipse Apostolus, neq; angelus de cœlo annũciare possit aliter aut docere, præter quàm quod semel Christus docuit, & apostoli eius annunciauerunt, miror satis unde hoc usurpatum sit, ut cõtra euangelicam & apostolicam disciplinam quibusdam in locis aqua offeratur in dominico calice, quæ sola Christi sanguinẽ nõ possit exprime-
Psal. 22. re. Cuius rei sacramentũ nec in psalmis tacet spiritus sanctus, faciens mentionẽ dominici calicis, & dicens: Calix tuus inebrians perquàm optimus. Calix autem qui inebriat, utiq; uino mixtus est. Neq; enim aqua inebriare quenquam potest. Sic autem calix dominicus inebriat, ut & Noë in Genesi uinum bibens inebriatus est. Sed quia ebrietas dominici calicis & sanguinis nõ est talis, qualis est ebrietas uini secularis, cũ diceret spiritus sanctus in psalmo: Calix tuus inebriãs, addidit perquàm optimus, quòd scilicet calix dominicus sic bibentes inebriat, ut sobrios faciat, ut mẽtes ad spiritualem sapientiam redigat, ut à sopore isto seculari ad intellectũ dei unusquisq; resipiscat, & quemadmodum uino isto cõmuni mens soluitur, & anima relaxatur, & tristitia omnis exponitur: ita & potato sanguine domini & poculo salutari, exponatur memoria ueteris hominis, & fiat obliuio conuersationis pristinæ

*pristinæ secularis, & mœstū pectus ac triste, quod prius peccatis angentibus premebatur, diuinæ indulgentiæ lætitia resoluatur. Quod tunc demum potest lætificare in ecclesia domini bibentem, si quod bibitur dominicam teneat ueritatem. Quam uero peruersum est, quamq; contrarium, ut cū dominus in nuptijs de aqua uinum fecerit, nos de uino aquam faciamus, cum sacramentum quoque rei illius admonere & instruere nos debeat, ut in sacrificijs dominicis uinum potius offeramus. Nam quia apud Iudæos defecerat gratia spiritualis, defecit & uinū. Vinea enim domini sabaoth domus erat Israël, Christus autem docens & ostendens gentiū populum succedere, & in locum quem Iudæi perdiderant, nos postmodum merito fidei peruenire, de aqua uinum fecit, id est, quòd ad nuptias Christi & ecclesiæ Iudæis cessantibus plebs magis gentiū cōflueret & cōueniret, ostendit. Aquas nanq; populos significare in Apocalypsi scriptura diuina declarat, dicens: Aquæ quas uidisti, super quas sedet meretrix illa populi, & turbæ, & gentes ethnicorum sunt & linguæ. Quod scilicet perspicimus & in sacramēto dominici calicis cōtineri. Nam quia nos omnes portabat Christus, qui & peccata nostra portabat, uidemus in aqua populum intelligi, in uino ostendi sanguinem Christi. Quādo autē in calice uino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & iungitur. Quæ copulatio & coniunctio aquæ & uini sic miscetur in calice domini, ut cōmixtio illa nō poßit ab inuicem separari. Vnde ecclesiam, id est, plebem in ecclesia constitutam fideliter & firmiter in eo quod credidit perseuerantem, nulla res separare poterit à Christo quò minus hæreat semper & maneat *in diuina dilectione. Sic autē in sanctificando calice domini offerri aqua sola non potest, quomodo nec uinum solum potest. Nam si uinum tantùm quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine*

Ioan. 2.

Apoc. 17.

al. indiuidua

 nobis.

nobis. Si uero aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Quando autem utrunq; miscetur, & adunatione confusa sibi inuicem copulatur, tunc sacramentum spirituale & cœleste perficitur. Sic uerò calix domini non est aqua sola, aut uinum solum, nisi utrunque sibi misceatur, quomodo nec corpus domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi utrunq; adunatum fuerit & copulatum, & panis unius compage solidatum. Quo & ipso sacramento populus noster ostenditur adunatus, ut quemadmodum grana multa in unum collecta, & commolita, & commixta, panem unum faciunt: sic in Christo qui est panis cœlestis, unum sciamus esse corpus, cui cõiunctus sit noster numerus & adunatus. Non est ergo frater charissime quòd aliquis existimet sequendam esse quorundam consuetudinem, si qui in præteritum in calice dominico aquam solam offerendam putauerunt. Quærendum est enim, ipsi quem sint secuti. Nam si in sacrificio quòd Christus est, nõ nisi Christus sequendus est, utiq; id nos obaudire & facere oportet, quòd Christus fecit, & quod faciendum esse mandauit, cum ipse in euangelio suo dicat: Si feceritis quod mando uobis, iam non dico uos seruos, sed amicos. Et quod Christus debeat solus audiri, pater etiam de cœlo contestatur, dicens: Hic est filius dilectissimus in quo bene sensi, ipsum audite. Quare si solus Christus audiendus est, non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putauerit, sed quid, qui ante omnes est, Christus prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed dei ueritatem, cum per Esaiam prophetam deus loquatur & dicat: Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes. Et iterum dominus in euangelio hoc idem repetat dicens: Reijcitis mandatum dei, ut traditionem uestram statuatis. Sed & alio in loco ponit, & dicit: Qui soluerit unum ex mandatis istis minimis, & sic docuerit homines, minimus uocabitur

[Margin notes: Ambrosius hoc fecit. — Ioan. 15. — Matth. 17. — Esa. 29. — Matth. 5.]

tabitur in regno cœlorum. Quòd si nec minima de mandatis dominicis licet soluere, quanto magis tam magna, tam grãdia, tam ad ipsum dominicæ paßionis & nostræ redemptionis sacramentum pertinentia fas non est infringere, aut in aliud, quàm quod diuinitus institutum sit, humana traditione mutare? Nam si Iesus Christus dominus & deus noster ipse est summus sacerdos dei patris, & sacrificium deo patri ipse primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit, utiq; ille sacerdos uice Christi uerè fungitur, qui id quod Christus fecit, imitatur. Et sacrificium uerum & plenum tunc offert in ecclesia deo patri, si sic incipiat offerre secundum quod ipsum Christum uideat obtulisse. Cæterum omnis religionis & ueritatis disciplina subuertitur, nisi id quod spiritualiter præcipitur, fideliter reseruetur, nisi si in sacrificijs matutinis hoc quis uereatur, ne per saporem uini redoleat sanguinem Christi. Sic ergo incipit & à paßione Christi in persecutionibus fraternitas retardari, dum in oblationibus discit de sanguine eius & cruore confundi. Porrò autem dominus in euangelio suo dicit: Qui confusus me fuerit, confundetur eum filius hominis. Et Apostolus quoq; loquitur dicens: Si hominibus placerẽ, Christi seruus non essem. Quomodo autem poßumus propter Christum sanguinẽ fundere, qui sanguinem Christi erubescimus bibere? An illa sibi aliquis contemplatione blanditur, quòd & si mane aqua sola offerri uidetur, tamen cum ad cœnandum uenimus, mixtum calicem offerimus? Sed cum cœnamus, ad conuiuium nostrum plebem conuocare non poßumus, ut sacramenti ueritatem fraternitate omni præsente celebremus. At enim non mane, sed post cœnam mixtum calicem obtulit dominus. Nunquid ergo dominicũ post cœnam celebrare debemus, ut sic mixtum calicem frequentandis dominicis offerimus? Christum offerre oportebat circa uesperam diei, ut hora ipsa sacrificij

Cõfundi ponit pro erubescere.

Galat. 1.

An uespere, an mane sit celebrandum.

ostenderet occasum & uesperam mundi, sicut in Exodo scriptum est: Et occident illum omne uulgus synagogæ filiorum
Psal. 114. Israël ad uesperam. Et iterum in psalmis: Eleuatio manuum mearum sacrificium uespertinum. Nos autem resurrectionem domini mane celebramus. Et quia paßionis eius mentionem in sacrificijs omnibus facimus (paßio est enim domini, sacrificium quod offerimus) nihil aliud quàm quod ille fecit, facere
1. Cor. 11. debemus. Scriptura enim dicit: Quotiescunq; enim ederitis panem istum, & calicem istum biberitis, mortem domini annunciabitis quoadusq; ueniat. Quotiescunq; ergo calicem in cōmemorationem domini & paßionis eius offerimus, id quod constat dominum fecisse, faciamus. Et ideo frater charißime si quis de antecessoribus nostris, uel ignoranter, uel simpliciter non hoc obseruauit & tenuit, quod nos dominus facere exemplo & magisterio suo docuit, potest simplicitati eius de indulgentia domini uenia concedi, nobis uerò non poterit ignosci, qui nunc à domino admoniti & instructi sumus, ut calicē dominicum uino mixtum, secundum quod dominus obtulit, offeramus. Et de hoc quoq; ad collegas nostros literas dirigamus, ut ubiq; lex euangelica & traditio dominica seruetur, & ab eo quod Christus & docuit & fecit, non recedatur. Quæ ultra iam contemnere, & in errore pristino perseuerare, quid aliud est q̄ incurrere in obiurgationem domini increpantis in
Psal. 49. psalmo, & dicentis: Ad quid exponis iustificationes meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu autem odisti disciplinam, et abiecisti sermones meos retro. Si uidebas furem, concurrebas, et inter mœchos particulam tuam ponebas. Exponere enim iustificationes & testamentum domini, & non hoc idem facere quod fecit dominus, quid aliud est, quàm sermones eius abijcere, & disciplinam dominicam contemnere? nec terrena, sed spiritualia furta & adulteria cōmittere, dum quis de euangelica ueritate furatur domini nostri uerba & facta,

cta, & corrumpit atq; adulterat præcepta diuina? sicut apud Hieremiam scriptum est: Quid est,inquit,paleis ad triticum? propter hoc ecce ego ad prophetas,dicit dominus, qui furantur uerba mea unusquisq; à proximo suo, & seducunt populum meum in mendacijs suis, & in erroribus suis. Item apud *eundem alio loco:*Et *mœchata est,inquit,lignum & lapidem, & in his omnibus non est reuersa ad me. Quod furtum & adulterium ne in nos etiam cadat, cauere solicitè & timidè, ac religiosè obseruare debemus.* Nam *si sacerdotes dei & Christi sumus, non inuenio quem magis sequi,quàm deum et Christum debeamus, cum ipse in euangelio maximè dicat:* Ego *sum lumen mundi. Qui me secutus fuerit, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen uitæ.* Ne *ergo in tenebris ambulemus, Christum sequi & præcepta eius obseruare debemus,quia & ipse alio loco mittens apostolos, dixit:* Data *est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Ite ergo & docete gentes omnes,tingentes eos,in nomine patris & filij & spiritus sancti.*Docete *eos obseruare omnia quæcunq; præcepi uobis. Quare si in lumine Christi ambulare uolumus, à præceptis eius & monitis nõ recedamus,agẽtes gratias,quòd dum instruit in futurum quid facere debeamus, de præterito ignoscit,quod simpliciter errauimus.* Et *quia iam secundus aduentus nobis appropinquat, magis ac magis benigna eius & larga dignatio corda nostra luce ueritatis illuminat.* Re*ligioni igitur nostræ congruit & timori, & ipsi loco atque officio sacerdotij nostri frater charißime, in dominico calice miscendo & offerendo custodire traditionis dominicæ ueritatem, & quod prius apud quosdam uidetur erratum, domino monente corrigere,ut cum in claritate sua & maiestate cœlesti uenire cœperit, inueniat nos tenere quod monuit, obseruare quod docuit, facere quod fecit.*Opto *te frater charißime semper bene ualere.*

Hiere. 23. Ioan. 8. Matth. 28.

ARGVMENTVM EPIST. SEQ.

Ad Moysem & Maximum epistola, ac cæteros confessores de confessione eorum, in qua docet quemadmodum per unius anni circulum cuncta ducuntur ad frugẽ sic per annum quo carcerem perpessi fuerant, ad æternã illos messem uenisse.

EPISTOLA IIII.

CYPRIANVS MOYSI ET MAXIMO *presbyteris, & cæteris confessoribus dilectissimis fratribus* SALVTEM.

T *cunctos uos pariter & singulos repræsentauit affectibus nostris fratres charissimi, Celerinus adueniens fidei ac uirtutis uestræ comes & gloriosis cõgressoribus dei miles. Vniuersos uos in illo ueniente cõspeximus, & cum de charitate circa me uestra dulciter ac sæpe loqueretur, in eius sermonibus uos audiebamus. Satis ac plurimum gaudeo, quando nobis per tales talia proferuntur. Vobiscum illic in carcere quodammodo & nos sumus, diuinæ dignationis hortamenta uobiscum sentire nos credimus, qui sic uestris cordibus inhæremus. Honori nos uestro charitas indiuidua connectit. Separari dilectionem spiritus non sinit. Vos illic confessio, me affectio concludit. Et nos quidem uestri diebus ac noctibus memores, & quando in sacrificijs precem cum pluribus facimus, & cum in secessu priuatis precibus oramus, coronis ac laudibus uestris plenam domini fauentiam postulamus. Sed ad reddendã uobis uicem minor est nostra mediocritas. Plus uos datis quando nostri in oratione meministis, qui sperantes iam sola cœlestia & tantum diuina meditantes, ad fastigia celsiora mora ipsa passionis ascenditis, longoq; temporum ductu glorias uestras non substrahitis, sed augetis. Beatum facit prima & una confessio. Vos toties confitemini, quoties rogati, ut de carcere recedatis,*

Charitas.

Confessio beatos facit.

*tis, carcerem fide & uirtute praelegitis. Tot uestrae laudes, quot dies: quot mensium curricula, tot incrementa meritorū. Semel uincit, qui statim patitur. At qui manens semper in poenis congreditur cum dolore nec uincitur, quotidie coronatur. Eant nunc magistratus & consules siue proconsules, annuae dignitatis insignibus & duodecim fascibus glorientur. Ecce dignitas coelestis in uobis honoris annui claritate signata est. Et iam reuertentis anni uolubilem circulum uictricis gloriae diuturnitate transgressa est. Illuminabat mundum sol oriens & luna decurrens, sed uobis idem, qui solem fecit & lunam, maius in carcere lumen*fuit, & in corde ac mentibus uestris Christi claritudo resplendēs, horribiles carceris atq; funestas poenalis loci tenebras aeterna illa & candida luce radiauit. Per uicißitudines mensium transmeauit hybernum, sed uos inclusi tempora hyemis persecutionis hyeme pensabatis. Successit hyemi una temperies rosis leta, & floribus coronata: sed uobis rosae & flores de paradisi delicijs aderant, & caput uestrum serta coelestia coronabant. Aestas ecce meßiū fertilitate foecunda est, & area frugibus plena est, sed uos qui gloriam seminastis, frugem gloriae metitis. Atq; in domini area constituti, exuri paleas inextinguibili igne conspicitis, ipsi ut tritici grana purgata & frumenta preciosa, iam probati & conditi, hospitium carceris horreum computatis. Nec deest autumno ad munera fungenda temporis gratia spiritualis. Vindemia foris premitur, & profutura poculis in torcularibus uua calcatur. Vos de domini uinea pingues racemi, et iam maturis fructibus botri, pressurae secularis infestatione calcati, torcular nostrum carcere torquente sentitis. Vini uice sanguinem funditis, ad paßionis tolerantiam fortes martyrij poculum libenter hauritis. Sic apud seruos dei annus euoluitur. Sic spiritualibus meritis, & coelestibus praemijs temporū uicißitudo celebratur. Beati satis qui ex uobis per haec gloriarum*

Consolatur incarceratos.

* al. fundit.

Exhortatur ad patientiam.

rum uestigia commeantes, iam de seculo recesserunt, confecto'q; itinere uirtutis ac fidei ad complexum & osculum domini, domino ipso gaudente uenerunt. Sed & uestra non minor gloria, qui adhuc in certamine constituti, & comitũ glorias secuturi, pugnam diu geritis, immotaq; & inconcussa fide stabiles quotidie spectaculum deo de uestris uirtutibus exhibetis. Quo longior uestra pugna, hoc corona sublimior. Agon unus, sed multiplici præliorum numerositate cõgestus. Famem uincitis, & sitim spernitis, & squalorem carceris ac receptaculi pœnalis horrorẽ roboris uigore calcatis. Pœna illic subijcitur, cruciatus obteritur, nec mors metuitur, sed optatur. Quæ scilicet immortalitatis præmio uincitur, ut uitæ æternitate qui uicerit, honoretur. Quis nunc in uobis animus, q̃ sublime, quàm capax pectus, ubi talia ac tanta uoluuntur? Vbi non nisi dei præcepta & Christi præmia cogitantur, uoluntas est illic tantum dei, & in carne adhuc licet uobis positis, uita iam uiuitur non præsentis seculi, sed futuri. Nunc est fratres charißimi ut memores mei sitis, ut inter magnas atque diuinas cogitationes uestras nos quoque animo ac mente uoluatis, simq; in precibus & orationibus uestris, cum uox illa purificatione confeßionis illustris, & iugi honoris sui tenore laudabilis, ad dei aures penetrat, & aperto sibi cœlo de subactis mundi partibus ad superna transmissa, impetrat de domini bonitate quod postulat. Quid enim petitis de indulgentia domini, quod non impetrare mereamini, qui sic domini mandata seruatis, qui euangelicam uiam syncero fidei uigore tenuistis, qui incorrupto honore uirtutis cum præceptis domini, & cum apostolis eius fortiter stantes nutantem multorum fidem martyrij uestri ueritate solidatis? Vere Euãgelij testes, & uere martyres Christi radicibus eius innixi, super petram robusta mole fundati, disciplinam cum uirtute iunxistis, ad timorem dei cæteros prouocastis, martyria uestra exempla fecistis

Pugna longior coronam dat sublimiorem.

feciſtis. Opto uos fortiſsimi ac beatiſsimi fratres ſemper bene ualere.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Ad clerum & plebem epiſtola de quodam Aurelio ordinato lectore, in qua aſſerit nõ fuiſſe neceſſarium iuxta morem quid ab eis de meritis eius quærere, quoniam expectanda humana iudicia non ſunt, ubi diuina ſuffragia præcedunt.

EPISTOLA V.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIAconis, *&* plebi uniuerſæ SAL.

N ordinandis clericis fratres chariſsimi ſolemus uos antè cõſulere, & mores ac merita ſingulorum communi conſilio põderare. Sed expectanda non ſunt teſtimonia humana, cum præcedãt diuina ſuffragia. Aurelius frater noſter illuſtris adoleſcens, à domino iam probatus et deo charus, eſt in annis adhuc nouellus, ſed in uirtutis ac fidei laude prouectus. Minor *in ætatis ſuæ indole, ſed maior in honore. Gemino hic agone certauit, bis confeſſus, & bis confeſsionis ſuæ uictoria glorioſus, & quando uicit in curſu factus extorris, & cum denuo certamine fortiore pugnauit, triũphator & uictor in prælio paßionis. Quoties aduerſarius prouocare ſeruos dei uoluit, toties fortiſsimus ac promptiſsimus miles & pugnauit & uicit.* Parum *fuerat ſub oculis antè paucorum, quando extorris fiebat, congreſſum fuiſſe, meruit & in foro cõgredi clariore uirtute, ut pòſt magiſtratus & proconſulem uinceret, & poſt exilium tormẽta ſuperaret.* Nec *inuenio quid in eo prædicare plus debeam, gloriam uulnerum, an uerecundiam morum, quòd honore uirtutis inſignis eſt, an quòd pudoris admiratione laudabilis.* Ita *& dignitate excelſus eſt, & humilitate ſubmiſſus, ut appareat illum diuinitus reſeruatum, qui ad eccleſiaſticã diſciplinã cæteris eſſet exemplo, *quomodo ſerui dei*

Aurelij cõmendatio.

Aurelij agon.

Aurelius exemplar eccleſiaſticæ diſciplinæ.

al. Vt quomo-

do in passione uirtutibus uiceerat, ita post confessionem moribus emineret.

dei in confeßione uirtutibus uincerent, post confeßionem moribus eminerent. Merebatur talis clericæ ordinationis ulteriores gradus & incrementa maiora, nõ de annis suis, sed de meritis æstimandus, sed interim placuit ut ab officio lectionis incipiat, quia & nihil magis congruit uoci, quæ dominum gloriosa prædicatione confessa est, quàm celebrandis diuinis lectionibus personare post uerba sublimia, quæ Christi martyrium prolocuta sunt: Euangelium Christi legere, unde martyres fiunt: Ad pulpitum post catastam uenire: Illic fuisse cõspicuum gentilium multitudini, hic à fratribus conspici: Illic auditum esse cũ miraculo circunstantis populi, hic cum gaudio fraternitatis audiri. Hunc igitur fratres dilectißimi à me & à collegis qui præsentes aderant, ordinatum sciatis, quòd uos scio & libenter amplecti, & optare tales in ecclesia nostra q̃ plurimos ordinari. Et quoniam semper gaudium properat, nec potest moras ferre lætitia, dominico legit. Interim uobis hoc die auspicatus est pacem, dum dedicat lectionem. Vos orationi frequenter insistite, & preces nostras uestris precibus adiuuate, ut domini misericordia fauens nobis cito plebi suæ, & sacerdotem reddat incolumẽ, & martyrem cum sacerdote lectorem. Opto uos in deo patre & Christo Iesu semper bene ualere.*

Catasta, id est, compes lignea qua uinciuntur serui.

Gaudium properat.

* al. parcens.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Ad martyres epistola, in qua eos ad amorem martyrij inuitans, docet dominum non tantum seruos in certamine spectare, sed & ipsum unà luctari, & coronare pariter & coronari.

EPISTOLA VI.

CYPR. MARTYRIBVS ET CONFESSORIBUS *Iesu Christi & domini nostri perpetuam* SALVTEM.

Xulto lætus & gratulor fortißimi ac beatißimi fratres cognita fide ac uirtute uestra, in quibus mater ecclesia gloriatur, gloriata et nuper quidem cum confeßione * præstante suscepta pœna est, quæ confessores Christi fecit extorres. Confeßio tamē præsens quanto in paßione fortior, tanto clarior & maior in honore. Creuit pugna, creuit & pugnantium gloria. Nec retardati estis ab acie tormentorum metu, sed ipsis tormentis magis estis ad aciē prouocati, fortes & stabiles ad maximi certaminis precium prōpta deuotione prodistis. Ex quibus quosdam iam comperi coronatos, quosdam uero ad coronam uictoriæ proximos: uniuersos uero, quos agmine glorioso carcer inclusit, pari ac simili calore uirtutis ad gerendū certamē animatos, sicut esse oportuit in diuinis castris milites Christi, ut incorruptam fidei firmitatem non blanditiæ decipiant, non minæ terreant, non cruciatus ac tormenta deuincant, quia maior est qui præest in nobis, quàm qui in hoc mundo est. Nec plus ad deijciendum potest terrena * pœna, quàm ad erigendū tutela diuina. Probata res est certamine fratrum glorioso, qui ad tormenta uincenda cæteris duces facti, exemplum uirtutis ac fidei præbuerunt, congreßi in acie donec acies succumberet uicta. Quibus ego uos laudibus fortißimi prædicem fratres? robur pectoris uestri, & perseuerantiam fidei quo præconio uocis exornem? Tolerastis usque ad consummationem gloriæ durißimam quæstionem, nec ceßistis supplicijs, sed uobis potius supplicia cesserunt. Finem doloribus quem tormenta non dabant, coronæ dederunt. * Quæstio grauior ad hoc diu perseuerauit, non ut stantem fidem deijceret, sed ut homines dei ad deum uelocius mitteret. Vidit admirata præsentium multitudo cœleste certamen, certamen dei, certamen spirituale, prælium Christi, stetisse seruos eius uoce libera, mente incorrupta, uirtute diuina, telis quidem secularibus

al. per tātos.

Milites Christi nullo uincūtur tormento.

al. potentia.

Commendatio martyrum.

al. Laniena.

ribus

ribus nudos, sed armis fidei credenteis armatos. Steterũt torti torquentibus fortiores, & pulsantes ac laniantes ungulas, pulsata ac laniata membra uicerunt. Inexpugnabilem fidem superare nõ potuit sæuiẽs diu plaga repetita, quamuis rupta compage uiscerum torqueretur in seruis dei iam nõ membra sed uulnera. Fluebat sanguis, qui incẽdium persecutionis extingueret, qui flammas & ignes gehennæ glorioso cruore sopiret. O quale illud fuit spectaculum deo, quàm sublime, quàm magnum, quàm dei oculis sacramento ac deuotione militis eius acceptum. Sicut scriptũ est in psalmis spiritu loquen-

Mors sanctorũ preciosa. te ad nos: Preciosa in conspectu domini mors iustorum eius: preciosa mors hæc est, quæ emit immortalitatẽ precio sui san-

Psal. 115. guinis, quæ accepit coronam de consummatione uirtutis. Quàm lætus in illis Christus fuit, quàm libens in talibus seruis suis & pugnauit & uicit protector fidei, dans credentibus tantum, quantum se credit capere, qui sumit. Certamini suo affuit, præliatores atq; assertores sui nominis erexit, corroborauit, animauit. Et qui pro nobis mortem semel uicit,

Matth. 10. semper uincit in nobis. Cum uos, inquit, tradiderint, nolite cogitare quid loquamini. Dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Documentum rei præsens prælium exhibuit. Vox plena spiritu sancto de martyris ore

Mappalicus martyr. prorupit, cum Mappalicus beatissimus inter cruciatus suos procõsuli diceret: Videbis cras agonem. Et quod ille cum uirtutis atq; fidei testimonio dixit, dominus impleuit. Agon cœlestis exhibitus est. Dei seruus in agonis promissi certamine

Esa. 7. coronatus est. Hic est agon quem propheta Esaias antè promisit, dicẽs: Hoc pusillum uobis certamen cũ hominibus, quoniam deus præstat agonẽ. Et ut ostẽderet quis hic agon esset futurus, addidit, dicens: Ecce uirgo in utero accipiet & pariet filiũ, & uocabitis nomẽ eius Emanuel. Hic est agon fidei nostræ

nostræ qua congredimur, qua uincimus, qua coronamur. Hic *est agon quem nobis ostēdit beatus apostolus* Paulus, *in quo oportet nos currere, & ad coronā gloriæ peruenire.* Nesci*tis, inquit, quia qui in stadio currunt, omnes quidem currūt,* 1.Cor.9. *unus tamen accipit palmam? Sic currite, ut omnes occupetis. Omnis enim qui agonizatur, in omnibus cōtinens est, & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Item *suum ostendens certamen, & hostiam se domino citò futurum esse promittens ait:* Ego iam delibor, & 2.Tim.4. *tempus instat assumptionis meæ.* Bonum *agonem certaui, cursum perfeci, fidē seruaui.* Iam *superest mihi corona iusticiæ, quam mihi reddet dominus in illum diem iustus iudex: nō solum autem mihi, sed & omnibus qui dilexerunt aduentum eius.* Hunc *igitur agonem per prophetas antè prædictū, per dominum cōmissum, per apostolos gestum,* Mappalicus *suo & collegarum suorum nomine proconsuli repromisit, nec fefellit in promisso suo uox fidelis, pugnam, quam spopondit, exhibuit, & palmam quam meruit accepit.* Istum *hunc beatissimum martyrem & alios participes eiusdem congressionis, & comites in fide stabiles, in dolore patiētes, in quæstione uictores, ut cæteri quoque sectemini & opto pariter & hortor, ut quos uinculum confeßionis & hospitium carceris simul iunxit, iungat etiam & cōsummatio uirtutis, & corona cœlestis, ut lachrymas matris ecclesiæ, quæ plangunt ruinas & funera plurimorū, uos uestra lætitia tergeatis, & cæterorum quoq; stantium firmitatem uestri exempli prouocatione solidetis.* Si *uos acies uocauerit, si certaminis uestri dies uenerit, militate fortiter, dimicate constanter, scientes uos sub oculis præsentis domini dimicare, confeßione nominis eius ad ipsius gloriam peruenire.* Qui *non sic est, ut seruos suos tantum spectet, sed & ipse luctatur in nobis, ipse congreditur, ipse in certamine agonis nostri & coronat pariter & coronatur.*

Hortatur ad martyrium.

Certantibus præest dominus.

natur. Quòd si ante diem certaminis nostri de indulgẽtia dei pax superuenerit, uobis tamen manet uolũtas integra & conscientia gloriosa. Ne contristetur aliquis ex uobis quasi illis minor, qui ante uos tormenta perpessi uicto & calcato seculo ad dominum glorioso itinere uenerunt. Dominus scrutator est renis, & cordis arcana perspicit, & intuetur occulta. Ad coronam dei promerẽdam sufficit ipsius testimonium solum, qui iudicaturus est. Ergo utraq; res fratres dilectissimi, sublimis est pariter & illustris. Illa securior, ad dominum nostrum uictoriæ cõsummatorem properare: hæc lætior, accepto post gloriam cõmeatu, in ecclesia laude florere. O beatam ecclesiam nostram, quam sic honor diuinæ dignationis illuminat, quam tẽporibus nostris gloriosus martyrũ sanguis illustrat. Erat antè in operibus fratrum candida, nũc facta est in martyrum cruore purpurea. Floribus enim nec rosæ nec lilia desunt. Certent nũc singuli ad utriusq; honoris amplissimam dignitatem. Accipiant coronas uel de operibus candidas, uel de sanguine purpureas. In cœlestibus castris & pax & acies habent flores suos, quibus milites Christi ob gloriam coronantur. Opto uos fortissimi ac beatissimi fratres semper in domino bene ualere, & nostri meminisse.

Dominus cordis scrutator.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Epistola presbyterorum & diaconorum Romę consistentium ad beatum Cyprianum, in qua illi gratias agunt, quòd ipsos consiliorum suorum & laudis participes esse uoluerit.

EPISTOLA VII.

CYPR. PAPAE PRESBYTERI ET diaconi Romæ consistentes salutem.

Qvanquàm bene sibi conscius animus, & euangelicæ disciplinæ uigore subnixus, & uerus sibi in decretis cœlestibus testis effectus soleat solo deo iudice esse cõtentus, nec alterius aut laudes pe

des petere, aut accusationes pertimescere, tamen geminata sunt laude cōdigni, qui cum conscientiā sciant deo soli debere se iudici, actus tamen suos desiderāt & ab ipsis suis fratribus comprobari. Quod te frater Cypriane facere nō mirum est, qui pro tua uerecundia & ingeuita industria consiliorum tuorū nos nō tam iudices uoluisti, quàm participes inueniri, ut in tuis rebus gestis laudē tecū, dum illas probamus, inueniremus, & tuorū consiliorū cohæredes, quia & affirmatores esse possemus. Idem enim omnes crederemur operati, in quo deprehēderemur eadē omnes censuræ & disciplinæ cōsensione sociati. Quid enim magis, aut in pace tam aptum, aut in bellis persequutionis tam necessariū, quàm debitam seueritatē diuini uigoris tenere? quam qui remiserit, instabili rerū cursu erret necesse est, & huc atq; illuc uarijs & incertis negociorum tēpestatibus dißipetur, & quasi extorto de manibus cōsiliorū gubernaculo, nauē ecclesiasticæ salutis illidat in scopulos, ut appareat nō aliter saluti ecclesiasticæ cōsuli posse, nisi si qui & cōtra ipsam faciunt, quasi quidā aduersi fluctus repellātur, & disciplinæ ipsius semper custodita ratio, quasi salutare aliquod gubernaculū in tēpestate seruetur. Nec hoc nobis nunc nuper consilium cogitatū est, nec hæc apud nos aduersus improbos modò superuenerūt repentina subsidia, sed antiqua fides disciplina legitur antiqua, quoniā nec tātas de nobis laudes Apostolus protulisset, dicēdo: Quia fides uestra prædicatur in toto mundo, nisi iam exinde uigor iste radices fidei de tēporibus illis mutuatus fuisset, quarū laudū & gloriæ degenerem fuisse, maximum crimen est. Minus est enim dedecoris, nunquàm ad præconium laudis accessisse, quàm de fastigio laudis ruisse. Minus est criminis, honoratum bono testimonio non fuisse, quàm honorem bonorum testimoniorum perdidisse. Minus est, sine prædicatione uirtutum ignobilem sine laude iacuisse, quàm exhæredem fidei factum laudes

Disciplina gubernaculum in tempestate.

Honoris facturam facere decorosum.

proprias perdidisse. Ea *enim quæ in alicuius gloriam proferuntur, nisi anxio & solicito labore seruantur, in inuidiam maximi criminis intumescunt.* Hoc *nos non falsò dicere superiores nostræ literæ probauerunt, in quibus uobis sententiam nostram dilucida expositione protulimus, & aduersus eos qui seipsos infideles illicita nefariorum libellorum professione prodiderunt, quasi hoc euasuri irretientes illos diaboli laqueos uiderentur, quo non minus quàm si ad nefarias aras accessissent, hoc ipso quod ipsum contestati fuerant, tenerentur, sed etiam aduersus illos qui acta fecissent, licet præsentes cum fierent non affuissent, cum præsentiam suam utiq; ut sic scriberentur mandando fecissent.* Non *est enim immunis à scelere, qui ut faceret impetrauit: nec alienus à crimine cuius consensu, licet non à se admissum crimen, tamen publice legitur, & cum totum fidei sacramentum in confeßione* CHRISTI *nominis intelligatur esse digestum, qui fallaces in excusatione præstigias quæri negauit, & qui uult uideri paruisse, negasse uoluit, nec non etiam contra illos quoq; qui illicitis sacrificijs manus suas atque ora polluerant, pollutis antè mentibus proprijs, unde etiam sunt ipsæ manus atque ora polluta, fidem nostram consensumq; monstrauimus.* Absit *enim ab ecclesia* Romana *uigorem suum tam profana facilitate dimittere, & nisi uos seueritatis euersa fidei maiestate dissoluere, ut cum adhuc non tantum iaceant, sed & cadant euersorum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationum utique non profutura tententur, & noua per misericordiam falsam uulnera ueteribus transgreßionis uulneribus imprimantur, ut miseris ad euersionem maiorem eripiatur & pœnitentia.* Vbi *enim indulgentiæ poterit medicina proficere, si etiam ipse medicus inter præcepta pœnitentiæ indulget periculis, si tantummodo perit uulnus, nec sinit necessaria temporis remedia conducere cicatricem?*

Libellati.

Criminis particeps est qui cõsentit.

Sacrificati.

Hoc non

Hoc non est curare, sed si dicere uerum uolumus, occidere. Quanquam confessorum quoq;, quos hic adhuc in carcerem dignitas suæ confeßionis inclusit, & ad certamen euangelicū sua fides in confeßione iam gloriosa semel coronauit, literas habeas cōspirantes cum literis nostris, quibus seueritatē euangelicæ disciplinæ protulerunt, & illicitas petitiones ab ecclesiæ pudore reuocarunt. Nisi hoc fecissent disciplinæ euangelicæ, ruina non facile sarciretur, præsertim cū nulli magis tam congruens esset tenorem euangelici uigoris illibatum dignitatemq; seruare, quàm qui se excruciandos & excarnificandos pro euāgelio furētibus tradidissent, ne martyrij honorē merito pdidissent, si in occasione martyrij præuaricatores euāgelij esse uoluissent. Nā qui quod habet, nō custodit in eo ex quo illud poßidet, dum id ex quo poßidet, uiolat, amittit illud quod poßidebat. In quo loco maximas tibi atq; uberes gratias referre debemus & reddimus, quòd illorū carceris tenebras literis tuis illuminasti, quòd ad illos uenisti, quomodo introire potuisti, quòd illorū animos sua fide & cōfeßione robustos, tuis alloquutionibus literisq; recreasti, quòd felicitates eorū cōdignis laudibus prosequutus, accēdisti ad multo ardētiorē cœlestis gloriæ cupiditatē, quòd pronos impulisti, quòd ut credimus & optamus uictores futuros uiribus tui sermonis animasti, quāquam hoc totū de fide confitentium & de diuina indulgentia uenire uideatur, tamen in martyrio suo tibi ex aliquo debitores facti esse uideantur. Sed ut ad id, unde digressus sermo uidebatur esse, rursus reuertatur, quales literas in Siciliam quoq; miserimus, subiectas habebis. Quanquàm nobis differentiæ huius rei neceßitas maior incumbat, quibus (post excessum nobilißimæ memoriæ uiri Fabiani) nondum est episcopus propter rerum & temporum difficultates constitutus, qui omnia ista moderetur, & eorum qui lapsi sunt, poßit cum autoritate & cum consilio habere ratio-

Gratias agunt Cypriano.

nem. Quanquàm nobis in tam ingenti negocio placeat, quod & tu ipse tractasti prius, ecclesiæ pacem sustinendam, deinde sic collatione consiliorum cum episcopis, presbyteris, diaconis, confessoribus, pariter astantibus laicis, facta, lapsorum tractare rationem. Perquàm enim nobis & inuidiosum & onerosum uidetur non per multos examinare, quod per multos commissum uideatur fuisse, & unam sententiam dicere, cum tam grande crimen per multos diffusum notetur exisse, quoniam nec firmum decretum potest esse, quod non plurimorum uidebitur habuisse consensum. Aspice totum orbem penè uastatum, & ubiq; iacere deiectorũ reliquias, & idcirco tam grande expeti consilium, quàm latè propagatum uidetur esse malum. Non sit minor medicina quàm uulnus est, non sint minora remedia quàm funera, ut quomodo qui ruerunt, ob hoc ruerunt, quòd cæca temeritate nimis incauti fuerunt: ita qui hoc disponere nituntur, omni cõsiliorum moderamine utantur, ne quod nõ oportet factum, tanquam irritum ab omnibus iudicetur. Vno igitur eodemq; consilio, iisdem precibus & fletibus tam nos qui usque adhuc uidemur temporis istius ruinas subterfugisse, quàm illi qui in has temporis uidentur clades incidisse, diuinam maiestatem deprecantes, pacẽ ecclesiastico nomine postulemus. Mutuis uotis nos inuicem foueamus, custodiamus, armemus: oremus pro lapsis, ut erigantur: oremus pro stantibus, ut non ad ruinas usq; tententur: oremus ut qui cecidisse referuntur, delicti sui magnitudinẽ agnoscentes, intelligant non momentaneã neq; præproperam desiderare medicinam. Oremus ut effectus indulgentiæ lapsorum subsequatur pœnitentiam, ut intellecto suo crimine uelint nobis interim præstare patientiam, nec adhuc fluctuantem turbare ecclesiæ statũ, ne interiorem nobis persecutionem ipsi incendisse uideantur, & accedat ad criminum cumulum, quòd etiã inquieti fuerunt. Maxime enim illis congruit

Orationi instãdum monet.

Decretũ firmũ

verecundia qbus cõgruat.

gruit uerecundia, quorum in delictis damnatur mens inuerecunda. Pulsent sanè fores, sed non utiq; confringant. Adeant ad limen ecclesiæ, sed non utique ut transiliant. Castrorum cœlestium excubent portis, sed armati modestia qua intelligant se desertores fuisse. Resumant precum suarum tubam, sed qua non bellicum clangant. Arment se quidem modestiæ telis, & quem negando mortis metu, fidei dimiserant clypeum, resumant, sed ut contra hostem diabolum uel nunc armati, non contra ecclesiam, quæ illorum dolet casus, armatos esse se credant. Multum illis proficiet petitio modesta, postulatio uerecunda, humilitas necessaria, patientia non ociosa. Mittant legatos pro suis doloribus lachrymas. Aduocatione fungantur ex intimo pectore prolati gemitus, dolorem probantes commißi criminis & pudorem. Imò si dedecoris admißi magnitudinem perhorrescunt, si pectoris & conscientiæ suæ letalem plagam & sinuosi uulneris altos recessus uerè medica manu tractant, erubescant & petere, nisi quia maioris est rursum & periculi & pudoris, auxilium pacis non petisse. Sed hoc totum in sacramento, sed in ipsius postulationis lege temporis facto temperamento, sed postulatione demissa, sed prece subdita, quoniam & qui petitur flecti debet, non incitari, & sicut respici debet diuina clementia, sic respici debet & diuina censura, & sicut scriptum est: Donaui tibi omne debitum, quia me rogasti: sic scriptū est: Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, & coram angelis eius. Deus enim ut est indulgēs, ita est præceptorum suorum exactor, & quidem diligens, & sicut ad conuiuia uocat, sic habitum nuptiarum non habentem ligatis manibus & pedibus extra sanctorū cœtum foras iactat. Parauit cœlum, sed parauit & tartarum. Parauit refrigeria, sed parauit etiam æterna supplicia. Parauit inaccessibilem lucem, sed parauit etiam perpetuæ noctis uastam æter-

Modestiæ tela sumenda.

Lachrymæ legati dolorum.

Matth. 18.

Matth. 10.

namq; caliginem. Cuius temperamenti moderamen nos hic tenere quærentes diu, & quidem multi, & quidem cum quibusdam episcopis uicinis nobis & appropinquantibus, & quos ex alijs prouincijs longe positis persecutionis istius ardor eiecerat, ante constitutionem episcopi nihil innouandum putauimus, sed lapsorum curã mediocriter temperandam esse credidimus, ut interim dum episcopus dari à deo nobis sustinetur, in suspendio eorum qui foris possunt dilatione sustineri, causa teneatur: eorum autem, quorum uitæ suæ fine urgens exitus dilationem non potest ferre, acta pœnitentia & professa frequenter suorum detestatione factorum, si lachrymis, si gemitibus, si fletibus dolentis ac uere pœnitentis animi signa prodiderint, cum spes uiuendi secundum hominem nulla substiterit, ita demum caute & solicite subueniri, deo ipso sciẽte quid de talibus faciat, qualiter iudicij sui examinet pondera, nobis tamen anxie curantibus, ut nec pronam nostram improbi homines laudent facilitatem, nec uere pœnitẽtes accusent nostrã quasi duram crudelitatem. Optamus te beatissime ac gloriosissime papa semper in domino bene ualere.

ARG. SEQ. EPIST.

Epistola beati Cypriani ad Cornelium papam Romanũ, de quibusdam, Nouatiano & Nouato schismaticis, ubi illorum probra commemorat.

EPISTOLA VIII.

CYPR. CORNELIO FRATRI SAL.

T cum diligentia & dilectione fecisti frater charissime festinatò ad nos mittendo Nicephorum acoluthũ, qui nobis & de confessoribus regressis gloriosam lætitiam nunciaret, & aduersus Nouatiani & Nouati nouas & perniciosas ad impugnandũ Christi ecclesiam machinas plenissime instrueret. Nam cum

pridie

pridie istuc uenisset hæreticæ prauitatis nocens factio, ipsa iã perdita, & alios qui sibi consenserint perditura, postero die Nicephorus cum uestris literis superuenit, quibus & didicimus, & docere atq; instruere cæteros cœpimus, Euaristum de episcopo iam nec laicũ remansisse cathedræ & plebis extorrem, & de ecclesia Christi exulem, per alias longe prouincias oberrare, & ipsum ueritatis ac fidei naufragum factum, circa quosdam sui similes paria naufragia concitare: Nicostratum uerò diaconio sanctæ administrationis amisso, ecclesiasticis pecunijs sacrilega fraude subtractis, & uiduarum ac populorum depositis denegatis, non tam in Africam uenire uoluisse, quàm conscientia rapinarum & criminum nefandorum illinc ab urbe fugisse: & nunc ecclesiæ desertor ac profugus, quasi mutasse sit hominem, mutare regionem: cõfessorem se ultro iactat & prædicat, cum Christi confessor nec dici, nec esse iam poßit, qui ecclesiam Christi negauit. Nam cum Paulus apostolus dicat: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & erunt duo in unam carnem: Sacramentũ istud magnum est, ego autem dico in Christum & in ecclesiam: Cum hoc, inquã, beatus apostolus dicat, & Christum pariter atq; ecclesiæ unitatem indiuiduis nexibus cohærentem, sancta sua uoce testetur, quomodo potest esse cum Christo, qui cũ sponsa Christi atque in eius ecclesia non est? Aut quomodo assumit sibi regendæ aut gubernandæ ecclesiæ curam, qui spoliauit & fraudauit ecclesiam Christi? Nam de Nouato nihil inde ad nos fuerat nunciandum, cum magis per nos uobis debeat Nouatus ostendi rerum nouarum semper cupidus, auaritia inexplebilis, rapacitate furibundus, arrogantia & stupore superbi tumoris inflatus, semper istic episcopis male cognitus, quasi hæreticus semper & perfidus omnium sacerdotum uoce damnatus, curiosus semper ut prodat, ad hoc adulatur ut fallat, nunquam fidelis ut diligat, fax & ignis ad con-

Euaristus relicto episcopatu uagus.

Nicostratus desertor ecclesiæ.

Ephes. 5.

Nouatus nouarum rerum cupidus.

Nouati cura in circũueniendo.

flanda seditionis incendia, turbo & tempestas ad fidei facienda naufragia, tranquillitatis aduersarius, pacis inimicus. Denique Nouato illinc à nobis recedente, id est, procella & turbine recedente, ex parte illic quies facta est, & gloriosi ac boni cõfessores, qui de ecclesia illo incitante discesserant, posteaquàm ab urbe ille discessit, ad ecclesiam reuerterunt. Idem est Nouatus qui apud nos primũ discordiæ & schismatis incendium seminauit, qui quosdam istic ex fratribus ab episcopo segregauit, qui in ipsa persequutione ad auertendas fratrum mentes alia quædam persequutio nostris fuit. Ipse est, qui Felicißimum satellitem suum diaconum nec permittente me, nec sciente, sua factione & ambitione constituit, & cum sua tempestate Romæ quoq; ad euertendam ecclesiam, nauigans similia illic & paria molitus est, à clero portionem plebis auellens, fraternitatis bene sibi cohærentis & se inuicem diligentis cõcordiam scindens. Planè quoniam pro magnitudine sua debeat Carthaginem Roma præcedere, illic maiora & grauiora commisit. Qui istic aduersus ecclesiam diaconum fecerat, illic episcopum fecit. Nec hoc quisquam miretur in talibus. Feruntur semper mali suo furore dementes, & posteaq̃ scelera fecerint, conscientia ipsa sceleratæ mentis agitantur. Nec remanere in ecclesia dei possunt, qui deificam & ecclesiasticam disciplinam nec actus sui conuersatione, nec morum pace tenuerunt. Spoliati ab illo pupilli, fraudatæ uiduæ, pecuniæ quoq; ecclesiæ denegatæ, has de illo exigunt pœnas, quas in eius furore conspicimus. Pater etiã eius in uico fame mortuus, & ab eo in morte postmodũ nec sepultus. Vterus uxoris calce percussus, & partione properante in parricidiũ partus expressus. Et damnare nunc audet sacrificantium manus, cum sit ipse nocentior pedibus, quibus filius qui nascebatur, occisus est. Hanc conscientiã criminum iam pridem timebat, propter hoc se non de presbyterio excitari tantum, sed & cõmunicatione

Mali suo semper feruntur malo.

Nouati parricidium.

nicatione prohiberi pro certo tenebat. Et *urgentibus fratribus imminebat cognitionis dies, quo apud nos causa eius ageretur, nisi persequutio antè uenisset, quàm iste uoto quodam euadendæ & lucrandæ damnationis excipiens, hæc omnia cōmisit & miscuit, ut qui eijci de ecclesia & excludi habebat, iudicium sacerdotum uoluntaria discessione præcederet, quasi euasisse sit pœnam, præuenisse sententiam. Circa cæteros autem fratres elaboramus, quos ab eo circunuentos dolemus, ut ueteratoris perniciosum latus fugiant, ut letales laqueos sollicitantis euadant, ut de qua ille pelli diuinitus meruit, ecclesiam repetant. Quos quidem, domino adiuuante, per eius misericordiam regredi posse confidimus. Neq; enim potest perire, nisi quem constat esse periturum, cum dominus in euangelio suo dicat :* Omnis plantatio *quam non plantauit pater* Matth. 15. *meus cœlestis, eradicabitur. Qui plantatus non est præceptis dei patris & monitis, solus poterit de ecclesia ille discedere, solus episcopis derelictis cum schismaticis & hæreticis in furore manere. Cæteros uerò nobiscum adunabit dei patris misericordia, &* Christi *domini nostri indulgentia, & nostra patientia.* Opto *te frater charißime semper bene ualere.*

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Eiusdem ad eundem Cornelium epistola.

EPISTOLA .IX.

CYP. CORNELIO FRATRI SAL.

ET *religiosum nobis & necessarium existimaui frater charißime ad confessores, qui illic sunt &* Nouatiani & Nouati *obstinatione & prauitate seducti, de ecclesia recesserunt, literas breues facere, quibus eos pro affectione mutua cōuenirem, ut ad matrem, id est, ecclesiam catholicam reuertantur, quas literas tibi ab* Ethippo *diacono legi prius mādaui, ne quis aliud me scripsisse fingeret, quàm quod meis literis continetur.* Mandaui

tamen eidem Ethippo *à me ad uos missò, ut de tuo arbitrio rem gerat, & si easdē literas confessoribus putaueris esse credendas, ut eas tradat.* Opto *te frater charißime semper bene ualere.*

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Eiusdem ad eundem epistola, in qua cum nequiuerit Christianæ charitatis uinculo uagantes copulare, ait eos neglexisse, & nihil temere à maledicis audire, ac ordinationem suam per se & collegas stabilire.

EPISTOLA X.

CYPR. CORNELIO FRATRI SAL.

Vod seruis dei & maxime sacerdotibus iustis & pacificis congruebat frater charißime, miseramus nuper collegas nostros Calydonium & Fortunatum, *ut non tantum persuasione literarum nostrarū, sed præsentia sua & consilio omnium uestrum eniterentur quantum poßint, & elaborarent, ut ad catholicæ ecclesiæ unitatē scißi corporis membra cōponerent, &* Christianæ *charitatis uinculo copularent. Sed quoniam diuersæ partis obstinata & inflexibilis pertinacia non tantum radicis & matris sinum atq; complexum recusauit, sed etiam gliscente, & in peius recrudescente discordia episcopum sibi constituit, & contra sacramentum semel traditum diuinæ dispositionis & catholicæ unitatis, adulterum & contrarium caput extra ecclesiam fecit, acceptis literis tam tuis, quàm collegarū nostrorum, item aduentantibus bonis uiris & nobis charißimis collegis nostris* Pompeio & Stephano, *à quibus hæc omnia nobis cum lætitia communi asseuerata sunt firmiter & probata, secundum quod diuinæ traditionis & ecclesiasticæ institutionis sanctitas ac pariter ueritas exigebat, literas nostras ad te direximus. Sed & per prouinciā nostram hæc eadē collegis nostris singulis in notitiam perferentes, ab his quoq; fratres*

fratres nostros cum literis dirigẽdos esse mãdauimus. Quanquàm mens nostra & propositum iam tunc fratribus & plebi istic uniuersæ manifestum fuisset, quando literis nuper ab utraq; parte susceptis tuas literas legimus, & episcopatus tui ordinationem singulorum auribus intimauimus. Honoris etiã communis memores, & *grauitatis sacerdotalis, ac sanctitatis respectum tenentes, ea quæ ex diuerso in librum missum congesta fuerant, aceruationibus criminosis respuimus, considerantes pariter & ponderantes, quòd in tanto fratrũ religioso cœtu considentibus dei sacerdotibus & altari posito nec legi debeant, nec audiri. Neq; enim facile promenda sunt, & incaute ac temere publicanda, quæ discordioso stylo audientibus scandalum moueant, & fratres longe positos ac trans mare constitutos incerta opinione confundant. Viderint qui uel furori suo, uel libidini seruientes, & diuinæ legis ac sanctitatis immemores, iactitare interim gestiunt quæ probare nõ possunt: & cum innocentiam destruere atq; expugnare non ualeant, satis habent fama mendacij, & falsorum ore maculas inspergere. Certe quod præpositis & sacerdotibus congruit, danda opera est, ut talia cum à quibusdam scribuntur, per nos respuantur. Vbi enim erit quod discimus, ac docemus scriptũ esse: Contine linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur insidiose. Item alibi: Os tuum abundauit malitia, & lingua tua complectebatur insidias, sedens aduersus fratrem tuũ detrahebas, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalũ. Item quod Apostolus dicit: Omnis sermo malus de ore uestro non procedat, sed bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiã audientibus. Porrò hæc fieri debere ostendimus, si quando talia quorundam calumniosa temeritate conscripta sunt, legi apud nos nõ patimur, & idcirco frater charißime cum ad me talia aduersum te & compresbyteros tecum considentes scripta uenissent, clero & plebi legi præcepi, quæ religiosam simplicitatem

*al's, gratiæ.

Psal. 33. & 49.

Ephes. 4.

plicitatem sonabant, nec ullis maledicorum & conuiciorum latratibus perstrepebant. Quòd autem scripta collegarum nostrorum qui illic ordinationi tuæ affuerant desiderauimus, nō ueteres mores obliti, nouum aliquid quærebamus. Nam satis erat, ut tute episcopum factis literis nunciares, nisi esset ex diuerso discrepans factio, quæ criminosis & calumniosis commentis suis collegarum pariter ac fratrum plurimorum turbaret mentes, & corda confunderet. Cui rei sopiendæ necessarium duximus, ut scribentium nobis inde collegarum nostrorum firma & solida autoritas pareretur. Qui moribus ac uitæ & disciplinæ tuæ condigna literarum suarum testimonia prædicantes, æmulis quoq; & rerum uel nouitate, uel prauitate gaudentibus, omnē ambigendi & discrepandi scrupulum sustulerunt, & secundum consiliū nostrum salubri ratione libertas in hoc fluctu æstuantium fratrum mentes, syncerè ac firmiter tuum sacerdotium probauerunt. Hoc enim uel maximè frater & laboramus, & laborare debemus, ut unitatem à domino, & per apostolos nobis successoribus traditam quantum possumus, obtinere curemus, & quod in nobis est palabundas & errantes oues, quas quorundam peruicax factio, & hæretica tentatio à matre secernit, in ecclesiā colligamus, illis solis foris remanentibus, qui in obstinatione sua uel furore perseuerarunt, & ad nos redire noluerūt, discretionis & separationis à se factæ, & ecclesiæ derelictæ ipsi rationem domino reddituri. Quantum uero hic ad presbyterium quorundam & Felicißimi causam pertinet, quid hic actum sit, ut scire posses, literas ad te collegæ nostri manu sua subscriptas miserūt. Qui auditis eis quid senserint, & quid pronunciauerint, ex eorum literis disces. Melius autem frater facies si etiā exemplaria literarum, quæ ad te legenda pro dilectione communi per Calydonium & Fortunatum collegas nostros proxime miseram, quæ de Felicißimo & de presbyterio eiusdem

Vnitas à deo & apostolis data successoribus seruanda.

*dem *ad clerum istic, non ad plebem scripseram, legi illic fratribus iubeas, quæ & ordinationem & ratione rei gestæ loquatur, ut tam istic, quàm illic circa omnia per nos fraternitas instruatur. Exemplaria autē eadem nunc quoq; per Meßium hypodiaconum à me missum & Nicephorum acoluthū transmisi. Opto te frater charißime semper bene ualere.* *al's, ad ecclesiam nostrā & ad plebē.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Ad eundē epistola de supradictis hæreticis, qui Cornelium male papam creatum asserebāt, uolentes alium constituere.

EPISTOLA XI.

CYPR. CORNELIO FRATRI SAL.

Enerunt ad nos frater charißime mißi à Nouatiano Maximus presbyter, & Augendus diaconus, & Mecheus quidam, & Longinus. Sed enim cum ex literis quas secum ferebant, & ex eorum sermone atque asseueratione Nouatianum episcopum factum comperissemus illicitè, & contra ecclesiam catholicam factæ ordinationis prauitate commoti, à communicatione eos nostra statim cohibendos esse censuimus, refutatis interim ac retusis, quæ obstinatè ac pertinaciter asserere tentabant; nam ego & collegæ mei plurimi qui ad me conuenerant, expectauimus aduentum collegarum nostrorum Caldonij & Fortunati, quos ad te nuper & coëpiscopos nostros qui ordinationi tuæ affuerant, legatos miseramus, ut eis aduentantibus, & rei gestæ ueritatem reportantibus, maiore autoritate & elucidata per eos probatione partis aduersæ improbitas frangeretur. Superuenerunt uero Pompeius & Stephanus collegæ nostri, qui & ipsi quoque ad instruendos istic nos manifesta secundum grauitatem ac fidem suam indicia ac testimonia protulerunt, ut nec necesse fuerit audiri ultrà eos qui à Nouatiano uenerant mißi.

Qui

Qui cum statione inuidiosis quoque conuicijs & clamoribus turbulentis proruerent & flagitarent, ut crimina quæ se afferre ac probare dicebant publice à nobis, & à plebe cognoscerentur, grauitati nostræ negauimus conuenire, ut collegæ nostri iam delecti & ordinati, & laudabili multorum sententia comprobati, uentilari ultra famam ore maledico, & æmulantium uoce pateremur, & qui à quibus refutati & compreßi sunt, & illicitis conatibus hæresim fecisse nudati sunt, in epistolam congerere longum fuit, ex Primitiuo compresbytero nostro plenißime singula, cum ad nos uenerit, audietis. Ac ne eorum furens audacia unquam desisteret, hic quoque in schismatis partes Christi membra distrahere & catholicæ ecclesiæ corpus unum scindere ac laniare nituntur, ut hostiatim per multorum domos, uel oppidatim per quasdam ciuitates discurrentes obstinationis suæ, & erroris scißi sibi quærant comites. Quibus semel responsum dedimus, nec mandare desistimus, ut perniciosa dissensione & concertatione deposita, impietatem esse sciant, matrem deserere: & agnoscant atque intelligant, episcopo semel facto, & collegarum ac plebis testimonio & iudicio comprobato, alium constitui nullo modo posse: proinde pacifice sibi ac fideliter consuluisse, ut si se assertores euangelij & Christi esse confitentur, prius ad ecclesiam reuertantur. Opto te frater semper bene ualere.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Ad eundem epiſtola, in qua congratulatur de quibuſdam ad eccleſiæ unitatem reuerſis, qui à ſchiſmaticis deprauati fuerant.

EPISTOLA XII.

CYPRIANVS CORNELIO FRATRI SALVTEM.

Et egiſſe

T egisse nos & agere frater charißime maximas gratias sine ceßatione profitemur deo patri omnipotēti & Christo eius domino & deo nostro salutari, quòd sic ecclesia diuinitus protegatur, ut unitas eius & sanctitas non iugiter, nec in totum perfidiæ & hæreticæ prauitatis obstinatione uitietur. Legimus enim literas uestras, & uoti cōmunis amplißimum gaudium exultanter excepimus. Maximum presbyterū & Vrbanum cōfessores cum Sidonio & Macario ad ecclesiam catholicam regressos esse, id est, errore deposito & schismatico, imò hæretico furore deserto, unitatis ac ueritatis domicilium fidei sanitate repetisse, ut unde ad gloriā processerant, illuc gloriosi redirent, ne qui Christum cōfeßi essent, Christi postmodū castra desererent, nec tentarent charitatis, atq; unitatis fidem, qui uicti robore & uirtute non fuerant. Ecce incolumis & immaculata laudis integritas, ecce incorrupta & solida confitentium dignitas, à desertoribus & profugis receßisse, proditores fidei & ecclesiæ catholicæ impugnatores reliquisse. Merito illos reuertētes summo, ut scribitis, gaudio & clerus & plebs fraternitas omnis excepit: quoniā in confessoribus gloriam suam cōseruantibus & ad unitatem reuertentibus nemo nō socium se & participem eorū gloriæ computat. Huius rei lætitiā de nostris possumus sensibus æstimare, nam cum istic ad literas uestras, quas de eorum cōfeßione misistis, lætus sit omnis fratrum numerus, & summa alacritate hunc nuncium cōmunis gratulationis exceperit, quid illic ubi res ipsa & præsens lætitia sub oculis omniū gerebatur? Cum enim dominus in euangelio suo dicat esse summum gaudium in cœlo super peccatore pœnitentiam agente, quanto magis est gaudiū & in terris pariter, & in cœlo super confessoribus ad ecclesiam dei cum gloria sua & cum laude redeuntibus, & redeundi uiam cæteris exēplo sui fide & pro-

Vnitatem ecclesiæ seruari gaudet.

Luc. 15.

bationе facientibus? Hic enim quosdam fratres nostros error induxerat, quod sibi communicationem cõfessorum sequi ui=derentur. Quo errore sublato, lux omnium pectoribus infusa est, et ecclesia catholica una esse, nec scindi, nec diuidi posse, monstrata est. Nec quisquam iam facilè poterit schismatici furentis uerbis loquacibus decipi, cum probatum sit, bonos & gloriosos Christi milites non potuisse diu aliena fallacia & perfidia extra ecclesiam detineri.

EPIST. LIB. SECVNDI FINIS.

DIVI CAECILII

CYPRIANI EPISCOPI CAR=THAGINENSIS EPI=STOLARVM LIB. TERTIVS.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Lucium papam Romanum ab exilio reuersum epistola, ubi de reditu ipsius cõgaudens, mirificas ei laudes commemorat.

EPISTOLA I.

CYPR. CVM COLLEGIS LV=CIO FRATRI SAL.

T nuper quidem tibi frater charißime gra=tulati sumus, cùm te honore geminato in ecclesiæ suæ administratione cõfessorem pari=ter & sacerdotẽ constituit diuina dignatio, sed & nunc nõ minus tibi & comitibus tuis atq; uniuersæ fraternitati gratulamur, quòd cum eadẽ gloria et laudibus uestris reduces uos denuo ad suos fecerit benigna domini & larga protectio, ut pascẽdo gregi pastor, & gu=

bernandæ naui gubernator, & plebi regēdæ rector redderetur, ut appareret relegationē uestram sic diuinitus esse dispositam, non ut episcopus relegatus & pulsus ecclesiæ deesset, sed ut ad ecclesiam maior rediret. Neq; enim in tribus pueris minor fuit martyrij dignitas, quia morte frustrata de camino ignis incolumes exierūt: aut non cōsummatus Daniel extitit in suis laudibus, quia qui leonibus missus fuerat ad prædam, protectus à domino, uixit ad gloriam. In cōfessoribus Christi dilata martyria non meritum cōfessionis minuūt, sed magnalia diuinæ protectionis ostendunt. Repræsentatum in uobis uidemus, quòd apud regem fortes, atq; illustres pueri prædicauerunt: Ipsos quidem paratos ardere flammis, ne dijs eius seruirent, aut imaginem quam fecerat, adorarent, deum tamē quem colebant, quemq; & nos colimus, potentem esse ut eos de camino ignis eximeret, & de regis manibus ac de pœnis præsentibus liberaret. Quod inuenimus in cōfessionis uestræ fide, & in domini circa uos protectione nunc gestum, ut cum uos parati fueritis & prompti omne subire supplicium, dominus tamen uos pœnæ subtraheret, & ecclesiæ reseruaret. Regredientibus uobis breuiata non est in episcopo confessionis suæ dignitas, sed magis creuit sacerdotalis autoritas, ut altari dei aßistat antistes, qui ad confeßionis arma sumenda & faciēda martyria, nō uerbis plebem, sed factis cohortetur, & imminēte antichristo paret ad prælium milites nō solū sermonis & uocis incitamēto, sed fidei & uirtutis exēplo. Intelligimus frater charißime: & tota cordis nostri luce perspicimus diuinæ maiestatis salutaria & sancta cōsilia, unde illic repentina persecutio nuper exorta sit, inde cōtra ecclesiā Christi & episcopū Cornelium beatum martyrem, uosq; omnes, secularis potestas subito proruperit, ut ad cōfundendos hæreticos et retūdendos ostēderet dominus, quæ esset ecclesia, quis episcopus eius unus diuina ordinatiōe delectus, qui cū episco

Lucius episcopatui restitutus.

Tēpestas ostendit probatos.

po presbyteri sacerdotali honore cõiuncti, quis adunatus & uerus Christi populus dominici gregis charitate connexus, qui essent quos inimicus lacesseret: qui ecõtra, quibus diabolus ut suis parceret. Neque enim persequitur & impugnat Christi aduersarius, nisi castra & milites Christi, hæreticos prostratos semel & suos factos contemnit & præterit. Eos quærit deijcere, quos uidet stare. Atque utinam nunc facultas daretur frater charißime, ut interesse illic uobis regredientibus possemus, qui uos mutua charitate diligimus, ut aduentus uestri lætißimum fructum præsentes cum cæteris ipsi quoq; caperemus. Quæ illic exultatio omniũ fratrum? qui cõcursus atq; cõplexus occurrentium singulorũ? Vix oculis adhærentiũ potest satisfieri, uix uultus ipsi atq; oculi plebis possunt uidendo satiari de aduentus uestri gaudio. Cognoscere illic fraternitas cœpit qualis & quanta sit secutura Christo ueniẽte lætitia: cuius quia cito appropinquabit aduentus, imago iam quædã præceßit in uobis, ut quomodo Ioannes præcursor eius & præuius ueniẽs prædicauit Christum uenisse, sic nunc episcopo cõfessore domini & sacerdote redeũte, appareat & dominũ iam redire. Vicarias uero pro nobis ego & collegæ & fraternitas omnis has ad uos literas mittimus frater charißime, & repræsentantes uobis per epistolã gaudium nostrũ, fida obsequia charitatis exprimimus, hic quoq; in sacrificijs, atq; in orationibus nostris nõ cessantes deo patri & Christo filio eius domino nostro gratias agere, et orare pariter ac petere, ut qui perfectus est, atq; perficiens custodiat & perficiat in uobis cõfeßionis uestræ gloriosam coronam, qui & ad hoc uos fortasse reuocauit, ne gloria esset occulta, si foris essent cõfeßionis uestræ consummata martyria. Nam uictima quæ fraternitati præbet exemplum uirtutis & fidei, præsentibus debet fratribus immolari. Optamus te frater charißime semper bene ualere.

Iam tum expectabatur aduentus Christi.

ARG.

ARGVM. SEQ. EPIST.

Ad Maximum & Nicostratum epistola de unitate, petens & rogans, ut ad ecclesiæ redeant unitatem.

EPISTOLA II.

CYPR. MAXIMO ET NICOSTRAto & cæteris confessoribus salutem.

Vm frequenter chariſsimi cognoueritis ex literis meis, quem & cōfeſsionis ueſtræ honorē, & fraternitati connexæ dilectionem meo ſermone ſeruauerim, credatis quæſo, & acquieſcatis his literis meis, quibus uos & actui ac laudibus ueſtris et ſcribo, & ſimpliciter & fideliter conſulo. Grauat enim me atq; cōtriſtat intolerabilis perculſi et penè proſtrati pectoris mœſtitia & perſtringit, cum uos illic cōperiſſem contra eccleſiaſticam diſpoſitionem, contra euangelicam legem, cōtra inſtitutionis catholicæ unitatē epiſcopum aliū fieri cenſuiſſe, id eſt, quod nec fas eſt, nec licet fieri, eccleſiā alterā inſtitui, Chriſti Eccleſiæ unitatem ſeruari ſuadet. *mēbra diſcerpi, dominici gregis animū et corpus unū diſciſſa æmulatione lacerari. Quod quæſo ut in uobis ſaltē illicitum iſtud fraternitatis noſtræ diſsidiū nō perſeueret, ſed & confeſſionis ueſtræ & diuinæ traditionis memores ad matrē reuertimini unde prodiſtis, unde ad cōfeſsionis gloriā cū eiuſdē matris exultatione ueniſtis. Nec putetis ſic uos euāgeliū Chriſti aſſerere, dum uoſmetipſos à Chriſti grege & ab eius pace et cōcordia ſeparaſtis, cū magis militibus glorioſis & bonis cōgruat intra domeſtica caſtra conſiſtere, & intus poſitos ea quæ in cōmune tractanda ſunt, agere ac prouidere. Nam cū unanimitas & concordia noſtra ſcindi omnino non debeat, quia nos eccleſia derelicta & foras exire, & ad uos uenire nō poſſumus, ut uos magis ad eccleſiā matrē & ad noſtram fraternitatē reuertamini, quibus poſſumus hortamētis petimus & rogamus. Opto uos fratres chariſsimi ſemper bene ualere.*

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Maximum presbyterum & urbanum & Sidonium & Macarium ad ecclesiam reuersos epistola mirifice gratulans, ad eorum laudem referēs quicquid in cōfessione gesserant.

EPISTOLA III.

CYPR. MAXIMO PRESBYTERO, *item Vrbano & Sidonio & Macario fratribus sal.*

Ectis literis uestris fratres charißimi, quas ad me de uestra regreßione, & de ecclesiastica pace, ac fraterna redintegratione fecistis, in tantum me lætatum esse confiteor, in quantum fueram & antè lætatus, quando confeßionis uestræ gloriam comperi, & militiæ uestræ cœlestem ac spiritualem laudem lætabundus excepi. Nam *& hæc fidei & laudis uestræ alia confeßio est, unam esse ecclesiam confiteri, nec alieni erroris uel potius prauitatis participem fieri, repetere eadem castra unde prodistis, unde ad gerendum prælium & aduersarium subigendum fortißimis uiribus prosilistis. Illuc enim erant de acie trophæa referenda, unde ad aciem fuerant arma suscepta, ne quos ad gloriam Christi ecclesia parasset, eosdem gloriosos Christi ecclesia non haberet. Nunc uero & uos cōgruentem fidei uestræ tenorem, atq; indiuiduæ charitatis & cōcordiæ legem dominica pace tenuistis, & exēplum cæteris dilectionis & pacis uestro itinere fecistis ut ecclesiæ ueritas & euangelici sacramenti unitas, quæ à nobis tenebatur, uestro etiam cōsensu ac uinculo necteretur: nec confessores Christi erroris duces fierent, qui uirtutis & honoris autores laudabiles extitissent. Viderint quantum uobis cæteri gratulētur, uel quantū apud se ipsos singuli glorientur, ego me & gratulari satis uobis, & plus cæteris in hac uestra pacifica regreßione & charitate cōfiteor, simpliciter enim quid in meo corde fuerit, debetis audire.*

Gratulatur Cyprianus, reuersis ad fidē.

audire. Dolebam uehementer, & grauiter angebar, quòd eis cōmunicare non possem, quos semel diligere cœpissem. Postquàm uos de carcere prodeuntes schismaticus, & hæreticus error excepit, sic res erat, quasi uestra gloria in carcere remansisset. Illic enim resedisse uestri nominis dignitas uidebatur, quādo milites Christi nō ad ecclesiam de carcere redirēt, in quem prius cū ecclesiæ laude & gratulatione uenissent. Nàm etsi uidētur in ecclesia esse zizania, nō tamen impediri debet aut fides aut charitas nostra, ut quoniā zizania esse in ecclesia cernimus, ipsi de ecclesia recedamus. Nobis modo laborandum ut frumentū esse poßimus, ut cum cœperit frumentū dominicis horreis condi, fructum pro opere nostro & labore capiamus. Apostolus in epistola sua dicit: In domo autem magna nō solum uasa sunt aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, & quædam quidem honorata, quædam uero inhonorata. Nos operam demus, & quantum possumus laboremus, ut uas aureum uel argenteū simus. Cæterum fictilia uasa cōfringere domino soli cōcessum est, cui & uirga ferrea data est. Esse non potest maior domino suo seruus. Nec quisquam sibi quod soli filio pater tribuit, uendicare se putet, ut ad aream uentilandam & purgandam paleam iam ferre se posse, aut à frumēto uniuersa zizania humano iudicio segregare. Superba est ista obstinatio, & sacrilega præsumptio, quam sibi furor prauus assumit. Et dum dominū sibi semper quidem plusquam mitis iustitia deposcit, assumunt, de ecclesia pereunt: & dum se insolenter extollunt, ipso suo tumore excæcati, ueritatis lumen amittunt. Propter quod et nos temperamentum tenentes, & libram domini contemplantes, & dei patris pietatem ac misericordiam domini cogitantes, diu multumq; tractatu inter nos habito iusta moderatione agenda librauimus, quæ omnia penitus potestis inspicere lectis libellis, quos hic nuper legeram, & ad uos quoque legendos

Suspicor fuisse scriptū modo, quod alij uerterint in imò.

2. Tim. 2.

Ioan. 13.

pro communi dilectione transmiseram, ubi lapsis nec censura deest, quæ increpet, nec medicina quæ sanet. Sed et catholicæ ecclesiæ unitatem quantum potuit, expreßit nostra mediocritas. Quem libellum magis ac magis nunc uobis placere confido, quando eum iam sic legitis, ut & probetis, & ametis. Siquidem quod nos uerbis conscripsimus, uos factis impletis, quando ad ecclesiā charitatis ac pacis unitate remeatis. Opto uos fratres charißimi & desideratißimi semper bene ualere.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad presbyteros Romæ consistentes epistola, ut curet quædam ipsius scripta plebi nota fieri.

EPISTOLA IIII.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIACOnis *Romæ consistentibus fratribus* SAL.

*Vales literas ad clerum Romæ agentem fecerim, quidq; illi mihi rescripserint, qd etiā Moyses &, presbyteri, & Nicostratus, & Ruffinus diaconi, & cæteri cum eis confessores in custodia cōstituti, quæ ad literas meas rescripserint, ut scire possetis fratres charißimi, exempla uobis legenda transmisi. Vos curate quantum potestis pro diligentia uestra, ut scripta nostra, & illorum rescripta fratribus uestris*innotescant. Sed et si qui de peregrinis episcopi collegæ mei, uel presbyteri, uel diaconi præsentes fuerint, uel superuenerint, hæc oīa de uobis audiant. Et si exempla epistolarū transcribere, & ad uos perferre uoluerint, facultatē transcriptionis accipiāt. Quamuis & Satyro lectori fratri nostro mandaui, ut singulis desiderātibus scribendi faciat potestatem, ut in ecclesiarum statu quoquomodo interim componendo seruetur ab omnibus una fidei consensio. De cæteris uerò quæ agenda erunt, sicut & collegis meis plurimis scripsi, plenius consilio tractabimus, quando conuenire in unum, permittente domino cœperimus.*

*al's, innotescatis.

Opto

Opto uos fratres chariβimi ac desideratiβimi semper bene ualere. Fraternitatem salutate. Valete.

ARG. SEQ. EPIST.

Ad eosdẽ epistola, in qua commemorat quicquid tẽpore persecutionis gesserit, & à maledicis se expurgat.

EPISTOLA V.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIACOnis *Romæ consistentibus fratribus*

SALVTEM.

Voniam cõperi fratres chariβimi minus simpliciter & minus fideliter uobis renunciari, quæ hic à nobis gesta sunt, & geruntur, necessarium duxi has ad uos literas facere, quibus actus nostri, & disciplinæ, & diligẽtiæ ratio redderetur. Nam sicut domini mandata instruunt, statim turbationis impetu primo, cum me clamore uiolento frequenter populus flagitasset, non tam meam salutem, quàm quietem fratrum publicam cogitans interim seceβi, ne per inuerecundam præsentiam nostram seditio quæ cœperat, plus prouocaretur. Absens tamen corpore, nec spiritu, nec actu, nec monitis meis defui, quò minus secundum domini præcepta fratribus nostris in quibus possem, mea mediocritate consulerẽ. Et quid egerim, loquuntur uobis epistolæ pro temporibus missæ numero tredecim, quas ad uos transmisi, in quibus nec clero cõsilium meum, nec confessoribus exhortatio, nec extorribus, quæ oportuit, obiurgatio, nec uniuersæ fraternitati ad deprecandam dei misericordiam, allocutio & persuasio nostra defuit, quantum secundum legem fidei & timorem dei domino suggerente, nostra mediocritas potuit niti. Posteà uero quàm & tormenta uenerunt, siue iam tortis fratribus nostris, siue adhuc ut torquerẽtur inclusis, ad corroborandos & confortandos eos noster sermo penetrauit. Item cũ comperissem eos

Populus desi-gnabat episcopum.

Tredecim epistolæ.

pro communi dilectione transmiseram, ubi lapsis nec censura deest, quæ increpet, nec medicina quæ sanet. Sed et catholicæ ecclesiæ unitatem quantum potuit, expreßit nostra mediocritas. Quem libellum magis ac magis nunc uobis placere confido, quando eum iam sic legitis, ut & probetis, & ametis. Siquidem quod nos uerbis conscripsimus, uos factis impletis, quando ad ecclesiã charitatis ac pacis unitate remeatis. Opto uos fratres charißimi & desideratißimi semper bene ualere.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad presbyteros Romæ consistentes epistola, ut curet quædam ipsius scripta plebi nota fieri.

EPISTOLA IIII.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIACONIS *Romæ consistentibus fratribus* S A L.

*Vales literas ad clerum Romæ agentem fecerim, quidq; illi mihi rescripserint, q̃d etiã Moyses &, presbyteri, & Nicostratus, & Ruffinus diaconi, & cæteri cum eis confessores in custodia cõstituti, quæ ad literas meas rescripserint, ut scire possetis fratres charißimi, exempla uobis legenda transmisi. Vos curate quantum potestis pro diligentia uestra, ut scripta nostra, & illorum rescripta fratribus uestris*innotescant. Sed et si qui de peregrinis episcopi collegæ mei, uel presbyteri, uel diaconi præsentes fuerint, uel superuenerint, hæc oia de uobis audiant. Et si exempla epistolarũ transcribere, & ad uos perferre uoluerint, facultatẽ transcriptionis accipiãt. Quamuis & Satyro lectori fratri nostro mandaui, ut singulis desiderãtibus scribendi faciat potestatem, ut in ecclesiarum statu quoquomodo interim componendo seruetur ab omnibus una fidei consensio. De cæteris uerò quæ agenda erunt, sicut & collegis meis plurimis scripsi, plenius consilio tractabimus, quando conuenire in unum, permittente domino cœperimus.*

*al's, innotescatis.

Opto

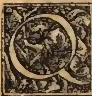
Opto uos fratres charißimi ac desideratißimi semper bene ualere. Fraternitatem salutate. Valete.

ARG. SEQ. EPIST.

Ad eosdē epistola, in qua commemorat quicquid tē pore persecutionis gesserit, & à maledicis se expurgat.

EPISTOLA V.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIACOnis *Romæ consistentibus fratribus* SALVTEM.

Voniam cōperi fratres charißimi minus simpliciter & minus fideliter uobis renunciari, quæ hic à nobis gesta sunt, & geruntur, necessarium duxi has ad uos literas facere, quibus actus nostri, & disciplinæ, & diligētiæ ratio redderetur. Nam *sicut domini mandata instruunt, statim turbationis impetu primo, cum me clamore uiolento frequenter populus flagitasset, non tam meam salutem, quàm quietem fratrum publicam cogitans interim seceßi, ne per inuerecundam præsentiam nostram seditio quæ cœperat, plus prouocaretur.* Ab*sens tamen corpore, nec spiritu, nec actu, nec monitis meis defui, quò minus secundum domini præcepta fratribus nostris in quibus possem, mea mediocritate consulerē.* Et *quid egerim, loquuntur uobis epistolæ pro temporibus missæ numero tredecim, quas ad uos transmisi, in quibus nec clero cōsilium meum, nec confessoribus exhortatio, nec extorribus, quæ oportuit, obiurgatio, nec uniuersæ fraternitati ad deprecandam dei misericordiam, allocutio & persuasio nostra defuit, quantum secundum legem fidei & timorem dei domino suggerente, nostra mediocritas potuit niti.* Po*steà uero quàm & tormenta uenerunt, siue iam tortis fratribus nostris, siue adhuc ut torquerētur inclusis, ad corroborandos & confortandos eos noster sermo penetrauit.* I*tem cū comperissem eos*

Populus desi-gnabat episco-pum.

Tredecim epi-stolæ.

qui sacrilegis contactibus manus suas, atque ora maculassent, uel nefandis libellis, nihilominus conscientiam polluissent,
Ad pro apud. exambire ad martyres passim, confessores quoq; importuna, & gratiosa deprecatione corrūpere, ut sine ullo discrimine atq; examine singulorum darentur quotidie libellorum milia
Libellati. contra euangelij legem, literas feci, quibus martyres & confessores consilio meo, quantum possem, ad dominica praecepta reuocarem. Item presbyteris & diaconis non defuit sacerdotij uigor, ut quidam minus disciplinae memores & temeraria festinatione praecipites, qui cum lapsis communicare iam coeperant, comprimerētur. Intercedētibus nobis plebi ipsi quoque quantum potuimus, composuimus, & ut in ecclesiastica disciplina seruarentur, instruximus. Postmodùm uero cū quidam de lapsis, siue sua sponte, siue aliquo incitatore audaci flagitatione proruerent, ut pacem sibi à martyribus & cōfessoribus promissam extorquere uiolento impetu niterētur, de hoc etiam bis ad clerum literas feci: & legi eis mandaui, ut ad illorum uiolentiam interim quoquo genere mitigandam, si qui libello à martyribus accepto de seculo excederent, exomologesi facta & manu eius in poenitentiam imposita, cū pace sibi à martyribus promissa ad dominū remitterentur. Nec in hoc legem dedi, aut me autorem temere constitui. Sed cum uideretur & honor martyribus habendus, & eorum qui omnia turbare cupiebāt, impetus comprimendus, & praeterea uestra scripta legissem, quae ad clerum nostrum per Crementum hypodiaconū nuper feceratis, ut ijs qui post lapsum infirmitate apprehensi essent, & poenitentes cōmunicationem desiderarent, subueniretur, standum putaui & cum uestra sententia, ne actus noster qui adunatus esse & consentire circa omnia debet, in aliquo discreparet, planè caeterorum causas quamuis libello à martyribus accepto differri mandaui, & in nostram praesentiam reseruari, ut cùm pace à domino nobis

bis data plures præpositi conuenire in unum cœperimus, communicato etiam uobiscum consilio disponere singula & formare poßimus. Opto uos fratres charißimi semper bene ualere.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad eosdem epistola, rogans ut his fratribus qui in carcere erant constituti, omnis humanitas præbeatur, ac tempus eorum annotetur qui diem suum obeunt.

EPISTOLA VI.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIAconis *fratribus* SALVTEM.

Vanq̃ sciam uos fratres charißimi literis meis frequenter admonitos esse, ut gloriosa uoce domino confeßis, & in carcere constitutis omnis diligentia præbeatur, tamen idĕtidem uobis incumbo, ne quid ad curã desit ijs quibus ad gloriam nihil deest. Atq; *utinam loci & gradus mei conditio permitteret, ut ipse nunc præsens esse possem, promptus & libens solenni ministerio cũcta circa fortißimos fratres nostros dilectionis obsequia complerem.* Sed *officium meum uestra diligĕtia præsentet, & faciat omnia quæ fieri oportet circa eos, quos in talibus meritis fidei ac uirtutis suæ illustrauit diuina dignatio.* Corporibus *etiã omnium (qui etsi torti non sunt, in carcere tamen glorioso exitu mortis excedunt) impartiatur & uigilantia & cura propensior.* Neq; *enim uirtus eorum aut honor minor est, quo minus ipsi quoque inter beatos martyres aggregentur.* Quod *in illis est, tolerauerũt quicquid tolerare parati & prompti fuerãt.* Qui *se tormentis & morti sub oculis dei obtulit, passus est quicquid pati uoluit.* Non *enim ipse tormentis, sed tormenta ipsi defuerunt. Sicut scriptũ est:* Qui *in me confeßus fuerit coram hominibus, & ego in illo* Marci 8.
confitebor coram patre meo qui in cœlis est. Confeßi *sunt.* Dicit

Matth.10. cit dominus: Qui tolerauerit usq; in finem hic saluus erit. To
lerauerunt, & ad finem usq; incorrupta & immaculata uirtu
Apoca.2. tum suarum merita pertulerunt. Et iterum scriptum est: Esto
fidelis usq; ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Vsque ad
mortem fideles & stabiles, & inexpugnabiles peruenerunt.
Cum uoluntati nostræ & confeßioni in carcere & uinculis
*als, accedit. *accidit moriendi terminus, consummata martyris gloria est.
Martyrũ commemoratio. Denique & dies eorum quibus excedunt annotate, ut cõme-
morationes eorum inter memorias martyrum celebrare pos-
simus. Quanquam Tertullus fidelißimus & deuotißimus fra
ter noster inter cætera solicitudinẽ, & curã suam cũ fratri-
bus in omni obsequio operationis impartit, qui nec illic circa
curam corporum deest, scripserit ac scribat, ac significet mihi
dies quibus in carcere beati fratres nostri ad immortalitatem
gloriosæ mortis exitu transeunt, & celebrentur hic à nobis
oblationes & sacrificia ob commemorationes eorum, quæ ci
Pauperes commendat. to uobiscum domino prosperante celebrabimus. Pauperibus
quoque (ut sæpe iam scripsi) cura ac diligentia uestra non
desit, ijs tamẽ qui in fide stantes, & nobiscum fortiter militan
tes, Christi castra non reliquerũt: quibus quidẽ nunc maior à
nobis dilectio & cura præstãda est, quòd nec paupertate ada
cti, nec persecutionis tẽpestate prostrati, dũ domino fideliter
seruiunt, cæteris quoq; pauperibus exẽplum fidei præbuerũt.
Opto uos fratres charißimi, ac desideratißimi semper bene
ualere, et nostri meminisse. Fraternitatẽ meo nomine salutate.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Ad Lucium & qui cum eo sunt epistola, de acceptis literis non mediocres gratias referens.

EPISTOLA VII.

CYPR. FRATRI ET COLLEGAE
Lucio, & qui cum eo sunt fratres omnes,
in deo SALVTEM.

Exul

Xultantibus nobis & lætãtibus in deo, quòd nos in congreßione armauerit, & in prælio uictores sua dignatione fecerit, superuenerũt literæ tuæ frater charißime, quas per Herenianũ hypodiaconũ, & Lucanum, & Maximum, & Amantiũ acoluthos misisti nobis, quibus lectis recepimus in uinculis laxamentum, in pressura solatium, & in neceßitate præsidium, & excitati sumus & robustius animati ad si quid amplius fuerit pœnarum. Nam ante paßionem à te sumus ad gloriam prouocati, qui prior nobis ducatũ ad confeßionem nominis Christi præbuisti. Nos uero secuti uestigia confeßionis tuæ parem gratiam tecum speramus. Nam qui prior est in cursu, prior est & ad præmium, & qui prior occupasti, de quo cœpisti, inde hoc nobis communicasti, demõstrationem scilicet & indiuiduam charitatem, qua semper nos dilexisti, ut quibus unus fuit spiritus in coniunctione pacis, esset precum tuarum gratia & una corona confeßionis. Acceßit autem tibi frater charißime ad confeßionis coronam retributio operum abundans mensura, quam accipies à domino in die remunerationis, qui te nobis literis tuis repræsentasti, ut pectus illud tuum candidum & beatum, quod semper nouimus, manifestares, & secundũ latitudinem eius nobiscum laudes deo diceres, non quantum nos meremur audire, sed quantum tu potes dicere. Tuis enim uocibus & quæ minus in nobis instructa erãt & ornasti, & cõfirmasti ad sustentationem earundem paßionum, quas patiẽter ferimus, securi de præmio cœlesti & de corona martyrij, & de regno dei ad prophetiam quam literis tuis spiritu sancto plenus spopõdisti. Hoc totum fiet dilectißime, si nos orationibus tuis in mente habueris. Quod & te facere confido, sicut & nos utique facimus. Accepimus itaque frater desideratißime, id quod à Quirino, & à te ipso misisti sacrificium ex omni opere mundo,

do, sicut & Noë obtulit deo, & delectatus est deus in odore suauitatis, & respexit in sacrificium eius: Ita & in uestrũ respiciat, et delectetur reddere uobis huius tam boni operis mercedem. Peto autem ut literas quas ad Quirinũ fecimus, transmitti praecipias. Opto te frater charißime ac desideratißime semper bene ualere, & nostri meminisse. Saluta omnes qui tecum sunt.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Ad Fidum presbyterũ epistola de infantibus baptizandis.

EPISTOLA VIII.

CYPR. ET CAETERI COLLE*gae qui in concilio affuerunt numero* LXVI.
Fido fratri SALVTEM.

Egimus literas tuas frater charißime, quibus significasti de Victore quodam presbytero, quod ei antequàm poenitentiam plenã egisset, & domino deo in quem deliquerat, satis fecisset, temere Therapius collega noster immaturo tempore & praepropera festinatione pacem dederit. Quae res nos satis mouit, recessum esse à decreti nostri autoritate, ut ante legitimũ, & plenum tempus satisfactionis, & sine petitu & conscientia plebis nulla infirmitate urgente, ac neceßitate cogẽte pax ei concederetur: Sed librato apud nos diu consilio, satis fuit obiurgare Therapium collegam nostrum, quòd temere hoc fecerit, & instruxisse ne quid tale de caetero faciat. Pacem tamen quomodocunq; à sacerdote dei semel datam non putauimus auferẽdam, ac per hoc Victori communicationẽ sibi traditam usurpare permisimus. Quantum uero ad causam infantium pertinet, quos dixisti intra secundum uel tertium diem quo nati sunt constitutos baptizari non oportere, & considerandam legem esse circuncisionis antiquae, ut intra octauũ diem

Therapius decreti transgressor.

Baptizandi institutio.

diem eum qui natus est, baptizandum & sanctificandum nō putares, longe aliud in concilio nostro omnibus uisum est. In hoc enim quod tu putabas esse faciendum, nemo consensit, sed uniuersi potius iudicauimus, nulli hominum nato misericordiam dei & gratiam denegādam. Nam cū dominus in euangelio suo dicat: Filius hominis non uenit animas hominū perdere, sed saluare, quantū in nobis est, si fieri potest, nulla anima perdenda est. Quid enim ei deest, qui semel in utero, dei manibus formatus est? Nobis enim atque oculis nostris secundum dierum secularium cursum accipere qui nati sunt incrementum uidentur, cæterum quæcunq; à deo fiunt, dei factoris maiestate & opere perfecta sunt. Esse deniq; apud omnes siue infantes, siue maiores natu unam diuini muneris æqualitatem, declarat nobis scripturæ diuinæ fides, cum Helisæus super infantē uiduæ filiū qui mortuus iacebat, ita se deū deprecans superstrauit, ut capiti caput, & faciei facies applicaretur, & superfusi Helisæi mēbra singulis paruuli membris & pedes pedibus iungerētur. Quæ res si secundū natiuitatis nostræ & corporis qualitatē cogitetur, adulto & prouecto infans non posset æquari, nec cohærere & sufficere possent parua mēbra maioribus. Sed illic æqualitas diuina et spiritualis exprimitur, quòd pares, atq; æquales sint oēs hoīes, quando à deo semel facti sunt, & posšit ætatis nostræ incrementis corporū secundū seculum, non secundū deū habere discrimē, nisi & gratia ipsa, quæ & baptizatis datur, pro ætate accipientium uel minor, uel maior tribuitur, cum spiritus sanctus non de mensura, sed de pietate, atque indulgentia paterna, æqualis omnibus præbeatur. Nā deus ut personā nō accipit, sic nec ætatē, cum se omnibus ad cœlestis gratiæ cōsequutionem æqualitate librata præbeat patrem. Nam & quòd uestigium infantis in primis partus sui diebus constituti, mundum nō esse dixisti, quod unusquisq; nostrū adhuc horreat exoscu

lari

Luc. 9.

Opera dei perfecta.

4. Reg. 4.

Hoīes pares.

Coloss. 3.

do, sicut & Noë obtulit deo, & delectatus est deus in odore suauitatis, & respexit in sacrificium eius: Ita & in uestrū respiciat, et delectetur reddere uobis huius tam boni operis mercedem. Peto autem ut literas quas ad Quirinū fecimus, transmitti præcipias. Opto te frater charissime ac desideratissime semper bene ualere, & nostri meminisse. Saluta omnes qui tecum sunt.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Ad Fidum presbyterū epistola de infantibus baptizandis.

EPISTOLA VIII.

CYPR. ET CAETERI COLLE*gæ qui in concilio affuerunt numero* LXVI. *Fido fratri* SALVTEM.

Egimus literas tuas frater charissime, quibus significasti de Victore quodam presbytero, quod ei antequàm pœnitentiam plenā egisset, & domino deo in quem deliquerat, satis fecisset, temere Therapius collega noster immaturo tempore & præpropera festinatione pacem dederit. Quæ res nos satis mouit, recessum esse à decreti nostri autoritate, ut ante legitimū, & plenum tempus satisfactionis, & sine petitu & conscientia plebis nulla infirmitate urgente, ac necessitate cogēte pax ei concederetur: Sed librato apud nos diu consilio, satis fuit obiurgare Therapium collegam nostrum, quòd temere hoc fecerit, & instruxisse ne quid tale de cætero faciat. Pacem tamen quomodocunq; à sacerdote dei semel datam non putauimus auferēdam, ac per hoc Victori communicationē sibi traditam usurpare permisimus. Quantum uero ad causam infantium pertinet, quos dixisti intra secundum uel tertium diem quo nati sunt constitutos baptizari non oportere, & considerandam legem esse circuncisionis antiquæ, ut intra octauū diem

Therapius decreti transgressor.

Baptizandi institutio.

diem eum qui natus est, baptizandum & sanctificandum nō putares, longe aliud in concilio nostro omnibus uisum est. In hoc enim quod tu putabas esse faciendum, nemo consensit, sed uniuersi potius iudicauimus, nulli hominum nato misericordiam dei & gratiam denegādam. Nam cū dominus in euangelio suo dicat: Filius hominis non uenit animas hominū perdere, sed saluare, quantū in nobis est, si fieri potest, nulla anima perdenda est. Quid enim ei deest, qui semel in utero, dei manibus formatus est? Nobis enim atque oculis nostris secundum dierum secularium cursum accipere qui nati sunt incrementum uidentur, cæterum quæcunq; à deo fiunt, dei factoris maiestate & opere perfecta sunt. Esse deniq; apud omnes siue infantes, siue maiores natu unam diuini muneris æqualitatem, declarat nobis scripturæ diuinæ fides, cum Helisæus super infantē uiduæ filiū qui mortuus iacebat, ita se deū deprecans superstrauit, ut capiti caput, & faciei facies applicaretur, & superfusi Helisæi mēbra singulis paruuli membris & pedes pedibus iungerētur. Quæ res si secundū natiuitatis nostræ & corporis qualitatē cogitetur, adulto & prouecto infans non posset æquari, nec cohærere & sufficere possent parua mēbra maioribus. Sed illic æqualitas diuina et spiritualis exprimitur, quòd pares, atq; æquales sint oēs hoīes, quando à deo semel facti sunt, & poßit ætatis nostræ incrementis corporū secundū seculum, non secundū deū habere discrimē, nisi & gratia ipsa, quæ & baptizatis datur, pro ætate accipientium uel minor, uel maior tribuitur, cum spiritus sanctus non de mensura, sed de pietate, atque indulgentia paterna, æqualis omnibus præbeatur. Nā deus ut personā nō accipit, sic nec ætatē, cum se omnibus ad cœlestis gratiæ cōsequutionem æqualitate librata præbeat patrem. Nam & quòd uestigium infantis in primis partus sui diebus constituti, mundum nō esse dixisti, quod unusquisq; nostrū adhuc horreat exoscu

Luc. 9.

Opera dei perfecta.

4. Reg. 4.

Hoīes pares.

Coloss. 3.

lari

lari,nec hoc putamus ad cœlestem gloriam dandam impedi-
Titum 1. mento esse oportere. Scriptum est enim: Omnia sunt munda mundis. Nec aliquis nostrum id debet horrere, quod deus dignatus est facere. Nam etsi adhuc infans à partu nouus est, non ita est tamen ut quisquam illum in gratia danda, atq; in pace facienda horrere debeat osculari, quãdo in osculo infantis unusquisq; nostrum pro sua religione ipsas adhuc recentes dei manus debeat cogitare, quas in homine modò formato & recens nato quodammodo exosculamur, quando id quod deus fecit amplectimur. Nam quod in Iudaica circuncisione carnali octauus dies obseruabatur, sacramentũ est in umbra, atq; imagine antè præmissum, sed ueniente Christo in ueritate completum. Nam quia octauus dies *idẽ post sabbatum primus dies futurus erat, quo dominus resurgeret & nos uiuificaret, & circuncisionem nobis spiritualem daret, hic dies octauus, id est, post sabbatũ primus & dominicus præcessit in imagine. Quæ imago cessauit postmodũ superueniẽte ueritate, & data nobis spirituali circũsione. Propter quod neminem putamus à gratia consequenda impediendũ esse ea lege, quæ iam statuta est, nec spiritualem circuncisionem impediri carnali circuncisione debere. Sed omnem omnino hominem admittendũ esse ad gratiam Christi, cum & Petrus in Actibus apostolorum loquatur & dicat: Dominus mihi dixit neminem hominem cõmunem dicendũ & immundum. Cæterum, si homines impedire aliud ad cõsecutionẽ gratiæ posset, magis adultos & prouectos, & maiores natu possent impedire peccata grauiora. Porrò autem si etiam grauissimis delictoribus & in deum multum antè peccantibus, cum posteà crediderint, remissa peccatorum datur, & à baptismo, atq; gratia nemo prohibetur, quanto magis prohiberi non debet infans, qui rectẽs natus nil peccauit, nisi quòd secundũ Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima natiuitate contraxit?

Circuncisionis dies.

*al's, id est.

Gratia nulli denegãda.

Actu. 10.

Baptismus nemini denegandus.

contraxit? Qui ad remissam peccatorũ accipiendam hoc ipso facilius accedit, quod illi remittuntur non propria, sed aliena peccata. Et idcirco frater charissime hæc fuit in concilio nostra sententia à baptismo atq; à gratia dei (qui omnibus misericors & benignus & pius est) neminem per nos debere prohiberi. Quod cũ circa uniuersos obseruandũ sit atq; retinendum, tum magis circa infantes ipsos & recens natos obseruandum putamus, qui hoc ipso de ope nostra ac de diuina misericordia plus merentur, quòd in primo statim natiuitatis suæ ortu plorãtes ac flentes nil aliud faciunt, quàm deprecantur. Optamus te frater charissime semper bene ualere.

ARGVM. SEQ. EPISTOLAE.

Ad Rogatianum episcopum epistola de diacono qui contra episcopum contendit, in qua docet quæ sit sacerdotalis potestas, deberet diaconum audaciæ suæ pœnitentiam agere.

EPISTOLA XI.

CYPR. ROGATIANO FRATRI SAL.

Rauiter & dolenter commoti sumus, ego & collegæ mei qui præsentes aderant, frater charissime lectis literis tuis, quibus de diacono tuo conquestus es, quòd immemor sacerdotalis loci tui, ac ministerij sui oblitus, cõtumelijs & iniurijs suis te exacerbauerit, & tu quidem honorificè circa nos & pro solita tua humilitate fecisti, ut malles de eo conqueri, cũ pro episcopatus uigore et cathedræ autoritate haberes potestatem, qua posses de illo statim uindicari: certus quòd collegæ tui omnes ratum haberemus quodcunq; circa diaconum tuum cõtumeliosum sacerdotali potestate fecisses, habens circa huiusmodi homines præcepta diuina, cum dominus deus in Deuteronomio dicat: Et homo quicunq; fuerit in superbia, ut nõ exaudiat sacerdotem aut iudicem, quicunq; fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit, timebit: Deut. 17.

i & non

& non agent impie etiam nunc,& ut sciamus hanc dei uocem cum uera & summa maiestate eius processisse ad honorandos ac uindicandos sacerdotes suos, cum aduersus Aaron
Numeri 16. sacerdotem tres de ministris Chore, Dathan, & Abiron ausi sunt superbisse,& ceruicẽ suam extollere, & sacerdoti praeposito se adaequare, hiatu terrae absorpti ac deuorati, poenas statim sacrilegae audaciae persoluerunt. Nec soli illi, sed & caeteri ducenti quinquaginta, qui eis comites ad audaciã fuerunt, prorumpente à domino igne consumpti sunt, ut probarentur sacerdotes dei ab eo qui sacerdotes facit uindicari. In
1.Reg.8. libro quoq; Regum, cum Samuel sacerdos à Iudaeorum populo ob senectutem (sicut tu modo) contemneretur, exclamauit iratus dominus & dixit: Non te spreuerunt, sed me spreuerunt. Et ut hoc ulcisceretur excitauit eis Saul regem, qui eos iniurijs grauibus affligeret, & per omnes contumelias & poenas superbum populum calcaret & premeret, ut contemptus sacerdos de superbo populo ultione diuina uindicaretur. Sed & Salomon in spiritu sancto constitutus, testatur & docet, quae sit sacerdotalis autoritas & potestas, dicens:
Eccl. 7. Ex tota anima tua time deum, & sacerdotes eius sanctifica. Et iterum: Honora deũ ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes eius. Quorum praeceptorum memor beatus apostolus Paulus, secundum quod in Actibus apostolorum legimus,
Actuum 23. cum ei diceretur: Sic insilis in sacerdotem dei maledicendo? Respondit & dixit: Nesciebam fratres quia pontifex est, scri
Exodi 26. ptum est enim: Principem populi tui non maledices. Dominus etiam noster ipse Iesus Christus rex & iudex & deus noster usq; ad passionis diem seruauit honorem pontificibus & sacerdotibus, quamuis illi nec timorẽ dei, nec agnitionem Christi seruassent. Nam cum leprosum emundasset, dixit illi: Vade & monstra te sacerdoti, & offer donum. Humilitate
Luc. 5. ea qua nos quoq; esse humiles docuit, sacerdotem adhuc appellabat,

pellabat, quem sciebat esse sacrilegum. Item sub ictu paßionis cum alapam accepisset, & ei diceretur: Sic respondes pontifici? nihil ille contumeliose loquutus est in personam pontificis, sed magis innocentiam suam tuitus est, dicens: Si malè locutus sum, exprobra de malo: si autē bene, quid me cædis? Quæ omnia ab eo ideo facta sunt humiliter & patienter, ut nos humilitatis ac patientiæ haberemus exemplum. Docuit enim sacerdotes ueros legitimè & plenè honorare, dum circa falsos sacerdotes ipse talis extitit. Meminisse autem diaconi debent, quoniam apostolos, id est, episcopos & præpositos dominus elegit: Diaconos autem post ascensum domini in cœlos apostoli sibi constituerunt episcopatus sui & ecclesiæ ministros. Quòd si nos aliquid audere contra deum possumus, qui episcopos facit, possunt & ij contra nos audere, à quibus diaconi fiunt, & ideo oportet diaconum de quo scribis, agere audaciæ suæ pœnitentiam, ut honorem sacerdotis agnoscat, & episcopo præposito suo plena humilitate satisfacere. Hæc sunt enim initia hæreticorum, & ortus atque conatus schismaticorum malè cogitantium, ut sibi placeant, ut præpositum superbo tumore contemnant. Sic de ecclesia receditur, sic altare prophanum foris collocatur, sic cōtra pacem Christi & ordinationem atque unitatem dei rebellatur. Quòd si ultrà te contumelijs suis exacerbauerit & prouocauerit, fungaris circa eum potestate honoris tui, ut eum uel deponas uel abstineas. Nam si apostolus Paulus ad Timotheum scribens dixit: Iuuentutem tuam nemo despiciat, quātò magis tibi à collegis tuis dicendum est: Senectutem tuam nemo despiciat. Et quoniam scripsisti quendam cum eodem diacono tuo se miscuisse, & superbiæ eius atque audaciæ participem esse, hunc quoque, & si qui alij tales extiterint, & contra sacerdotem dei fecerint, uel coërcere poteris, uel abstinere. Nisi quod hortamur & monemus, ut peccasse se po

Ioan. 18.

Ordinis ecclesiastici series.

1. Tim. 4.

tius intelligant & satisfaciant, & nos propositum nostrum tenere patiantur. Magis enim optamus & cupimus contumelias & iniuriā singulorum clementi patientia uincere, quàm sacerdotali licentia uindicare. Opto te frater charißime semper bene ualere.

Votum sacerdote dignum.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Ad presbyteros & diaconos epistola, ut diligētiores sint circa ea gerēda, quę administratio religiosa deposcit.

EPISTOLA X.

CYPRIANVS PRESBYTERIS & Diaconis fratribus salutem.

*Ptaueram quidem fratres charißimi, ut uniuersum clerum nostrum integrum & incolumem meis literis salutarem. Sed quoniam infesta tempestas, quæ plebem nostram ex maxima parte prostrauit, hinc quoque addit nostris doloribus cumulum, ut etiam cleri portionē sua strage perstringeret, oramus dominum, ut uos, quos in cōstantia & fidei uirtute stare cognouimus, tutos quoq; in posterū per diuinā misericordiam salutemus, & quanquàm causa cōpelleret, ut ipse ad uos properare & uenire deberem, primo cupiditate & desiderio uestri, quæ res in uotis meis summa est: tum deinde ut ea quæ circa ecclesiæ gubernaculū utilitas cōmunis exposcit, tractare simul & plurimorū consilio examinata delimare poßimus: tamē potius uisum est adhuc interim latebrā & quietem tenere respectu utilitatum aliarū, quæ ad pacem omnium nostrorū pertinent & salutem, *quarum uobis à Tertullo fratre nostro charißimo ratio reddetur, qui pro cætera sua cura, quam impēsē diuinis operibus impartit, etiam huius cōsilij autor fuit ut cautus & moderatus existerem, nec eis locis in quibus toties flagitatus & quæsitus fuissem, me temere committerem. Fretus ergo dilectione & religione uestra, quam satis noui, his literis &*

al. quorum.

ris & hortor & mando, ut uos quorum minime illic inuidiosa & non adeò periculosa præsentia est, uice mea fungamini circa gerenda ea quæ administratio religiosa deposcit. Habeatur interim quantũ potest pauperũ cura, sed qui tamẽ inconcussa fide stantes gregem Christi nõ reliquerunt, ut his ad tolerandam penuriam sumptus per uestram diligentiã suggeratur, ne quod circa fidentes tempestas nõ fecit, circa laborãtes necessitas faciat. Confessoribus etiam gloriosis impartiatur cura propensior. Et quanquàm sciam plurimos ex his fratrum uoto & dilectione susceptos, tamẽ si qui sunt, qui uel uestitu, uel sumptu indigeant, sicut etiã pridem uobis scripserã, cum adhuc essent in carcere cõstituti, subministrẽtur eis quæcunq; necessaria sunt, ut sciant ex nobis, & instruãtur & discant, quid secundum scripturarum magisterium ecclesiasticã disciplina deposcat, humiles & modestos & quietos esse debere, ut honorem sui nominis seruẽt, ut qui gloriosi uoce fuerunt, sint & moribus gloriosi. Faciant se dignos, ut in omnibus dominum promerentes, ad cœlestem coronam laudis suæ consummatione perueniant. Plus enim superest, quàm quod transactum uidetur, cum scriptum sit: Ante mortem ne laudes hominem quenquam. Et iterum: Esto fidelis usq; ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Et dominus quoq; dicat: Qui tolerauerit usq; ad finem, hic saluabitur. Imitentur dominũ, qui sub ipso tempore passionis non superbior, sed humilior fuit. Tunc enim discipulorũ suorum pedes lauit, dicens: Si ego laui pedes uestros magister & dominus, & uos debetis aliorũ pedes lauare. Exemplum enim dedi uobis, ut sicut ego feci, & uos alijs faciatis. Item Pauli apostoli documẽta testantur, qui post carcerem sæpe repetitum, post flagella, post bestias, circa omnia mitis & humilis perseuerauit, nec post tertium cœlum & paradisum quicquam sibi insolenter assumpsit, dicens: Neq; enim gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in la

Nõ cuiuis pauperi subueniendum.

Eccles. 11.

Apoc. 2.

Matth. 10.

Ioan. 13.

2. Thess. 3.

in labore & fatigatione nocte & die operantes, ut ne quem uestrum grauaremus. Hæc *singula oro uos insinuate fratribus*

Luc. 14. *nostris.* Et *quia is exaltabitur, qui se humiliauerit, nunc est ut magis insidiantem aduersariū metuant, qui fortiorem quenq; magis aggreditur, & acrior factus hoc ipso, quia uictus est, superantem superare conatur.* Dominus *faciat, ut & ego iterum illos uidere et salutari exhortatione cōponere mētes eorum ad seruandam gloriam suam possim.* Doleo *enim quādo audio quosdam improbè et insolenter discurrere ad ineptias, uel ad discordias uacare,* Christi *mēbra etiam* Christum *confessa per concubitus illicitos inquinari, nec à diaconis aut presbyteris regi posse: sed id agere, ut per paucorum prauos & malos mores, multorū & bonorum cōfessorum gloria honesta maculetur: quos uereri debent, ne ipsorū testimonio & iudicio cōdemnati ab eorum societate priuentur.* Is *enim demum confessor illustris & uerus est, de quo postmodum non erubescit ecclesia, sed gloriatur.* Ad *id uero quod scripserunt mihi cōpresbyteri nostri* Donatus & Nouatus, & Curdius, *solus rescribere nil potui, cum à primordio episcopatus mei statuerim nihil sine consilio uestro, & sine consensu plebis meæ priuatim sententia gerere.* Sed *cum ad uos per dei gratiam uenero, tunc de ijs quæ uel gesta sunt, uel gerenda, sicut honor mutuus poscit, in commune tractabimus.*

Paucorum malitia cæteros inficit.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Ad Cornelium papam epistola, de nonnullis ad ecclesiam reuersis, qui schismaticorum uenenata astutia circumuenti fuerant.

EPISTOLA XI.

CYPR. CORNELIO FRATRI SAL.

Vantam solicitudinē & anxietatem sustinuimus de his cōfessoribus, qui dolo & malitia hominis & callidi & ueteratoris fuerant circūuenti & penè decepti, & ab ecclesia alienati, tantam

lætitiam

lætitiam adepti sumus, & deo omnipotenti, Christo domino nostro gratias agimus, cum eos cognito suo errore intelligamus hominis maligni uelut serpentis astutia uenenata derelicta, ad ecclesiam unde exierant, sicut ipsi ex suo corde profitentur, simplici uolũtate uenisse. Et primo quidem fratres nostri probatæ fidei, amantes pacem, unitatem optantes, tumorẽ illorũ, horũ molliciem nunciabant. Fides tamen nõ idonea, ut facile nobis credere daretur, illos penitus esse mutatos. Postea uero quàm Vrbanus & Sidonius confessores ad presbyteros nostros uenerũt, affirmãtes Maximum cõfessorem & presbyterum secum pariter cupere in ecclesiam redire, sed quoniam multa præcesserãt ab eis designata, quæ tu quoq; episcoporũ nostrorum & meis literis cognouisti, ne temere eis fides haberetur, ex ipsorũ ore & cõfeßione ista quæ per legationem mandauerãt, placuit audiri. Qui cũ uenissent, & à presbyteris quæ gesserãt exigerẽtur, nouißime quod per omnes ecclesias literæ calũnijs & maledictis plenæ eorũ nomine frequẽter missæ fuissent, & penè omnes ecclesias perturbassent, circũuentos se esse affirmauerũt, neq; in istis literis quid inesset, scisse, tantũmodo circũductos se cõmisisse quoq; scismata, & hæresis autores fuisse, ut paterẽtur & manus quasi episcopatũ imponi, *qui cũ & cæteris fuissent exprobrarẽtur, aut abolerẽtur, et de memoria tollerẽtur, deprecati sunt. Omni actu ad me perlato placuit contrahi presbyterium. Affuerunt etiã episcopi quinq;, qui & hodie præsentes fuerunt, ut firmato cõsilio, quid circa personam eorũ obseruari deberet consensu omniũ statueretur. Et ut motum omnium & cõsilium singulorum dignosceres, etiam sententias nostras placuit in notitias uestras perferri, quas & subiectas leges. His ita gestis in presbyterium uenerũt Maximus, Vrbanus, Sidonius, & pleriq; fratres qui eis se adiunxerunt, summis precibus desiderantes, ut ea quæ antè fuerant gesta, in obliuionem cederent,

*Forte sic legendũ, qui cũ & in cæteris fuisse exprobrarent, ut abolerentur & de memoria.

Reuersi ad fidem.

nullaq; eorum mẽtio haberetur, perinde atq; si nihil esset uel commissum, uel dictum inuicem, omnibus remißis cor mundũ & purum, sequentes euangelicam uocem, beatos esse puros corde, quòd iam sperent dominum. Quod erat consequens omnis hic actus populo fuerat insinuandus, ut & ipsos uiderent in ecclesia constitutos, quos errantes & palabundos iã uiderant & dolebant, quorum uoluntate cognita, magnus fraternitatis concursus factus est. Vna uox erat omnium gratias deo agentium, gaudium pectoris lachrymis exprimentes, cõplectentes eos quasi hodie pœna carceris fuissent liberati. Et ut ipsorum propria uerba designem: Nos, inquiunt, Corneliũ *episcopum sanctißimæ catholicæ ecclesiæ erectũ à deo omnipotente & Christo domino nostro scimus. Nos errorem nostrũ cõfitemur. Circunuenti sumus perfidiæ loquacitate factiosa amentes. Videbamur quasi quandam communicationem cum schismatico homine habuisse. Syncera tamen mens nostra semper in ecclesia fuit, nec ignoramus unum deum esse, & unum Christum esse dominum, quem confeßi sumus, unum spiritum sanctum, unum episcopum in catholica ecclesia esse debere. Ista eorum profeßione non moneremur, ut quod apud potestatem seculi erant confeßi, in ecclesia constituti comprobarent. Quapropter Maximũ presbyterum locum suũ agnoscere iußimus. Cæteros cum ingenti populi suffragio recepimus. Omnia autem remisimus deo omnipotenti, in cuius potestate sunt omnia reseruata. Hæc igitur frater eadem hora, eodem momento ad te perscripta transmusimus, &* Nicephorum *acoluthum descendere ad nauigandum festinantem, ad uos statim dimisi, ut nulla procrastinatione habita, uelut præsens in isto clero, & in isto populi cœtu deo omnipotenti & Christo domino nostro gratias ageres. Credimus autem fore, quinimo iam pro certo confidimus, cæteros quoque qui in hoc errore sunt constituti, in ecclesiam breui reuersuros, cum*

Solœcismus.

autores

autores suos uiderint nobiscum agere. Has literas puto te debere frater & ad cæteras ecclesias mittere, ut omnes sciant schismatici huius & hæretici dolum & præuaricationem de die in diem euacuari.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Ad eundem de quibusdam schismaticis epistola.

EPISTOLA XII.

CYPR. CORNELIO FRATRI SAL.

E quid minus ad pœnam futuram huius scelerati hominis deesset, prostratus uirtutibus dei (cũ Maximus & Longinus, Macheus inde fuissent expulsi) denuo resurrexit, & sicut prioribus literis tibi, quas per Augendum confeßorem misi, significauerã Nicostratum & Nouatum, & Euaristum, & Primum, & Dionysium illò iam peruenisse. Inuigiletur ergo ut omnibus coëpiscopis nostris & fratribus innotescat, Nicostratum multorum criminum reum, & non solum patronæ suæ carnali, cuius rationes geßit, fraudes & rapinas fecisse, uerũ etiam, quod est illi ad perpetuam pœnam reseruatum, ecclesiæ deposita nõ modica abstulisse: Euaristum uerò autorem schismatis fuisse, et successorem plebi, cui antea præfuerat, in locum eius episcopum esse cõstitutum. Maiora uerò & grauiora hic designauit malitia & inexplebili prauitate sua, quàm quæ illic apud suos semper exercuit, ut scias quales duces et protectores schismaticus et hæreticus lateri suo semper iũctos habeat.

Nicostratus reus criminum.

Euaristus schismatis autor.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Stephanum epistola de Martiano Arelatensi episcopo hæresiarcha, ut eo abstento, alius loco eius substituatur, & in refouendis Christi ouibus diligentia plena exhibeatur.

EPISTOLA XIII.

CYPR. STEPHANO FRATRI SAL.

Faustinus collega noster Lugduni consistens frater charißime semel atq; iterum mihi scripsit, significans ea quæ etiam uobis scio utique nunciata tam ab eo, quàm cæteris coëpiscopis nostris in prouincia constitutis, quòd Martianus Arelate consistens, Nouatiano se coniunxerit, & à catholicæ ecclesiæ ueritate atq; à corporis nostri et sacerdotij consensione disiunxerit, tenens hæreticæ præsumptionis durißimam prauitatem, ut seruis dei pro eo dolentibus & ad ecclesiam lachrymis & gemitu, & dolore pulsantibus diuinæ pietatis & lenitatis paternæ solatia & subsidia cludantur, nec ad fouenda uulnera admittantur uulnerati, sed sine spe pacis & communicationis relicti ad luporum rapinam et prædam diaboli proijciantur. Cui rei nostrum est consulere & subuenire frater charißime, qui diuinam clementiam cogitantes, & gubernandæ ecclesiæ libram tenētes, sic censuram uigoris peccatoribus exhibemus, ut tamen lapsis erigendis, & curandis uulneratis, bonitatis et misericordiæ diuinæ medicinā nō denegemus. Quapropter facere te oportet plenißimas literas ad coëpiscopos nostros in Gallijs cōstitutos, ne ultra Martianū peruicacē & superbū, & diuinæ pietatis ac fraternæ salutis inimicum collegio nostro insultare patiantur, quòd necdum à nobis uidetur abstentus, qui iam pridem iactat & prædicat quod Nouatiano studens, & eius peruicaciam sequens, à cōmunicatione se nostra segregauerit, cum Nouatianus ipse quem sequitur, olim abstētus & hostis ecclesiæ iudicatus sit, & cū ad nos in Africam legatum misisset, optans ad communicationem nostrā admitti, hinc à concilio plurimorum sacerdotum qui præsentes eramus, sentētiam retulerit se foris esse cœpisse, nec posse à quoquam nostrum sibi cōmunicari, qui episcopo Cornelio in catholica ecclesia dei iudicio & cleri ac plebis suffragio ordinato profanum altare erigere & adulteram cathedram collocare

Lapsis medicina danda.

Nouatianus ecclesiæ hostis.

Antipapa.

locare, & sacrilega cõtra uerum sacerdotem sacrificia offerre tentauerit. Proinde si resipiscere, & ad sanæ mentis consilium redire uellet, ageret pœnitentiam, & ad ecclesiam supplex rediret. Quàm uanum est frater charißime, ut Nouatiano nuper retuso & refutato, & per totum orbem à sacerdotibus dei abstento, nunc adulatores adhuc nobis patiamur illudere, & de maiestate ac dignitate ecclesiæ iudicare. Dirigantur in prouinciã et ad plebem Arelate consistentẽ à te literæ, quibus abstento Marciano, alius in locum eius substituatur, & grex Christi qui in hodiernum ab illo dißipatus & uulneratus contemnitur, colligatur. Sufficiat multos illic ex fratribus nostris annis istis superioribus excеßiße sine pace, uel cæteris subueniatur qui supersunt, & diebus ac noctibus ingemiscunt, et diuinam ac paternã misericordiã deprecãtes, solatiũ nostræ opitulationis exposcũt. Idcirco enim frater charißime copiosum corpus est sacerdotũ cõcordiæ mutuæ glutine atque unitatis uinculo copulatum, ut si quis ex collegio nostro hæresim facere, & gregem Christi lacerare & uastare tentauerit, subueniant cæteri, & quasi pastores utiles & misericordes oues dominicas in gregem colligant. Quid enim si in mari portus aliquis munitionibus suis ruptis infestus & periculosus esse nauibus cœperit, non'ne nauigantes ad proximos portus naues suas dirigunt, ubi sit tutus et salutaris introitus, & statio secura? Aut si in uia stabulum aliquod obsideri & teneri à latronibus cœperit, ut quisquis ingressus fuerit, insidiantium illic infestatione capiatur, non'ne cõmeantes, hac opinione comperta, stabula alia in itinere appetunt tutiora, ubi sunt fida hospitia & receptacula commeantibus tuta? Quod necesse apud nos esse frater charißime debet, ut fratres nostros, qui iactati Martiani scopulis petunt ecclesiæ portus salutares, suscipiamus ad nos prompta & benigna humanitate, & stabulum cõmeantibus præbeamus tale, quale est

Sacerdotum corpus cur copiosum.

Stabulum pro diuersorio.

Luc. 10. *est in euāgelio, quo à latronibus sauciati & uulnerati susci-pi, et foueri, & tutari ab stabulario poßint. Quæ est enim ma ior, aut melior cura præpositorum, quàm diligenti solicitu-dine & medela salubri fouendis & conseruandis ouibus pro-*
Ezech. 34. *uidere? cum dominus loquatur & dicat: Quod infirmatū est, non confortastis: & quod male habuit, non corroborastis: & quod contribulatum est, non consolidastis: quod errauit, non reuocastis: & quod perijt, non inquisistis: & dispersæ sunt oues meæ, eò quòd non sint pastores, & factæ sunt in come-sturam omnibus bestijs agri, & non fuit qui inquireret, neq; qui reuocaret, propterea hæc dicit dominus:* Ecce ego *super pastores, & inquiram oues meas de manibus eorum, & auer tam eos ut non pascant oues meas, & iam non pascent eas, & extraham eas de ore eorum, & pascam eas cum iudicio.* Cum *ergo pastoribus talibus per quos dominicæ oues negli-guntur & pereunt, sic comminetur, quid nos aliud facere o-portet frater chariβime, quàm colligendis & refouēdis* Chri-*sti ouibus exhibere diligentiam plenam, & curandis lapso-rum uulneribus paternæ pietatis adhibere medicinā, cum etiā*
Matth. 9. *dominus in euangelio moneat & dicat:* Non *est opus sanis medicus, sed male habentibus.* Nam *& si pastores multi su-mus, unum tamen gregem pascimus, & oues uniuersas quas* Chri*stus sanguine suo & paßione quæsiuit, colligere & fo-uere debemus, nec pati supplices & dolentes fratres nostros crudeliter despici, & superba quorundam præsumptione cal-cari, cum scriptum sit:* Ille *autem qui contumax est uir sui ia-ctans, nihil omnino proficiet, qui dilatauit tanquam infernus animam suam & eiusmodi omnes dominus in euangelio cul-*
Luc. 16. *pet & damnet, dicens:* Vos *estis qui iustificatis uos in conspe-ctu hominum, deus autē dignoscit corda uestra, quoniā quod excelsum est in hominibus, execratio est in conspectu dei.* Exe*crabiles & detestabiles dicit esse, qui sibi placeant, qui tumi-*

di &

di & inflati aliquid sibi arrogant et assumant. Ex quibus cũ *Martianus esse cœperit, & se* Nouatiano *coniungens aduersarius misericordiæ & pietatis extiterit, sententiam nõ dicat, sed accipiat, nec sic agat quasi ipse iudicauerit de collegio sacerdotum, cum ipse sit ab uniuersis sacerdotibus iudicatus. Seruandus est enim antecessorum nostrorum beatorum martyrum* Cornelij *&* Lucij *honor gloriosus, quorum memoriã cum nos honoremus, multo magis tu frater charißime honorificare & seruare grauitate & autoritate tua debes, qui uicarius & successor eorũ factus es. Illi enim pleni spiritu domini & in glorioso martyrio constituti, dandam esse lapsis pacem censuerunt, & pœnitentia acta fructum communicationis & pacis negandum non esse literis suis signauerunt, quã rem omnes omnino ubiq; censuimus. Neq; enim poterat esse apud nos sensus diuersus in quibus unus esset spiritus, & ideo manifestum est eum spiritus sancti ueritatem cum cæteris non tenere, quem uidemus diuersa sentire. Significa planè nobis quis in locum Martiani Arelatæ fuerit substitutus, ut sciamus ad quem fratres nostros dirigere & cui scribere debeamus. Opto te frater charißime semper bene ualere.*

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Maximi, Vrbani, Sidonij, Macarij epistola ad Cyprian.

CYPRIANO FRATRI MAXIMVS, *Vrbanus, Sidonius, & Macarius salutem.*

Erti sumus frater charißime, te quoq; nobiscum pari uoto congaudere, quòd nos habito consilio, utilitatibus ecclesiæ & paci magis consulentes, omnibus rebus prætermißis, & iudicio dei seruatis, cũ Cornelio episcopo nostro pariter & cũ uniuerso clero pacem fecisse, cum gaudio etiã uniuersæ ecclesiæ prona omniũ charitate hoc factũ his literis nostris scire certißimè debuisti. Oramus te frater charißime multis annis bene ualere.

Arg.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Ad clerum de quibusdam presbyteris epistola, qui temere pacem lapsis dederunt, necdum sedata persecutione, & citra conscientiam episcoporum.

EPISTOLA XIIII.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIAconis fratribus SALVTEM.

Diu patientiã meã tenui fratres charißimi, quasi uerecundum silentium nostrum proficeret ad quietem. Sed cum quorundam immoderata & abrupta præsumptio temeritate sua et honorem martyrum, & confeßorum pudorem, & plebis uniuersæ tranquillitatem turbare conetur, tacere ultra non oportet, ne ad periculum & plebis pariter & nostrorum taciturnitas nimia procedat. Quod enim nõ periculum metuere debemus de offensa domini, cum aliqui de presbyteris, nec euangelij, nec loci sui memores, sed neq; futurum domini iudicium, neq; nunc sibi præpositum episcopũ cogitantes, quod nunquàm omnino sub anteceßoribus factum est, cum contumelia & contemptu præpositi totum sibi uindicent? atq; utinam non prostrata fratrum nostrorũ salute sibi omnia uindicarent. Contumelias episcopatus nostri dißimulare & ferre poßum, sicut dißimulaui semper & pertuli. Sed dißimulandi nunc locus nõ est, quando decipitur fraternitas nostra à quibusdam uestrũ, qui dum sine ratione restituendæ salutis plausibiles esse cupiunt, magis lapsis obsunt. Summum enim delictum esse quod persecutio committi coëgit, sciunt ipsi etiam qui commiserũt, cum dixerit dominus & iudex noster: Qui me confeßus fuerit coram hominibus, confitebor & ego in illo coram patre meo qui in cœlis est. Qui autem me negauerit, & ego illum negabo. Et iterum dicit: Omnia peccata remittentur filijs hominũ & blasphemia. Qui autem blasphemauerit in spiritũ sanctũ, non

Taciturnitas nimia nocet.

Dißimulandũ nonnunquam.

Luc. 12.

Mar. 3.

non habet remissam, sed reus est æterni peccati. Item beatus Apostolus dixit: Nō potestis calicem domini bibere, & calicem dæmoniorum. Non potestis mensæ domini cōmunicare, & mensæ dæmoniorū. Hæc qui subtrahit fratribus nostris, decipit miseros, ut qui possunt agentes pœnitentiam ueram deo patri ad misericordiam precibus & operibus suis satisfacere, seducantur, ut magis pereant: & qui erigere se possunt, plus cadant. Nam cum in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam iusto tempore, & secundum disciplinæ ordinem ad exomologesim ueniant, & per manus impositionem episcopi & cleri, ius communicationis accipiant, nunc crudo tempore persecutione adhuc perseuerante, nondum restituta ecclesiæ ipsius pace, ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum, & nondum pœnitentia facta, nondū exomologesi finita, nondum manu eis ab episcopo aut clero imposita, eucharistia illis datur, cū scriptum sit: Qui ederit panem aut biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini. Sed nunc illi rei nō sunt, qui minus scripturæ legem nouerunt. Erunt autem rei, qui præsunt, & hæc fratribus non suggerunt, ut instructi à præpositis faciant omnia cum dei timore, & cum data ab eo & præscripta obseruatione. Exponunt deinde inuidiæ beatos martyres, & gloriosos seruos dei cum dei sacerdote cōmittunt, ut cum illi memores legis nostræ ad me literas direxerint, & petierint, tūc desideria singulorū examinari, & pacem dari, cum ipsa antè mater nostra pacem de misericordia domini prior sumpserit, & uos diuina protectio reduces ad ecclesiam suam fecerit, hi sublato honore, quem nobis beati martyres cum confessoribus seruant, contempta domini lege & obseruatione, quam ijdem martyres & confessores tenendam mandant, ante extinctum persecutionis metum, ante reditum nostrum, ante ipsum penè martyrum excessum communicent cum lapsis

1. Cor. 10.

1. Cor. 11.

psis & offerant, & eucharistiam tradant, quando etiam si martyres per calorem gloriæ minus scripturam contemplantes cōtra legem domini plus aliquid cuperent, à presbyteris & diaconis suggerētibus admoneri deberēt, sicut semper in præteritis factum est. Castigare nos itaq; diuina censura nec noctibus desinit, nec diebus. Præter nocturnas enim uisiones, per dies quoq; impletur apud nos spiritu sancto puerorū innocens ætas, quæ in extasi uidet oculis, & audit, & loquitur ea quibus nos dominus monere & instruere dignatur. Et audietis omnia quando me ad uos reducem fecerit dominus, qui ut sederē iußit. Interim temerarij & incauti & timidi quidam inter uos, qui hominē non cogitant, uel dominū timent, scientes quoniā si ultrà in ijsdē perseuerauerint, utar ea admonitione, quā dominus iubet, ut interim prohibeātur offerre, acturi & apud nos, & apud cōfessores ipsos, et apud plebem uniuersam causam suā domino permittēte, cum in sinum matris ecclesiæ recolligi cœperimus. De hoc et ad martyres, & cōfessores ipsos, & apud plebē literas feci, quas utrasq; legi uobis mādaui. Opto uos fratres charißimi ac desideratißimi in domino semper bene ualere, & nostri meminisse.

Puerorum ore nonnunquam deus loquitur.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Ad martyres & confessores epistola, qui lapsis petierunt pacem dari, ut eos nominatim libello assignent, & cauti desideria petentium ponderent.

EPISTOLA XV.

CYPR. MARTYRIBVS ET CON*fessoribus charißimis fratribus salutem.*

Olicitudo loci nostri, & timor domini compellit, fortißimi ac beatißimi martyres, admonere uos literis nostris, ut à quibus tā deuote & fortiter seruatur fides domini, ab ijsdem quoq; lex et disciplina domini reseruetur. Nā cū omnes milites Christi

custodire

custodire oporteat præcepta imperatoris sui,tum uos magis præceptis eius obtemperare plus conuenit,qui exemplum cæteris facti estis & uirtutis,& timoris dei.Et credideram quidem presbyteros & diaconos,qui illic præsentes sunt,monere uos & instruere plenißime circa euãgelij legẽ,sicut & in præteritum semper sub antecessoribus nostris factũ est,ut diaconi ad carcerem cõmeantes martyrum desideria cõsilijs suis & scripturarum præceptis gubernarent,sed nunc cũ maximo animi dolore cognosco,non tantum illic non suggeri diuina præcepta,sed adhuc potius impediri, ut & ea quæ à uobis ipsis & circa deum caute,& circa sacerdotem dei honorifice fiunt,à quibusdam presbyteris resoluantur,qui nec timorẽ dei,nec episcopi honorẽ cogitantes,cum uos ad me literas direxeritis,quibus examinari desideria uestra & quibusdam lapsis pacem dare postulastis,cùm persecutione finita cõuenire in unum cum clero & recolligi cœperimus:Illi cõtra euangelij legem,uestram quoq; honorificam petitionem ante actam pœnitentiã,ante exomologesin grauißimi atq; extremi delicti factam,ante manum ab episcopo & clero in pœnitẽtiam impositam,offerre pro illis & eucharistiam dare:id est,sanctum domini corpus profanare audeãt,cum scriptum sit:Qui ederit panẽ,aut biberit calicem domini indignè,reus erit corporis & sanguinis domini.Et lapsis quidem potest in hoc uenia concedi.Quis non mortuus uiuificari properet?Quis nõ ad salutem suã uenire festinet?Sed præpositorũ est præceptũ tenere,& uel properantes,uel ignorantes instruere,ne qui ouium pastores esse debẽt,lanij fiant.Ea enim concedere,quæ in perniciem uertant,decipere est,nec erigitur sic lapsus, sed per dei offensam magis impellitur ad ruinam. Vel ex uobis itaq; discãt,quod docere debuerãt.Petitiones & desideria uestra episcopo seruent,& ad pacẽ uobis petentibus dandã maturum & pacatũ tempus expectẽt. Antè est ut à domino pacem

Præceptis obtemperandum.

1.Cor.11.

Matth.7.

cem mater prior sumat, tunc secundum uestra desideria de filiorũ pace tractetur. Et quoniam audio fortißimi & charißimi fratres impudẽtia uos quorũdam premi, & uerecundiam uestram uim pati, oro uos quibus possum precibus, ut euangelij memores & cõsiderãtes, quæ & qualia in præteritum antecessores uestri martyres concesserint, quàm soliciti in omnibus fuerint, uos quoq; soliciti & cauti petentium desideria ponderetis, utpote amici domini, & cum illo postmodũ iudicaturi inspiciatis & * actum, & opera, & merita singulorum, ipsorũ quoq; delictorum genera & qualitates cogitetis, ne si quid abrupte & indigne uel à uobis permissum, uel à nobis factum fuerit, apud gentiles quoq; ipsos ecclesia nostra erubescere incipiat. Visitamur & castigamur frequenter, & ut in nobis domini mandata incorrupta & inuiolata permaneant, admonemur. Quod quidem nec illic apud uos cessare cognosco, quo minus plurimos quoq; ex uobis instruat ad ecclesiæ disciplinam diuina censura. Hoc autem totum potest fieri, si ea quæ à uobis petuntur, ne facile tribuantur, religiosa cõtemplatione moderemini, intelligẽtes & comprimentes, easq; personas accipientes in beneficijs uestris, ut aut gratificentur, aut illicitæ cogitationis nundinas aucupentur. De hoc ad clerum & ad plebem literas feci, quas utrasq; uobis legi mandaui. Sed & illud ad diligentiam uestram redigere & emendare debetis, ut nominatim designetis eos quibus pacem dari desideratis. Audio enim quosdã sic libello inseri, ut dicatur: Communicet ille cum suis. Quod nunquã omnino à martyribus factum est, ut cæca petitio inuidiam nobis postmodum cumulet. Late enim patet quando dicitur, ille cum suis, & possunt nobis uiceni, & triceni, & amplius offerri, qui propinqui & affines, & liberti ac domestici esse asseuerentur eius qui accipit libellum, & ideo peto ut eos, quos ipsi uidetis & nostis, quorum pœnitentiam satisfactioni proximam

[Margin notes: * affectum forte. — 1. Cor. 11.]

conspi

conspicitis, designetis nominatim libello, & sic ad nos fidei ac disciplinæ congruentes literas dirigatis. Opto uos fortißimi ac dilectißimi fratres in domino semper bene ualere, & nostri meminisse.

ARG. EPIST. SEQ.

Significatio ad plebẽ, insinuans petitionẽ factam per martyres super lapsis, quæ priori epistola continetur.

EPISTOLA XVI.

CYPR. FRATRIBVS IN PLEbe *consistentibus salutem.*

Ngemiscere uos & dolere ruinas fratrum nostrorum ex me scio pariter & doleo, & patior 2.Cor.11. *ac sentio, quod beatus Apostolus dicit: Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego nõ uror? Et iterum posuit in epistola sua, dicens: Si patitur membrũ unum, cõpatiuntur & cætera* 1.Cor.12. *membra. Et si lætatur membrum unum, & collætantur cætera membra. Compatior ergo & condoleo fratribus nostris, qui lapsi, & persecutionis infestatione prostrati, & partem nostrorum uiscerum secum trahentes, acrem dolorem nobis suis uulneribus intulerunt. Quibus potens est diuina misericordia medelam dare, dum tamen non putent propere nec incaute aliquid & festinanter gerendum, ne si temere pax usurpetur, diuinæ indignationis offensa grauius prouocetur. Fecerunt ad nos de quibusdam beati martyres literas, petentes examinari desideria sua, cùm pace nobis omnibus à domino prius data, ad ecclesiam regredi cœperimus, examinabuntur singula præsentibus & iudicantibus uobis. Audio quosdã tamen de presbyteris, nec euangelij memores, nec quid ad nos martyres scripserint cogitantes, nec episcopo honorem sacerdotij sui & cathedræ seruantes, iam cum lapsis communicare cœpisse, offerre pro illis, & eucharistiam*

 dare,

dare,cum oporteat ad hæc per ordinem peruenire. Nam *cum* Oblatio pro alijs.
in minoribus delictis,quæ non in deum committuntur,pœni=tentia agatur iusto tempore,& exomologesis fiat inspecta uita eius,qui agit pœnitētiam,nec ad communicationem ue=nire quis poßit,nisi prius illi ab episcopo & clero manus fue rit imposita,quanto magis in his grauißimis & extremis de=lictis caute omnia & moderate secundum disciplinam domi=ni obseruari oportet? Quos quidem nostri presbyteri & dia coni monere debuerant,ut commendatas sibi oues fouerent, & diuino magisterio ad uiam deprecandæ salutis instruerēt. Ego *plebis nostræ & quietem noui pariter & timorem in satisfactione dei & deprecatione uigilare, nisi illos quidam de presbyteris gratificantes decepissent.* Vel *uos itaq; singu=los regite,& consilio ac moderatione uestra secundum diui=na præcepta lapsorum animos temperate.* Nemo *adhuc im=portuno tempore acerba poma decerpat.* Nemo *nauem suam quassatam & perforatam fluctibus priusquàm diligenter eam refecerit,in altum denuo cōmittat.* Nemo *tunicam scissam ac=cipere & induere potest,nisi eā ab artifice perito sartam ui=derit,& à fullone curatam receperit.* Audiant *quæso patiēter cōsilium nostrum,expectēt nostrā regreßionē,ut cum ad uos per dei misericordiam uenerimus,cōuocati coëpiscopi plures secundum domini disciplinam & confessorum præsentiā bea=torum martyrum literas,& desideria examinare poßimus.* De *hoc ad clerum,& ad martyres,& ad confessores literas feci,quas utrasq; legi uobis mandaui.* Opto *uos fratres cha=rißimi ac desideratißimi in domino semper bene ualere.*

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Ad clerum epiſtola propter lapſos & catechumenos, ne uacui exirent.

EPISTOLA XVII.

CYPR. PRESBYTERIS ET *diaconis fratribus salutem.*

Iror uos fratres charißimi ad multas epistolas meas, quas uobis frequenter misi, nihil rescripsisse, cum fraternitatis nostræ uel utilitas uel necessitas sic utiq; gubernetur, si à uobis instructi rerum gerendarum consilium limare poßimus. Quoniam tamen uideo facultatem ueniendi ad uos nondum esse, & iam æstatem cœpisse, quod tempus infirmitatibus aßiduis & grauibus infestat, occurrendum puto fratribus nostris, ut qui libellos à martyribus acceperunt, si incommodo aliquo & infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectent præsentiã nostram, quin apud presbyterum quemcunq; præsentem, uel si presbyter repertus non fuerit, & urgere exitus cœperit, apud diaconũ quoq; exomologesin facere delicti sui poßint, ut manu eis in pœnitentiam imposita, ueniant ad dominum cum pace, quam dari martyres literis ad nos factis desiderauerunt. Cæteram quoque partem plebis quæ lapsa est, præsentia uestra fouetote: & ut à fide & misericordia domini non deficiant, uestro solatio focillate. Neque enim deserentur ab ope & auxilio domini, qui mites & humiles, & pœnitentiam uere agentes in bonis opinionibus perseuerauerint, quo minus illis quoque diuino remedio consulatur. Audientibus etiam si qui fuerint periculo præuenti, & in exitu constituti uigilantia uestra non desit, implorantibus diuinam gratiam misericordia domini non denegetur. Opto uos fratres charißimi semper bene ualere, & nostri meminisse. Fraternitatem uniuersam meo nomine salutate, & ut nostri meminerit rogate. Valete.

Et diaconus accipit cõfeßione in neceßitate.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Ad clerum epistola de his qui ad euchariſtiã festinãt.

EPISTOLA XVIII.

CYPR. PRESBYTERIS ET diaconis fratribus salutem.

*Egi literas ueſtras fratres chariſsimi, quibus ſcripſiſtis ſalubre conſilium ueſtrum non deeſſe fratribus noſtris, ut temeraria feſtinatione depoſita, religioſam patiẽtiam deo præbeant: ut cum in unum per eius miſericordiam uenerimus, de omnibus ſpeciebus ſecundum eccleſiaſticam diſciplinã tractare poßimus: maxime cum ſcriptum ſit: Memento unde excideris, & age pœnitentiam. Pœnitentiam ille autem agit, qui diuinis præceptis mitis & patiens, & ſacerdotibus dei obtemperans, obſequijs ſuis & operibus iuſtis dominum promeretur. Quoniam tamen ſignificaſtis quoſdam immoderatos eſſe, & ad communicationem accipiendam feſtinanter urgere: & deſideraſtis in hanc rem formam uobis à me dari, ſciatis plene ſcripſiſſe me ad hanc rem proximis literis ad uos factis. Credo ut qui libellum à martyribus acceperunt, & auxilio eorum adiuuari apud dominum in delictis ſuis poſſunt, ſi premi infirmitate aliqua & periculo cœperint, exomologeſi facta, & manu eis à uobis in pœnitẽtiam impoſita, cum pace à martyribus ſibi promiſſa ad dominum remittantur. Cæteri uero qui nullo libello à martyribus accepto inuidiam faciunt, quoniam non paucorum, nec eccleſiæ unius, aut unius prouinciæ, ſed totius orbis hæc cauſa eſt, expectent antè domini protectione eccleſiæ ipſius publicam pacẽ: hoc enim & uerecundiæ & diſciplinæ & uitæ ipſi * omnium noſtrum conuenientes præſente & ſtantium plebe, quibus & ipſis pro fide & timore ſuo honor habendus eſt, diſponere omnia cõſilij cõmunis religione poßimus. Cæterum quàm irreligioſum eſt, & ipſis quoq; feſtinantibus pernicioſum, ut cum extorres facti, & patria pulſi, ac bonis ſuis omnibus ſpoliati nondum ad eccleſiam redierint: quidam de lapſis cõfeſſores ipſos præuenire, & antè ad eccleſiam introire feſtinent. Qui ſi nimium properãt, habent in ſua poteſtate quod poſtulãt. Largiter acies adhuc geritur,*

Apocal. 2.

Pœnitẽtia agitur ſeruãdo dei mandata.

* Opinor legẽdũ, omniũ noſtrũ conuenient, ut præſente &c.

ritur,& agon quotidie celebratur. Si cōmißi uerè & firmiter pœnitet,& fidei calor præualet: qui differri nō poteſt, poteſt coronari. Opto uos fratres charißimi ſemper bene ualere,& noſtri meminiſſe. Fraternitatem uniuerſam meo nomine ſalutate,& ut noſtri memores ſint, admonete. Valete.

ARG. SEQ. EPIST.

Ad clerum epiſtola, non eſſe temere pacem dandam lapſis,& ſe ſolum idoneum ad dandum non eſſe.

EPISTOLA XIX.

CYPR. PRESBYTERIS ET diaconis fratribus ſalutem.

Ominus loquitur & dicit: Super quem reſpiciam, niſi ſuper humilem & quietū,& trementem ſermones meos? Hoc cum debemus omnes eſſe, tum huiuſmodi illi eſſe debent, quibus laborandum eſt, ut poſt grauem lapſum uera pœnitētia & humilitate tota promereri dominum poßint. Legi autem & uniuerſorum confeſſorum literas, quas uoluerunt per me collegis omnibus innoteſcere,& ad eos pacem à ſe datam peruenire. De quibus dum apud nos ratio cōſtiterit, quid poſt admiſſum egerint, quæ res cum omnium noſtrum conſilium & ſententiam ſpectet, præiudicare ego & ſolum mihi rem communem uendicare non audeo. Et ideo inſtetur epiſtolis, quas proxime feceram: quarum exemplum collegis quoq; iam miſi, qui perſcripſerūt placere ſibi quod ſtatuimus: nec ad uos recedendum eſſe, donec pace nobis à domino reddita in unum cōuenire,& ſingulorum cauſas examinare poßimus. Sed quid mihi Calydonius collega meus ſcripſerit, quidq; ei reſcripſerim, ut ſciretis, utriuſq; epiſtolæ exemplum literis meis iunxi: quod totum peto fratribus legatis, ut magis ac magis ad pœnitentiā componantur: nec delicto priori adijciant adhuc aliud delictum, dum nobis nec euangelio ſeruire: nec ſecundum uniuerſorum Eſa.66.

confessorum literas causas suas examinare permittunt. Opto *uos fratres charissimi semper bene ualere, & nostri meminisse. Fraternitatem uniuersam salutate.*

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Calydonium episcopum epistola, insinuans quid super lapsis egerit.

EPISTOLA XX.

CYP. CALYDONIO FRATRI SAL.

Ccepimus literas tuas frater charissime satis sobrias & integritatis ac fidei plenas. Nec *miramur si exercitatus & in scripturis dominicis peritus caute omnia & consulte geras. Recte autem sensisti circa impertitam fratribus nostris pacem, quam sibi ipsi uera pœnitentia & dominicæ confessionis gloria reddiderunt sermonibus suis iustificati, quibus se antè damnauerant. Cum ergo abluerint omne delictum, & maculam primã assistente sibi domino posteriore uirtute deleuerint, iacere ultrà sub diabolo quasi prostrati non debẽt, qui extorres facti, & bonis suis omnibus spoliati erexerunt se, & cum Christo stare cœpẽrunt.* Atq; *utinam sic & cæteri post lapsum pœnitentes in statum pristinum reformentur: quos nunc urgentes & pacẽ temere atq; importune extorquẽtes, quomodo disposuerimus ut scires, librum tibi cum epistolis numero quinque misi: quas ad clerum, & ad plebem, & ad martyres quoq; & confessores feci.* Q*uæ epistolæ etiam plurimis collegis nostris missæ placuerunt, & rescripserunt se quoq; nobiscum in eodem consilio secundum catholicam fidem stare.* Q*uod ipsum etiã tu ad collegas nostros, quos potueris, trãsmittes, ut apud omnes unus actus & una consensio secundum domini præcepta teneatur.* Opto *te frater charissime semper bene ualere.*

ARGVM. SEQ. EPIST.

Ad clerum Romæ consistentem epistola insinuans se ab eo de morte collegæ sui certiorem redditum.

Episto

EPISTOLA XXI.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIACOnis Romæ consistentibus fratribus SALVTEM.

Vm de excessu boni uiri collegæ mei rumor apud nos incertus esset fratres chariſsimi, & opinio dubia nutaret, accepi à uobis literas ad me missas per*Clementē hypodiaconū: quibus plenißime de glorioso eius exitu instruerer. Et exultaui satis, qđ pro integritate administrationis eius consummatio quoq; honesta processerit. In quo uobis quoq; plurimū gratulor, quòd eius memoriam tam celebri & illustri testimonio prosequamini: ut per uos innotesceret nobis, quod & uobis esset circa præpositi memoriam gloriosum, & nobis quoq; fidei ac uirtutis præberet exemplum. Nam quantum perniciosa est ad sequentium lapsum ruina præpositi, in tantum contra utile est & salutare, cum se episcopus per firmamentum fidei fratribus præbet imitandum. Legi etiam alias literas, in quibus nec quis scripserit, nec ad quos scriptum sit significanter expressum est. Et quoniam me in iisdem literis & scriptura, & sensus, & chartæ ipsæ quoque mouerunt, ne quid ex uero uel subtractum sit uel immutatum, eandem ad uos epistolam autenticam remisi, ut recognoscatis an ipsa sit quam * Clementi hypodiacono perferendam dedistis: perquàm etenim graue est, si epistolæ clericæ ueritas mendacio aliquo & fraude corrupta est. Hoc igitur ut scire poßimus & scripturam & subscriptionem, an uestra sit recognoscite, & nobis quid sit in uero rescribite. Opto uos fratres chariſsimi semper bene ualere.

*al's Cremētium.

Præpositi uita, subditorum regula.

* al's, Crementio.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad clerum epistola XXII.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIACOnis fratribus SALVTEM.

E quid conſcientiam ueſtram lateret fratres charisſimi, quid mihi ſcriptum ſit, utriuſque epiſtolæ exemplum uobis miſi: & credo uobis id quod reſcripſi, nõ diſplicere. Sed & illud ad uos perferre literis meis debui, urgente cauſa clero in urbe conſiſtenti literas me miſiſſe: & quoniam oportuit me per clericos ſcribere: ſcio autem noſtros plurimos abſentes eſſe: paucos uero, qui illic ſunt, uix ad miniſterium quotidianum operis ſufficere: neceſſe fuit nouos aliquos conſtituere, qui mitterentur. Feciſſe autem me ſciatis lectorem Saturum & hypodiaconum Optatum confeſſorem: quos iam pridem communi conſilio clero proximo feceramus, quando aut Saturo die paſchæ ſemel atque iterum lectionem dedimus: aut Optato cum preſbyteris, doctoribus, lectoribus doctorem audientium conſtituimus, examinantes an congruerent illis omnia: quæ eſſe deberẽt in his, qui ad clerum parabantur. Nihil ergo à me abſentibus uobis nouum factum eſt: ſed quod iam pridem communi conſilio omnium noſtrum cœperat, neceſſitate urgente promotum eſt.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Ad Fortunatum epiſtola & cæteros, de his qui per tormenta ſuperantur.

EPISTOLA XXIII.

CYPR. FORTVNATO, HAYMO, Optato, Priuatiano, Donatulo & Felici fratribus SAL.

Cripſiſtis fratres chariſſimi, quòd cũ in Capſenſe ciuitate propter ordinationem epiſcopi eſſetis, pertulerit ad uos nuper frater et collega noſter, Ninum, Clementianum, Florum fratres noſtros, qui in perſecutione apprehenſi prius fuerant, & nomen domini confeſſi uiolẽtiam magiſtratus & populi frementis impetum uicerant: poſtmodum cum apud proconſulẽ pœnis grauibus excruciarentur, ui tormentorum ſubactos eſſe, & de

& de gradu gloriæ, ad quam plena fidei uirtute tendebant, diuturnis cruciatibus excidisse, nec tamen post hunc grauē lapsum non uoluntate, sed necessitate susceptum à pœnitentia agenda per hoc triennium destitisse: de quibus consulendum putastis an eos ad communicationem iam fas esset admittere: Et quidem quantum ad mei animi sententiam pertinet, puto his indulgentiam domini non defuturam, quos constat stetisse in acie, nomē domini confessos esse, uiolentiā magistratuum, & populi furentis incursum immobilis fidei obstinatione uicisse, passos esse carcerem diu, inter minas proconsulis & fremitum populi circunstantis, tormentis laniantibus ac longa iteratione cruciantibus repugnasse: ut quod in nouissima infirmitate carnis subactum uidetur, meritorum præcedentium defensione releuetur: & sit satis talibus gloriam perdidisse, nō tamen debere nos eis & ueniæ locum claudere, atq; eos à paterna pietate, & à nostra cōmunicatione priuare, quibus existimamus ad deprecandam clemētiam domini posse sufficere, quòd triēnio iugiter ac dolenter, ut scribitis, cum summa pœnitentiæ lamentatione planxerunt. Certe nō puto incaute & temere his pacem committi, quos uidemus militiæ suæ fortitudine nec prius pugnæ defuisse: & si acies etiam denuo uenerit, gloriam suam posse reparare. Nam cum in cōsilio placuerit pœnitentiam agentibus infirmitatis periculo subueniri & pacem dari, debent utiq; in accipienda pace præcedere: quos uidemus non animi infirmitate cecidisse, sed in prælio cōgressos & uulneratos per imbecillitatem carnis confessionis suæ coronam non potuisse perferre, maxime cùm cupientibus mori nō permitteretur occidi, sed tandiu fessos tormēta laniarēt, quādiu non fidem, quæ inuicta est, uincerent, sed carnem quæ infirma est, fatigarent. Quoniā tamen scripsistis, ut cum pluribus collegis de hoc ipso plenissime tractem, & res tanta exigit maius & impensius de multorum collatione cōsilium, & nunc

Veniæ uia omnibus patet.

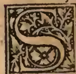
nunc omnes ferè inter paschæ prima solennia apud se cum fratribus demorãtur, cum solẽnitati celebrandæ apud suos satisfecerint, & ad me uenire cœperint, tractabo cum singulis plenius, ut de eo quod cõsuluistis, figatur apud nos, & rescribatur uobis firma sententia, à multorum sacerdotum consilio ponderata. Opto uos fratres charißimi semper bene ualere.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad clerum, ut curam pauperum & peregrinorum diligentiorem habeant.

EPISTOLA XXIIII.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIACOnis *fratribus charißimis* SALVTEM.

Aluto uos fratres charißimi per dei gratiã incolumis optans cito ad uos uenire, ut desiderio tam meo quàm uestro omnium fratrũ satisfiat. Oportet nos tamen paci communi consulere, et interdum quãuis cum tædio animi nostri deesse uobis, ne præsentia nostri inuidiam & uiolentiam gentilium prouocet: & simus autores rumpendæ pacis, qui magis quieti omnium consulere debemus. Cum ergo uos scripseritis rebus cõpositis me uenire debere: aut si antè dominus dignatus fuerit ostendere, tunc ad uos ueniam. Vbi enim mihi aut melius poßit esse? In-

Pauperũ commendatio.

firmorum & omnium pauperum curam peto diligenter habeatis: sed & peregrinis, si qui indigentes fuerint, sumptus suggeratis de quantitate mea propria, quã apud Rogatianũ *compresbyterum nostrum dimisi, quæ quantitas, ne forte iam uniuersa erogata sit, misi eidem per* Naricum *acoluthum aliã portionem, ut largius & promptius circa laborãtes fiat operatio. Opto uos fratres charißimi semper bene ualere.*

ARG. EPIST. SEQ.

Ad martyres & confessores epistola, in qua uirtutũ suarum laudem miris præconijs attollens: quæcunq; patiantur, mystice ad futuram gloriam interpretatur.

Episto

EPISTOLA XXV.

CYPR. NEMESIANO, FELICI, LVcio, & alteri Felici, Litteo, Polyano, Victori, Laderi, & Datiuo coëpiscopis: item compresbyteris, & diaconis in metallo constitutis martyribus dei patris omnipotentis, & Iesu Christi domini & dei conseruatoris nostri, æternam SALVTEM.

Loria quidem uestra poscebat beatißimi ac dilectißimi fratres, ut ad conspectũ atq; ad complexum uestrũ uenire ipse deberẽ, nisi me quoq; ob confeßionem nominis Christi relegatum præfiniti loci termini coërcerent. Sed quomodo possum repræsento me uobis, & ad uos etiam si corpore & greßu uenire nõ datur, dilectione tamen & spiritu uenio, exprimens literis animum meum, quo in istis uirtutibus & laudibus uestris lætus exulto, participem me computans uobis, etsi non paßione corporis, tamen consortio charitatis. An ego possum tacere & uocem meam silẽtio premerẽ, cum de charißimis meis tam multa & gloriosa cognoscam, quibus uos diuina dignatio honorauit, ut ex uobis pars iam martyrij sui cõsummatione præcesserit meritorum suorum coronam de domino receptura, pars adhuc in carceris claustris, siue in metallis & uinculis demoretur, exhibens per ipsas suppliciorum moras corroborandis fratribus & armandis maiora documenta, ad meritorum titulos ampliores tormentorum tarditate proficiens, habitura tot mercedes in cœlestibus præmijs, quot dies nunc numerantur in pœnis? Quæ quidem uobis fortißimi ac beatißimi fratres pro merito religionis ac fidei uestræ accidisse non miror, ut uos sic dominus ad gloriosum & sublime fastigium clarificationis suo honore prouexerit, qui semper in ecclesia eius custodito fidei tenore uiguistis, conseruantes firmiter dominica mandata. In simplicitate innocentiam, in charitate concordiã, modestiam

Dilectiõe & spiritu absentes coniunguntur.

Tormẽtis præmia crescunt.

Martyrũ laus.

modestiam in humilitate, diligentiam in administratione, uigilantiam in adiuuandis laborantibus, misericordiam in fouendis pauperibus, in defendenda ueritate cōstantiam, in disciplinæ seueritate censuram. Ac ne aliud ad exemplum bonorum factorum deesset in uobis, etiam nunc in confeßione uocis & paßione corporis fratrum mentes ad diuina martyria prouocatis, duces uos exhibendo uirtutis, ut dum grex pastores suos sequitur, & quod fieri à præpositis cernit, imitatur, paribus obsequiorum meritis à domino coronetur. Quod autem fustibus cæsi prius grauiter & afflicti per eiusmodi pœnas initiastis cōfeßionis uestræ religiosa primordia, execrāda nobis ista res nō est. Neq; enim ad fustes Christianum corpus expauit; cuius est spes omnis in ligno. Sacramentum salutis suæ Christi seruus agnouit, redemptus ligno ad uitam æternam, ligno profectus est ad coronam. Quid uero mirum si uasa aurea & argentea in metallum, id est, auri & argenti domicilium dati estis, nisi quòd nunc metallorum natura conuersa est, locáq; quæ aurum & argentum dare antè cōsueuerāt, accipere cœperunt: imposuerunt quoque compedes pedibus uestris, & membra felicia ac dei templa infamibus uinculis ligauerunt, quasi cum corpore ligetur & spiritus, aut aurum uestrum ferri contagione maculetur. Dicatis deo hominibus & fidem suā religiosa uirtute testantibus, ornamenta sunt ista, nō uincula. nec Christianorum pedes ad infamiam copulant, sed clarificant ad coronam. O pedes feliciter uincti, qui nō à fabro, sed à Christo soluuntur. O pedes feliciter uincti, qui itinere salutari ad paradisum diriguntur. O pedes in seculo ad præsens ligati, ut sint semper apud dominum liberi. O pedes compedibus & ira aduersarij interim contabundi, sed celeriter ad Christum glorioso itinere cursuri. Quantum uult hic uel inuida crudelitas uel maligna, nexibus uos suis & uinculis teneat, cito à terris & pœnis istis ad cœlorum regna perueníetis.

Christianorum spes in ligno.

Vincula martyrum ornamēta apud deum.

Consolatio.

nictis. Non souetur in metallis lecto & culcitris corpus, sed refrigerio & solatio Christi souetur. Humi iacent fessa laboribus uiscera, sed pœna non est cum Christo iacere. Squalent sine balneis membra situ & sorde deformia, sed spiritaliter intus abluitur, quod foris carnaliter sordidatur. Panis illic exiguus: At non in pane solo uiuit homo, sed in sermone dei. Vestis algentibus deest: Sed qui Christum induit, & uestitus abundanter & cultus est. Semitonsi capitis capillus horrescit, sed cum sit caput uiri Christus, qualecunque caput illud deceat necesse est, quod ob domini nomen insigne est. Omnis ista deformitas detestabilis & *tetra gentilibus quali splendore pensabitur? Secularis hæc & breuis pœna, quàm clara & æterni honoris mercede mutabitur, cum secundum beati apostoli uocem transformauerit dominus corpus humilitatis nostræ conformatum corpori claritatis suæ? Sed nec in illo fratres dilectissimi aliqua potest aut religionis, aut fidei iactura sentiri, quòd illis nunc sacerdotibus dei facultas non datur offerendi & celebrandi sacrificia diuina. Celebratis modo atque offertis sacrificium deo & preciosum pariter & gloriosum, & plurimum uobis ad retributionem præmiorum cœlestium profuturum, cùm scriptura diuina loquatur & dicat: Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non despicit. Hoc uos sacrificium deo offertis, hoc sacrificium sine intermissione die ac nocte celebratis, hostiæ facti dei & uosmetipsos sanctas atque immaculatas uictimas exhibentes, sicut Apostolus adhortatur & dicit: Oro ergo uos fratres per misericordiam dei, ut constituatis corpora uestra hostiam uiuam, sanctam, deo placentem, nec configuremini seculo huic, sed transformemini in renouatione sensus, ad probandum quæ sit uoluntas dei bona & placens, & perfecta. Hoc est enim, quod præcipue deo placeat, hoc est, in quo maioribus meritis ad promerendam

Deut. 8.
Luc. 4.
* al's, fœda.
Pœna breuis, quā manet merces æterna.
Oblatio.
Psal. 50.

rendam dei uoluntatem opera nostra proueniant, hoc est quod solum domino de beneficijs eius grandibus & salutaribus fidei ac deuotionis nostræ obsequia retribuât, prædicante in psalmis & contestante spiritu sancto: Quid retribuam, Psal. 115. *inquit, domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. Preciosa in conspectu domini mors iustorû eius. Quis nô libenter & prompte calicem salutis accipiat? quis non appetat gaudebundus & lætus in quo aliquid & ipse domino suo retribuat? quis non preciosam in conspectu dei & fortiter & côstanter mortem excipiat, complaciturus eius oculis, qui nos in côgreßione nominis sui desuper spectans uolentes comprobat, adiuuat dimicantes, uincentes coronat, retributione pietatis paternæ remunerans in nobis quicquid ipse præstitit, & honorans quod ipse perfecit? Ipsius enim esse quod uincimus, & quod ad maximi certaminis palmam subacto aduersario peruenimus, declarat & docet dominus in euangelio suo, dicês: Cum* Marci. 13. *autem uos tradiderint, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Et iterum: Ponite in cordibus uestris* Luc. 21. *non præmeditari excusare.* ἀπολογεῖσθαι. *Ego enim dabo uobis & os & sapientiam, cui non poterunt resistere aduersarij uestri. In quo quidem & credentium magna fiducia est, & culpa grauißima perfidorum, nec credere ei qui se opem suam daturum confitentibus pollicetur, nec rursus eum timere qui æternam pœnam negantibus comminatur. Quæ uos tanta omnia fortißimi ac fidelißimi milites Christi insinuastis fratribus nostris, implentes factis quod uerbis antè docuistis, futuri maximi in regno cœlorum pollicente domino & dicente: Qui fecerit & sic docuerit, maximus uocabitur in regno cœlorum.* Matth. 5. *Denique exemplum uestrum secuta multiplex plebis portio*

Sua dona coronat in nobis.

confessa

confessa est uobiscum pariter, & pariter* coronata est, con= al. cõfortata.
nexa uobis uinculo fortißimæ charitatis, & à præpositis suis
nec carcere, nec metallis separata. Cuius numero nec uirgines
desunt, quibus ad sexagenarium fructus centenus accessit,
quasq; ad cœlestẽ coronã gloria geminata prouexit. In pue=
ris quoque uirtus maior ætate annos suos confeßionis laude
transcendit, ut martyrij uestri beatum gregem & sexus &
ætas omnis ornaret. Qui nunc uobis dilectißimi fratres con=
scientiæ uictricis uigor? quæ sublimitas animi? quæ in sensu
exultãtia? qui triumphus in pectore, unumquẽq; uestrum sta=
re ad promissum dei præmiũ, de iudicij die esse securũ? ambu=
lare in metallo, captiuo quidem corpore, sed corde regnante?
scire Christum secum esse præsentem, gaudentem tolerantia
seruorum suorum per uestigia & uias suas ad regna æterna
gradientium? Expectatis quotidie læti profectionis uestræ
salutarem diem, & iam, iamq; de seculo recessuri ad martyrũ
munera & domicilia diuina properatis, post has mundi te=
nebras uisuri candidißimam lucem, & accepturi maiorem
paßionibus omnibus & conflictationibus claritatem, Aposto
lo contestante & dicente: Non sunt condignæ paßiones hu= Rom. 8.
ius temporis ad superuenturam claritatem quæ reuelabitur
in nobis. Planè quia nunc uobis in precibus efficacior sermo
est, & ad impetrãdum quod impressuris petitur facilior ora=
tio est: petite impensius, & rogate ut confeßionem omnium
nostrum dignatio diuina consummet, ut de istis tenebris &
laqueis mundi nos quoque uobiscum integros & gloriosos
deus liberet, ut qui hic charitatis & pacis uinculo copulati,
contra hæreticorum iniurias & pressuras gentilium simul
stetimus, pariter in regnis cœlestibus gaudeamus. Opto uos
fratres charißimi ac dilectißimi in domino bene ualere, &
nostri semper & ubiq; meminisse.

Tertij libri epistolarum finis.

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS, EPISTOLARVM LIBER QVARTVS.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Epistola beati Cypriani ad Seagrium & Rogatianū in carcere constitutos consolatoria, ut charitatis futuræ gloriam cogitantes, pressuras omnes uiriliter calcent.

EPISTOLA I.

CYPRIANVS SEAGRIO ET ROgatiano iuniori, & cæteris confessoribus in domino perpetuam SALVTEM.

ALVTO uos fratres charissimi, optans ipse quoque conspectu uestro frui, si me ad uos peuenire loci cōditio permitteret. Quid enim mihi optatius & lætius posset accidere, quàm nūc uobis inhærere, ut cōplecteremini me manibus illis, quæ puræ et innocentes & dominicam fidem seruantes, sacrilega obsequia respuerunt? Quid iucundius et sublimius quàm osculari nunc ora uestra, quæ gloriosa uoce dominum confessa sunt, conspici etiam præsentē oculis uestris, qui despecto seculo, conspiciendo deo digni extiterunt? Sed quoniam huic lætitiæ interesse facultas non datur, has pro me ad aures & ad oculos uestros uicarias literas mitto, quibus gratulor & exhortor pariter, ut in cōfessione cœlestis gloriæ fortes & stabiles perseueretis, & ingressi uiam dominicæ dignationis ad accipiendam coronā spiritali uirtute pergatis, habētes dominū protectorem & ducē, qui dixit:

Matth. 28. *Et ecce ego uobiscum sum omnibus diebus, usq; ad cōsummationem*

tionem mundi. O beatum carcerem quem illustrauit uestra præsentia. O beatũ carcerem qui homines dei mittit ad cœlum. O tenebras lucidiores sole ipso, & luce hac mũdi clariores, ubi modò constituta sunt dei templa, & sanctificata diuinis cõfeßionibus membra uestra. Nec quicquam nunc uersatur in cordibus & mentibus uestris, nisi diuina præcepta & mandata cœlestia, quibus uos ad tolerantiam paßionis spiritus sanctus semper animauit. Nemo mortem cogitat, sed immortalitatem: nec temporariam pœnam, sed gloriam sempiternam, cum scriptum sit: Preciosa est in conspectu dei mors iustorum eius. Psal. 115. *Et iterum: Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non despicit. Et iterum ubi loquitur scriptura diuina de tormentis quæ martyres dei consecrant & in ipsa paßionis probatione sanctificant: & si coram hominibus tormẽta paßi sunt, spes illorum immortalitate plena est. Et in paucis uexati, in multis bene disponentur, quoniam deus tentauit illos, & inuenit illos dignos se. Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tẽpore erit respectus illorum.* Sap. 3. *Fulgebunt iusti, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent, iudicabunt nationes & dominabũtur populis, & regnabit dominus eorũ in perpetuum. Quãdo ergo iudicaturos uos et regnaturos cũ Christo domino cogitatis, exultetis necesse est, & futurorũ gaudio præsentia supplicia calcetis, scientes ab initio mundi sic institutũ, ut laboret istic in seculari conflictatione iusticia, quando in origine statim prima Abel iustus occiditur: & exinde iusti quiq; & prophetæ, &* Gen. 4. *apostoli mißi, quibus omnibus dominus quoq; in se ipso constituit exemplum, docens ad suum regnum non nisi eos qui se per suam uiam secuti sint, peruenire, dicens: Qui amat animam suam in hoc seculo, perdet illam. Et qui odit animã suã* Ioan. 12. *in isto seculo, in uitam æternam conseruabit illam. Iterum:*

 Nolite

Matth.10. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animā uero nō possunt occidere. Magis autē metuite eum qui potest & animā & corpus occidere in gehenna. Paulus etiā nos adhortatur, ut qui ad domini promissa uenire cupimus, imitari dominum Rom.8. in omnibus debeamus. Sumus, inquit, filij dei: si autē filij, & hæredes: hæredes quidē dei, cohæredes autē Christi, si quidē cōpatiamur, ut sic cōmagnificemur. Addit etiā comparationem præsentis tēporis, & futuræ claritatis, dicens: Non sunt condignæ paßiones huius tēporis ad superuenturā claritatē, quæ reuelabitur in nobis. Cuius claritatis gloriam cogitātes, pressuras omnes & persecutiones tolerare nos cōuenit, quia etsi sunt multæ pressuræ iustorum, ex omnibus tamē liberantur, qui in domino cōfidunt. Beatas autē fœminas saluto quæ uobiscum sunt in eadē confeßionis gloria cōstitutæ, quæ dominicam fidem tenētes, & sexu suo fortiores, nō solum ipsæ ad coronā proximæ sunt, sed & cæteris quoq; fœminis exēplum de sua cōstantia præbuerunt. Ac ne quid deesset ad gloriam numeri uestri, ut omnis uobiscum sexus & ætas esset in honore, pueros etiam uobis gloriosa confeßione sociauit dignatio diuina repræsentās nobis tale aliquid, quale Ananias, Azarias & Misahel illustres pueri aliquādo fecerūt, quibus inclusis in camino cesserunt ignes, & refrigerium flammæ dederunt, præsente cū illis domino, & probante quòd in confessores & martyres eius nihil posset gehennæ ardor operari, sed qui in deum crederent, incolumes semper in omnibus perseuerarent. Et ut consideretis diligentius peto pro uestra religione, quæ apud illos pueros fides fuerit, quæ promereri dominū plenius potuit. Ad omnia enim parati, sicut nos esse Dan.3. debemus, aiunt regi Nabuchodonosor: Rex nō opus est nobis de hoc uerbo respondere tibi. Est enim deus, cui nos seruimus, potens eripere nos de camino ignis ardētis, & de manibus tuis rex, liberabit nos (etsi nō notum sit tibi) quoniā dijs

Ananias. Azarias. Misahel.

dijs tuis non seruimus, & imaginem auream quam statuisti, non adoramus. Cum se & crederent, & pro fide sua scirent posse etiam de præsenti supplicio liberari, iactare hoc tamen & uindicare sibi noluerũt, docentes quòd nõ eis minor esset confeßionis uirtus sine testimonio paßionis, addiderũt posse omnia deum facere, se tamen non in hoc fidere, ut liberari in præsenti uellent, sed illã libertatis, & securitatis æternæ gloriam cogitarent. Quam fidẽ nos quoq; retinentes, & die ac nocte meditantes toto corde ad deũ prompti cõtemptu præsentium futura tantummodo cogitemus, fructũ regni æterni, cõplexum & osculum & cõspectum dei, ut sequamini in omnibus Rogatianũ presbyterum gloriosum senem, uiã nobis ad gloriã tẽporis nostri gloriosa uirtute & diuina dignatione facientem, qui cum Felicißimo fratre nostro quieto corde semper & sobrio excipiẽs furentis populi impetũ, primũ hospitium uobis in carcere præparauit, & metator quodãmodo uester, nũc quoq; uos antecedit. Quod ut cõsummetur in uobis aßiduis orationibus dominũ deprecamur: ut initijs ad summa pergentibus quos confiteri fecit, faciat & coronari. Opto uos fratres charißimi ac beatißimi in domino semper bene ualere & ad coronam cœlestis gloriæ peruenire.

ARGVM. EPISTOLAE SEQ.

Ad Antonianũ de Nouatiano schismatico epistola, in qua declarat quid erga lapsos egerit, ac docet neminem à pœnitentia agenda debere prohiberi.

EPISTOLA II.

CYPR. ANTONIANO FRATRI SAL.

Ccepimus primas literas tuas frater charißime, cõcordiam collegij sacerdotalis firmiter obstringentes, & catholicæ ecclesiæ cohærentes, quibus significasti cum Nouatiano te nõ cõmunicare, sed sequi cõsilium nostrum, & cum Cornelio coëpisco-

po nostro unum tenere consensum. Scripsisti etiam, ut exemplum earundem literarum ad Cornelium collegam nostrum transmitterem, ut deposita omni solicitudine iam sciret te secum, hoc est, cum catholica ecclesia communicare. Sed enim superuenerunt postmodum aliæ literæ tuæ per Quintum compresbyterum missæ, in quibus animaduerti animũ tuum Nouatiani literis motum nutare cœpisse. Nam cum & consilium & consensum firmiter tuum antè fixisses, desiderasti in his literis, ut rescriberem tibi quam hæresim Nouatianus introduxisset, uel Cornelius qua ratione Trophimo & thurificatis communicet. Quòd quidem si pro solicitudine fidei anxie curas, & rei dubiæ ueritatem solicitus exploras, reprehendenda non est in timore diuino æstuantis animi solicitudo suspensa. Quoniam tamen uideo post primam sententiam epistolæ tuæ Nouatiani literis postmodum te esse commotum: illud frater charissime primo in loco pono, graues uiros, & semel super petram robustam solida stabilitate fundatos, non dico aura leui, sed nec uento aut turbine cõmoueri, ne animus dubius & incertus uarijs opinionibus, uelut quibusdam uentorum incursantium flatibus, frequenter agitetur, & à proposito quoq; suo quadam leuitatis reprehensione mutetur. Quod ne apud te uel apud quenquam Nouatiani literæ faciãt, ut desiderasti frater, rationem rei tibi breuiter exponam, & quidem primum (quoniam de meo quoque actu motus uideris) mea apud te & persona, & causa purganda est, ne me aliquis existimet à proposito meo leuiter recessisse. Et cum euangelij primo uigorem & inter initia defenderim, postmodum uidear animum meum à disciplina & censura priore flexisse, ut his, qui libellis conscientiam suam maculauerint, uel nefanda sacrificia commiserint, laxandam pacem putauerim. Quod utrunque non sine librata diu & ponderata ratione à me factum est. Nam cum acies adhuc

Cyprianus se purgat.

Mutati consilij ratio.

inter manus esset, & prælium gloriosi certaminis in persecutione ferueret, toto hortatu, & pleno impetu militum uires fuerunt excitandæ, & maximè lapsorum mentes classico quodam nostræ uocis animandæ, ut pœnitentiæ uiam non solum precibus, sed & lamentationibus sequerentur, sed (quoniam repetendi certaminis & reparandæ salutis datur occasio) ad confeßionis potius ardorem, & martyrij gloriam nostris increpiti uocibus prouocarentur. Denique cum *de quibusdam ad me presbyteri & diaconi scripsissent, eos immoderatos esse, & ad communicationem accipiendam festinanter urgere, rescribens eis in epistola mea quæ hinc extat, & hoc addidi: Qui si nimium properant, habent in sua potestate quod postulant* tẽpore ipso sibi plus, quàm postulant largiente.* Acies adhuc geritur, & agon quotidie *celebratur. Si commißi uere & firmiter pœnitet, & fidei calor præualet, qui differri non potest, potest coronari:* de eo tamen *quod statuendum esset circa causam lapsorum distuli, ut cum quies & tranquillitas data esset, & episcopis in unum conuenire indulgentia diuina permitteret, tunc communicato & librato de omnium collatione cõsilio, statueremus quid fieri oporteret. Si quis uero ante consilium nostrum, & ante sententiam de omnium consilio statutam lapsis temere communicare uoluisset, ipse à communicatione abstineretur.* Quòd etiam ad Romanum clerum tunc adhuc sine episcopo *agentem, & ad confessores* Maximum *presbyterum, & cæteros in custodia constitutos, nunc in ecclesia cum Cornelio iunctos, plenißimè scripsi. Quòd me scripsisse de eorum rescriptis poteris noscere.* Nam *in epistola sua ita posuerunt. Quanquàm nobis in tam ingenti negocio placeat, quod tu ipse tractasti prius sanctæ ecclesiæ pacem sustinendam, deinde sic collatione consiliorum cum episcopis, presbyteris, diaconis, confessoribus pariter ac stantibus laicis facta,*

* Hæc uerba, tẽpore ipso sibi plus, quàm postulant largiente, non habentur in epistola unde citantur. Ea est libro 3. epist. 18.

lapsorum tractare rationem. Additum est etiam Nouatiano *tunc scribente,& quod scripserat sua uoce recitante,& presbytero* Moyse,*tunc adhuc cōfessore,nunc iam martyre subscribente,ut lapsis,infirmis, & in exitu constitutis pax daretur.* Q*uæ literæ per totum mundum missæ,& in notitiam ecclesijs omnibus et uniuersis fratribus perlatæ sunt. Secundum quod tamen antè fuerat destinatum persecutione sopita, cum data esset facultas in unum conueniendi,copiosus episcoporum numerus,quos integros & incolumes fides sua et domini tutela protexit,in unum cōuenimus, & scripturis diu ex utraque parte prolatis, temperamentum salubri moderatione librauimus,ut nec in totum spes communicationis & pacis lapsis negaretur, ne plus desperatione deficerent, & eò quòd sibi ecclesia abdicaretur, secuti seculum gentiliter uiuerent: nec tamen rursum censura euangelica solueretur, ut ad communicationem temere prosilirent, sed traheretur diu pœnitētia,& rogaretur dolenter paterna clementia,examinarentur causæ & uoluntates,& necessitates singulorū, secundū quod libello continetur,quem ad te uenisse confido, ubi singula placitorum capita conscripta sunt.* A*c si minus sufficiens episcoporum in* A*frica numerus uidebitur, etiam* Romæ *super hac re scripsimus ad* Cornelium *collegam nostrum, qui & ipse cum plurimis coëpiscopis habito consilio, in eandem nobiscū sententiam pari grauitate & salubri moderatione consensit, de quo tibi necesse fuit tunc scribere, ut scias me nihil leuiter egisse, sed secundum quod literis meis fueram antè complexus, omnia ad commune cōcilij nostri consilium distulisse,& nemini quidem prius me de lapsis communicasse,quando adhuc erat:unde non tantum indulgentiam,sed & coronam lapsis acciperet,postea tamen sicut collegij concordia,& colligendæ fraternitatis,ac medendi uulneris utilitas exigebat,necessitati temporū succubuisse,& saluti multorū prouidendum putasse,*

Lapsis communicanda pax.

putasse,& nunc ab his non recedere,quæ semel in consilio nostro de communi collatione placuerũt,quamuis multa multorum uocibus uentilentur, & mendacia aduersus sacerdotes dei,diaboli ore prolata,ad rumpendæ catholicæ unitatis concordiam ubique iactentur. Sed te oportet ut bonum fratrem atq; unanimẽ sacerdotem, non quid maligni atq; apostatæ dicant facilè suscipere, sed quid collegæ nostri modesti & graues uiri faciant,de uitæ & disciplinæ nostræ exemplo perpendere. Venio iamiam nunc frater charißime & ad personam Cornelij collegæ nostri,ut Cornelium nobiscum uerius noueris,non de malignorum & detrahentium mẽdacio, sed de dei iudicio,qui eum episcopum fecit, & coëpiscoporum testimonio,quorum numerus uniuersus per totum mundum concordi unanimitate consensit. Nam quòd Cornelium charißimum nostrũ deo,& Christo & ecclesiæ eius, item consacerdotibus cunctis laudabili prædicatione cõmendat, nõ iste ad episcopatũ subitò peruenit, sed per oĩa ecclesiastica officia promotus, & in diuinis administrationibus dominum sæpe promeritus, ad sacerdotij sublime fastigiũ cunctis religionis gradibus ascẽdit. Tum deinde episcopatum ipsum nec postulauit, nec uoluit,nec ui,ut cæteri quos arrogãtiæ & superbiæ suæ tumor inflat,inuasit, sed quietus & modestus, & quales esse consueuerunt,qui ad hunc locũ diuinitus eliguntur, pro pudore uirginalis*conscientiæ suæ, & pro humilitate ingenitæ sibi & custoditæ uerecundiæ,nõ ut quidam uim fecit ut episcopus fieret,sed ipse uim passus est ut episcopatum coactus exciperet. Et factus est episcopus à plurimis collegis nostris,qui tunc in urbe Roma aderant,qui ad nos literas honorificas,& laudabiles,& testimonio suæ prædicationis illustres de eius ordinatione miserunt. Factus est autem Cornelius episcopus de dei & Christi eius iudicio, de clericorum penè omnium testimonio,de plebis,quæ tunc affuit, suffragio, & de sacerdotũ antiquorum

Cornelius gradatim ad episcopatum euectus.

al. continentiæ.

tiquorum & bonorum uirorum collegio, cum nemo ante se factus esset, cum Fabiani locus, id est, cum locus Petri & gradus cathedræ sacerdotalis uacaret, quo occupato de dei uoluntate atq; omnium nostrum consensione firmato, quisquis iam episcopus fieri uoluerit, foris fiat necesse est, nec habeat ecclesiæ ordinationem, quia ecclesiæ non tenet unitatem, quisquis ille fuerit, multum licet de se iactans, & sibi plurimum uendicans, profanus est, alienus est, foris est. Et cum post primũ secundus esse non posit, quisquis post unum, qui solus esse debeat, factus est, non iam secundus ille, sed nullus est. Tum deinde post episcopatum non exambitum nec extortum, sed de dei qui sacerdotes facit uoluntate susceptum, quanta in ipso suscepto episcopatu suo uirtus? quantum robur animi? qualis firmitas fidei? quod nos simplici corde & perspicere penitus, & laudare debemus: sedisse intrepidum Romæ in sacerdotali cathedra eo tempore, quo tyrannus infestus sacerdotibus dei fanda atq; infanda comminaretur, cum multo patientius & tolerabilius audiret leuari aduersus se æmulũ principẽ, quàm constitui Romæ dei sacerdotem. Non'ne hic frater summo uirtutis & fidei testimonio prædicandus est? Nõ'ne inter gloriosos confessores & martyres deputandus, qui tantis temporibus sedit expectans corporis sui carnifices, & tyranni ferocientis ultores? qui Cornelium aduersus edicta feralia resistentem, & minas, & cruciatus, & tormenta fidei uigore calcantem, uel gladio inuaderent, uel crucifigerent, uel igne torrerent, uel quolibet inaudito genere pœnarũ uiscera eius & mẽbra laniarent? Etiam si maiestas domini protegentis & bonitas sacerdotem quem fieri uoluit, factum quoque protexit, tamen Cornelius quantum ad eius deuotionem pertinet & timorem passus est quicquid pati potuit, & tyrannum armis, & bello postmodum uictum prior sacerdotio suo uicit.

Quòd autem quædã de illo inhonesta & maligna iactantur,

Profanus est, q ecclesiæ unitati derogat.

Confirmatio episcopi.

nolo mireris, cum scias hoc esse opus semper diaboli, ut seruos dei mēdacio laceret, et opinionibus falsis gloriosum nomē infamet, ut qui cōscientiæ suæ luce clarescunt, alienis rumoribus sordidentur. Explorasse autem collegas nostros scias, & uerissime comperisse nulla illum libelli, ut quidam iactitant, labe maculatum esse, sed neque cum episcopis qui sacrificauerunt, communionem sacrilegam miscuisse, sed eos demum quorum causa audita et innocentia probata sit, coniunxisse nobiscum. Nam & de Trophimo, & de quo tibi scribi desiderasti, non ita res est, ut ad te pertulit rumor et mendacium malignorū. Nam sicut & antecessores nostri sæpe fecerunt, colligendis fratribus nostris charissimus frater noster Cornelius necessitate succubuit, & quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abscesserat, redeunte, & nunc ad ecclesiam Trophimo et satisfaciente, & pœnitentia deprecationis errorem pristinū confitente, & fraternitatem quam nuper abstraxerat cū plena humilitate & satisfactione reuocante, auditæ sunt eius preces, & in ecclesiam domini non tam Trophimus, quàm maximus fratrum numerus qui cū Trophimo fuerat, admissus est. Qui omnes regressuri ad ecclesiam non essent, nisi cum Trophimo comitante uenissent. Tractatu ergo illo cum collegis plurimis habito susceptus est Trophimus, pro quo satisfaciebat fratrum reditus, & restituta multorū salus, sic tamen admissus est Trophimus, ut laicus communicet, non secundum quod ad te malignorum literæ pertulerūt, quasi locum & sacerdotis usurpet: sed & quòd paßim communicare sacrificatis Cornelius tibi nunciatus est, hoc etiam de apostatarum fictis rumoribus nascitur. Neq; enim poßunt laudare nos, qui recedunt à nobis: aut expectare debemus ut placeamus illis, qui nobis displicentes contra ecclesiam rebelles solicitandis de ecclesia fratribus uiolenter insistunt. Quare & de Cornelio, & de nobis quæcunque iactantur nec audies facile, nec credes

Mendacii bonis insidiator.

Trophimus ecclesiæ restitutus.

Ex sacerdote laicus.

Non cuiq; spiritui credendū.

credes frater. Si qui enim infirmitatibus occupantur, illis, sicut placuit, in periculo subuenitur, posteà tamen quàm subuētum est, & periclitantibus pax data est, suffocari à nobis non possunt, aut opprimi, aut ui de manu nostra in exitū mortis urgeri, ut quoniam morientibus pax datur, necesse sit mori eos qui acceperint pacem. Cum magis in hoc iudicium diuinæ pietatis, & paternæ lenitatis appareat, quòd qui pignus uitæ in data pace percipiunt, hoc quoque ad uitam percepta pace teneantur. Et idcirco si accepta pace commeatus à deo datur, nemo debet hoc in sacerdotibus criminari, cum semel placuerit fratribus in periculo subuenire. Nec tu existimes frater charißime, sicut quibusdam uidetur, libellaticos cū sacrificatis æquari oportere, quando inter ipsos etiam qui sacrificauerint, & conditio frequenter & causa diuersa sit. Neque enim æquandi sunt, ille qui ad sacrificium nefandum statim uoluntate prosiluit, & qui luctatus & congressus diu ad hoc funestum opus neceßitate peruenit: Ille qui & se & omnes suos prodidit, & qui ipse pro cunctis ad discrimen accedēs, uxorem, & liberos, & domū totam periculi sui perfunctione protexit: Ille qui inquilinos uel amicos suos ad facinus cōpulit, & qui inquilinis & colonis pepercit: fratres etiam plurimos qui extorres & profugi recedebant, in sua tecta & hospitia recepit, ostendens & offerens deo multas saluatas & incolumes animas, quæ pro una saucia deprecentur. Cum ergo inter ipsos qui sacrificauerūt, multa sit diuersitas, quæ inclementia esset, & quæ acerba duritia libellaticos cum ijs qui sacrificauerint iungere? quando is cui libellus acceptus est, dicat: Ego prius legeram, & episcopo tractante cognoueram non sacrificādum idolis, nec simulachra seruum dei adorare debere, & idcirco ne hoc facerem quod non licebat, cum occasio libelli fuisset oblata, quē nec ipsum acciperem, nisi ostensa fuisset occasio, ad magistratum ueni uel alio eunte mandaui

Libellaticus.

ui Christianũ me esse, sacrificare mihi non licere, ad aras diaboli me uenire non posse, dare me ob hoc præmium, ne quod non licet faciam. Nunc tamen etiam iste qui libello maculatus est, postquàm nobis admonentibus didicit nec hoc facere debuisse, etsi manus pura sit, & os eius feralis cibi cõtagia nulla pollucrint, conscientiam tamen eius esse pollutam, flet auditis nobis & lamentatur, et quod deliquerit nunc admonetur, & non tam crimine quàm errore deceptus, quòd iam de cætero instructus & paratus sit contestatur. Quorũ si pœnitentiã respuamus habentium aliquam fiduciam tolerabilis conscientiæ, statim cum uxoribus, cum liberis quos incolumes reseruauerant, in hæresim uel schisma diabolo inuitante rapiantur. Et adscribetur nobis in die iudicij, nec ouem sauciam curasse, & propter unam sauciam multas integras perdidisse. Et cũ dominus relictis sanis unam errantem & lapsam quæsierit, & inuentam in humeris suis ipse portauerit, nos intantum non quærimus lapsos, sed & uenientes arcemus, et cum pseudoprophetæ gregem Christi nunc uastare & lacerare nõ desinant, occasionem canibus & lupis damus, & quos persecutio infesta non perdidit, eos nos duritia nostra & inhumanitate perdimus. Et ubi erit frater charißime quod Apostolus dicit? Omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut saluẽtur. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Et iterum: Factus sum infirmus, ut infirmos lucrarer. Et iterum: Si patitur unum membrum, compatiuntur & cætera membra, & si lætatur unum membrum, collætantur & cætera membra. Alia est philosophorũ & Stoicorum ratio frater charißime, qui dicunt omnia peccata paria esse, & uirũ grauem non facile flecti oportere. Inter Christianos autem & philosophos plurimum distat. Et cum Apostolus dicat: Videte ne quis uos deprædetur per philosophiam et inanem fallaciã, uitanda sunt quæ non de dei clementia ueniunt,

[Margin: Tẽperãda seueritas ne ueniatur ad deteriora. — Luc. 15. — Matth. 18. — 1. Corint. 9. — 1. Cor. 4. — 1. Cor. 9. — Philosophorũ rationes Christianorũ rationibus dissimiles.]

niunt, sed de philosophiæ duriori præsumptione descendunt.
Numer. 12. De Moyse autem legis in scripturis dictum: Et fuit Moyses
homo lenis nimis. Et dominus in euangelio suo dicit: Estote
Luc. 8. misericordes, quomodo et pater uester misertus est uestri. Et
Matth. 9. iterum: Non est opus sanis medicus, sed male habẽtibus. Quã
potest exercere medicinam, qui dicit: eos solos curo, quibus
medicus necessarius nõ est? Opẽ nostrã, medelã nostrã uulneratis exhibere debemus. Nec putemus mortuos esse: sed magis semianimes iacere, quos persecutione funesta sauciatos uidemus, qui si in totum mortui essent, nunq̃ de eisdem postmodũ confessores et martyres fierent. Sed quoniam est in illis quod pœnitentia sequente reualescat ad fidem, ad uirtutem pœnitentiæ robur armetur, quod armari non poterit, si quis desperatione deficiat, si ab ecclesia durè & crudeliter segregatus ad gentiles se uias & secularia desideria conuertat, uel ad hæreticos & schismaticos reiectus ab ecclesia transeat. Vbi & si occisus propter nomen Christi postmodum fuerit extra ecclesiam cõstitutus, & ab unitate atq; à charitate diuisus, coronari in morte non poterit. Et ideo placuit frater charißime examinatis causis singulorum libellaticos interim admitti, sacrificatis in exitu subuenire, quoniam exomologesis apud inferos non est, nec ad pœnitentiam quis à nobis compelli potest, si fructus pœnitentiæ subtrahatur. Si prælium prius uenerit, corroboratus à nobis inuenietur ad prælium. Si uerò ante prælium infirmitas urserit, consolatio pacis & communicationis abscedit. Neque enim præiudicamus domino iudicaturo, quo minus si pœnitentiam plenam & iustam peccatoris inuenerit, tunc ratum faciat quod à nobis fuerat hic statutum. Si uero nos aliquis pœnitentiæ simulatione deluserit, deus qui non deridetur, & qui cor hominis intuetur, de his quæ nos minus perspeximus, iudicet, & seruorum sententiam dominus emendet, dum tamen nos meminisse frater

debeamus

debeamus scriptum esse: Frater fratrem adiuuans exaltabitur. Prouerb. 18.
Et Apostolum quoque dixisse: In contemplatione habete unusquisque, ne & uos tentemini, alterutrorum onera sustinete, & sic adimplebitis legem Christi. Galat. 6. Item quod superbos redarguens & arrogantiam frangens in epistola sua ponat: Et qui se putat stare, uideat ne cadat. 1. Cor. 10. Et alio in loco dicat: Tu qui es qui iudicas alienum seruum? domino suo stat aut cadit, stabit autem, potens est enim deus stabilire illum. Rom. 14. Ioannes quoque Iesum Christum dominum aduocatum & deprecatorem pro peccatis nostris probat, dicens: Filioli mei ista scribo uobis ne delinquatis, & si quis deliquerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum, et ipse est deprecatio pro delictis nostris. 1. Ioan. 2. Et Paulus quoque apostolus in epistola sua posuit: Si cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est, multo magis nunc iustificati in sanguine illius deliberabimur per illum ab ira: Rom. 5. Nota. cuius pietatem & clementiam cogitantes, non acerbi adeo, nec duri, nec in fouendis fratribus inhumani esse debemus, sed dolere cum dolentibus, & cum flentibus flere, & eos quantum possumus auxilio & solatio nostræ dilectionis erigere, nec adeo immites & pertinaces ad eorum pœnitentiam retundendam, nec iterum soluti & faciles ad communicationem temere laxandam. Iacet enim saucius frater ab aduersario in acie uulneratus. Inde diabolus conatur occidere quē uulnerauit, hinc Christus hortatur ne in totum pereat, quem redemit. Cui de duobus aßistimus, in cuius parte stamus? utrum'ne diabolo fauemus ut perimat, & semianimen fratrem iacentem, sicut in euangelio sacerdos & leuites præterimus? an uerò ut sacerdotes dei & Christi, quod & Christus docuit et fecit imitantes, uulneratū de aduersarij faucibus rapimus, ut curatū deo iudici reseruemus? Nec putes frater charißime hinc aut uirtutem fratrū minui, aut martyria deficere, quòd lapsis laxata sit pœnitentia

tentia, & quod pœnitentibus spes pacis oblata. Manet uerò fidentiũ robur immobile, & apud timentes ac diligentes corde toto deum stabilis & fortis perseuerat integritas. Nam & mœchis à nobis pœnitẽtiæ tempus conceditur, & pax datur, non tamen idcirco uirginitas in ecclesia deficit, aut continentiæ propositum gloriosum per aliena peccata languescit. Floret ecclesia tot uirginibus coronata, & castitas ac pudicitia tenorem gloriæ suæ seruat, nec quia adultero pœnitentia ac uenia laxatur, continentiæ uigor frangitur. Aliud est, ad ueniam stare, aliud ad gloriã peruenire, aliud missum in carcere non exire inde, donec soluat nouissimum quadrantẽ, aliud statim fidei & uirtutis accipere mercedem, aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emendari & purgari diu igne, aliud peccata omnia passione purgasse: aliud deniq; pendere in die iudicij ad sententiã domini, aliud statim à domino coronari. Et quidem apud antecessores nostros, quidam de episcopis istinc in prouincia nostra dandam pacem mœchis non putauerunt, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clauserunt, non tamen à coëpiscoporum suorum collegio recesserunt, aut catholicæ ecclesiæ unitatem uel duritiæ, uel censuræ suæ obstinatione ruperunt, ut quia apud alios adulteris pax dabatur, qui nõ dabat, de ecclesia separaretur, manente concordiæ uinculo, & perseuerãte catholicæ ecclesiæ indiuiduo sacramento, actum suum* disponit & dirigit unusquisq; episcopus, rationem propositi sui domino redditurus. Miror autem quosdã sic obstinatos esse, ut dandam lapsis nõ putent pœnitentiã, aut pœnitentibus existimẽt ueniam denegandã, cum scriptum sit: Memento unde cecideris, & age pœnitentiam, & fac priora opera. Quod utiq; ei dicitur, quem constat cecidisse, & quem dominus hortatur per opera rursus exurgere, quia scriptum est: Eleemosyna à morte liberat, & nõ utiq; ab illa morte, quã semel Christi sanguis extinxit, & à qua

Virginitas flos ecclesiæ.

*al. deponit.

Apocal. 2.

Tob. 4.

à qua nos salutaris baptismi & redemptoris nostri gratia liberauit, sed ab ea, quæ per delicta postmodum serpit. Alio item loco pœnitentiæ tẽpus datur, & pœnitentiam nõ agenti dominus cõminatur: Habeo, inquit, aduersus te multa, quòd uxorem Iesabel, quæ se dicit propheten, sinis docere & seducere seruos meos, fornicari & mãducare de sacrificio, & dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret, & pœnitere noluit à fornicatione. Ecce mitto eam in lectum, & qui cũ ea fornicati sunt, in maximam tribulationem, nisi pœnitentiam egerit ab operibus suis. Quos utiq; ad pœnitentiam dominus non hortaretur, nisi quia pœnitentibus indulgentiam pollicetur. Et in euangelio: Dico, inquit, uobis, sic erit gaudiũ in cœlo super unum peccatorem pœnitentiam agentem, quàm super nonaginta nouẽ iustos, quibus non est opus pœnitẽtia. Nam cum scriptum sit: Deus non fecit mortem, nec delectatur in perditione uiuorum, utiq; qui neminem uult perire, cupit peccatores pœnitentiam agere, & per pœnitentiã denuo ad uitam redire. Ideo & per Iohel prophetam clamat & dicit: Et nunc hæc dicit dominus deus * noster: Reuertimini ad me ex toto corde uestro, simulq; & ieiunio, & fletu, & plãctu, & discindite corda uestra, & non uestimenta uestra, & reuertimini ad dominum deum uestrum, quia misericors & pius est, & patiens, & multæ miserationis, & qui sententiam flectat aduersus maliciam irrogatam. In psalmis etiam legimus censuram pariter & clementiam dei comminantis simul ac parcentis, punientis ut corrigat, & cum correxerit reseruantis: Visitabo, inquit, in uirga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eis. Dominus quoque in euangelio pietatem dei patris ostendens ait: Quis est ex uobis homo, quem si petierit filius eius panem, lapidem porrigat illi? aut si piscem postulauerit, serpentem illi porrigat? Si ergo uos, cum sitis nequam, scitis bona

Apoc. 2. Luc. 15. Sap. 1. Iohel 2. *al's, uester. Psal. 88. Matth. 7.

na data dare filijs uestris, quanto magis pater uester cœlestis dabit bona poscentibus se? Comparat hoc dominus carnalem patrem & dei patris æternam largamq; pietatē, quod si iste in terris nequam pater offensus grauiter à filio peccatore & malo, si tamen eundem postmodum uiderit reformatum, & depositis prioris uitæ delictis ad sobrios & bonos mores & ad innocentiæ disciplinam pœnitētiæ dolore correctum, gaudet & gratulatur, & susceptum quē antè proiecerat cum uoto paternæ exultationis cōplectitur, quanto magis unus ille uerus pater bonus, misericors & pius, imò ipsa bonitas & misericordia, & pietas lætatur in pœnitentia filiorū suorum, nec iram pœnitentibus, aut plangentibus & lamentantibus pœnam cōminatur, sed ueniam magis & indulgētiam pollicetur? Vnde dominus in euangelio beatos dicit plangentes,
Matth.5. *quia qui plangit, misericordiam prouocat: qui peruicax est & superbus, iram sibi & pœnam iudicij uenientis exaggerat. Et idcirco frater charißime pœnitētiam non agentes, nec dolorem delictorum suorum toto corde & manifesta lamentationis suæ profeßione testantes, prohibendos omnino censuimus ab spe cōmunicationis & pacis, si in infirmitate atq; in periculo cœperint deprecari, quia rogare illos non delicti*
Pax negatur morienti. *pœnitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit, nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitauit esse moriturum. Quod uero ad Nouatiani personā pertinet frater charißime, de quo desiderasti tibi scribi quam hæresim introduxisset, scias nos primo in loco nec curiosos esse debe-*
Christianus nō est qui in Christi ecclesia non est. *re quid ille doceat, cū foris doceat. Quisquis ille est, & qualiscunq; est, Christianus nō est, qui in Christi ecclesia non est. Iactet se & philosophiam uel eloquētiam suam superbis uo-*
Nouatiano insultat Cyprianus. *cibus prædicet, qui nec fraternam charitatem, nec ecclesiasticam unitatem tenuit, etiam quod prius fuerat amisit: nisi episcopus tibi uidetur, qui episcopo in ecclesia à sedecim coëpiscopis*

scopis

scopis facto, adulter atq; extraneus episcopus fieri à deserto-ribus per ambitum nititur, & cum sit à Christo una ecclesia per totum mundum in multa membra diuisa: item episcopa-tus unus episcoporum multorum concordi numerositate dif-fusus, ille post dei traditionem, post connexam & ubicunq; coniunctam catholicæ ecclesiæ unitatem, humanam conetur ecclesiam facere, & per plurimas ciuitates nouos apostolos suos mittat, ut quædam recentia institutionis suæ fundamen-ta constituat, cumq́; iam pridem per omnes prouincias & per urbes singulas ordinati sint episcopi in ætate antiqui, in fide integri, in pressura probati, in persecutione proscripti, ille super eos creare alios pseudepiscopos audeat, quasi pos-sit aut totum orbem noui conatus obstinatione peragrare, aut ecclesiastici corporis compaginem discordiæ suæ semi-natione rescindere: nesciens schismaticos semper inter initia sua feruere, incrementa uerò habere non posse, nec augere quod illicitè cœperint, sed statim cum praua sua æmulatio-ne deficere. Episcopatum autem tenere non posset, etiam si episcopus prius factus à coëpiscoporum suorum corpore & ab ecclesiæ unitate descisceret, cum Apostolus admoneat, ut inuicem nosmetipsos sustineamus, nec ab unitate quam deus constituit, recedamus, & dicat: Sustinentes inuicem in dile-ctione, satis agentes seruare unitatem spiritus in coniunctio-ne pacis. Qui ergo nec unitatem spiritus, nec coniunctionem pacis obseruat, & se ab ecclesiæ uinculo atq; à sacerdotum collegio separat, episcopi nec potestatem potest habere, nec honorem, qui episcopatus nec unitatem uoluit tenere, nec pacem. Tum deinde quantus arrogantiæ tumor est, quanta humilitatis & lenitatis obliuio, arrogantiæ suæ quanta iacta-tio, ut quis aut audeat, aut facere posse se credat, quod nec apostolis concessit dominus, ut zizania à frumento putet se posse discernere, aut quasi ipsi paleam ferre & aream pur-

Ecclesia una. Episcopatus unus.

Non durant schismatica molimina.

Ephes. 4.

Matth. 13.

gare concessum sit, paleas à tritico conetur separare, cumq;
2.Tim.2. *Apostolus dicat: In domo autem magna non solũ uasa aurea sunt & argentea, sed & lignea & fictilia, aurea & argentea uasa uideatur eligere, lignea uero & fictilia contemnere, abijcere, cum non nisi die domini uasa lignea diuini ardoris incẽdio cõcrementur, & fictilia ab eo, cui data est ferrea uirga, frangantur. Aut si se renis & cordis scrutatorẽ constituit & iudicem, per omnia aequaliter iudicet, & cũ sciat scriptum*
Ioan.3. *esse: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat, fraudatores & moechos à latere atq; à comitatu suo*
Adulter peior libellatico. *separet, cũ multo & grauior, & peior sit moechi quàm libellatici causa, cùm hic necessitate, ille uoluntate peccauerit: hic existimans sibi satis esse quòd nõ sacrificauerit, errore deceptus sit, ille matrimonij expugnator alieni, uel lupanar ingressus ad cloacam & coenosam uoraginem uulgi, sanctificatum corpus & dei templũ detestabili colluuione uiolauerit,*
2.Corin.6. *sicut Apostolus dicit: Omne peccatum quodcunq; fecerit homo, extra corpus est, qui autem moechatur, in corpus suũ peccat. Quibus tamẽ & ipsis poenitentia cõceditur, & lamẽtandi ac satisfaciendi spes relinquitur, secundum ipsum Apostolum*
4.Corin.12. *lum dicentem: Timeo ne fortè ueniẽs ad uos lugeam multos ex ijs qui antè peccauerunt, & nõ egerunt poenitentiam de immundicijs quas fecerũt, & fornicationibus & libidinibus. Nec sibi in hoc noui haeretici blandiantur, quòd se dicãt idololatris nõ communicare, cum sint apud illos & adulteri & fraudatores, qui teneãtur idololatriae crimine, secundũ Apo-*
Ephes.5. *stolũ dicentem: Hoc enim scitote intelligẽtes quia omnis fornicator, aut immundus, aut fraudator, quod est idololatria,*
Coloss.3. *nõ habet haereditatẽ in regno Christi & Dei. Et iterũ: Mortificate itaq; membra uestra quae in terra sunt, exponẽtes fornicationẽ, immunditiam, & concupiscentiã malam, & cupiditatem, quae sunt idolorum seruitus, propter quae uenit ira dei.*

dei. Nam cum corpora nostra membra sint Christi, & singuli simus templum dei, quisquis adulterio templum dei uiolat, deum uiolat, & qui in peccatis cõmittendis uoluntatẽ diaboli facit, dæmonijs & idolis seruit. Neque enim mala facta de sancto spiritu ueniunt, sed de aduersarij instinctu, & de immundo spiritu natæ cõcupiscentiæ cõtra deum facere, & diabolo seruire cõpellunt. Ita fit ut si peccato alterius inquinari alterũ dicunt, & idololatriam delinquentis ad nõ delinquentem transire sua asseueratione cõtendunt, excusari secundum suam uocem nõ poßint ab idololatriæ crimine, cum cõstet de apostolica probatione mœchos & fraudatores, quibus illi cõmunicant idololatras esse. Nobis autem secundũ fidem nostram, & diuinæ prædicationis datam formam competit ratio ueritatis, unumquenque in peccato suo reum teneri, nec posse alterũ pro altero reum fieri, cum deus præmoneat & dicat: Iustitia iusti super eum erit, & scelus scelerati super eũ erit. Et iterum: Non morientur patres pro filijs, & filij non morientur pro patribus. Vnusquisque in peccato suo morietur. Quod legentes scilicet & tenentes neminẽ putamus à fructu satisfactionis & spe pacis arcendũ, cum sciamus iuxta scripturarũ fidem, autore & hortatore ipso deo, & ad agendã pœnitẽtiam peccatores redigi, & ueniã atq; indulgentiã pœnitentibus nõ denegari. Atq; ô frustrandæ fraternitatis irrisio, ô miserorum lamentantium caduca deceptio, ô hæreticæ institutionis inefficax & uana traditio, hortari ad satisfactionis pœnitentiã, & subtrahere de satisfactione medicinam, dicere fratribus nostris, plange & lachrymas funde, & diebus ac noctibus ingemisce, & pro abluendo & purgãdo delicto tuo largiter & frequẽter operare, sed extra ecclesiam post omnia ista morieris. Quæcũq; ad pacem pertinent, facies, sed nullam pacem quam quæris, accipies. Quis nõ statim pereat? quis nõ ipsa desperatione deficiat? Quis non animum suum à propo-

Mala à diabolo.

1. Cor. 10.

Ezech. 18.

4. Reg. 14.

Pœnitentiã agenda.

Similitudinibus ostendit ueniam pœnitentibus nõ denegandam.

*sito lamentationis auertat? Operari tu putas rusticum posse, si dixeris, agrum peritia omni rusticitatis exerce, culturis diligenter insiste, sed nullam messem metes, nullam uindemiam premes, nullos olivueti tui fructus capies, nulla de arboribus poma decerpes? Vel si cui * demum usum nauium suadēs dicas: Materiam de excellētibus syluis mercare frater: carinam praeualidis & electis roboribus intexe clauo, funibus, uelis, ut fabricetur atq; armetur nauis, operare: sed cū hoc feceris, fructum de actibus eius & cursibus non uidebis? Praecludere est atq; abscindere iter doloris ad poenitendi uiam, ut cū scripturis dominus deus reuertētibus ad se & poenitētibus blandiatur, nostra duritia & crudelitate dum fructus poenitentiae intercipitur, poenitētia ipsa tollatur. Quòd si inuenimus à poenitentia agenda neminē debere prohiberi, & deprecantibus atq; exorantibus domini misericordiam secundum quod ille misericors & pius est, per sacerdotes eius pacem posse concedi, admittendus est plangentium gemitus, & poenitētiae fructus dolentibus nō negandus. Et quia apud inferos dum confessio non est, nec exomologesis illic fieri potest: qui ex toto corde poenituerint & rogauerint, in ecclesiā debent interius suscipi, & in ipsa domino reseruari, qui ad ecclesiam suam uenturus de illis utiq;, quos in ea intus inuenerit, iudicabit. Apostatae uero & desertores, uel aduersarij & hostes & Christi ecclesiā dißipantes, nec si occisi pro nomine eius foris fuerint, admitti secūdum apostolū possunt ad ecclesiae pacem, quando nec spiritus, nec ecclesiae tenuerunt unitatē. Haec interim frater charißime pauca de multis quantum potui breuiter decucurri, quibus & desiderio tuo satisfacerem, & te magis ac magis collegij & corporis nostri societati coniungerem. Si autem tibi ueniendi ad nos opportunitas & facultas fuerit, plura in cōmunione cōferre, & uberius ac plenius quae in salutarem concordiam faciant tractare poterimus.*

[Margin notes: * als, dominium & usum. — Luc. 17. — Exomologesis, id est, confessio, à uerbo ἐξομολογοῦμαι, id est, cōfiteor.]

ARG. SEQ. EPISTOLAE.

Ad Moysen & Maximum presbyteros & cæteros confessores epistola, qui in persecutionibus fidem integram seruauerunt.

EPISTOLA III.

CYPR. MOYSI ET MAXIMO *presbyteris & cæteris confessoribus dilectißimis fratribus salutem.*

Loriã fidei & uirtutis uestræ fortißimi ac beatißimi fratres, iam pridẽ de opinione cognoueram, lætatus satis & plurimum gratulatus, quòd uos cõfeßione sui nominis parauerit ad coronã domini nostri præcipua dignatio. Vos *enim primores & duces ad nostri temporis præliũ facti cœlestis militiæ signa mouistis.* Vos *spirituale certamẽ, quod nunc geri deus uoluit, uestris uirtutibus imbuistis.* Vos *surgentis belli impetus primos immobili robore atq; inconcussa stabilitate fregistis.* Inde *initia fœlicia pugnandi orta sunt, unde uincendi auspicia cœperunt.* Contigit *hic per tormẽta consummari martyria, sed qui in congreßione præcedẽs exemplum uirtutis fratribus factus est, cum martyribus in honore cõmunis est.* Coronas *uestras manu sertas inde huc tradidistis, & de poculo salutari fratribus propinastis.* Acceßit *ad confeßionis exordia gloriosa & militiæ uictricis auspicia, disciplinæ tenor, quem de epistolæ uestræ uigore perspeximus, quã modo ad collegas uestros in confeßione uobiscum domino copulatos, solicita admonitione misistis, ut euangelij sancta præcepta, & tradita nobis semel mandata uitalia, forti & stabili obseruatione teneantur.* Ecce *alius gloriæ uestræ sublimis gradus, ecce iterum cum confeßione geminatus promerendi dei titulus.* Stare *firmo gradu, & in hac acie quæ in euangelio coronatur irrumpere, & præceptis domini subruendis, manus impias inferentes fi-*

Martyrũ commendatio.

dei robore submouere, præbuisse antè initia uirtutũ, nunc & morum magisteria præbere. Dominus *post resurrectionẽ mittens apostolos mandat & dicit:* Data *est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* Ite *ergo & docete gentes omnes, tingentes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos obseruare quæcunque præcepi uobis.* Et Ioannes *apostolus huius mãdati memor in epistola sua postmodum ponit:* In *hoc, inquit, intelligimus quia cognouimus eum, si præcepta eius custodiamus:* Qui *dicit quoniam cognouit eum, & mandata eius non seruat, mendax est, & ueritas in illo non est.* Hæc *præcepta cum custodienda suggeritis, diuina & cœlestia mandata seruastis.* Hoc *est esse confessorem domini, hoc est esse martyrem* Christi, *seruare uocis suæ inuiolatam circa omnia & solidam firmitatem, nec propter dominum martyrem fieri, & præcepta domini destruere conari, uti aduersus illũ dignatione, quam tibi dederit armis ab illo acceptis rebellem quodammodo fieri, hoc est* Christum *confiteri uelle, & euangelium* Christi *negare.* Lætor *igitur ex uobis fortißimi ac fidelißimi fratres, & quantum gratulor martyribus istic coronatis ob uirium gloriam, tantum gratulor pariter & uobis ob dominicæ etiam disciplinæ coronam.* Dignationem *suam dominus multiplici genere largitatis infudit, bonorum militũ laudes & glorias spirituales copiosa uarietate distribuit, honoris uestri participes & nos sumus, gloriam uestram nostrã gloriam computamus, quorum tempora illustrauit tanta felicitas, ut ætate nostra uidere contingeret probatos seruos dei, &* Christi *milites coronatos.* Opto *uos fortißimi ac beatißimi fratres semper bene ualere, & nostri meminisse.*

Matt. 28.

1. Ioan. 2.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Epistola ad clerum, quem docet aduersa tunc imminentia propter nimia peccata uenisse, ideoq; instanter orandum, quoniam deus quem corripit, diligit: & cum corripit, ad hoc corripit ut emendet.

Epistola

EPISTOLA IIII.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIACOnis fratribus salutem.

Vanquàm sentiam fratres charißimi pro timore quē singuli debemus deo, uos quoq; illic aßiduis orationibus & enixis precibus instanter incumbere, admoneo tamen religiosam solicitudinem uestram, ut ad placandum atq; exorandum dominum non uoce sola, sed & ieiunijs, & lachrymis, & omni genere deprecationis ingemiscamus. Intelligendū est enim & confitendum pressuræ istius tam turbidam uastitatem, quæ gregem nostrum maxima ex parte populata est adhuc, & usque populatur, secundum peccata nostra uenisse, dum uiam domini non tenemus, nec data nobis ad salutem cœlestia mandata seruamus. Fecit dominus noster uoluntatem patris, & nos nō facimus domini uoluntatem, patrimonio & lucro studentes, superbiam sectantes, æmulationi ac dissensioni uacātes, simplicitatis & fidei negligentes, seculo uerbis solis & non factis renunciantes, unusquisq; sibi placentes, & omnibus displicētes. Vapulamus itaq; ut meremur, cum scriptū sit: Seruus autem ille qui cognoscit uoluntatem domini sui, & non paruerit uoluntati eius, uapulabit multis. Quas autem plagas, quæ uerbera non meremur, quando nec confessores qui exemplo cæteris ad bonos mores esse debuerant, teneant disciplinam? Itaq; dum quosdam insolenter extollit confeßionis suæ tumida & inuerecunda iactatio, tormenta uenerunt, & tormenta sine fine tortoris, sine exitu damnationis, sine solatio mortis, tormenta quæ ad coronam nō facile dimittant, sed tandiu torqueant, quandiu deijciant, nisi si aliquis diuina dignatione subtractus inter ipsa cruciamēta profecerit, adeptus gloriam non termino supplicij, sed celeritate moriendi. Hæc patimur delicto & merito nostro, sicut præmonuit diuina censura, di-

Deus placādus nō uoce tantū, sed lachrymis, ieiunijs &c.

Quicquid patimur, peccata nostra meruere.

Luc. 12.

Psal.88. cens: Si dereliquerint legē meam & in iudicijs meis non ambulauerint, si iustificationes meas profanauerint, & praecepta mea nō obseruauerint, uisitabo in uirga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum. Virgas igitur & flagella sentimus, qui deo nec bonis factis placemus, nec pro peccatis satisfacimus. Rogemus de intimo corde & de tota mente mi-
Ioan.16. sericordiam dei, quia & ipse addidit, dicens: Misericordiam autem meam non dispergam ab eis. Petamus & accipiemus, & si in accipiendo mora & tarditas fuerit, quoniam grauiter offendimus, pulsemus, quia & pulsanti aperitur, si modo pulsent hostium preces & gemitus lachrymae nostrae, qui-
Oratio unanimis. bus insistere & immorari oportet, & si sit unanimis oratio. Nam quod magis suasit & compulit, ut has ad uos literas scriberem, scire debetis (sicut dominus ostendere & reuelare dignatus est) dictum esse in uisione: Petite & impetrabitis,
Matth.7. tunc deinde praeceptum plebi aßistenti, ut pro quibusdā personis designatis sibi peterent: In petendo autē fuisse dissonas uoces, & dispares uoluntates, & uehementer hoc displicuisse
Luc.11. illi qui dixerat: Petite & impetrabitis, quòd plebis inaequalitas discreparet, nec esset fratrū consensio una & simplex & iuncta concordia, cum scriptum sit: Deus qui inhabitare facit
Psal.67. unanimes in domo. Et in actis apostolorum legamus: Turba
Act.2. autem eorum qui crediderant, animo ac mente unà agebant, & dominus sua uoce mandauerit, dicens: Hoc est mandatum
Matth.18. meum, ut diligatis inuicem. Et iterum: Dico autē uobis, quoniam si duobus ex uobis cōuenerit in terra de omni re quamcunq; petieritis, cōtinget uobis à patre meo qui in coelis est. Quòd si duo unanimes tantum possunt, quid si unanimitas apud omnes esset? Quid si secundum pacē quam nobis dominus dedit, uniuersis fratribus conueniret? Iampridem de diuina misericordia impetrassemus quod petimus, non tandiu in hoc salutis & fidei nostrae periculo fluctuaremus, imò uero

nec

nec uenissent fratribus hæc mala, si in unum fraternitas fuisset animata. Nam *& illud ostensum est, quòd sederet paterfamiliâs sedente sibi ad dexteram iuuene, qui iuuenis anxius & cum quadam indignatione subtristis, maxillam manu tenẽs, mœsto uultu sedebat.* Alius *uero in sinistra parte consistens rete portabat, quod se mittere, ut circunstantem populum caperet, minabatur, & cum miraretur quid hoc esset ille qui uidit, dictum est ei:* Iuuenẽ *qui ad dexteram sic sederet, contristari & dolere, quòd præcepta sua nõ seruarentur:* Illum *uero in sinistra exultare, quòd sibi daretur occasio ut à patrefamiliâs potestatem sumeret sæuiendi.* Hoc prius longe ostẽsum est, quàm tempestas uastitatis huius oriretur. Et uidemus *impletum quod fuerat ostensum, ut dum domini præcepta contemnimus, dum datæ legis mandata salutaria non tenemus, facultatem nocendi inimicus acciperet, & minus armatos, & ad repugnandum minus cautos iactu retis operiret.* Oremus *instanter, & assiduis precibus ingemiscamus.* Nam *& hoc nobis iam olim per uisionem fratres chariſsimi exprobratũ sciatis, quòd dormitemus in precibus, nec uigilanter oremus, & deus utique qui quem corripit, diligit, quando corripit, ad hoc corripit ut emendet, ad hoc emendat ut seruet.* Excutiamus *itaq; & abrumpamus somni uincula, & instanter ac uigilanter oremus: sicut* Paulus *apostolus præcipit, dicens:* Instate *orationi uigilantes in ea.* Nam *& apostoli orare diebus ac noctibus nõ destiterunt, & dominus quoq; ipse disciplinæ magister & exempli nostri uia frequẽter & uigilanter orauit, sicut in euangelio legimus:* Exijt *in montẽ orare, & fuit pernoctans in oratione dei, & utique quod orabat, orabat ille pro nobis, cum peccator ipse non esset, sed nostra peccata portaret.* Adeo *autem pro nobis ille deprecabatur, ut legamus in alio loco:* Dixit *autem dominus ad Petrum:* Ecce *satanas postulauit ut uos uexaret, quomodo triticum, ego autem rogaui pro*

Oratio. Coloſſ. 4. Luc. 6. Luc. 22.

ui pro te, ne deficiat fides tua. Quòd si pro nobis ac pro delictis nostris ille laborat & uigilat & precatur, quanto nos magis insistere precibus & orare, & primo ipsum dominum rogare, tum deinde per ipsum deo patri satisfacere debemus? Habemus aduocatum & deprecatorem pro peccatis nostris Iesum Christum dominum nostrum, si modo nos in præteritum peccasse pœniteat, & confitentes atq; intelligentes delicta nostra, quibus nunc deum offendimus, uel de cætero nos ambulare in uijs eius metuere spondemus. Pater nos & corrigit & tuetur, stantes tamen in fide & in pressuris atque in angustijs licet Christo eius firmiter abhærẽtes, sicut scriptum

Rom. 8. *est: Quis nos separabit à charitate Christi? pressura, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Nihil horum potest separare credentes, nihil potest auellere corpori eius & sanguini cohærẽtes. Persecutio ista examinatio est atq; exploratio peccati nostri, excuti nos deus uoluit & probari, sicut suos semper probauit: nec tamen in probationibus eius aliquando auxilium credentibus defuit. Deniq; ad minimum famulum suum, & in delictis licet plurimis constitutum, & dignatione eius indignum, tamen pro sua circa nos bonitate mandare dignatus est. Dic illi, inquit, securus sit, quia pax uẽtura est. Sed quod interim morula est, supersunt aliqui qui probentur. Sed & de uictu parco, & sobrio potu diuinis dignationibus admonemur, scilicet ne uigore cœlesti sublime iam pectus * illecebra secularis eneruet, uel ne largioribus epulis mens grauata minus ad preces orationis euigilet. Dißimulare hæc singula & apud cõscientiam meam solus occultare non debui, quibus unusquisq; uestrum & instrui & regi poßit. Ne ipsi utiq; apud uos hanc epistolam teneatis occultam, sed legendam fratribus suggeratis. Intercipere enim quibus nos dominus admonere & instruere dignatur, eius est qui admoneri & instrui dedignatur, eius est*

* als, illecebroso poculo se

est qui admoneri & instrui fratrem suum nolit. Probari nos à domino nostro sciant, nec à fide, in qua in eum semel credidimus, præsentis pressuræ conflictatione deficiant. Delicta sua singuli recognoscentes, uel modo conuersationem ueteris hominis exponant. Nemo enim retro attendens, & superponẽs manum suam super aratrũ, aptus est regno dei. Deniq; uxor Loth, quæ liberata contra præceptum retro respexit, quod euaserat perdidit. Attendamus non posteriora, quò diabolus reuocat, sed priora, quò Christus uocat. Oculos erigamus ad cœlum, ne oblectamentis & illecebris nos suis terra decipiat. Vnusquisq; oret dominum non pro se tantum, sed & pro omnibus fratribus, sicut dominus Iesus orare nos docuit, ubi non singulis priuatam precem mandauit, sed communi & concordi prece orare pro omnibus iussit. Si nos dominus humiles & quietos, si nos inuicem copulatos, si circa iram suam timidos, si præsenti tribulatione correctos emendatosq; conspexerit, tutos ab inimici infestationibus exhibebit. Præcessit disciplina, sequetur & uenia. Nos tantum sine cessatione poscendi, & cum fide accipiendi simplices & unanimes dominum deprecemur cum gemitu pariter & fletu deprecantes, sicut deprecari oportet eos, qui sint positi inter plangẽtium ruinas, & timentium reliquias, inter numerosam languentium stragem, & exiguam stantium paucitatem. Rogemus pacem maturius reddi, cito * latebris nostris & periculis subueniri. In plerisq; famulis suis dominus dignatur ostẽdere redintegrationem ecclesiæ suæ, securitatem salutis nostræ, post pluuias serenitatem, post tenebras lucem, post procellas & turbines placidam lenitatem. Pia paternæ dilectionis auxilia, diuinæ maiestatis solita magnalia, quibus & persequentium blasphemia retundatur, & lapsorum pœnitentia reformetur, & fortis & stabilis perseuerantium fiducia glorietur. Opto nos fratres charißimi semper bene ualere.

Luc. 9.

Gen. 19.

Orandum pro omnibus.

* al's, illecebris.

Sæpe fit expulsa nube serena dies.

Arg.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Ad clerum & plebem de Celerino confessore lectore ordinato.

EPISTOLA V.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIACOnis *& plebi uniuersæ fratribus salutem.*

Gnoscenda & complectenda sunt fratres dilectißimi beneficia diuina, quibus ecclesiam suam dominus illustrare temporibus nostris & honestare dignatus est, commeatum dando nobis confeßoribus suis & martyribus gloriosis, ut qui sublimiter Christum cōfeßi essent, clerum postmodum Christi ministerijs ecclesiasticis adornarent. Exultate itaque *& gaudete nobiscum lectis literis nostris, quibus ego & collegæ mei qui præsentes aderant, retulimus ad uos Celerinum fratrem nostrum uirtutibus pariter & moribus gloriosum clero nostro non humana suffragatione, sed diuina dignatione coniunctum, qui cum consentire dubitaret, ecclesiæ ipsius admonitu & hortatu in uisione per noctem compulsus est ne negaret, nobis suadentibus, cui plus licuit, & coëgit, quia nec fas fuerat, nec decebat sine honore ecclesiastico esse, quem sic dominus honorauerit cœlestis gloriæ dignitate.* Hic *ad temporis nostri præliū primus, hic inter Christi milites antesignanus, hic inter persecutionis initia feruentia cum ipso infestationis principe & autore congressus, dū inexpugnabili firmitate certaminis sui aduersarium uincit, uincendi cæteris uiam fecit, non breui compendio uulnerum uictor, sed hærentibus diu & permanētibus pœnis longæ colluctationis miraculo triumphator.* Per decem *& nouem dies custodia carceris septus, in neruo ac ferro fuit. Sed posito in uinculis corpore, solutus ac liber spiritus mansit. Caro famis ac sitis diuturnitate contabuit, sed animam fide & uirtute uiuentem nutrimentis spiritualibus deus pauit.* Iacuit

Celerini martyrio suadet congratulandum.

Celerini commendatio.

Celerini constantia.

enit inter pœnas pœnis suis fortior, inclusus includẽtibus maior, iacens stantibus celsior, uincientibus firmior uinctus, sublimior iudicantibus iudicatus. Et *quamuis ligati neruo pedes essent, calcatus serpens & obtritus & uictus est.* Lucent in *corpore glorioso clara uulnerum signa, eminent & apparent in membris longa tabe consumptis expressa uestigia. Sũt magna, sunt mira, quæ de uirtutibus eius ac laudibus fraternitas audiat.* Et *si aliquis Thomæ similis extiterit, qui minus auribus credat, nec oculorum fides deest, ut quisquis quod audit & uideat.* In *seruo dei uictoriam gloria uulnerum fecit, gloriam cicatricum memoria custodit.* Nec *rudis iste aut nouus est in Celerino charissimo nostro titulus gloriarũ, per uestigia cognationis suæ graditur, parentibus, ac propinquis suis honore consimuli diuinæ dignationis æquatur.* Auia *eius Celerina iampridem martyrio coronata est.* Itẽ *patruus eius & auunculus* Laurẽtius & Ignatius *in castris & ipsi quondam secularibus militantes, sed ueri & spirituales dei milites, dum diabolũ Christi professione prosternunt, palmas à domino & coronas illustri passione meruerunt. Sacrificia pro eis semp, ut meministis, offerimus, quoties martyrũ passiones & dies anniuersaria cõmemoratione celebramus. Nec degener ergo esse, nec minor poterat, quẽ sic domesticis exẽplis uirtutis ac fidei prouocabat familiæ dignitas & generosa nobilitas.* Quòd *si in familia seculari prædicationis & laudis est esse patricium, quanto maioris laudis & honoris est fieri in cœlesti prædicatione generosum?* Nõ *inuenio quẽ beatiorẽ magis dicam, utrum'ne illos de posteritate tam clara, an hũc de origine gloriosa.* Ita *æqualiter apud eos recurrit & cõmeat diuina dignatio, ut & illorũ coronam dignitas sobolis illustret, & huius gloriam sublimitas generis illuminet.* Hunc *ad nos fratres dilectissimi cum tanta domini dignatione uenientem testimonio & miraculo eius ipsius, qui se persecutus fuerat illustrẽ,* quid

Thomæ similes increduli.

Celerina auia Celerini.

Laurentius. Ignatius.

Sacrificia pro martyribus.

quid aliud q̃ super pulpitũ, id est, super tribunal ecclesiæ oportebat imponi, ut loci altioris celsitate subnixus, & plebi uniuersæ pro honoris sui claritate cõspicuus, legat præcepta euãgelij domini, quæ fortiter ac fideliter sequitur? uox dominum cõfessa in his quotidie, quæ dominus locutus est, audiatur? Viderit an sit ulterior gradus ad quẽ proficisci in ecclesia possit. Nihil est in quo magis cõfessor fratribus prosit, quàm ut dum euãgelica lectio de ore eius auditur, lectoris fidẽ quisquis audierit, imitetur. Iungendus in oratione Aurelio fuerat, cum quo & diuini honoris societate cõiunctus est, cum quo omnibus uirtutis & laudis insignibus copulatus est. Pares ambo, & uterq; cõsimiles. In quantũ gloria sublimes, in tantũ uerecundia humiles. Quantũ diuina dignatione promoti, tantum sua quiete & trãquillitate summißi, & uirtutũ pariter & morum *singulis exempla præbẽtes, & cõgreßioni & paci congruentes. Illic robore, hic pudore laudabiles. In talibus seruis lætatur dominus. In eiusmodi cõfessoribus gloriatur, quorũ secta & cõuersatio sic proficit ad præconium gloriæ, ut magisteriũ cæteris præbeat disciplinæ. Ad hoc eos Christus esse in ecclesia diu uoluit, ad hoc de media nocte subtractos, quadam dixerim resurrectione circa eos facta, incolumes reseruauit, ut dum nihil in honore sublimius, nihil in humilitate submißius à fratribus cernitur, hos eosdẽ fraternitas sectata comitetur. Hos *tamẽ lectores interim constitutos sciatis, quia oportebat lucernã super cãdelabrũ poni, unde omnibus luceat, & gloriosos uultus in loco altiore cõstitui, ubi ab omni fraternitate circũstante cõspecti incitamentũ gloriæ uidẽtibus præbeãt. Cæterũ presbyterij honorẽ designasse nos illis iam sciatis, ut & sportulis ijdẽ cum presbyteris honorẽtur, & diuisiones mensuræ æquatis quãtitatibus partiãtur, sessuri nobiscũ prouectis & corroboratis annis suis, quamuis in nullo minor poßit uideri ætatis indole, qui consummauit ætatem gloriæ dignitate.

Celerini cum Aurelio collatio.

*al's, singularia.

*al's, autem.

Eccl. 16.

Sportulæ.

Arg.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad plebem Thibari consistentem epistola hortatoria, ut mente incorrupta, fide integra, uirtute deuota Christi confessionem seruet.

EPISTOLA VI.

CYPR. PLEBI THIBARI CONSISTENTI SAL.

Ogitaueram quidem fratres dilectißimi, atq; in uotis habebam, si rerũ ratio ac temporis conditio permitteret, secundũ quod frequenter desideraſtis, ipse ad uos uenire, & quantulacunq; mediocritas noſtra præualeret exhortationis noſtræ præsens illic fraternitatẽ corroborare. Sed quoniam sic rebus urgẽtibus detinemur, ut longe iſtinc excurrere, & diu à plebe, cui de diuina indulgentia præsumus, abesse nõ datur facultas, has interim pro me ad uos uicarias literas misi. Nam cùm domini instruẽtis dignatione instigemur sæpius & admoneamur, ad ueſtram quoq; conscientiam admonitionis noſtræ solicitudinem perferre debemus. Scire enim debetis & pro certo credere ac tenere, pressuræ diem super caput esse cœpisse, & occasum seculi, atq; antichriſti tẽpus appropinquasse, ut parati omnes ad prælium ſtemus, nec quicquam nisi gloriam uitæ æternæ, & coronam cõfeßionis dominicæ cogitemus, nec putemus talia esse, quæ ueniunt, qualia fuerũt illa quæ trãsierunt. Grauior nũc & ferocior pugna imminet, ad quam fide incorrupta, & uirtute robuſta parare se debent milites Chriſti, considerantes idcirco se quotidie calicẽ sanguinis Chriſti bibere, ut poßint & ipsi propter Chriſtum sanguinẽ fundere. Hoc eſt enim uelle cum Chriſto inueniri, id quod Chriſtus & docuit & fecit imitari secundũ Ioannem apoſtolum dicentem: Qui dicit se in Chriſto manere, debet quomodo ille ambulauit & ipse ambulare. Item beatus Paulus apoſtolus exhortatur & docet, dicens: Sumus filij dei. Si autem filij, & [1.Ioan.2.] [1.Ioan.2.] [Rom.8.]

hæredes, hæredes quidem dei, cohæredes autẽ Christi, si quidem compatiamur ut & cõmagnificemur. Quæ nunc omnia consideranda sunt nobis, ut nemo quicquã de seculo iam moriente desideret, sed sequatur Christum, qui & uiuit in æternum, & uiuificat seruos suos in fide sui nominis constitutos. Venit enim tempus fratres dilectißimi, quod iampridem dominus noster prænuntiauit, & docuit aduenire, dicens: Ve-

Ioan. 16. niet hora, ut omnis qui uos occiderit, putet se officium deo facere. Sed hæc facient, quoniam nõ cognouerũt patrem neq; me. Hæc autẽ locutus sum uobis, ut cum uenerit hora eorum, memores sitis quia ego dixi uobis. Nec quisquam miretur persecutionibus nos aßiduis fatigari, & pressuris angẽtibus frequenter urgeri, cum hæc futura in nouißimis temporibus dominus antè prædixerit, & militiam nostram magisterio et hortamento sui sermonis instruxerit: Petrus quoq; apostolus eius docuerit, ideo persecutiones fieri, ut probemur, & ut dilectioni dei iustorum præcedentium exemplo, nos etiam morte et paßionibus copulemur: posuit enim in epistola sua,

1. Petri 4. dicens: Charißimi, nolite mirari ardorem accidentem uobis, qui ad tẽtationem uestram fit, nec excidatis tanquam nouum uobis contingat, sed quoties communicatis Christi paßionibus, per omnia gaudete, ut & in reuelatione facta claritatis eius gaudentes exultetis. Si improperatur uobis in nomine Christi, beati estis, quia maiestatis & uirtutis domini nomen in uobis requiescit. Quod quidem secundũ illos blasphematur, secundum nos autem honoratur. Docuerunt autem nos apostoli ea, quæ de præceptis dominicis & cœlestibus mandatis ipsi quoq; didicerunt, domino ipso scilicet corroborante

Luc. 18. te nos & dicente: Nemo est, inquit, qui relinquat domum, aut agrum, aut parentes, aut fratres, aut sorores, aut uxorẽ,

Matth. 19. aut filios propter regnum dei, & non recipiat septies tantũ in isto tempore, in seculo autem uenturo uitam æternam. Et

iterũ:

iterum: Beati, inquit, eritis, cùm odio uos habuerint homines, & separauerint uos, & expulerint, & maledixerint nomini uestro, quasi nequam propter filium hominis: gaudete in illa die & exultate, ecce enim merces uestra multa est in cœlo. Gaudere nos & exultare uoluit in persecutionibus dominus, quia quando persecutiones fiunt, tunc dantur coronæ fidei, tunc probantur milites dei, tūc martyribus patent cœli. Neq; enim sic nomē militiæ dedimus, ut pacem tantūmodo cogitare, & detrectare, ac recusare militiam debeamus, cum in ipsa militia primus ambulauerit dominus, humilitatis & tolerantiæ & paßionis magister, ut quod fieri docuit, prior faceret, & quod pati hortatur, prior pro nobis ipse pateretur. Sit ante oculos fratres dilectißimi, quòd qui omne iudiciū à patre solus accepit, & qui uenturus est iudicaturus, iam iudicij sui & cognitionis futuræ sentētiam prætulerit, prænuncians & cōtestans cōfeßurum se coram patre suo cōfitentes, & negaturū negantes. Si mortē poßemus euadere, merito mori timeremus. Porrò autem cum mortalem mori necesse sit, amplectamur occasionem de diuina promißione & dignatione uenientē, & fungamur exitu mortis cū præmio immortalitatis, nec uereamur occidi, quos constet quando occidimur, coronari, nec quisquam fratres dilectißimi, cum populū nostrum fugari conspexerit metu persecutionis & spargi, conturbetur, quòd collectam fraternitatem non uideat, nec tractantes episcopos audiat. Simul tūc omnes esse non possumus, quibus occidere non licet, sed occidi necesse est. Vbicunq; in illis diebus unusquisque fratrū fuerit à grege interim hac neceßitate temporis corpore non spiritu separatus, non moueatur ad fugæ illius horrorem, nec recedens & latens solitudine deserti loci terreatur. Solus non est, cui Christus in fuga comes est. Solus nō est, qui templum dei seruās: ubicunq; fuerit, sine deo non est. Et si fugientem in solitudine ac montibus latro

Luc. 6.

Persecutio fidelium coronatio.

Christi exēplo primum facere, postea docere oportet.

Mors omnibus æqua, tardior, citior.

oppresserit, fera inuaserit, fames ac sitis, aut frigus afflixerit, uel per maria præcipiti nauigatione properãtem tempestas, aut procella submerserit, expectat militem suũ Christus ubicunq; pugnantem, & persecutionis causa pro nominis sui honore morienti præmium reddit, quod daturum se in * surrectione promisit. Nec minor est martyrij gloria, nõ publice & inter multos perisse, cũ pereundi causa sit propter Christum perire. Sufficit ad testimonium martyrij sui testis ille qui probat martyres & coronat. Imitemur fratres dilectißimi Abel iustum, qui initiauit martyria, dum propter iustitiã primus occiditur. Imitemur Abraham dei amicũ, qui nõ est contatus ut filium uictimam suis manibus offerret, dum deo fide deuotionis obsequitur. Imitemur tres pueros, Ananiam, Azariam, & Misahelem, qui nec ætate territi, nec captiuitate fracti, Iudæa deuicta & Hierosolymis captis, in ipso regno suo regem fidei uirtute uicerũt, qui adorare statuã, quam Nabuchodonosor rex fecerat, iußi, & minis regis & flammis fortiores extiterũt proclamantes, & fidem suam per hæc uerba testantes: Nabuchodonosor rex nõ opus est nobis de hoc uerbo respondere tibi. Est enim deus cui nos seruimus potẽs eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis rex, liberabit nos (etsi non notũ sit tibi) quia dijs tuis non deseruimus, & imaginem auream quã statuisti nõ adorabimus. Credebant se illi secundũ fidem posse euadere, sed addiderũt, etsi non, ut sciret rex illos propter deum quem colebãt & mori posse. Hoc est enim robur uirtutis & fidei, credere & scire quod deus à morte præsente liberare poßit, & tamẽ mortem non timere nec cedere, ut probari potius fides poßit. Erupit per os eorũ spiritus sancti incorruptus & inuictus uigor, ut appareat, uera esse quæ in euangelio suo dominus edixit, dicens: Cum autem uos apprehẽderint, nolite cogitare quid loquamini. Dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini.

*al's, persecutione.

Abel primus martyrij autor.

Abrahami obedientia.

Ananias.

Azarias.

Misahel.

Daniel. 3.

Deus à morte liberare potest.

Matth. 10.

Non

Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Dixit, quid loqui & respondere possimus dari nobis in illa hora diuinitus & offerri, nec nos tunc esse qui loquimur, sed spiritum dei patris, qui cum à cõfitentibus nõ discedit, neq; diuiditur, ipse in nobis & loquitur, & coronatur. Sic & Daniel cum compelleretur adorare idolum Bel, quem tunc & rex & populus colebant, in asserendo dei sui honorem plena fidei libertate prorupit, dicens: Nihil colo ego nisi dominum deũ meum, qui cõdidit cœlum & terram. Quid in Maccabæis beatorum martyrum grauia tormenta & multiformes septẽ fratrũ pœnæ, & cõfortans liberos suos mater in pœnis, & moriens ipsa quoq; cum liberis? Non'ne magnæ uirtutis & fidei documẽta testantur, & nos ad martyrij triũphum suis passionibus adhortãtur? Quid prophetæ quos ad præscientiam futurorũ spiritus animauit? Quid apostoli quos dominus elegit? Non'ne cum iusti occidũtur propter iustitiam, mori nos quoq; docuerunt? Christi natiuitas à martyrijs infantũ statim cœpit, ut ob nomẽ eius à bimatu & infrà qui fuerant, necarẽtur. Aetas necdum habilis ad pugnã, idonea extitit ad coronam, ut* apparerent innocentes esse qui propter Christum necantur, infantia innocens ob nomen eius occisa est. Ostensum est neminẽ esse à periculo persecutionis immunẽ, quando & tales martyria fecerũt. Quàm uero grauis causa sit hominis Christiani seruum pati nolle, cum passus sit prior dominus, & pro peccatis nostris nos pati nolle, cum peccatum suum proprium ille nõ habens passus sit ille pro nobis? Filius dei passus est, ut nos filios dei faceret, & filius hominis pati non uult, ut esse dei filius perseueret? Si odio seculi laboramus, odiũ seculi sustinuit prior Christus. Si cõtumelias in hoc mundo, si fugam, si tormẽta toleramus, grauiora expertus est mundi factor & dominus, qui & admonet, dicens: Si seculum, inquit, uos odit, memẽtote quoniam

Daniel.14.
Maccabæi.
Prophetæ.
Apostoli.
Christi natiuitas.
*al's, appareret.
Christus passus ut nos redimeret.
Ioan.13.

niam me primo odit. Si de seculo essetis, seculum quod suum esset amaret. Sed quia de seculo nō estis, & ego elegi uos de seculo, propterea odit uos seculū. Memētote sermonis quem

Discipulus ut discit faciat.

dixi uobis, non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt, & uos persequētur. Dominus & deus noster quicquid docuit & fecit, ut discipulus excusatus esse nō possit, qui discit & nō facit. Neq; aliquis ex uobis fratres dilectissimi futuræ persecutionis metu, aut antichristi imminentis aduentu sic terreatur, ut non euangelicis exhortationibus, & præceptis ac monitis cœlestibus ad omnia inueniatur armatus. Venit antichristus, sed superuenit & Christus. Grassatur & sæuit inimicus, sed statim sequitur dominus passiones nostras & uulnera uindicaturus. Irascitur aduersarius & minatur, sed est qui possit de eius manibus liberare. Ille metuendus est, cuius iram nemo poterit euadere, ipso præmonente & dicen-

Matth.10. te: Ne timueritis eos qui occidunt corpus, animam autem nō possunt occidere. Magis autē metuite eum qui potest & ani-

Ioan.12. mam & corpus perdere in gehennam. Et iterum: Qui amat animā suam, perdet illam: & qui odit animā suam in isto se-

Apocal.14. culo, in uitam æternam conseruabit illam. Et in Apocalypsi instruit & præmonet dicēs: Si quis adorat bestiam & imaginem eius, & accipit notam in frōte sua & in manu, bibet & ipse de uino iræ dei mixto in poculo iræ eius, & punietur igne & sulphure sub oculis sanctorū angelorum, & sub oculis agni, & fumus de tormētis eorū ascendit in secula seculorum, nec habebunt requiem die ac nocte, quicunq; adorāt bestiam & imaginem eius. Ad agonē secularem & exercentur homines & parantur, & magnam gloriam cōputant honoris sui, si illis spectante populo, & imperatore præsente contigerit coronari. Ecce agon sublimis & magnus, & coronæ cœlestis præmio gloriosus, ut spectet nos certantes deus, & super eos quos filios facere dignatus est, oculos suos pandēs

certa

certaminis nostri spectaculo perfruatur. Præliātes nos & fidei cōgressione pugnantes spectat deus, spectant angeli eius, spectat & Christus. Quanta est gloriæ dignitas, quanta felicitas præside deo cōgredi, & Christo iudice coronari? Armemur fratres dilectissimi uiribus totis, & paremur ad agonem mēte incorrupta, fide integra, uirtute deuota. Ad aciem quæ nobis indicitur, dei castra procedāt. Armētur integri, ne perdat integer quod nuper stetit. Armētur & lapsi, ut et lapsus recipiat quod amisit. Integros honor, lapsos dolor ad præliū prouocet. Armat & præparat nos beatus Apostolus, dicens: Ephes. 6.
Non est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinem, sed aduersus potestates, & principes huius mūdi harum tenebrarum, aduersus spiritus nequitiæ in cœlestibus. Propter quod induite tota arma dei, ut possitis resistere in die nequissimo: ut cū omnia perfeceritis, stetis accincti lūbos uestros in ueritate, induti loricam iustitiæ, & calciati pedes in præparatione euāgelij pacis, assumētes scutū fidei, in quo possitis oīa ignita iacula nequissimi extinguere, & galeam salutis, & gladium spiritus qui est sermo dei.

Arma Christianorum.

πανοπλίαν.

Hæc arma sumamus, his nos tutamētis spiritualibus, & cœlestibus muniamus, ut in die nequissimo resistere diaboli minis & repugnare possimus. Induamur loricā iusticiæ, ut cōtra inimici iacula munitū sit pectus & tutū. Calciati simus euangelico magisterio, & armati pedes, ut cū serpens calcari à nobis & obteri cœperit, mordere & supplantare non possit. Portemus fortiter scutū fidei, quo protegēte quicquid iaculatur inimicus, possit extingui. Accipiamus quoque ad tegmentum capitis galeam salutarem, ut muniantur aures, ne audiant edicta feralia. Muniantur oculi, ne uideant detestanda simulachra. Muniatur frons, ut signum dei incolume seruetur. Muniatur os, ut dominū suum Christum uictrix lingua fateatur. Armemus & dexteram gladio spirituali, ut sacrificia funesta fortiter respuat, ut eu-

charistiæ memor, qui domini corpus accepit, in ipso dominũ suum complectatur, postmodũ à domino suo sumpturus præmium cœlestium coronarũ. O dies ille qualis & quantus adueniet fratres dilectißimi, cum cœperit populum suum dominus recensere, & diuinæ cognitionis examine singulorũ merita recognoscere, mittere in gehennã nocẽtes, & persecutores nostros flammæ pœnalis perpetuo ardore damnare, nobis uerò mercedem fidei & deuotionis exoluere. Quæ erit illa gloria, & quanta lætitia, admitti, ut deum uideas honorari, ut cum Christo domino deo tuo salutis ac lucis æternæ gaudium capias? Abraham, & Isaac, & Iacob, & patriarchas omnes, & prophetas, & apostolos, & martyres salutare, cum iustis & dei amicis in regno cœlorum datæ immortalitatis uoluptate gaudere, sumere illic, quod nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit? Maiora enim nos accipere, q̃ quod hic aut operamur, aut patimur Apostolus prædicat, dicens: Non sunt condignæ paßiones huius temporis ad superuẽturam claritatem, quæ reuelabitur in nobis. Cum reuelatio illa uenerit, cum charitas super nos dei fulserit, iam beati erimus, & læti dignatione domini honorati. Quàm rei manebunt & miseri, qui dei desertores aut cõtra deum rebelles uoluntatẽ fecerũt diaboli, ut eos necesse sit cũ ipso simul inextinguibili igne torqueri? Hæc fratres dilectißimi hæreãt cordibus uestris. Hæc sit armorum nostrorum præparatio, hæc diurna ac nocturna meditatio, ante oculos habere, & cogitatione semper ac sensibus uoluere iniquorũ supplicia, & præmia ac merita iustorum: quid negãtibus dominus comminetur ad pœnam, quid contrà confitentibus promittat ad gloriam. Si hæc cogitantibus ac meditantibus nobis persecutionis dies superuenerint, miles Christi præceptis eius & monitis eruditus non expauescit ad pugnam, sed paratus est ad coronam. Opto uos fratres charißimi semper bene ualere.

Iudicij dies bonis gaudio, malis gehennæ futurus.

1. Cor. 2.

Rom. 8.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Magnum epistola, de his qui in lecto gratiam cõsequuntur, ubi insinuat, quocunque tempore gratiam dei perfectione non carere, dum ab ægro fides non exulat.

EPISTOLA VII.

*Væsisti etiã frater charißime, quid mihi de illis uideatur, qui in infirmitate, & languore gratiã dei cõsequuntur, an habendi sunt legitimi Christiani, eò quòd aqua salutari non loti sint, sed perfusi. Qua in parte nemini uerecundia & modestia nostra præiudicat, quo minus unusquisque quod uoluerit, sentiat, et quod senserit, faciat. Nos, quantum concipit mediocritas nostra, existimamus in nullo mutilari, & debilitari posse beneficia diuina, nec minus aliquid illic posse contingere, ubi plena & tota fide & dantis & sumẽtis accipitur, quod diuinis muneribus hauritur. Neque enim sic in sacramento salutari delictorum contagia, ut in lauacro carnali & seculari sordes cutis & corporis abluuntur, ut & sapone & nitris, & cæteris quoque adiumentis, & *dolio & piscina opus sit, quibus ablui & mundari corpusculum poßit. Aliter pectus credentis abluitur, aliter mens hominis per fidei merita mundatur. In sacramentis salutaribus neceßitate cogente, & deo indulgentiam suam largiente totum credentibus conferunt diuina cõpendia. Nec quenquam mouere debet, quod aspergi uel perfundi uidentur ægri, cum gratiam dominicam consequuntur, quando scriptura sancta per Ezechielem prophetam loquatur & dicat: Et aspergam super uos aquam mundã, & mundabimini ab omnibus immũdicijs uestris, & omnibus simulachris uestris, & mundabo uos, & dabo uobis cor nouum, & spiritum nouũ dabo in uobis. Item in Numeris: Et homo qui fuerit immundus usque ad uesperã, hic purificabitur die tertio & die septimo, & mundus erit. Si autem non fuerit purifica*

Perfunduntur apud nos, merguntur apud Anglos.

*al's, lotio.

Ezechiel. 36.

Numer. 19.

*tus die tertio & die septimo, non erit mundus, & exterminabitur anima illa de Israël, quoniam aqua aspergin is non est super eũ aspersa. Et iterum: Et locutus est dominus ad Moysen, dicens: Accipe Leuitas de medio filiorum Israël & purificabis eos. Et ita facies eis purificationem eorum, circunsperges eos aqua purificationis. Et iterum: Aqua aspersionis purificatio est. Vnde apparet aspersionem quoque aquæ instar lauacri salutaris obtinere, & quãdo hæc in ecclesia fiunt, ubi sit & dantis & accipientis fides integra, stare omnia & cõsummari ac perfici *eos salutari aqua & fide legitima Christi gratiam consecutos nõ posse maiestate domini & fidei ueritate. Porrò autẽ quòd quidam nõ Christianos, sed clinicos uocant, non inuenio unde hoc nomen assumant, nisi fortè qui plura & secretiora legerunt apud Hippocratem uel Soranũ clinicos istos deprehenderunt. Ego enim qui clinicum de euãgelio noui, scio paralytico illi & debili per longa ætatis curricula in lecto iacenti nihil infirmitatem suam obfuisse, quò minus ad firmitatem cœlestem plenißime perueniret. Nec tantum indulgentia dominica excitatum de grabato esse, sed ipsum grabatum suum reparatis & uegetatis uiribus sustulisse. Et idcirco quantum fide concipere & sentire nobis datur, mea sententia hæc est, ut Christianus iudicetur legitimus, quisquis fuerit in ecclesia lege & iure fidei diuinam gratiam consecutus. Aut si aliquis existimat eos nihil consecutos, eò quòd ab aqua salutari tantum perfusi sunt, si inanes & uacui sunt, non decipiantur, ut si incommodum languoris euaserint, & conualuerint, non baptizentur. Si autem baptizari non possunt, qui iam baptismo ecclesiastico sanctificati sunt, cur in fide sua & domini indulgentia scandalizantur? An consecuti sunt quidem gratiam dominicam, sed breuiore & minore mẽsura muneris diuini ac spiritus sancti, ut habeãtur quidẽ Christiani, non sint tamen cæteris adæquandi? Quinimo spiritus sanctus*

Numer. 8.

*al's, posse dñi maiestate, fidei ueritate. Porro autẽ quod quidam eos salutari aqua, & fide legitima Christi gratiã consecutos.

*sanctus non de mensura datur, sed super credentē totus infun ditur. Nam si dies omnibus æqualiter nascitur, & si sol super omnes pari & æquali luce diffunditur, quanto magis Christus sol & dies uerus in ecclesia sua lumen uitæ æternæ pari æqualitate largitur? Cuius æqualitatis sacramentum uidemus in Exodo esse celebratum, cum de cœlo manna deflueret, & futurorum præfiguratione alimentum panis cœlestis cibum Christi uenientis ostenderet. Illic enim sine discrimine uel sexus, uel ætatis gomor à singulis æqualiter colligebatur. Vnde apparebat Christi indulgentiam & cœlestem gratiā postmodum secuturā æqualiter omnibus diuidi sine sexus uarietate, sine annorū discrimine, sine acceptione personæ super omnē dei populum spiritualis gratiam muneris infundi. Planè eadē gratia spiritualis, quæ æqualiter in baptismo à credentibus sumitur, in conuersatione atq; actu nostro postmodū uel minuitur, uel augetur, ut in euangelio dominicum semen æqualiter seminatur, sed pro uarietate terræ aliud absumitur, aliud in multiformem copiam uel tricesimi, uel sexagesimi, uel centesimi numeri fructu exuberante cumulatur. Adhuc uero cum singuli ad denarium uocentur, quid est ut quod à deo æqualiter distribuitur, humana interpretatione minuatur? Quòd si aliquis in illo mouetur, quòd quidam de ijs qui ægri baptizantur, spiritibus adhuc immundis tentantur, sciat diaboli nequitiā pertinacem usq; ad aquam salutarem ualere: in baptismo uero*omnes nequitiæ suæ uires amittere. Quod exemplum cernimus in rege Pharaone, qui diu reluctatus, & in sua perfidia demoratus, tam diu resistere potuit & præualere, donec ad aquam ueniret, quò cum uenisset, & uictus est & extinctus. Mare autem illud sacramentum baptismi fuisse, declarat beatus apostolus Paulus dicens: Nolo enim uos ignorare fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes per mare transierūt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube*

Spiritus sine mēsura datur.
Ioan. 3.
Sol æqualiter radios diffūdit.
Gratia dei æqualiter distribuitur.
Exod. 16.
Matth. 13.
*al. omne nequitiæ suæ uirus
1. Cor. 10.

& in

& in mari, & addidit, dicens: Hæc autem omnia figuræ nostræ fuerunt. Quod hodie etiã geritur, ut per exorcistas uoce humana & potestate diuina flagelletur & uratur, ut torqueatur diabolus. Et cum exire se & hoĩes dei dimittere sæpe dicat, & in eo tamen quod dixerit fallat, & id quod per Pharaonem prius gestum est, eodem mendacio obstinationis & fraudis exerceat: cum tamen ad aquam salutarem, atq; ad baptismi sanctificationem uenitur, scire debemus & fidere quia illic diabolus opprimitur, & homo dicatus diuina indulgentia liberatur. Nam sicut scorpij & serpentes, qui in sicco præualent, in aquam præcipitati præualere non possunt, aut sua uenena retinere: sic & spiritus neq̃, qui scorpij & serpẽtes appellantur, & tamẽ per nos data à domino potestate calcantur, permanere ultra non possunt in hominis corpore, in quo baptizato & sanctificato incipit spiritus sanctus habitare. Hoc deniq; & rebus ipsis experimur, ut necessitate urgente in ægritudine baptizati & gratiam consecuti careant immundo, quo antea mouebantur, & laudabiles ac probabiles in ecclesia uiuant, plusq; per dies singulos in augmentũ cœlestis gratiæ per fidei incrementa proficiant. Et contrà sæpe nonnulli de illis qui sani baptizantur, si postmodum peccare cœperint, spiritu immundo redeũte quatiuntur, ut manifestũ sit diabolum in baptismo fide credentis excludi, si fides postmodum defecerit, regredi. Nisi si iustum quibusdam uidetur, ut illi qui extra ecclesiam apud aduersarios & antichristos profana aqua polluũtur, baptizati iudicentur. Hi uero qui in ecclesia baptizantur, minus indulgẽtiæ & gratiæ diuinæ cõsecuti esse uideantur, & tantus honor habeatur hæreticis, ut inde uenientes nõ interrogentur, utrum'ne loti sint an perfusi, utrum'ne Clinici an Peripatetici: Apud nos autem de integra fidei ueritate detrahatur, & baptismo ecclesiastico maiestas sua & sanctitas derogetur. Rescripsi fili charissime ad literas

Diabolus baptismo opprimit.

Mira similitudo.

Peripatetici ab ambulando dicuntur, Clinici lecto affixi sũt: Huc ludit ioc'.

teras tuas quantum parua nostra mediocritas ualuit, & ostē-di quid nos, quantum in nobis est, sentiamus: nemini præscribentes quo minus statuat quod putat unusquisque præpositus actus sui rationem domino redditurus, secūdum quod beatus apostolus Paulus in epistola sua ad Romanos scribit et dicit: Rom. 14. *Vnusquisq; nostrum pro se rationē dabit. Non ergo nos inuicem iudicemus. Opto te fili charißime semper bene ualere.*

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Cornelium papam epistola, in qua de literis ad presbyteros misśis se purgat, & cuncta ad illius dignitatem fecisse ostendit.

EPISTOLA VIII.

CYPR. CORNELIO FRATRI SAL.

Egi literas tuas frater charißime, quas per Primitium cōpresbyterū nostrum misisti, in quibus te comperi motum, quod cū de Adrumetina colonia Polycarpi nomine ad te literæ dirigerentur, posteaquàm nos ego & Liberalis in eundem locū uenissemus, cœpissent illuc ad presbyteros & diaconos literæ dirigi. Quod scire te uolumus & pro certo credere, nulla leuitate aut contumelia factum: sed cum statuissemus cōplures, qui in unum conueneramus, ut legatis ad uos coēpiscopis nostris Caldonio & Fortunato mißis, omnia interim integra suspenderētur, donec ad nos ijdem collegæ nostri rebus illic aut ad pacem redactis, aut pro ueritate compertis redirent: presbyteri & diaconi in Adrumetina consistētes, Polycarpo coēpiscopo nostro absente, ignorabant quid nobis in commune placuisset. At ubi nos in præsenti uenimus, comperto consilio nostro, ipsi quoq; id quod & cæteri obseruare cœperunt, ut nulla ecclesiarum istic consistentium consensio discreparet. Quidam tamen mentes nonnunquam & animos sermonibus suis turbant, dum aliter quædam quàm se habet ueritas, nunciant.

ciant. Nos *enim singulis nauigantibus, ne cum scandalo ullo nauigarent, rationem reddidisse nos scimus, & hortatos esse, ut ecclesiæ catholicæ matricem & radicem agnoscerent ac te*

Matrix Roma. *nerent. Sed quoniam latius fusa est nostra prouincia, habet etiam* Numidiam *&* Mauritaniam *sibi cohærentes, ne in urbe schisma factum absentium animos incerta opinione cõfunderet, placuit ut per episcopos, retenta à nobis rei ueritate, ad comprobandam ordinationem tuam facta autoritate maiore, tum demum scrupulo omni de singulorum pectoribus excusso, per omnes omnino in prouincia ista positos literæ fierẽt, sicut fiunt, ut te uniuersi collegæ nostri & cõmunicationem tuam, id est, catholicæ ecclesiæ unitatem pariter & charitatem probarent firmiter ac tenerent.* Quod *diuinitus euenisse, & consilium nostrum prouidenter processisse gaudemus.* Sic *enim nunc episcopatus tui & ueritas pariter & dignitas apertissima luce & manifestissima & firmissima est confirmatione fundata, ut & ex rescriptis collegarum nostrorum, qui ad nos literas inde fecerũt, & ex relatione ac testimonijs coëpiscoporum* Pompeij, *&* Stephani, *&* Caldonij, *ac* Fortunati *ordinationis tuæ & origo necessaria, & ratio iusta, & gloriosa quoque innocentia ab omnibus nosceretur.* Quod *ut simul cum cæteris quoque collegis nostris stabiliter ac firmiter administremus, atque ut catholicæ ecclesiæ concorditer unanimitatẽ teneamus, perficiat diuina protectio, ut dominus qui sacerdotes sibi in ecclesia sua eligere & cõstituere dignatur, electos quoque, & constitutos sua uoluntate atq; opitulatione tueatur, gubernanter inspirans ac subministrans, & ad improborum contumaciam frenandam, uigorem, & ad lapsorũ fouendam pœnitentiam, lenitatem.* Opto *te frater charissime semper bene ualere.*

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Ad Florentium Pupianum epistola, ubi dolens quòd temere

temere de obtrectatoribus crediderit, se purgat, & animi illius leuitatem ostendit.

EPISTOLA IX.

CYPR. QVI ET THASCIVS FLOrentio cui & Pupiano fratri SALVTEM.

EGo te frater credideram tandem iam ad pœnitētiam cōuerti, quod in præteritum tam infanda, tam turpia, tam etiam gentibus execranda, aut audisses de nobis temere, aut credidisses. Porrò *autem etiam nunc in literis tuis animaduerto te adhuc esse, qui prius fueras, eadem te de nobis credere, et in eo quod crediderας, perseuerare, & ne fortè claritatis & martyrij tui dignitas, nostra communicatione maculetur, mores nostros diligenter inquirere, & post deum iudicem qui sacerdotes facit, te uelle, non dicam de me (quantus enim ego?) sed de dei & Christi iudicio iudicare: hoc est in deum non credere, hoc est rebellem aduersus Christum & aduersus euangelium eius existere, & cum ille dicat:* Non'ne *duo passeres asse ueneunt & neuter eorum cadit in terram sine patris uoluntate? & probet maiestas eius & ueritas sine consensu & permissu dei etiam minima nō fieri, tu existimes sacerdotes dei sine cōsensu eius in ecclesia ordinari?* Nā *credere quòd indigni & incerti sint qui ordinantur, quid aliud est, q̄ credere quòd nō à deo, nec per deū sacerdotes eius in ecclesia constituātur? An putas esse maius de me meū, q̄ dei testimoniū, cū dominus ipse doceat & dicat testimonium nō esse uerum, si quis ipse de se testis existat, eò quòd unusquisque utiq; sibi faueat, nec contra se aliquis infesta & aduersa depromat, fides uero syncera sit ueritatis, si in prædicationibus nostris alius sit prædicator ac testis? Si testimonium, inquit, dixero de me, testimonium meum non est uerum: alius est enim qui testis est de me. Quòd si ipse dominus qui omnia postmodum iudicaturus sit,*

Matth. 10.

Testis in propria causa nemo idoneus.

Ioan. 5.

noluit

noluit de testimonio suo sibi credi, sed maluit de iudicio ac testimonio dei patris probari. Quanto magis hoc seruos eius obseruare oportet, qui iudicio ac testimonio dei non probantur tantum, sed etiam gloriantur? Præualuit autem apud te *contra diuinam sententiam, & contra cõscientiam nostram dei iuribus nixam, inimicorum & malignorum commẽtum, quasi apud lapsos & prophanos, & extra ecclesiã positos, de quorum pectoribus excesserit spiritus sanctus, esse aliud posßit nisi mens praua, & fallax lingua, & odia uenenata, & sacrilega mendacia, quibus qui credit, cum illis necesse est inueniatur, cum dies iudicij uenerit. Quod uero dixisti sacer-*

Sacerdotes humiles. *dotes humiles esse debere, quia & dominus & apostoli humiles fuerũt, humilitatem meam & fratres omnes, & gẽtiles quoq; optime norunt & diligũt, & tu quoq; noueras & diligebas, cum adhuc in ecclesia esses, & mecum cõmunicares. Quis autem nostrum longe est ab humilitate, utrum'ne ego qui quotidie fratribus seruio, & uenientes ad ecclesiam singulos benigne & cum uoto & gaudio suscipio, an tu qui te episcopum episcopi, & iudicem iudicis ad tempus à deo dati*

Deuter. 17. *cõstituis, cũ dominus deus in Deuteronomio dicat:* Et homo *quicunq; fecerit in superbia, ut nõ exaudiat sacerdotem, aut iudicem, quicunq; fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit, timebit, & non agent impie etiam nunc?* Et *iterum ad Samuelem loquitur & dicit:* Non

1. Reg. 8. *te spreuerũt, sed me spreuerunt.* Et *adhuc dominus in euange*

Ioan. 18. *lio, cũ ei dictum esset: Sic respõdes pontifici? custodiens & docens sacerdotalem honorẽ seruari oportere, cõtra pontificem nihil dixerit, sed innocẽtiam suam tantũmodo purgãs responderit, dicens: Si male locutus sum, exprobra de malo: si autem bene, quid me cædis?* Item *beatus Apostolus, cum ei dictum*

Actu. 23. *esset: Sic insilis in sacerdotem dei maledicendo? nihil contumeliose locutus sit aduersus sacerdotem: cum & potuerit se constan*

constanter exercere aduersus eos qui dominũ crucifixissent, & qui iam deum, & Christum, & templum, & sacerdotiũ perdidissent. Sed quamuis in falsis & spoliatis sacerdotibus umbram tamen ipsam inanẽ sacerdotalis nominis cogitans dixerit: Nesciebam fratres quia pontifex est, scriptũ est enim: Principem plebis tuæ non maledices: nisi si sacerdos tibi fui Exodi 22. *ante persecutionem, quando mecum communicabas, sed post persecutionem sacerdos esse desij. Persecutio enim te uenientem ad summam martyrij sublimitatem prouexit: me autem proscriptionis onere depreßit, cum publicè legeretur: Si quis tenet uel poßidet de bonis Cæcilij Cypriani episcopi Christianorum, proscribatur: ut etiam qui nõ credebant deo episcopum cõstituenti, uel diabolo, crederent episcopũ proscribenti. Nec hoc iacto, sed dolens profero, cum te iudicem dei cõstituas & Christi, qui dicit ad apostolos, ac per hoc ad omnes præpositos qui apostolis uicaria ordinatione succedũt: Qui audit uos, me audit, & qui me audit, audit eum qui me* Luc. 10. *misit. Et qui reijcit uos, me reijcit, & eum qui me misit. Vnde enim schismata & hæreses obortæ sunt & oriuntur, nisi dum episcopus qui unus est, & ecclesiæ præest, superba quorundam præsumptione cõtemnitur, & homo dignatione dei honoratus, ab indignis hominibus iudicatur? Quis enim hic est superbiæ tumor, quæ arrogantia animi, quæ mẽtis inflatio, ad cognitionem suam præpositos & sacerdotes uocare, ac nisi apud te purgati fuerimus, & sententia tua absoluti, etiam sex annis nec fraternitas habuerit episcopũ, nec plebs præpositũ, nec grex pastorem, nec ecclesia gubernatorẽ, nec Christus antistitem, nec deus sacerdotẽ? Subueniat Pupianus & sententiam dicat: Iudiciũ dei & Christi in apertum referat, ne tantus fideliũ numerus qui sub nobis accersitus est, sine spe salutis & pacis exisse uideatur, ne nouus credentium populus nullam per nos cõsecutus esse baptismi gratiam &*

spiritus sancti iudicetur, ne tot lapsis & pœnitentibus pax data, & cōmunicatio nostra examinatione cōcessa iudicij sui autoritate soluatur. Annue aliquando & dignare pronunciare de nobis, & episcopatum nostrum cognitionis tuæ autoritate firmare, ut deus & Christus eius agere tibi gratias possint, quòd per te antistes & rector altari eorum pariter & plebi restitutus sit. Apes habēt regem & iudicem, & ei fidem seruant. Latrones mancipi obsequio pleno humilitatis obtemperant. Quanto simpliciores & meliores uobis brutæ pecudes, & muta animalia, & cruenti licet ac furentes inter gladios atq; inter arma prædones? Præpositus illic agnoscitur & timetur, quem nō sentētia diuina cōstituit, sed in quem factio perdita & nocēs caterua cōsentit. Dixisti sanè scrupulū tibi esse tollendū de animo, in quem incidisti, sed tua mēte & uoluntate sacrilega, dum incesta, dum impia, dum nefanda cōtra fratrem, contra sacerdotē facile audis, & libenter credis, aliena mēdacia quasi propria & priuata defendis, nec recordaris scriptum esse: Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam, & iterum: Malus obaudit linguæ iniquorū, iustus autem non intendit labijs mendacibus. Quare in hunc scrupulum non inciderunt martyres spiritu sancto pleni, & ad cōspectum dei & Christi eius, paßioni iam proximi, qui ad Cypria nū episcopum literas de carcere direxerunt, sacerdotem dei agnoscētes & cōtestantes ei? Quare in hunc scrupulum non inciderunt tot episcopi collegæ mei, qui uel cum de medio recesserunt, proscripti sunt, uel apprehensi in carcere & in catenis fuerunt, aut qui in exilium relegati, illustri itinere ad dominū profecti sunt, qui quibusdam locis animaduersi cœlestes coronas de domini clarificatione sumpserunt? Quare in hunc scrupulum non inciderunt de plebe ista nostra quæ apud nos est, & nobis de dei dignatione cōmißa est, tot confessores quæstionati & torti, & insignium uulnerum

Apes regē habent.

Præpositus inter prædones.

Eccl. 28.

Prouerb. 17.

rum & cicatricum memoria gloriosi? tot uirgines integræ? tot laudabiles uiduæ? ecclesiæ deniq; uniuersæ per totum mundum nobiscũ unitatis uinculo copulatæ? nisi si omnes isti communicantes mecum, secundum quod scripsisti: polluto ore nostro polluti sunt, & si spem uitæ æternæ cõmunicationis nostræ contagione perdiderunt, Pupianus solus integer, inuiolatus, sanctus, pudicus, qui nobis miscere se noluit, in paradiso atq; in regno cœlorum solus habitabit. Scripsisti etiam quòd ecclesia nunc propter me portionẽ sui in disperso habeat, cũ omnis ecclesiæ populus & collectus sit & adunatus, & indiuidua concordia sibi iunctus, & soli illi foris remanserint, qui & si intus essent, eijciendi fuerant, ne patiatur dominus populi sui protector & tutor triticum de area sua diripi, sed solæ possint paleæ de ecclesia separari, cum & apostolus dicat: Quid enim si exciderũt à fide quidam illorum? Nunquid infidelitas illorum fidem dei euacuauit? absit. Est enim deus uerax, omnis autem homo mendax. Et dominus quoq; in euangelio, cum eum loquentẽ discipuli derelinquerent, conuersus ad duodecim dixerit: Nunquid & uos uultis ire? Respondit ei Petrus, dicẽs: Domine ad quem ibimus? uerbum uitæ æternæ habes, & nos credidimus & cognouimus, quoniam tu es filius dei uiui. Loquitur illic Petrus, super quem ædificanda fuerat ecclesia, docens quia & si cõtumax ac superba obaudire nolentium multitudo discedat, ecclesia tamen Christianorum non recedit, & illi sunt ecclesia & plebs sacerdoti adunata, & pastori suo grex adhærẽs. Vnde scire debes episcopum in ecclesia esse, & ecclesiã in episcopo, & si qui cum episcopo nõ sint, in ecclesia non esse, & frustra sibi blandiri eos, qui pacem cũ sacerdotibus dei non habẽtes obrepunt, & latenter apud quosdam cõmunicare se credunt, cum ecclesia quæ catholica una est, scissa non sit neq; diuisa, sed sit utiq; connexa, & cohærentium sibi inuicem sacerdotũ glutino copulata

Pupiano insultat Cypr.

Rom. 3.

Ioan. 6.

pulata. Quamobrem frater si maiestatem dei, qui sacerdotes ordinat, & Christi cogitaueris: si Christum qui arbitrio & nutu ac præsentia sua & præpositos ipsos, & ecclesiam cum præpositis gubernat, aliquando respexeris, si de innocentia sacerdotum non humano odio, sed diuino iudicio credideris, si temeritatis & superbiæ atq; insolentiæ tuæ agere uel sero pœnitentiã cœperis, si deo & Christo eius quibus seruio, & quibus puro & immaculato ore sacrificia & in persecutione pariter & in pace indesinenter offero, plenißimè satisfeceris, cõmunicationis tuæ poterimus habere rationem, manente tamẽ apud nos diuinæ censuræ respectu & metu, ut prius dominum meum cõsulam, an tibi pacem dari, & te ad communicationem ecclesiæ suæ admitti sua ostensione & admonitione permittat. Memini enim quid iam mihi sit ostensum, imò quid

Reuelatio. seruo obsequenti & timenti de dominica & diuina autoritate præceptũ, qui inter cætera quæ ostendere & reuelare dignatus est, & hoc addidit: Itaq; qui Christo non credit sacerdotem facienti, posteà credere incipiet sacerdotem uindicãti. Quanquàm sciam omnia ridicula & uisiones ineptas quibusdam uideri, sed utiq; illis qui malunt contra sacerdotes credere quàm sacerdoti: Sed nihil mirum, quando de Ioseph fra-

Gen. 37. tres sui dixerunt, Ecce somniator ille uenit. Nunc ergo uenite occidamus eum, & somniator postea quod somniauerat consecutus sit, & occisores ac uenditores confusi sint, ut qui uerbis nõ credidissent, factis postmodum crederent. De ijs autem, quæ tu egisti uel in persecutione, uel in pace, stultum est ut uelim te iudicare, cum tu magis iudicem te nostri cõstitueris. Hæc pro animi mei pura conscientia, & domini dei mei fiducia rescripsi. Habes tu literas meas, & ego tuas: In die iudicij ante tribunal Christi utrunq; recitabitur.

ARGVMENTVM EPIST. SEQ.

Ad clerum de Numidico cõfessore presbytero ordinato.

EPIS

EPISTOLA X.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIAconis & plebi uniuersæ chariſsimis ac deſideratiſsimis fratribus ſalutem.

Nunciandum uobis fratres chariſsimi, quod pertineat ad communem lætitiam, & ad eccleſiæ noſtræ maximā gloriam, exiſtimaui. Nam admonitos uos & inſtructos ſciatis dignatione diuina, ut Numidicus preſbyter aſcribatur preſbyterorū Carthaginenſium numero, & nobiſcum ſedeat in clero luce clariſsima confeſsionis illuſtris, & uirtutis ac fidei honore ſublimis, qui hortatu ſuo copioſum martyrum numerum lapidibus & flammis necatum ante ſe miſit. Quiq; uxorem adhærentem lateri ſuo concrematam ſimul cum cæteris (uel conſeruatam magis dixerim) lætus aſpexit. Ipſe ſemuſtulatus, & lapidibus obrutus, & pro mortuo derelictus, dum poſtmodum filia ſolicito pietatis obſequio cadauer patris inquirit, ſemianimis inuentus, & refocillatus & extractus à comitibus, quos ipſe præmiſerat, remanſit inuitus. Sed remanēdi (ut uidemus) hæc fuit cauſa, ut eum clero noſtro dominus adiūgeret, & deſolatam quorundam preſbyterorum noſtrorum copiam glorioſis ſacerdotibus adornaret. Et promouebitur quidem, dum tempus permiſerit, ad ampliorem locum religionis ſuæ, cum in præſentia protegente domino uenerimus. Interim quod oſtenditur fiat, ut cum gratiarum actione ſuſcipiamus hoc dei munus, ſperantes de miſericordia domini eiuſmodi ornamenta compleri, ut redintegrato eccleſiæ ſuæ robore, tam mites & humiles faciat confeſſus noſtri honore florere. Numidicus presbyter.

DIVI CAECILII CYPR. EPIST. LIBRI QVARTI FINIS.

DIVI CAECILII

CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS, VARII TRACTATVS.

ARGVM. TRACTATVS SEQ.

Contra Demetrianum tractatus, dicentem Christianis imputari debere omnia, quibus tunc mundus urgebatur, quòd ab ipsis dij nõ colerentur. In qua ab obiectis se purgans demonstrat mala multiplicari quod ab idololatris deus non coleretur.

TRACTATVS PRIMVS contra Demetrianum.

Hic stylus est elaboratior, quędam imitatus ex Tertulliano

BLATRANTEM *te & aduersum deũ, qui unus & uerus est, ore sacrilego & uerbis impijs obstrepentem frequenter* Demetriane *contempseram, uerecundius ac melius existimans errantis imperitiam silentio spernere, quàm loquendo dementis insaniam prouocare.* Nec *hoc sine magisterij diuini autoritate faciebam, cum scriptum*

Prouerb. 9. *sit:* In aures imprudentis noli quicquam dicere, ne cum audie-

Prouer. 23. *rit, irrideat sensatos sermones tuos. & iterum:* Noli responde*re imprudenti ad imprudentiã eius, ne similis fias illi, & sanctum quoq; iubeamur intra cõscientiam nostram tenere, nec conculcandum porcis & canibus exponere, loquente domino*

Matth. 7. *& dicente:* Ne *dederitis sanctum canibus, neq; miseritis margaritas uestras ante porcos, ne conculcent ea pedibus, & conuersi elidant uos.* Nam *cum ad me sæpe studio magis cõtradicendi, quàm uoto discendi uenires, & clamosis uocibus personans malles tua impudenter ingerere, quàm nostra patienter audire, ineptum uidebatur congredi tecum, cum facilius esset & leuius turbulenti maris concitos fluctus clamoribus*

retun

retundere, quàm tuam rabiem tractatibus coërcere. Certe & labor irritus & nullus effectus, offerre lumen cæco, sermonē surdo, sapientiam bruto: cum nec sentire brutus poßit, nec cæcus lumen admittere, nec surdus audire. Cæco lumēn, surdo sermonē, sapientiā bruto offerre labor irritus. *Hæc considerans sæpe conticui, & impatientem patientia uici, cum nec docere indocilem possem, nec impium religione comprimere, nec furentem lenitate cohibere. Sed enim cū dicas plurimos conqueri, quòd bella crebrius surgāt, quòd lues, quòd fames sæuiant: quodq́; hymbres & pluuias serena longa suspendant, nobis imputari, ultrà tacere nō oportet, ne iam non uerecundiæ, sed diffidentiæ esse incipiat quòd tacemus, & dum criminationes falsas cōtemnimus refutare, uideamur crimen agnoscere.* Refellit Demetriani susurros. *Respondemus igitur & tibi Demetriane pariter & cæteris, quos tu forsitan concitasti, & aduersum nos odia tua maledicis uocibus seminando, comites tibi plures radicis atq; originis tuæ pullulatione fecisti, quos tamen sermonis nostri admittere credo rationem. Nam qui ad malum motus est mendacio fallente, multo magis ad bonum mouebitur, ueritate cogente. Dixisti per nos fieri, & quod nobis debeāt imputari omnia ista, quibus nunc mundus quatitur & urgetur, quòd dij uestri à nobis non colantur. Qua in parte (quia ignarus diuinæ cognitionis & ueritatis alienus es) illud primo in loco scire debes, senuisse iam mundum, non illis uiribus stare quibus prius steterat, nec uigore & robore eo ualere, quo antea præualebat.* Mūdus senuit. *Hoc etiam nobis tacentibus, & nulla de scripturis sanctis prædicationibusq; diuinis documenta promentibus, mundus ipse iam loquitur, & occasum sui rerum labentium probatione testatur, non hyeme nutriendis seminibus tanta hymbrium copia est, non frugibus æstate torrendis solita flagrantia est, nec sic * uerna de temperie sata læta sunt, nec adeo arboreis fœtibus autumna fœcunda sunt. Minus de effoßis & fatigatis montibus eruūtur marmorum* *al. uernali.

crustæ, minus argenti & auri opes suggerunt exhausta iam metalla & pauperes uenæ. *Breuiatur in dies singulos, et decrescit ac deficit in agris agricola, in mari nauta, miles in castris, innocentia in foro, iustitia in iudicio, in amicitijs concordia, in artibus peritia, in moribus disciplina. Putas'ne tu tantã posse substantiam rei senescentis existere, quãtã prius potuit nouella adhuc & uegeta iuuenta pollere? Minuatur necesse est quicquid fine iam proximo in occidua & in extrema deuergit. Sic sol in occasu suo radios minus claro & igneo splẽdore iaculatur. Sic declinãte iam cursu exoletis cornibus luna tenuatur, & arbor quæ fuerat antè uiridis & fertilis, arescentibus ramis fit postmodum sterili senectute deformis. Et fons qui exundantibus prius uenis largiter profluebat, senectute deficiens uix modico sudore distillat. Hæc sentẽtia mundo data est: hæc dei lex est, ut omnia orta occidant, & aucta senescant, ut infirmẽtur fortia, & magna minuantur, ut cum infirmata & diminuta fuerint, finiantur. Hæc Christianis imputas, quòd minuantur singula mundo senescente? Quid si et senes imputent Christianis, quòd minus ualeant in senectute? quòd non perinde ut prius uigeant auditu aurium, cursu pedũ, oculorũ acie, uirium robore, succo uiscerũ, mole mẽbrorũ, & cũ olim ultra octingentos & nongẽtos annos uita hominũ longæua procederet, uix nunc possit ad centenariũ numerum peruenire? Canos uidemus in pueris, capilli deficiũt antequàm crescant, nec ætas in senectutem desinit, sed incipit à senectute: sic in ortu adhuc suo ad finem natiuitas properat, sic quodcunque nũc nascitur, mundi ipsius senectute degenerat, ut nemo mirari debeat singula in mundo cœpisse deficere, cum totus ipse iam mundus in defectione sit & in fine. Quòd autem crebrius bella continuant, quòd sterilitas & fames solicitudinem cumulant, quòd sæuiẽtibus morbis ualetudo frangitur, quòd humanum genus luis populatione uastatur*

al. Breuiantur.

Omnia orta cadunt.

Vitæ breuitas.

statur, & hoc scias est prædictū, in nouissimis tēporibus mul- Tempore mul
tiplicari mala, & aduersa uariari, & appropinquante iam tiplicant mala.
iudicij die, magis ac magis in plagas generis hummani censu
ram dei indignantis accendi. Non *enim sicut tua falsa queri-*
monia & imperitia ueritatis ignara iactat & clamitat, ista ac
cidunt, quòd dij uestri à nobis non colantur, sed quòd à uobis
nō colatur deus. Nam *cum ipse sit mundi dominus, cognitor*
& rector, & cūcta arbitrio eius & nutu gerantur, nec quic-
quam fieri poßit, nisi quod aut fecerit, aut fieri ipse permuse-
rit, utique quando ea fiunt, quæ iram dei indignantis osten-
dunt, non propter nos fiunt, à quibus deus colitur, sed delictis
& meritis uestris irrogantur, à quibus deus omnino nec quæ
ritur, nec timetur, nec relictis uanis superstitionibus religio
uera cognoscitur, ut qui deus unus est, omnibus unus, colatur
ab omnibus & rogetur. I*psum denique audi loquētem, ipsum*
uoce diuina instruētem nos pariter ac monentem: Dominum Luc. 4.
deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Et *iterum:* Non *erūt* Exodi 20.
tibi dij alieni absque me. Et *iterū:* Nolite *ambulare post deos* Hiere. 7.
alienos, ut seruiatis eis, & ne adoraueritis eos, & ne incitetis
me in operibus manuum uestrarum ad disperdendos uos. Pro
pheta item spiritu sancto plenus contestatur & denunciat irā
dei, dicens: H*æc dicit dominus omnipotens:* E*ò quòd domus* Aggei 1.
mea deserta est, uos autem sectamini unusquisque in domum
suam, propterea abstinebit cœlum à rore, & terra subtrahet
procreationes suas, & inducam gladium super terram, & su
per frumentum, & super uinum, & super oleum, & super
homines, & super pecora, super omnes labores manuum ue-
strarum. I*tem propheta alius repetit & dicit:* E*t pluam super*
unam ciuitatem, & super aliam non pluam. P*ars una com-*
pluetur, & pars super quam non pluero, arefiet. E*t congre-*
gabuntur duæ & tres ciuitates in unā ciuitatē potandæ aquæ
causa, nec satiabuntur, & non conuertimini ad me dicit domi

 nus.

nus. Indignatur ecce dominus & irascitur, & quod ad deum non conuertamini comminatur, & tu miraris aut quereris in hac obstinatione & contemptu uestro, si rara desuper pluuia descendat, si terra situ pulueris squaleat, si uix ieiunas et pallidas herbas sterilis gleba producat, si uineam debilitet grando cadens, si oleam detrūcet turbo subuertens, si fontem siccitas statuat, aërem pestilens aura corrumpat, homines morbida ualetudo cōsumat, cum omnia ista peccatis prouocantibus ueniant, & plus exacerbetur deus quando nihil talia & tanta proficiant? Fieri enim ista uel ad disciplinam contumacium, uel pœnā malorum, declarat in scripturis sanctis idem deus, dicens: Sine causa percussi filios uestros, disciplinam nō exceperunt. Et propheta deuotus ac dicatus deo ad hæc eadē respondet & dicit: Verberasti eos, nec doluerunt, flagellasti eos, nec uoluerunt credere, nec accipere disciplinam. Ecce irrogantur diuinitus plagæ, & nullus dei metus est. Ecce uerbera desuper & flagella non desunt, & trepidatio nulla, nulla formido est. Quid si non intercederet rebus humanis uel ista censura, quanto adhuc maior in omnibus esset audacia facinorum impunitate secura? Quereris quòd nunus nunc tibi ubertes fontes, & auræ salubres, & frequēs pluuia, & fertilis terra obsequium præbeant, quòd non ita utilitatibus tuis & uoluptatibus elementa deseruiant. Tu enim deo seruis, per quem tibi cuncta deseruiunt? Tu famularis illi, cuius nutu tibi uniuersa famulātur? Ipse de seruo tuo exigis seruitium, & homo hominem parere tibi & obedire compellis, & cum sit uobis eadem sors nascendi, conditio una moriendi, corporum materia consimilis, animarum ratio communis, æquali iure, & pari lege uel ueniatur in hūc mundum, uel de hoc mundo postmodum recedatur, tamen nisi pro arbitrio tuo tibi seruiatur, nisi ad uoluntatis imperiū pareatur, imperiosus & nimius seruitutis exactor flagellis uerberas, fame, siti, nuditate, frequenter

Quicquid pati mur peccata no stra meruerūt.

Hier. 2.

Hier. 5.

Demetrianum increpat Cyprianus.

Corporū materia similis. Animarum ratio communis.

ter ferro & carcere affligis & crucias, & non agnoscis dominum deum tuum, cum sic exerceas ipse dominatum? Merito ergo incursantibus plagis non desunt dei flagella nec uerbera, quæ cum nihil istic promoueant, nec ad dominum singulos tanto cladium terrore conuertant, manet postmodum carcer æternus, & iugis flamma, & pœna perpetua, nec audietur illic rogantium gemitus, quia nec hic dei indignantis terror auditus est, qui per prophetam clamat & dicit: Audite sermonem domini filij Israël, quia iudicium domini est aduersum incolas terræ, eò quòd neque misericordia, neque ueritas, neq; agnitio dei est super terram, sed execratio & mendaciũ, & cædes, & furtum, & adulterium diffusum est super terram, sanguinem sanguini supermiscent. Idcirco terra lugebit cum uniuersis incolis suis, cum bestijs agri, cum serpentibus terræ, cum uolucribus & uolatilibus cœli, & deficient pisces maris, ut nemo iudicet, & nemo reuincat. Indignari se deus dicit & irasci, eò quòd agnitio dei non sit in terris, & deus non agnoscitur nec timetur. Delicta mendaciorum & libidinum, fraudum, crudelitatis, blasphemiarum, impietatis & furoris deus increpat & incusat, & ad innocentiam nemo conuertitur. Fiunt ecce quæ uerbis dei antè prædicta sunt, nec quisquam fide præsentium, ut in futurum cõsulat, admonetur. Inter ipsa aduersa, quibus uix coartata & conclusa anima respirat, uacat malos esse, & in periculis tantis non de se magis, sed de altero iudicare. Indignamini indignari deum, quasi aliquid boni malè uiuendo mereamini, quasi non omnia ista quæ accidunt, minora adhuc sint et leuiora peccatis uestris. Qui alios iudicas, aliquando esto & tibi iudex, conscientiæ tuæ latebras intuere, imo (quia nullus iam delinquendi uel pudor est, et sic peccatur quasi magis pro ipsis peccatis placeatur) qui perspicuus & nudus uideris à cunctis, & ipse te respice. Aut enim superbia inflatus es, aut auaritia rapax, aut iracundia sæuus, aut

Osee 4.

Inuehitur in Demetrianũ.

al. elatione. *aut *alea prodigus, aut uinolentia temulentus, aut liuore inuidus, aut libidine incestus, aut crudelitate uiolentus, & miraris in pœnas generis humani iram dei crescere, cum crescat quotidie quod puniatur? Hostem quereris exurgere, quasi & si hostis desit, esse pax inter ipsas togas possit. Hostem quereris exurgere, quasi non & si externa de barbaris arma & pericula comprimantur, ferocius intus & grauius de calumnijs & iniurijs potentiũ ciuiũ domesticæ impugnationis tela grassentur. De sterilitate aut fame quereris, quasi famem maiorem siccitas, quàm rapacitas faciat, quasi nõ de captatis annonarũ incremẽtis & preciorũ cumulis flagrantior inopiæ excrescat ardor. Quereris cludi hymbribus cœlum, cum sic horrea cludãtur in terris. Quereris minus nasci, quasi quæ nata sunt indigentibus præbeantur. Pestem & luem criminaris, cum peste ipsa & lue uel detecta sint, uel aucta crimina singulorũ, dum nec infirmis exhibetur misericordia, & defunctis auaritia inhiat ac rapina, ijdẽ ad pietatis obsequiũ timidi, ad impia lucra temerarij, fugientes morientiũ funera, & appetentes spolia mortuorũ, ut appareat in ægritudine sua miseros ad hoc forsitan derelictos esse, ne possint, dum curantur, euadere. Nam perire ægrum uoluit, qui censum pereuntis inuadit. Tantus *cladium terror dare non potest innocentiæ disciplinam, & inter populum frequenti strage morientem, nemo considerat se esse mortalem. Passim discurritur, rapitur, occupatur. Prædãdi dissimulatio nulla, nulla cunctatio est. Quasi liceat, quasi oporteat, quasi ille qui non rapit, damnum & dispendium propriũ sentiat, sic unusquisq; rapere festinat. In latronibus est utcunq; scelerum aliqua uerecundia, auias fauces & desertas solitudines diligunt, & sic illic delinquitur, ut tamen delinquentium facinus tenebris & nocte ueletur. Auaritia palàm sæuit, & ipsa audacia sua tuta in fori luce abruptæ cupiditatis arma prostituit. Inde falsarij, inde uenefici, inde in media

Marginalia: Auaritia sacerdorum. (beside "incremẽtis & preciorũ cumulis…"); Solœcismus. (beside "nec infirmis exhibetur misericordia…"); al. gladiorũ. (beside "*cladium terror…")

dia ciuitate sicarij,tam ad peccandũ præcipites,quàm impunè peccantes. À nocente crimẽ admittitur,nec innocens qui uindicet,inuenitur.De accusatore uel iudice metus nullus.Impunitatẽ consequũtur mali,dum modesti tacent,timent cõscij,ueneunt iudicaturi. Et idcirco per prophetam diuino spiritu & instinctu rei ueritas promitur, certa & manifesta ratio monstratur,dominũ posse aduersa prohibere, sed ne ille subueniat merita peccantiũ facere. Nunquid,ait,non ualet manus domini,ut saluos uos faciat,aut grauauit aurem, ut non exaudiat? Hier. 42. Sed peccata uestra inter uos & deum separãt.Et propter delicta uestra auertit faciem suam à uobis,ne misereatur. Peccata itaq; & delicta reputentur cõscientiæ, uulnera cogitentur, & desinet unusquisq; de domino et de nobis cõqueri, si quod patitur,intelligat se mereri. Ecce idipsum quale est, unde nobiscũ maxime sermo est,quòd nos infestatis innoxios,quòd in contumeliam dei impugnatis atq; opprimitis dei seruos. Parum est quòd furentium uarietate uitiorum,quòd iniquitate feralium criminum,quòd cruentarũ cõpendio rapinarũ uita uestra maculatur,quòd superstitionibus falsis religio uera subuertitur, quòd deus omnino nec quæritur nec timetur, adhuc insuper dei seruos & maiestati ac * nomini eius dicatos iniustis persecutionibus flagellatis.Satis non est quòd tu ipse dominũ non colis, adhuc insuper eos qui colunt sacrilega infestatione persequeris.Deum nec colis,nec colere omnino permittis,& cum cæteri, qui non tantum ista inepta idola & manu hominis facta simulachra,sed & portenta quædam & mõstra uenerantur, tibi placeant, solus displicet dei cultor. Fumant ubiq; in templis uestris hostiarum busta & rogi pecorum,& dei altaria uel nulla sunt,uel occulta. Crocodili et cynocephali & lapides & serpentes coluntur,et deus solus in terris aut non colitur,aut nõ est impune quòd colitur: innoxios,iustos, deo charos domo priuas, patrimonio spolias, catenis premis, carcere

Peccata separant à deo.

Superstitione subuertitur religio.

al. numini.

Crocodilus colitur.

Christianorum persecutor Demetrianus.

carcere includis, gladio, bestijs, ignibus punis. Saltem contentus esto dolorum nostrorum compendio ac simplici ac ueloci breuitate pœnarum. Admoues laniandis corporibus longa tormenta, multiplicas lacerandis uisceribus numerosa supplicia, nec feritas atque immanitas tua usitatis potest contenta esse tormentis, excogitat nouas pœnas ingeniosa crudelitas. Quæ hæc est insatiabilis carnificinæ rabies, quæ inexplebilis libido sæuitiæ? Quin potius elige tibi alterum de duobus: Christianum esse aut est crimē, aut nō est. Si crimē est, cur non interficis confitentem? si crimen non est, quid persequeris innocentem? Torqueri enim debui si negarem. Si pœnā tuam metuēs id quod prius fueram, & quòd deos tuos non colueram, mendacio fallente celarem, tunc torquendus fuissem, tunc ad cōfessionem criminis ui doloris adigēdus, sicut in cæteris quæstionibus torquentur rei, qui se negant crimine quo accusantur teneri, ut facinoris ueritas, quæ indice uoce non promitur, dolore corporis exprimatur. Nunc uero cum spontè cōfitear & clamem, & crebris ac repetitis identidem uocibus Christianū me esse contester, quid tormenta admoues confitenti, & deos tuos nō in abditis & secretis locis, sed palàm, sed publicè, sed in foro ipso magistratibus & præsidibus audientibus destruēti, ut & si parum fuerat, quod in me prius criminabaris, creuerit quod & odisse & punire plus debeas, quod dū me Christianum celebri loco & populo circunstante pronuncio, & uos & deos uestros clara & publica præconatione confundo, quid te ad infirmitatem corporis uertis? quid cum terrenæ carnis imbecillitate contendis? Cum animi uigore congredere, uirtutem mentis infringe, fidem destrue, disceptatione si potes uince, uince ratione. Vel si quid dijs tuis numinis et potestatis est, ipsi in ultionem suam surgant, ipsi se sua maiestate defendant. Aut quid præstare colentibus possint, qui se de non colentibus uindicare non possunt? Nam si eo qui uindicatur plu

Hoc ex Tertulliano.

pluris est ille qui uindicat, tu dijs tuis maior es. Si autem ijs quos colis maior es, nō tu illos colere, sed ab ipsis coli debes. Sic illos læsos ultio uestra defendit, quomodo & clausos ne pereant tutela uestra custodit. Pudeat te eos colere, quos ipse defendis, pudeat tutelā de ijs sperare, quos tu tueris. O' si audire eos uelles & uidere, quando à nobis adiurantur & torquentur spiritualibus flagris, & uerborum tormentis de obsessis corporibus eijciuntur, quando eiulantes & gementes uoce humana & potestate diuina flagella & uerbera sentiētes, uenturum iudicium cōfitentur. Veni & cognosce esse uera, quæ dicimus. Et quia sic deos colere te dicis, uel ipsis quos colis crede, aut si uolueris & tibi credere: de te ipso loquetur audiente te, qui nunc tuum pectus obsedit, qui nunc mē tem tuam ignorantiæ nocte cæcauit: uidebis nos rogari ab eis, quos tu rogas: timeri ab eis, quos tu times: quos tu adoras, uidebis sub manus nostras stare uinctos, & tremere captiuos, quos tu suspicis & ueneraris ut dominos. Certe uel sic cōfundi in istis erroribus tuis poteris, cum conspexeris & audieris deos tuos quid sint, ad interrogationes nostras statim prodere, & præsentibus licet uobis præstigias illas & fallacias suas non posse celare. Quæ ergo mentis ignauia est, imò quæ desipientium cæca & stulta dementia, ad lucem de tenebris non uenire, & mortis æternæ laqueis uinctos spem nolle immortalitatis excipere, non metuere deum comminantem & dicentē: Sacrificans dijs eradicabitur, nisi domino soli. Et iterū: Adorauerunt eos quos fecerunt digiti eorum, et incuruatus est homo, & humiliatus est uir, & non laxabo illis. Quid te ad falsos deos humilias & inclinas? Quid ante inepta simulachra & figmenta terrena captiuum corpus incuruas? Rectum te deus fecit, & cum cætera animalia prona & ad terram situ uergente depressa sint, tibi sublimis status, & ad cœlum atq; ad deum tuū uultus erectus est. Illuc intuere, illuc Exod. 22. Esa. 2. Os homini sublime dedit, cœlumq; uidere iussit.

oculos

oculos tuos erige, in supernis deum quære. Vt carere inferis possis, ad alta & cœlestia suspensum pectus attolle. Quid te in lapsum mortis cum serpente, quem colis, sternis? Quid in ruinam diaboli per ipsum & cum ipso cadis? Sublimitatem serua, qua natus es. Perseuera talis, qualis à deo factus es. Cũ statu oris & corporis animum tuum statue. Vt cognoscere deum possis, te antè cognosce. Relinque idola, quæ humanus error inuenit. Ad deum cõuertere, quem si imploraueris subuenit. Christo crede, quem uiuificandis ac reparandis nobis pater misit. Lædere seruos dei & Christi persecutionibus tuis desine, quos læsos ultio diuina defendit. Inde est quòd nemo nostrum quãdo apprehẽditur, reluctatur, nec se aduersus iniustam uiolentiam uestram, quamuis nimius & copiosius noster populus, ulciscitur. Patientes facit de secutura ultione securitas. Innocentes nocentibus cedunt. Insontes pœnis & cruciatibus acquiescunt, certi & fidentes quòd inultum non remaneat quodcunq; perpetimur, quantoq; maior fuerit persecutionis iniuria, tanto & iustior fiat & grauior pro persecutione uindicta. Scelus uindicta sequitur. *Nec unquam impiorũ scelere in nostrum nomen exurgitur, ut non statim diuinitus uindicta comitetur. Vt memorias non teneamus antiquas, & ultiones pro cultoribus dei sæpe repetitas, nullo uocis præconio reuoluamus, documentũ recẽtis rei satis est, quòd sic celeriter, quodq; in tanta celeritate sic granditer nuper secuta defensio est, ruinis regum, iacturis opum, dispendio militum, diminutione castrorum. Nec hoc casu accidisse aliquis existimet, aut fuisse fortuitũ putet, cum iam pridem scriptura diuina posuerit & dixerit:* Deut. 32. *Mihi uindictam, ego retribuã, dicit dominus. Et iterum spiritus sanctus præmoneat & dicat: Ne dixeris: ulciscar me de inimico meo, sed expecta dominum, ut tibi auxilio sit. Vnde clarum est atq; manifestum, quia nõ per nos, sed pro nobis accidunt cuncta ista, quæ de dei indignatione descendunt.*

descendunt. Nec ideo quis putet Christianos ijs quæ accidunt non uindicari, quòd & ipsi uideantur incursione perstringi. Pœnam de aduersis mundi ille sentit, cui & lætitia & gloria omnis in mundo est. Ille mœret & deflet, si sibi male sit in seculo, cui bene non potest esse post seculum, cuius uiuendi fructus omnis hic capitur, cuius hic solatium omne finitur, cuius caduca & breuis uita hic aliquam dulcedinem computat uoluptatum: cum istinc recesserit, pœna iam sola superest ad dolorem. Cæterum nullus hic dolor est de incursione malorum præsentium, quibus fiducia est futurorum bonorum. Denique nec consternamur aduersis, nec frangimur, nec dolemus, neq; in ulla aut rerum clade, aut corporum ualetudine mussitamus, spiritu magis quàm carne uiuentes, firmitate animi infirmitatem corporis uincimus. Per ipsa, quæ nos cruciant & fatigant, probari & corroborari nos scimus & confidimus. Putatis nos aduersa uobiscum æqualiter perpeti, cum eadem aduersa uideatis à nobis & uobis non æqualiter sustineri? Apud uos impatientia clamosa semper & querula est, apud nos fortis & religiosa patiētia, quieta semper, & semper in deum grata est, nec quicquam istinc lætum aut prosperum sibi uēdicat, sed mitis & lenis, & cōtra omnes fluctuantis mundi turbines stabilis diuinæ pollicitationis tempus expectat. Quàm diu enim corpus hic permanet, commune cum cæteris sit necesse est, & corporalis conditio cōmunis, nec separari generi humano ab inuicem datur, nisi istinc de seculo recedatur. Intra unam domum boni & mali interim continemur. Quicquid intra domum euenerit, pari sorte perpetimur, donec æui temporalis fine completo, ad æternæ uel mortis uel immortalitatis hospitia diuidamur. Non ergo idcirco compares uobis & æquales sumus, quia in isto adhuc mundo & carne constituti mundi & carnis incōmoda uobiscum pariter incurrimus. Nam cum in sensu doloris sit omne quod

Patiētia aduersis probatur.

Vna domus bonos & malos habet.

punit, manifestum est eum non esse participem pœnæ tuæ, quem uideas tecum æqualiter nō dolere. Viget apud nos spei robur, & firmitas fidei, & inter ipsas seculi labentis ruinas erecta mens, & immobilis uirtus, & nunquā nisi læta patientia & de deo suo semper anima secura, sicut per prophetam spiritus sanctus loquitur & hortatur, spei ac fidei nostræ firmitatem cœlesti uoce corroborans: Ficus, inquit, non afferat fructum, & non erit generatio in uineis. Mentietur opus oliuæ, & campi non præstabunt frumentum. Deficient à stabulo oues, & non erunt in præsepibus boues. Ego autem in dominō exultabo, & gaudebo in deo salutari meo. Dei hominem & cultorē dei subnixum spei ueritate, & fidei stabilitate fundatum, negat mundi huius & seculi infestationibus commoueri. Vinea licet fallat, & olea decipiat, & herbis siccitate morientibus æstuans campus arescat, quid hoc ad Christianos? quid ad dei seruos, quos paradisus inuitat, quos gratia omnes & copia regni cœlestis expectat? Exultant semper in domino, & lætantur, & gaudent in deo suo, & mala atque aduersa mundi fortiter tolerant, dum bona & prospera futura prospectant. Nam qui exposita natiuitate terrena spiritu recreati & renati sumus, nec iam mundo, sed deo uiuimus, nō nisi cum ad deum uenerimus, dei munera & promissa capiemus: & tamen pro arcendis hostibus, & imbribus impetrandis, & uel auferendis uel temperandis aduersis rogamus semper, & preces fundimus. Et pro pace ac salute uestra propiciantes ac placātes dominum diebus ac noctibus iugiter atq; instanter oramus. Nemo igitur sibi blandiatur, quòd nobis & prophanis dei cultoribus & deo aduersantibus sit interim per æqualitatem carnis & corporis laborum secularium conditio cōmunis, ut ex hoc opinetur nō omnia ista, quæ nūc accidunt, uobis irrogari, cum de ipsius prædicatione & prophetica cōtestatione antè prædictū sit, uenturā super iniustos iram

Spe firmantur Christiani.

Abac. 3.

Paradisus Christianos inuitat.

iram dei, persecutiones quæ nos humanitus læderent non desuturas, sed ultiones quæ læsos diuinitus defenderent sequuturas. Et quãta sunt quæ istic pro nobis interim fiunt? In exemplum aliquid datur ut dei uindicis ira noscatur: cæterũ retro est iudicij dies, quem scriptura sancta denunciat, dicẽs: Vlulate, proximus est enim dies domini, & obtritio à deo aderit. Ecce enim dies domini uenit insanabilis indignationis & Esa.13. iræ, ponere orbem terræ desertum, & peccatores perdere ex eo. Et iterum: Ecce dies domini uenit ardens uelut clibanus Malach.4. ignis, eruntq; omnes alienigenæ, & omnes, inquit, ut stipula, & succendet illos adueniens dies: dicit dominus. Succendi & cremari alienigenas præcinit dominus, id est, alienos à diuino genere & prophanos spiritualiter nõ renatos, nec dei filios factos. Euadere enim eos solos posse, qui renati & signo Christi signati fuerint, alio in loco dominus loquitur, quando ad uastationem mundi & interitum generis humani angelos suos mittens, grauius in ultimo cõminatur, dicẽs: Ite & cædite, & nolite parcere oculis uestris. Nolite misereri senioribus atq; iuuenibus, & uirgines & mulieres & paruulos interficite, ut deleantur. Omnem autẽ super quem signum scriptum est, ne tetigeritis. Quod autẽ sit hoc signum, & qua in corporis parte positũ, manifestat alio in loco dominus, dicens: Transi mediam Hierusalem, & notabis signum super frontes uirorum, qui ingemunt & mœrent propter iniquitates, quæ fiunt in medio ipsorum. Et quòd ad passionem & sanguinem Christi pertineat hoc signum: & ille saluus atque incolumis reseruetur, quisquis in hoc signo inuenitur, item dei testimonio cõprobatur, dicentis: Et erit sanguis in signum uobis super domos, in quibus eritis, & uidebo sanguinem & protegam uos: & non erit in uobis plaga diminutionis, cum percutiam, & conterã terrã Aegypti. Quod autẽ antè occiso agno præcessit in imagine, impletur in Christo, sequuta postmo-

Ezech.9.

Exod.12.

dum ueritate. Illic percussa Aegypto, Iudaicus populus euadere non nisi sanguine & signo agni potuit: ita & cum uastari cœperit mundus & percuti, quisquis in sanguine & signo Christi inuentus fuerit, solus euadet. Respicite itaq; dum tempus est ad ueram & æternam salutem: & quia iam mundi finis in proximo est, ad dominum deum mentes uestras dei timore conuertite. Nec uos delectet in seculo inter iustos & mites impotens ista & uana dominatio, cum & in agro inter cultas & fertiles segetes lolium & auena dominetur. Nec dicatis mala accidere, quia dij uestri à nobis non colantur, sed sciatis esse hanc iræ dei censuram: ut qui beneficijs nō intelligitur, uel plagis intelligatur. Deum uel sero quærite, quia iam pridem per prophetam deus præmonens hortatur & dicit:

Finis mundi in proximo est.

Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.

Amos. *Quærite dominum, & uiuet anima uestra. Deum uel sero cognoscite, quia Christus adueniens hoc admonet docetq;, dicens: Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum uerū deum, & quē misisti Iesum Christum. Credite illi, qui omnino non fallit. Credite illi, qui hæc omnia futura prædixit. Credite illi, qui credentibus præmium uitæ æternæ dabit. Credite illi, qui incredulis æterna supplicia gehennæ ardoribus irrogabit. Quæ tunc erit fidei gloria, quæ pœna perfidiæ, cum iudicij dies uenerit? quæ lætitia credentium, quæ mœstitia perfidorum, noluisse istic prius credere, & ut credant, iam redire non posse? Cremabit addictos ardens semper gehenna, & uiuacibus flammis uorax pœna: nec erit unde habere tormenta uel requiem poßint aliquando uel finem. Seruantur cum corporibus suis animæ infinitis cruciatibus ad dolorem: spectabitur illic à nobis semper, qui hic nos spectauit ad tempus: & in persequutionibus factis oculorum crudelium breuis fructus perpetua uisione pensabitur, secundum scripturæ sanctæ fidem dicentis: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt ad uisionem uniuersæ carni. Et iterum:*

Ioan. 17.

Mar. 9.

rum: Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, dicentes inter se, pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum & in similitudinem improperij. Nos insensati uitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Quomodo ergo computati sunt inter filios dei, & inter sanctos sors illorum est? Ergo errauimus à uia ueritatis, & iusticiæ lumen non luxit nobis, & sol non ortus est nobis. Lassati sumus in iniquitatis uia & perditionis; & ambulauimus solitudines difficiles, uiam autem domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia? aut quid diuitiarum iactatio contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra. Erit tunc sine fructu pœnitentia, & dolor pœnæ, & inanis ploratio, & inefficax deprecatio. In æternam pœnam sero credunt, qui in uitam æternam credere noluerunt. Securitati igitur & uitæ dum licet, prouidete. Offerimus uobis animi & consilij nostri salutare munus. Et quia odisse non licet nobis, & sic deo plus placemus, dum nullam pro iniuria uicem reddimus; hortamur dum facultas adest, dum adhuc aliquid de seculo superest, deo satisfacere, & ad ueræ religionis candidam lucem de profundo tenebrosæ superstitionis emergere. Non inuidemus cōmodis uestris, nec beneficia diuina celamus. Odijs uestris beneuolentiam reddimus & pro tormentis ac supplicijs, quæ nobis inferuntur, salutis iter demonstramus: Credite & uiuite, & qui nos ad tempus persequimini in æternum gaudete nobiscum. Quando istinc excessum fuerit, nullus iam locus pœnitentiæ est, nullus satisfactionis effectus. Hic uita aut amittitur, aut tenetur, hic saluti æternæ cultu dei & fructu fidei prouidetur. Nec quisquam aut peccatis retardetur, aut annis, quo minus ueniat ad consequendam salutē. In

Sap. 5.

Securitati consulendum.

Pœnitētiæ nullus post mortē locus.

isto adhuc mundo manenti pœnitentia nulla sera est. Patet ad indulgentiam aditus: & quærentibus atque intelligentibus ueritatem facilis accessus est. Tu sub ipso licet exitu & uitæ temporalis occasu pro delictis roges deum, qui unus & uerus est, confeßionem & fidem eius agnitionis implores, uenia confitenti datur, & credenti indulgentia salutaris de diuina pietate conceditur, & ad immortalitatem sub ipsa morte transitur. Hanc gratiam Christus impartit, hoc munus misericordiæ suæ tribuit subigendo mortem trophæo crucis, redimendo credentem precio sanguinis sui, reconciliando hominem deo patri, uiuificando mortalem regeneratione cœlesti. Hunc si fieri potest sequamur omnes, huius sacramēto & signo censeamur, hic nobis uiam uitæ aperit, hic ad paradisum reduces facit, hic ad cœlorum regna perducit, cum ipso semper uiuemus, & facti per ipsum filij dei cum ipso semper exultabimus, ipsius cruore reparati. Erimus Christiani cum Christo simul gloriosi, de deo patre beati, de perpetua uoluptate lætantes semper in conspectu dei, & agentes deo gratias semper. Neq; enim poterit nisi & lætus semper esse & gratus, qui cum morti fuisset obnoxius, factus est immortalitate securus. Amen.

Pœnitentia nulla sera est.

ARGVM. TRACTATVS II.

Tractatus beati Cypriani de habitu uirginum, cæteras mulieres ad pudicitiam & mundi contemptum inuitans, docensq; quantū periculi sit uel in unius transgressione præcepti & culpæ leuioris: deinde uirginalem conuersationem instituens demonstrat quæ uirginibus meditanda, quæ concupiscenda sunt.

TRACTATVS SECVNDVS, DE HABITV VIRGINVM.

ISCIPLINA custos spei, retinaculum fidei, dux itineris salutaris, fomes ac nutrimẽtum bonæ indolis, magistra uirtutis facit in Christo manere semper ac iugiter in deo uiuere, ad promissa cœlestia & diuina præmia peruenire. Hanc sectari salubre est, & auersari ac negligere letale. In psalmis loquitur spiritus sanctus: Continete disciplinam, ne forte irascatur dominus, & pereatis à uia recta, cum exarserit cito ira eius super uos. Et iterũ: Peccatori autem dixit deus: Vt quid exponis iustificationes meas: & assumis testamentum meum per os tuum? Tu autem odisti disciplinã, & proiecisti sermones meos retro. Et denuo legimus: Disciplinam qui abijcit, infelix est. Et de Salomone mandata sapientiæ monentis accepimus: Fili ne neglexeris disciplinam domini, ne defeceris ab eo correptus. Quem enim diligit deus corripit. Si autem quem diligit deus corripit, & sic corripit ut emendet, fratres quoque & maxime sacerdotes non oderunt, sed diligunt eos quos corripiunt ut emendent, cum & deus per Hieremiam antè prædixerit, & tempora nostra significauerit, dicens: Dabo uobis pastores secundum cor meum, & pascent uos pascentes cum disciplina. Quòd si in scripturis sanctis, tam ueteribus quàm etiam nouis frequenter & ubiq; disciplina præcipitur, & fundamentum omne religionis ac fidei de obseruatione ac timore proficiscitur, quid cupidius appetere, quid magis uelle ac tenere nos conuenit, quàm ut radicibus fortius fixis, & domicilijs nostris super petram robusta mole solidatis, inconcussi ad procellas & turbines seculi stemus, ut ad Christi munera per diuina præcepta ueniamus, cõsiderantes pariter ac scientes quòd tẽpla dei sint membra nostra, ab omni fæce contagionis antiquæ lauacri uitalis sanctificatione purgata, nec uiolari ea aut pollui fas sit, cum qui uiolat & ipse uioletur? Eorum nos templorum

[Margin notes: Disciplina. — Et hic quędam imitatus est ex Tertulliano. — Psal. 2. — Ibid. 49. — Sap. 3. — Prouerb. 3. — Hier. 3.]

cultores & antistites sumus. Seruiamus illi, cuius esse iam cœpimus. Paulus in epistolis suis ponit & dicit, quibus nos ad
1.Cor.6. *curricula uiuendi per diuina magisteria formauit: Non estis uestri: empti enim estis magno precio, glorificate & portate dominum in corpore uestro. Glorificemus & portemus dominum puro & mūdo corde, & corpore, & obseruatione meliori, ut qui per sanguinem Christi domini nostri redempti sumus, per omnia seruitutis obsequia redemptoris imperio pareamus, demusq; operam ne quid immundum & profanum templo dei inferatur, ne offensus sedem quam inhabitat, derelinquat. Sospitantis domini uerba sunt & docentis, curantis pariter & monentis: Ecce, inquit, sanus factus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. Dat uiuendi morem, dat innocentiæ legem. Postquàm contulit sanitatem, nec habenis liberis & solutis uagari postmodum patitur, sed ipsis potius, sanatus quibus fuerat, mancipato grauius comminatur, quòd sit scilicet minor culpa deliquisse antè, cum necdum nosset disciplinam dei, nulla sit uenia ultrà delinquere, postquam dominum nosse cœpisti: & quidem hoc tam uiri quàm mulieres, tam pueri, quàm puellæ, sexus omnis atque omnis ætas obseruet, atque procuret pro religione & fide, quam domino debet, ne quod sanctum & purum de domini dignatione percipitur, minus solicito timore teneatur. Nunc nobis ad uirgines sermo est, quarum quo sublimior gloria, maior & cura est. Flos est ille ecclesiastici germinis: decus atque ornamentū gratiæ spiritualis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque incorruptum, dei imago respondens ad sanctimoniam domini illustrior portio gregis Christi. Gaudet per illas atq; in illis largiter floret ecclesiæ matris gloriosa fœcunditas. Quantoq; plus copiosa uirginitas numero suo addidit, tanto gaudium matris augescit. Ad has loquimur, his hortamur affectione potius quàm potestate, non quòd extremi & minimi*

& humi

& humilitatis nostræ conscij aliquid ad censurã licentiæ uindicemus, sed quòd ad solicitudinem magis cauti plus de diaboli infestatione timeamus. Neque inanis cautio est & formido uana, quæ ad salutis uiam consulit, quæ dominica & uitalia præcepta custodit, ut quæ se Christo dicauerint, & à carnali concupiscentia recedentes tam carne quàm mente se deo deuouerint, opus suum consummẽt magno præmio destinatum, nec ornari iam aut placere cuiquam nisi domino suo studeãt, à quo & mercedem uirginitatis expectant, dicente ipso: Non omnes capiunt hoc uerbũ, sed illi quibus datum est. Sunt enim spadones qui ex utero matris sunt nati, & sunt spadones qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum, & sunt spadones qui castrati sunt ab hominibus. Denuo quoq; per hanc angeli uocem continentiæ munus ostenditur, uirginitas prædicatur. Hi sunt qui cum mulieribus se non coinquinauerunt, uirgines enim permanserunt. Hi sunt qui sequuntur agnum quocunq; ierit. Neq; enim masculis tantum continentiæ gratia repromittit dominus, & fœminas præterit, sed quoniã fœmina uiri portio est, & ex eo sumpta atq; formata est, in scripturis ferè omnibus ad protoplastum deus loquitur, quia sunt duo in carne una, & in masculo simul significatur & fœmina. Quòd si Christum continentia sequitur, & regno dei uirginitas destinatur, quid est illis cum terreno cultu & cum ornamentis, quibus dum hominibus placere gestiunt, dominum offendunt, non cogitantes esse prædictum, qui hominibus placent confusi sunt: quoniã deus nihil fecit eos. Et Paulus quoq; gloriose & sublimiter prædicans dicit: Si hominibus placere uellem, Christi seruus non essem. Continẽtia uero & pudicitia non in sola carnis integritate consistit, sed etiam in cultus & ornatus honore pariter ac pudore, ut secundum Apostolum, quæ innupta est, sancta sit & corpore & spiritu. Instruit nos Paulus & dicit: Cœlebs cogitat ea quæ dei sunt, quomodo

Matth. 19.
Spadones.
Apocal. 14.
Fœmina uiri portio.
Gal. 1.
1. Cor. 7.

do placeat deo. Qui autem matrimonium contraxit, cogitat ea quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori. Sic & uirgo & mulier innupta cogitat ea quæ sunt domini, ut sit sancta corpore & spiritu. Virgo non esse tantum, sed & intelligi debet & credi, ut nemo cum uirginem uiderit, dubitet an uirgo sit. Parem se integritas in omnibus præstet, nec donum corporis cultus infamet. Quid ornata, quid compta procedit, quasi maritum aut habeat aut quærat? Timeat potius placere, si uirgo est, nec periculum sui appetat, quæ ad meliora & diuina se seruat. Quæ uirum non habent, cui placere se simulent, integræ & puræ non tantum corpore, sed etiam spiritu perseuerent. Neque enim fas est uirginem ad speciem suæ formæ comi, aut de carne, & de eius pulchritudine gloriari, cum nulla sit illis magis aduersus carnem colluctatio, & uincendi, aut domandi corporis obstinata certatio. Paulus quoque forti ac sublimi uoce proclamat: Mihi autem absit gloriari nisi in cruce domini mei Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo: & uirgo in ecclesia de specie carnis atque de corporis pulchritudine gloriatur? Addit Paulus & dicit, Qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum uitijs & concupiscentijs. Et quæ se carnis concupiscentijs & uitijs renunciasse profitetur, in ijsdem quibus renunciauerat, inuenitur? Deprehenderis uirgo, detegeris. Aliud te esse iactas, & aliud affectas. Maculas te concupiscentiæ carnalis aspergis, cũ integritatis candidata sis, & pudoris. Clama, inquit Esaiæ dominus: Omnis caro fœnum, & omnis claritas eius ut flos fœni. Aruit fœnum, & flos decidit, uerbum autem domini manet in æternum. Neminem Christianum decet, & maxime uirginẽ non decet claritatem ullam computare carnis & honorem, sed solum appetere sermonem dei, bona in æternum mãsura complecti. Aut si in carne sit gloriandum, tunc planè quando in nominis domini confeßione cruciatur, quando fortior fœmina,

Virginibus aduersus carnem colluctatio.

Gal. 6.

Ibid. 5.

Esaiæ 40.

*na,uiris torquentibus inuenitur,quãdo ignes,aut cruces,aut ferrum,uel bestias patitur,ut coronetur.Illa sunt carnis pre= ciosa monilia,illa corporis ornamenta meliora.Sed sunt ali= quæ diuites,& facultatum ubertate locupletes,quæ opes suas præferant,& se bonis suis uti debere contendant.Sciant pri= mo illam diuitem esse,quæ in deo diues est:Illam esse locuple= tem,quæ locuples in Christo est.Bona illa esse,quæ sunt spi= ritualia,diuina,cœlestia,quæ nos ad dominum ducant, quæ nobiscum apud deum perpetua possessione permaneant.Cæte rum quæcunq; terrena sunt in seculo accepta,& hic cum se= culo remansura,tam contemni debent,quàm mundus ipse con temnitur,cuius pompis & delicijs iam tunc renunciauimus cũ meliore transgressu ad dominum uenimus.Hinc Ioannes nos excitat & hortatur spirituali & cœlesti uoce * corroborans: Nolite,ait,diligere mundum,neque ea quæ in mundo sunt. Si quis dilexerit mundum,non est charitas patris in illo,quo= niam omne quod in mundo est,concupiscentia carnis & con cupiscentia oculorum & ambitio seculi,quæ non est à patre, sed ex concupiscentia seculi.Et mundus transibit & concupi scentia eius. Qui autem fecerit uoluntatẽ dei, manet in æter= num,quomodo & deus manet in æternum.Aeterna igitur & diuina sectanda sunt,& omnia de dei uoluntate faciẽda sunt, ut domini nostri uestigia & magisteria diuina sectemur, qui monuit & dixit:Non descendi de cœlo ut faciam uoluntatem meam,sed uoluntatem eius qui misit me.Quòd si non est ma= ior domino suo seruus,& liberatori debet obsequium libera= tus,qui esse cupimus Christiani,debemus quod Christus fecit & docuit,imitari.Scriptum est enim,& legitur; & auditur, & in exemplum nostræ ecclesiæ ore celebratur:Qui dicit se in Christo manere,debet quomodo ille ambulauit & ipse am bulare.Ambulandum est uestigijs paribus,æmula ingreßione nitendum est.Tunc respondet ad fidem nominis sectator ue=*

Carnis monilia.

1.Ioan.2.

* al's [illegible]ntestans.

Ioan.6.

1.Ioan.3.

ritatis

ritatis, & credenti præmium datur, si quod creditur, & geratur. Locupletem te dicis & diuitem, sed diuitijs tuis Paulus occurrit, & ad cultum atque ornatum tuum iusto fine moderandum, sua uoce præscribit. Sint, inquit, mulieres cũ uerecundia & pudicitia componentes se, non intortis crinibus, neq; auro, neque margaritis, aut preciosa ueste, sed ut decet mulieres promittentes castitatem per bonam conuersationem. Item Petrus ad hæc eadem præcepta consentit, & dicit: Sit in muliere non exterior ornamenti, aut auri, aut uestis cultus, sed cultus cordis. Quod si illi mulieres quoq; admonent coërcendas, & ad ecclesiasticam disciplinam religiosa obseruatione moderandas, quæ excusare cultus suos soleant per maritum, quanto id magis obseruare uirginem fas est, cui nulla ornatus sui competat uenia, nec deriuari in alterum poßit mendacium culpæ, sed sola ipsa remaneat in crimine? Locupletem te dicis & diuitem, sed non omne quod poteſt debet & fieri, nec desideria prolixa & de seculari ambitione nascentia ultra honorem ac pudorem uirginitatis extendi, cum scriptum sit: Omnia licent, sed non omnia expediunt. Omnia licent, sed non omnia ædificant. Cæterum si tu te sumptuosius comes, & per publicum notabiliter incedas, oculos in te iuuentutis illicias, suspiria adolescentum post te trahas, concupiscendi libidinem nutrias, peccandi fomenta succendas, ut & ipsa non pereas, alios tamen perdas, & uelut gladium te & uenenũ uidentibus præbeas, excusari non potes, quasi mente casta sis & pudica. Redarguit te cultus improbus & impudicus ornatus, nec computari iam potes inter puellas & uirgines Christi, quæ sic uiuis ut poßis adamari. Locupletem te dicis & diuitem, sed iactare diuitias suas uirginem non decet. Cum dicat scriptura diuina: Quid nobis profuit superbia, aut quid diuitiarum iactatio contulit nobis? transierunt illa omnia tanquam umbra, & Apostolus rursum moneat & dicat: Et qui emunt

Marginal references: 1.Tim. 2. — 1.Petr. 3. — 1.Cor. 6. — Sap. 5. — 1.Cor. 7.

emunt sic sint quasi non poßidētes, & qui hoc mundo utuntur quasi non utantur, præterit enim habitus huius mundi. Petrus etiam, cui oues suas dominus pascendas, tuendasq; commendat, super quem posuit & fundauit ecclesiam, aurum sibi quidem esse & argētum negat, sed se dicit gratia diuitē esse, Act. 3. fide eius & uirtute locupletem, quibus multa magnalia cum miraculo faceret, quibus ad gratiam gloriæ bonis spiritualibus abundaret. Has opes, istas diuitias poßidere nō potest, qui se diuitem seculo magis uult esse quàm Christo. Locupletem te esse dicis & diuitem, & utendum putas ijs quæ poßidere te deus uoluit, utere, sed ad res salutares, utere, sed ad bonas artes, utere ad illa, quæ deus præcepit, quæ dominus ostendit. Diuitem se sentiant pauperes, locupletem sentiant indigentes. Patrimonia tua deo fœnera, Christum ciba, ut uirginitatis præferre gloriam liceat, ut ad domini præmia uenire contingat, multorū precibus exora. Commenda illic thesauros tuos, ubi nullus fur effodiat, quò nullus insidians grassator irrumpat. Poßeßiones tibi, sed cœlestes magis compara, ubi fructus tuos iuges ac perennes & ab omni contactu iniuriæ secularis immunes, nec rubigo atterat, nec grando cædat, nec solurat, nec pluuia corrumpat. Nam delinquis & hoc ipso in deum, si ad hoc tibi ab illo diuitias datas credis, ut illis non salubriter perfruaris. Nam & uocem homini deus dedit, & tamen non sunt idcirco amatoria cantanda nec turpia, & ferrum esse ad culturā terræ deus uoluit, nec homicidia sunt idcirco faciēda, aut quia thura & myrrham & ignem deus instituit, sacrificandum est inde idolis, uel quia abundant pecudum greges in agris tuis, uictimas & hostias immolare debebis. Alioqui tentatio est patrimonium grande, nisi ad usus bonos census operetur, ut patrimonio suo unusquisque locupletior magis redimere debeat, quàm augere delicta. Ornamentorum ac uestium insignia & lenocinia fucorū non nisi pro-

stitutis

stitutis & impudicis fœminis congruunt, & nullarũ ferè preciosior cultus est, quàm quarum pudor uilis est. Sic in scripturis sanctis quibus nos instrui dominus uoluit & moneri, describitur ciuitas meretrix, compta pulchrius & ornata, & cum ornamentis suis ac propter ipsa potius ornamenta peritura.

Apoca. 17. *Et uenit, inquit, unus ex septem angelis habẽtibus phialas septem, & aggressus est me, dicens: Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnæ sedentis super aquas multas cum qua fornicati sunt reges terræ. Et duxit me in spiritu: & uidi mulierem sedentem super bestiam, & mulier illa amicta erat pallio purpureo & coccino, & adornata erat auro & margaritis, & lapidibus preciosis, & ferens poculum aureũ in manu sua plenum execrationis & immunditiæ, & fornicationis totius terræ. Fugiant castæ uirgines, & mulieres pudicæ incestarum cultus, habitus impudicarum, lupanarium insignia, ornamenta meretricum. Clamat etiam spiritu sancto plenus Esaias, & filias Sion auro & ueste * corruptas increpat, & obiurgat perniciosis opibus affluentes, & à domino per seculi delicias recedentes: Exaltatæ sunt, ait, filiæ Sion, & ambulauerunt alto collo & nutu oculorum, & incessu pedum trahentes tunicas, & pedibus simul ludentes. Humiliabit dominus principales filias Sion, & reuelabit dominus habitum earum, & auferet dominus gloriam uestis illarum, & ornamenta earum, & crines, & cincinnos, & lunulas, & discriminalia, & dextralia, & armillas, & * batronatum, & specula, & anulos, & inaureis, & serica contexta cũ auro & hyacintho. Et erit pro odore suauitatis puluis, & pro cingulo reste præcingẽris, & pro ornamento capitis aureo caluitium habebis. Hoc deus culpat & denotat: hinc corruptas esse uirgines, hinc à cultu uero & diuino desciuisse pronunciat. Exaltatæ ceciderunt: comptæ turpitudinem fœditatemq; meruerunt: serico & purpura indutæ, Christum induere*

*Comptas opinor legendum.

Esa. 3.

* al's, botronatum.

*induere non possunt: auro & margaritis & monilibus adornatæ, ornamẽta * corporis & pectoris perdiderunt. Quis non id execretur & fugiat, quod alijs fuerit exitio? Quis id appetat & assumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit & telo? Si hausto poculo moreretur ille qui biberat, uenenum scires esse quod ille potauit. Si accepto cibo qui acceperat interiret, scires esse letale quod acceptum potuit occidere, nec ederes inde nec biberes, unde interisse alios antè conspiceres. Nunc quanta ignorantia ueri est, animi quanta dementia, id uelle quod & nocuerit semper & noceat? & putare quòd inde ipsa non pereas, unde alios perisse cognoscas? Neque enim deus purpureas aut coccinas oues fecit, aut herbarum succis, aut conchylijs tingere & colorare lanas docuit. Nec distinctis auro lapillis & margaritis contexta serica, & numerosa compage digestis monilia instituit, quibus ceruicem quam fecit absconderet, ut operiatur illud quod deus in homine formauit, & conspiciatur desuper id quod diabolus adinuenit. An uulnera inferri auribus deus uoluit, quibus innocẽs adhuc infantia & mali secularis ignara crucietur, ut postea de aurium cicatricibus & cauernis preciosa grana dependeant, & si non suo pondere, mercium quantitate? Quæ omnia peccatores & apostatæ angeli suis artibus prodiderunt, quãdo ad terrena contagia deuoluti, à cœlesti uigore recesserunt. Illi & oculos circunducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem, & expugnare omnẽm oris & capitis ueritatem corruptelæ suæ impugnatione docuerunt. Et quidem isto in loco pro timore, quem nobis fides suggerit, pro dilectione quam fraternitas exigit, non uirgines tantũ aut uiduas, sed & nuptas puto & omnes omnino fœminas admonẽdas, quòd opus dei & factura eius & *plastica adulterari nullo modo debeat, adhibito flauo colore, uel nigro puluere, uel rubore, aut quolibet deniq; liniamẽta*

* Forte, cordis.

* al. plasma.

natiua

Gene.1. *natiua corrumpente medicamine.Dicit deus:Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram,& audet quisquam mutare & conuertere quod deus fecit? Manus deo inferunt,quando illud quod ille formauit,reformare & transfigurare contendunt,nescientes quia opus dei est omne quod nascitur,diaboli quodcunq; mutatur.Si quis pingendi artifex uultum alicuius & speciem & corporis qualitatem æmulo colore signasset,& signato iam consummatoq; simulachro, manus alius afferret,ut iam formata,iam picta quasi peritior reformaret,grauis prioris artificis iniuria & iusta indignatio uideretur.Tu te existimas impune laturam tam improbæ temeritatis audaciam,dei artificis offensam?Vt enim impudica circa homines & incesta fucis lenocinantibus non sis,corruptis uiolatisq; quæ dei sunt, peior adultera detineris. Quòd ornari te putas,quòd putas comi, impugnatio est ista diuini operis,præuaricatio est ueritatis. Monentis apostoli*

Hic locus citatur ab Augustino libro de doctrina Christi 4.cap.21.

1.Cor.5. *uox est:Expurgate uetus fermentum,ut sitis noua conspersio sicut estis azymi. Nam & pascha nostrum immolatus est Christus.Itaq; festa celebremus,non in fermento ueteri,neq; in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis synceritatis & ueritatis.Num synceritas perseuerat & ueritas, quando*

Matth.5. *quæ syncera sunt polluuntur colorum adulterijs, medicaminum fucis,in mendacium uera mutantur?Dominus tuus dicit: Non potes facere capillum unum album aut nigrum,& tu ad uincendam domini tui uocem uis te esse potiorem? Audaci conatu & sacrilego contemptu crines tuos inficis, malo præsagio futurorũ capillos.iam tibi flammeos auspicaris, & peccas proh nefas,capite,id est,corporis parte meliore,& cũ*

Apoc.1. *scriptum sit de domino:Caput autẽ eius & capilli erant albi uelut lana aut nix,tu execraris caniciem,detestaris alborem, qui sit ad domini caput similis.Non metuis oro quæ talis es, ne cũ resurrectionis dies uenerit,artifex tuus te nõ recognoscat?*

ſcat?ad ſua præmia & promiſſa uenientem remoueat & ex-
cludat?increpans uigore cenſoris & iudicis dicat: Opus hoc meum non eſt,nec hæc imago noſtra eſt,cutem falſo medicamine polluiſti,crinem adultero colore mutaſti, expugnata eſt mendacio facies,figura corrupta eſt,uultus alienus eſt, deum uidere nõ poteris,cum oculi tibi non ſint,quos deus fecit, ſed quos diabolus infecit.Illum tu ſectata es,rutilos atq; depictos oculos ſerpentis imitata es,de inimico tuo compta,cum illo pariter arſura. Hæc oro non cogitanda ſunt dei ſeruis? non die ſemper ac nocte*metuenda?uiderint quid ſibi nuptæ per placendi ſtudium de coniugum ſolatio blandiantur, quos dum in excuſationem ſuam proferunt,ad ſocietatem criminoſæ cõſenſionis aſciſcunt. Virgines certè quibus iſte ſermo nunc conſulit,quæ ſe eiuſmodi artibus cõpſerint, inter uirgines non putem debere numerari, ſed tanquam contactas oues & morbidas pecudes à ſancto & puro grege uirginitatis arceri,ne cõtagio ſuo cæteras polluant, dum ſimul degunt, ne perdant alias, quæcunq; perierunt. Et quoniam continentiæ bonum quærimus,pernicioſa quæq; & infeſta uitemus. Nec illa prætereo,quæ dum negligentia in uſum ueniunt, contra pudicos & ſobrios mores licentiam ſibi de uſurpatione fecerunt. Quaſdam non pudet nubentibus intereſſe, & inter illam laſciuientium libertatem ſermonum colloquia inceſta miſcere, audire quod non decet,quod non licet dicere, obſeruare, & eſſe præſentes inter uerba turpia & temulenta cõuiuia, quibus libidinum fomes accenditur, ſponſa ad patientiam ſtupri, ad audaciam ſponſus animatur. Quis illi in nuptijs locus eſt, cui animus ad nuptias non eſt? Aut uoluntariæ illic & lætæ eſſe quæ poſſunt, ubi & ſtudia & uota diuerſa ſunt? Quid illic diſcitur? quid uidetur? Quantum à propoſito ſuo uirgo deficit,quãdo pudica quæ uenerat,impudicior diſcedit? Corpore licet uirgo ac mente permaneat, oculis, auribus, lingua

Homo creatoris ſui oblitus.

*al. meditanda.

minuit illa quæ habebat. Quid uero quæ promiscuas balneas adeunt, quæ oculis ad libidinem curiosis pudori ac pudicitiæ corpora dicata prostituunt, quæ cũ uiros atq; à uiris nudæ uident turpiter, ac uidentur, non'ne ipsæ illecebram uitijs præstant? non'ne ad corruptelã & iniuriam suam desideria præsentium solicitant & inuitant? Viderit, inquis, qua illuc mente quis ueniat, mihi tantũ reficiendi corpusculi cura est & lauandi. Non te purgat ista defensio, nec lasciuiæ & petulãtiæ crimen excusat. Sordidat lauatio ista, non abluit, nec emundat membra, sed maculat. Impudicè tu neminẽ conspicis, sed ipsa cõspiceris impudicè. Oculos tuos turpi oblectatione non polluis, sed dum oblectas alios, ipsa pollueris. Spectaculum de lauacro facis: theatra sunt fœdiora quò conuenis, uerecundia illic omnis exuitur, simul cum amictu uestis honor corporis ac pudor ponitur, denotanda & contrectanda uirginitas reuelatur. Iam nunc considera an cum uestita est, uerecunda sit inter uiros talis, quæ ad inuerecundiã proficit audacia nuditatis. Sic ergo ecclesia frequẽter uirgines suas plangit, sic ad infames earũ ac detestabiles fabulas ingemiscit, sic flos uirginum extinguitur, honor continentiæ ac pudor ponitur, gloria omnis ac dignitas profanatur, sic se expugnatus inimicus per artes suas inserit: sic insidijs per occulta fallentibus diabolus obrepit: sic dum ornari cultius, dũ liberius euagari uirgines uolunt, esse uirgines desinunt, furtiuo dedecore corruptæ, uiduæ antequam nuptæ, nõ mariti sed Christi adulteræ, quàm fuerant præmijs ingẽtibus uirgines destinatæ, tam magna supplicia pro amissa uirginitate sensuræ. Audite igitur, uirgines ut parentẽ, audite quæso uobis timẽtẽ pariter ac monentẽ, audite utilitatibus & cõmodis uestris fideliter cõsulentẽ: Estote tales quales uos artifex deus fecit. Estote tales quales uos manus patris instituit. Maneat in uobis facies incorrupta, ceruix pura, forma syncera. Nõ inferãtur auribus uulnera,

Virgines exhortatur.

nera, nec brachia includat aut colla de armillis & monilibus preciosa catena, sint à compedibus aureis pedes liberi, crines nullo colore fucati, oculi cõspiciendo deo digni. Celebrentur lauacra cũ fœminis, quarũ in uos pudica lauatio est. Nuptiarum festa improba & cõuiuia lasciua uitentur, quorũ periculosa cõtagio est. Vince uestem, quæ uirgo es, quæ deo seruis: uince aurũ, quæ carnẽ uincis & seculũ. Non est eiusdem non posse à maioribus uinci, & imparẽ minoribus inueniri. Arcta & angusta est uia, quæ ducit ad uitam: durus & arduus limes qui tendit ad gloriã. Per hunc uitæ limitẽ martyres pergunt, eunt uirgines, iusti quiq; gradiuntur. Lata & spatiosa itinera uitæ letalis: illic illecebræ & mortiferæ uoluptates, illic diabolus blanditur, ut fallat: arridet, ut noceat: illicit, ut occidat. Primus cũ centeno martyrũ fructus est, secundus sexagenarius uester est. Vt apud martyres non est carnis & seculi cõtagio, nec parua & leuis & delicata congreßio: sic & in uobis, quarũ ad gratiã merces secũda est, sit & uirtus ad tolerantiã proxima. Nõ est ad magna facilis ascẽsus. Quem sudorẽ perpetimur, quẽ laborẽ, cũ conamur ascẽdere colles & uertices montium? quid ut ascendamus ad cœlũ? Si præmium pollicitationis attendas, minus est quod laboras. Immortalitas perseueranti datur, perpetua uita promittitur, regnum domi nus pollicetur. Seruate uirgines, seruate quod esse cœpistis, seruate quod eritis. Magna uos merces manet, præmiũ grande uirtutis, munus maximum castitatis. Vultis scire quo malo careat, & quid boni teneat cõtinentiæ uirtus? Multiplicabo, inquit mulieri deus, tristitias tuas, & gemitus tuos, & in tristitia paries filios, & conuersio tua ad uirum tuum, & ipse tui dominabitur. Vos ab hac sententia liberæ estis, uos mulierum tristitias & gemitus non timetis: nullus uobis de partu circa filios metus, nec maritus est dominus. Dominus uester & caput Christus est, ad instar & uicem masculi: sors uo-

Vitę uia arcta.

Præmia beatorum.

Immortalitas perseueranti datur.

Gen. 3.

bis & conditio communis est. Domini uox est illa, dicentis:
Luc. 20. *Filij seculi huius generant & generantur. Qui autem habuerit dignationem seculi illius & resurrectionis à mortuis, non nubunt, neq; matrimonium faciunt, neq; enim incipient mori, æquales enim sunt angelis dei, cum sint filij resurrectionis. Quod futuri sumus, iã uos esse cœpistis: uos resurrectionis gloriam in isto seculo iam tenetis: per seculum sine seculi cõtagione transitis. Cum castæ perseueratis & uirgines, angelis dei estis æquales, tantum maneat & duret solita & illæsa uirginitas, & ut cœpit fortiter, iugiter perseueret. Nec monilium aut uestium quærat ornatum, sed morum. Deum spectet & cœlum, neq; oculos ad sublime porrectos ad carnis & mundi cõcupiscentiam deprimat, & ad terrena deponat. Prima sententia crescere & generare præcepit: secunda ad continentiam suasit. Cum adhuc rudis mundus & inanis est, copia fœcunditatis generante propagamur, & crescimus ad humani generis augmentum. Cum iam refertus est orbis, & mundus impletus, qui capere cõtinentiam possunt spadonum more uiuentes castrantur ad regnum. Nec hoc iubet dominus, sed hortatur: nec iugum necessitatis imponit, quando manet uoluntatis arbitriũ liberum. Sed cum habitationes multas apud patrem suum esse dicat, melioris habitaculi hospitia demonstrat: habitacula ista meliora uos petitis, carnis desideria castrantes maioris gratiæ præmium in cœlestibus obtinetis. Omnes quidem qui ad diuinum munus & patrimonium baptismi sanctificatione perueniunt, hominem illic ueterem gratia lauacri salutaris exponũt, & innouati spiritu sancto à sordibus contagionis antiquæ, iterata natiuitate purgantur. Sed natiuitatis iteratæ uobis maior sanctitas & ueritas competit, quibus desideria iam carnis & corporis nulla sunt. Sola in uobis quæ sunt uirtutis & spiritus, ad gloriam remanserũt. Apostoli uox est, quem dominus uas electionis suæ dixit,*

Continentiam suadet deus, non iubet.

quem

quem ad promenda mandata cœlestia deus misit : Primus ho- mo, inquit, de terræ limo: secundus de cœlo. Qualis ille è limo, tales & qui de limo: & qualis cœlestis, tales & cœlestes. Quomodo portauimus imaginem eius qui de limo est, portemus & imaginem eius qui de cœlo est. Hanc imaginem uirginitas portat, portat integritas, portat sanctitas, portat & ueritas. Portant disciplinæ dei memores, iusticiam cum religione retinẽtes, stabiles in fide, humiles in timore, ad omnem tolerantiam fortes, ad sustinendam iniuriam mites, ad faciendam misericordiam faciles, fraterna pace unanimes atq; concordes. Quæ uos singula ò bonæ uirgines obseruare, diligere, implere debetis, quæ deo & Christo uacantes ad dominum cui uos dicastis, & maiore & meliore parte præceditis. Prouectæ annis, iunioribus facite magisterium : minores natu præbete comparibus incitamẽtum: hortamentis uos mutuis excitate, æmulis de uirtute documentis ad gloriam prouocate. Durate fortiter, spiritualiter pergite, peruenite feliciter: tantum mementote tunc nostri, cum incipiet in uobis uirginitas honorari.

1. Cor. 15.

Imaginis dei portatores.

SECVNDI TRACTACTVS DE HABITV VIRGINVM FINIS.

ARG. TRACTATVS SEQ.

Tractatus beati Cypriani aduersus Nouatianum schismaticum, ostendens prępositos ecclesiæ ad innocẽtiam simplices esse oportere, & cum simplicitate prudentes in præceptorũ obseruatione aduersus occultam hostis luctam, qui plus metuendus est & cauendus cum latenter obrepit, quàm cum se aduersarium profitetur.

SIMPLICITATE PRAELATORVM.

Matth. 5.

VM moneat dominus & dicat: Vos estis sal terræ, cumq; esse nos iubeat ad innocentiam simplices, & tamen cum simplicitate prudentes, qd aliud fratres dilectissimi quàm prouidere nos conuenit, & solicito corde uigilantes subdoli hostis insidias intelligere pariter & cauere, ne qui Christum sapiẽtiam dei patris induimur, minus sapere in tuẽda salute uideamur? Neq; enim persecutio sola metuẽda est, & ea quæ subruendis ac deijciẽdis dei seruis aperta impugnatiõe grassantur. Facilior cautio est, ubi manifesta formido est. Et ad certamen animus antè præstruitur, quando se aduersarius cõfitetur. Plus metuendus est & cauendus inimicus, cum latẽter obrepit, cũ per pacis imaginẽ fallens occultis accessibus serpit: unde & nomẽ serpentis accepit. Ea est eius semper astutia, ea est circumueniẽdi hominis cæca et latebrosa fallacia. Sic ab initio statim mũdi fefellit: & uerbis mẽdacibus blãdiens, rudes animas incauta credulitate decepit. Sic dominũ ipsum tentare conatus, quasi obreperet rursus & falleret, latẽter accessit: intellectus tamen est & retrusus, & ideo prostratus, quia agnitus atq; detectus. Vnde nobis exẽplum datum est, ueteris hominis uiam fugere, uestigijs Christi uincentis insistere: ne denuo incauti in mortis laqueum reuoluamur, sed ad periculum prouidi accepta immortalitate potiamur. Immortalitate autẽ potiri quomodo possumus, nisi ea à quibus mors expugnatur & uincitur, Christi mãdata seruemus? ipso monente & dicẽte: Si uis ad uitam uenire, serua mãdata. Et iterũ: Si feceritis quod mando uobis, iam nõ dico uos seruos, sed amicos. Hos deniq; fortes dicit & stabiles: hos super petrã robusta mole fundatos: hos cõtra omnes tẽpestates & tur

Serpens dictus diabolus.

Matth 9.
Ioan. 15.

& turbines seculi immobili & inconcussa firmitate solidatos. Qui audit, inquit, uerba mea & facit ea, similabo eum uiro sapienti, qui ædificauit domum suam super petram. Descendit pluuia, aduenerunt flumina, flauerunt uenti, & impegerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim fuit super petram. Verbis igitur eius insistere, quæcunq; & docuit & fecit, discere & facere debemus. Cæterum credere se in Christum quomodo dicit, qui non facit, quod Christus facere præcepit? aut unde perueniet ad præmium fidei, qui fidẽ non uult seruare mandati? Nutet necesse est & uagetur, & spiritu erroris arreptus, uelut puluis quem uentus excutit, uẽtiletur. Nec ambulando proficiet ad salutem, qui salutaris uiæ non tenet ueritatem. Cauenda sunt autem non solum quæ sunt apertè manifesta, sed & astutæ fraudis subtilitate fallentia. Quid uero astutius, quid'ue subtilius, quàm ut Christi aduentu detectus ac prostratus inimicus (postquàm lux gentibus uenit, & sospitandis hominibus salutare lumen effulsit, ut surdi auditum spiritalis gratiæ admitterent, aperirent ad deum oculos suos cæci, infirmi æterna sanitate reualescerent, claudi ad ecclesiam currerent, muti claris uocibus & precibus orarent) uidens idola derelicta, & per nimium credentium populum sedes suas ac templa deserta, excogitauerit nouam fraudem, ut sub ipso Christiani nominis titulo fallat incautos? Hæreses inuenit & schismata, quibus subuerteret fidem, ueritatem corrumperet, scinderet unitatem. Quos detinere non potest in uiæ ueteris cæcitate, circumscribit & decipit noui itineris errore. Rapit de ipsa ecclesia homines, & dum sibi appropinquasse iam lumini, atque euasisse seculi noctem uidentur, alias nescientibus tenebras rursus infundit, ut cum euangelio Christi & cum obseruatione eius & lege non stantes, Christianos se uocent, & ambulantes in tenebris, habere se lumen existiment, blandiente

Matth. 7.

Insidiæ diaboli.

aduersario atq; fallente, qui secundũ Apostoli uocem transfigurat se uelut angelum lucis, & ministros subornat suos uelut ministros iusticiæ, asserentes noctem pro die, interitũ pro salute, desperationem sub obtentu spei, perfidiam sub prætextu fidei, antichristum sub uocabulo Christi, ut dum uerisimilia mentiuntur, ueritatem subtilitate frustrentur: Hoc eò fit fratres dilectissimi, dum ad ueritatis originem nõ reditur, nec caput quæritur, nec magistri cœlestis doctrina seruatur. Quæ si

Matth. 16. *quis consideret & examinet, tractatu longo atque argumentis opus non est. Probatio est ad fidem facilis compendio ueritatis. Loquitur dominus ad Petrum: Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferorum non uincent eam. Tibi dabo claues regni cœlorum, & quæ ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cœlis. Et eidem post resurrectionẽ suam dicit: Pasce oues meas. Et quãuis apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: Sicut misit me pater, & ego mitto uos, accipite spiritum sanctum: Si cui re-*

Apostoli Petro pares.

miseritis peccata, remittentur illi: si cui tenueritis, tenebuntur: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem sua autoritate disposuit. Hoc erant utiq; & cæteri apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio prædititi & honoris & potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur,

Cantic. 6.

ut ecclesia una monstretur. Quam unam ecclesiam etiam in cantico canticorum spiritus sanctus ex persona domini designat & dicit: Vna est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ. Hanc ecclesiæ unitatem qui non

Ephes. 4. Concordia.

tenet, tenere se fidẽ credit? Qui ecclesiæ renititur & resistit, in ecclesia se esse confidit? quando & beatus Paulus apostolus hoc doceat, & sacramentum unitatis ostendat, dicens: Vnum corpus & unus spiritus, una spes uocationis uestræ, unus dominus.

minus, una fides, unum baptiſma, unus deus. Quam unitatem firmiter tenere & uindicare debemus, maximè epiſcopi qui in eccleſia præſidemus, ut epiſcopatum quoque ipſum unum atque indiuiſum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei ueritatem perfida præuaricatione corrumpat. Epiſcopatus unus eſt, cuius à ſingulis in ſolidum pars tenetur. Eccleſia una eſt, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur: quomodo ſolis multi radij, ſed lumen unum: & rami arboris multi, ſed robur unum tenaci radice fundatum. Et cum de fonte uno riui plurimi defluunt, numeroſitas licet diffuſa uideatur exundantis copiæ largitate, unitas tamen ſeruatur in origine. Auelle radium ſolis à corpore, diuiſionem lucis unitas non capit. Ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit. À fonte præcide riuum, præciſus areſcet: Sic & eccleſia domini luce perfuſa per orbem totum radios ſuos porrigit, unum tamen lumen eſt, quod ubiq; diffunditur, nec unitas corporis ſeparatur: ramos ſuos in uniuerſam terram copia ubertatis extendit: profluentes largiter riuos latius expandit, unum tamen caput eſt, & origo una, & una mater fœcunditatis ſucceßibus copioſa. Illius fœtu naſcimur, illius lacte nutrimur, ſpiritu eius animamur. Adulterari non poteſt ſponſa Chriſti: incorrupta eſt & pudica. Vnam domum nouit, unius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit. Hæc nos deo ſeruat, hæc filios regno, quos generauit, aßignat. Quiſquis ab eccleſia ſegregatus adulteræ iungitur, à promißis eccleſiæ ſeparatur. Nec pertinet ad Chriſti præmia, qui relinquit eccleſiam Chriſti. Alienus eſt, prophanus eſt, hoſtis eſt. Habere iam nō poteſt deum patrē, qui eccleſiam non habet matrē. Si potuit euadere, qui extra arcā Noë fuit: & qui extra eccleſiā foris fuerit, euadit. Monet dominus, & dicit: Qui non eſt mecum, aduerſus me eſt: & qui nō mecum colligit, ſpargit. Qui pacē Chriſti & concordiā rumpit,

Epiſcopatus unus.

Radij multi. ſol unus. Similitudinib⁹ unitatem eccleſiæ probat.

Arca Noē.

Matth. 12.

q 5 aduerſus

aduersus Christum facit. Qui alibi præter ecclesiam colligit, Christi ecclesiam spargit. Dicit dominus: Ego & pater unum sumus. Et iterum de patre & filio & spiritu sancto scriptum est: & tres unum sunt: & quisquam credit hanc unitatem de diuina firmitate uenientem, sacramentis cœlestibus cohærentē, scindi in ecclesia posse, & uoluntatum collidentium diuortio separari? Hanc unitatem, qui non tenet, dei legem non tenet: non tenet patris & filij fidem, uitam non tenet & salutem. Hoc unitatis sacramentum, hoc uinculum concordiæ inseparabiliter cohærentis ostenditur, quando in euangelio tunica domini Iesu Christi non diuiditur omnino nec scinditur, sed sortientibus de ueste Christi, quis Christum potius indueret, integra uestis accipitur, incorrupta atque indiuidua tunica poßidetur. Loquitur ac dicit scriptura diuina: De tunica autem, quæ de superiore parte non consutilis, sed per totum textilis fuerat, dixerunt ad inuicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de ea cuius sit. Vnitatem ille portabat de superiore parte uenientem, id est, de cœlo & à patre uenientem, quæ ab accipiente & poßidente scindi omnino non poterat, sed totam simul & solidam firmitatem inseparabiliter obtinebat. Poßidere non potest indumentum Christi, qui scindit & diuidit ecclesiam Christi. Contra denique, cum, Salomone moriente, regnum eius & populus scinderetur, Achias propheta Ieroboam regi obuius factus in campo, in duodecim scissuras uestimentū suum discidit, dicens: Sume tibi decē scissuras, quia hæc dicit dominus: Ecce scindo regnū de manu Salomonis, & dabo tibi decē sceptra, & duo sceptra erunt ei propter seruū meum Dauid, & propter Hierusalem ciuitatem quam elegi, ut ponam nomē meum illic. Cum duodecim tribus Israël scinderentur, uestimentum suum propheta Achias scidit. At uero quia Christi populus non potest scindi, tunica eius per totum textilis & cohærens, diuisa à poßidentibus non est. Indiui-

[Margin notes: Ioan. 10. — Ioan. 19. — 3. Reg. 11.]

dua, copulata, connexa ostendit populi nostri (qui Christum induimus) concordiam cohaerentem. Sacramento uestis declarauit ecclesiae unitatem. Quis ergo sic est sceleratus & perfidus, quis sic discordiae furore uesanus, ut credat scindi posse, aut audeat scindere unitatem dei? uestem domini? ecclesiam Christi? Monet ipse in euangelio suo, & docet, dicens: Et erit unus grex & unus pastor. Et esse posse uno in loco ali- Ioan.10.
quis existimat, aut multos pastores, aut plures greges? Apostolus item Paulus hanc eandem nobis insinuans unitatem, obsecrat & hortatur, dicens: Obsecro uos, inquit, fratres per 1.Cor.1.
nomen domini nostri Iesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata. Sitis autem compositi in eodem sensu, & in eadem sententia. Et iterum dicit: Sustinentes inuicem in dilectione, satis agentes seruare unitatem spiritus in coniunctione pacis. Stare tu & uiuere putas posse de ecclesia recedentem? sedes sibi alias & diuersa domicilia condentem? cum dictum sit ad Raab, in qua praeformabatur eccle- Iosue 2.
sia: Patrem tuum, & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad te ipsam in domum tuam, & erit, omnis qui exierit hostium domus tuae foras, reus erit. Item sacramentum pascha non aliud Exodi lege contineat, quam ut agnus, qui in figura Christi occiditur, in domo una edatur. Loquitur deus dicens: In domo una comedetur, non eijcietis de domo carnem foras. Caro Christi & sanctum domini eijci foras non potest, nec alia ulla credentibus praeter unam ecclesiam domus est. Hanc domum hoc unanimitatis hospitium designat & denunciat spiritus sanctus in psalmis, dicens: Deus qui inhabitare facit unanimes in domo. In Psal.67.
domo dei, in ecclesia Christi unanimes habitant, concordes & simplices perseuerant. Idcirco & in columba uenit spi- Columba ecclesia.
ritus sanctus simplex animal & laetum, non felle amarum, non morsibus saeuum, non unguium laceratione uiolentum:

tum: hospitia humana diligere, unius domus cõsortium nosse, cum generant, simul filios edere, cum commeant, uolatibus inuicem cohærere, communi conuersatione uitam suam degere, oris osculo concordiam pacis agnoscere, legẽ circa omnia unanimitatis implere. Hæc est in ecclesia noscenda simplicitas, hæc charitas obtinenda, ut columbas dilectio fraternitatis imitetur, ut mansuetudo & lenitas agnis & ouibus æquetur. Quid facit in pectore Christiano luporum feritas? & canum rabies? & uenenum letale serpentum? & cruenta sæuitia bestiarum? Gratulandum est cum tales de ecclesia separantur, ne columbas, ne oues Christi sæua sua & uenenata cõtagione prædentur. Cohærere & coniungi non potest amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pluuia cum serenitate, pugna cum pace, cum fœcunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas. Nemo æstimet bonos de ecclesia posse discedere. Triticũ non rapit uentus, nec arborem solida radice fundatam procella subuertit. Inanes paleæ tempestate iactantur, inualidæ arbores turbinis incursione euertuntur. Hos execratur, & percutit Ioannes apostolus, dicens: Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mansissent nobiscum. Hinc hæreses & factæ sunt frequenter, & fiunt, dum peruersa mens non habet pacem, dum perfidia discordans non tenet unitatem. Fieri uerò hæc dominus permittit & patitur, manente propriæ libertatis arbitrio, ut dum corda & mentes nostras ueritatis discrimen examinat, probatorum fides integra, manifesta luce clarescat. Per Apostolum præmonet spiritus sanctus & dicit: Oportet & hæreses esse, ut probati manifesti sint in uobis. Sic probantur fideles, sic perfidi deteguntur, sic & ante iudicij diem hic quoque iam iustorum atque iniustorum animæ diuiduntur, & à frumento paleæ separantur. Hi sunt qui se ultro apud temerarios conuenas sine diuina dispositio

ἐναντιώσεις.

ne

ne præficiunt, qui se præpositos sine ulla ordinationis lege constituunt, qui nemine episcopatum dante, episcopi sibi nomen assumũt. Quos designat in psalmis spiritus sanctus, sedentes in pestilentiæ cathedra pestes & lues fidei, serpentis Psal.1. *ore fallentes, & corrumpendæ ueritatis artifices, uenena letalia linguis pestiferis euomentes. Quorum sermo, ut cancer, serpit, quorum tactus pectoribus & cordibus singulorũ mortale uirus infundit. Contra eiusmodi clamat dominus, ab his refrenat & reuocat errantem plebem suam, dicens:* Nolite audire sermones pseudoprophetarum, quoniam uisiones cordis eorum frustrantur eos. Loquuntur, sed non ab ore domini. Dicunt eis, qui abijciunt uerbum dei: Pax erit uobis, & omnibus ambulantibus in uoluntatibus suis. Omnis qui ambulat in errore cordis sui, non uenient super eum mala. Non loquutus sum ad eos, & ipsi prophetauerunt. Si stetißent in substantia mea & audissent uerba mea, & sic docuissent populum meũ, conuertissem eos à malis cogitationibus eorum. *Hos eosdem denuo dominus designat & denotat, dicens:* Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ, & effoderunt sibi lacus detritos, qui non poßunt aquam portare. *Quum aliud baptisma præter* Baptisma unũ. *unum esse non poßit, baptizare posse se opinantur. Vitæ fon*- Ephes.4. *te deserto, uitalis & salutaris aquæ gratiam pollicentur. Nõ abluuntur illic homines, sed potius sordidantur: nec purgantur delicta, sed imò cumulantur. Non deo natiuitas illa, sed diabolo filios generat. Per mendaciũ nati ueritatis promissa non capiunt. De perfidia procreati, fidei gratiam perdunt. Ad pacis præmium uenire non poßunt, qui pacem domini discordiæ furore ruperunt. Nec se quidam uana interpretatione decipiant, quòd dixerit dominus,* Vbicunque fuerint Matth.18. *duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum illis sum. Corruptores euangelij atque interpretes falsi extrema ponunt,*

&

& superiora prætereunt, partim memores, & partim subdole corrumpentes. Vt ipsi ab ecclesia scißi sunt, ita capituli unius sententiam scindunt. Dominus enim cum discipulis suis unanimitatem suaderet & pacem: dico, inquit, uobis: quoniam si duobus ex uobis conuenerit in terra de omni re quācunque petieritis, continget uobis à patre meo qui in cœlis est. Vbicunque fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum: ostendens non multitudini, sed unanimitati deprecantium plurimum tribui: Si duobus, inquit, ex uobis cōuenerit in terra, unanimitatem prius posuit, concordiam pacis antè præmisit, ut conueniat nobis fideliter & firmiter docuit. Quomodo autem potest ei cum aliquo couenire, cui cū corpore ipsius ecclesiæ & cum uniuersa fraternitate nō conuenit? Quomodo possunt duo aut tres in nomine Christi colligi, quos constat à Christo & ab eius euangelio separari? nō enim nos ab illis, sed illi à nobis recesserūt. Et cum hæreses et schismata postmodū nata sint, dū cōuenticula sibi diuersa constituunt, ueritatis caput atque originem reliquerunt. Dominus autem de ecclesia sua loquitur, ad hos qui sunt in ecclesia loquitur, ut si ipsi concordes fuerint, si secundum quod mandauit & monuit, duo aut tres licet, collecti unanimiter orauerint, duo aut tres licet sint, impetrare poßint de dei maiestate quod postulant: Vbicunque fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego, inquit, cum eis sum, cū simplicibus scilicet atq; pacatis, cum deum timentibus, & dei præcepta seruantibus. Cum his duobus uel tribus licet, esse se dixit: Quomodo & cum tribus pueris in camino ignis fuit, & quia in deum simplices, atque inter se unanimes permanebant, flammis ambientibus medios spiritu roris animauit. Quomodo apostolis duobus in custodia clausis, quia simplices, quia unanimes erant, ipse affuit, ipse resolutis carceris claustris, ut uerbum quod fideliter prædicabant, multitudini traderent, ad forum rursus

Vnanimitati plurimum tribuendum.

Dan. 3.

Actuum. 5.

rursus imposuit. Quando ergo in præceptis suis ponit & dicit: Vbi fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum, non homines ab ecclesia diuidit, qui instituit & fecit ecclesiam, sed exprobrans discordiam perfidis, & fidelibus pacem sua uoce commendans, ostendit magis esse se cum duobus aut tribus unanimiter orantibus, quàm cum dissidentibus plurimis, plusq; impetrari posse paucorum concordi prece, quàm discordi oratione multorum. Ideo & cum orandi legem daret, addidit, dicens: Et cum steteritis ad orationem, remittite si quid habetis aduersus aliquem, ut & pater uester qui in cœlis est, remittat uobis peccata. Et ad sacrificium cum dissensione uenientem reuocat ab altari, & iubet prius concordare cum fratre, tunc cum pace redeuntem domino munus offerre, quia nec ad Cain munera respexit deus. Neque enim habere pacatum deum poterat, qui cum fratre pacem per zeli discordiam non habebat. Quam sibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum? an secum esse Christum cum collecti fuerint opinantur, qui extra Christi ecclesiam colliguntur? Tales etiam si occisi in confessione nominis fuerint, macula ista nec sanguine abluitur. Inexpiabilis & grauis culpa discordiæ nec passione purgatur. Esse martyr non potest, qui in ecclesia non est: ad regnum peruenire non poterit, qui eam quæ regnatura est derelinquit. Pacem nobis Christus dedit: concordes atque unanimes esse præcepit: dilectionis & charitatis fœdera incorrupta atque inuiolata seruari mandauit: exhibere se non potest martyrem, qui fraternam non tenuit charitatem. Docet hoc & contestatur Paulus apostolus dicens: Et si habuero fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si in cibos pauperum distribuero omnia mea, & si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil proficio.

Mar. 10.

Ne martyr quidem absq; charitate.

1. Cor. 13.

proficio. Charitas magnanima est, charitas benigna est, charitas nõ æmulatur, non inflatur, non irritatur, non agit perperam, non cogitat malũ. Omnia diligit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet: charitas nunquàm excidit. Nunquàm, inquit, charitas excidit: hæc enim semper in regno erit, hæc in æternum fraternitatis sibi cohærentis unitate durabit. Ad regnum cœlorũ non potest peruenire discordia, nec ad præ-
Ioan. 15. mia Christi, qui dixit: Hoc est mandatum meum, ut diligatis inuicem quemadmodum dilexi uos. Pertingere nõ poterit ad præmium Christi: qui dilectionem Christi perfida dissensione
1. Ioan. 4. uiolauit. Qui charitatem nõ habet, deum non habet. Ioannis beati apostoli uox est: Deus, inquit, dilectio est, & qui in dilectione manet, manet in deo, & deus in illo manet. Cum deo manere non possunt, qui esse in ecclesia dei unanimes noluerunt, ardeant licet flammis, & ignibus traditi, uel obiecti bestijs animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ, nec religiosæ uirtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus. Occidi talis potest, coronari nõ potest. Sic se Christianum esse profitetur, quomodo & Christum diabolus
Mar. 13. sæpe mentitur, ipso domino præmonente & dicente: Multi uenient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, et multos fallent. Sicut ille Christus non est, quamuis fallat in nomine illius: ita nec Christianus uideri potest, qui non permanet in euangelij eius & fidei ueritate. Nam & prophetare, & dæmonia excludere, & uirtutes magnas in terris facere, sublimis utique & admirabilis res est. Non tamen regnum cœleste consequitur, quisquis in his omnibus inuenitur, nisi recti & iusti itineris obseruatione gradiatur. Denunciat dominus &
Matth. 7. dicit: Multi dicent mihi in illo die: Domine domine, non ne in tuo nomine prophetauimus? & in tuo nomine dæmonia exclusimus? & in nomine tuo uirtutes magnas fecimus? Et tunc dicam illis: Nunquàm uos cognoui, recedite à me, qui operamini

mini iniquitatem. Iustitia *opus est, ut promereri quis possit deum iudicem.* Praeceptis *eius & monitis obtemperandũ est, ut accipiant merita nostra mercedem.* Dominus *in euãgelio, cum spei & fidei nostrae uiam cõpendio breuiante dirigeret:* Dominus *deus tuus, inquit, unus est. &:* Diliges *dominũ deum tuum de toto corde tuo, & de tota anima tua, & de tota uirtute tua.* Hoc *primum, & secundum simile huic:* Diliges *proximum tuũ tanquam te.* In *his duobus praeceptis tota lex pendet & prophetae.* Vnitatem *simul & dilectionem magisterio suo docuit, prophetas omnes & legem praeceptis duobus inclusit.* Quam *uero unitatẽ seruat, quam dilectionem custodit, aut cogitat, qui discordiae furore uesanus ecclesiam scindit, fidem destruit, pacẽ turbat, charitatem dissipat, sacramentum prophanat?* Malum *hoc fidelissimi fratres iam pridem coeperat, sed nũc creuit eiusdem mali infesta clades, & surgere & pullulare plus coepit haereticae peruersitatis & schismatũ uenenata pernicies: quia & sic in occasum mundi oportebat, praenunciante per* Apostolum *nobis & praemonente spiritu sancto:* In *nouissimis, inquit, diebus aderũt tempora molesta, & erũt homines sibi placentes, superbi, tumidi, cupidi, blasphemi, parẽtibus inobedientes, ingrati, impij, sine affectione, sine foedere, delatores, incõtinentes, immites, bonũ non amantes, proditores, procaces, stupore inflati, uoluptates magis quàm deum diligẽtes, habentes deformationẽ religionis, uirtutem autem eius abnegantes.* Ex *ijs sunt qui repunt in domos uiduarum, & praedantur mulierculas oneratas peccatis, quae ducũtur uarijs desiderijs, semper discentes, & nunquàm ad scientiam ueritatis peruenientes.* Et *quomodo* Iamnes & Mambres *restiterunt* Moysi, *sic & hi resistunt ueritati, sed ultrà non proficient plurimũ.* Imperitia *enim eorũ manifesta erit omnibus, sicut & illorũ fuit.* Adimplentur *quaecũq; praedicta sunt, & appropinquante seculi fine hominũ pariter ac*

Matth. 22.

Copia.

2. Tim. 3.

χαλεποί.

temporum probatione uenerunt. Magis ac magis aduersario seuiente error fallit, extollit stupor, liuor incendit, cupiditas excæcat, deprauat impietas, superbia inflat, discordia exasperat, ira præcipitat. Non tamē nos moueat aut turbet multorū nimia & abrupta perfidia, sed potius fidē nostram prænunciante rei ueritate corroboret. Vt quidā tales cœperunt, quia hæc antè prædicta sunt, ita cæteri fratres ab eiusmodi caueāt,
Marci 13. quia & hæc antè prædicta sunt instruēte domino & dicente: Vos autem cauete, ecce prædixi uobis omnia. Vitate quæso uos eiusmodi homines, & à latere, atq; auribus uestris perniciosa colloquia uelut cōtagium mortis arcete, sicut scriptum
Eccl. 28. est: Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguā nequam. Et
1. Cor. 15. iterum: Corrumpunt ingenia bona confabulationes pessimæ.
Matth. 15. Docet dominus & admonet à talibus recedēdum. Cæci sunt, inquit, & duces cæcorum. Cæcus autem cæcum ducens ambo in foueam cadent. Aduersandus talis atq; fugiendus quisquis fuerit ab ecclesia separatus. Peruersus est huiusmodi, & peccat, & à semetipso damnatus. An esse sibi cum Christo uidetur, qui aduersus sacerdotes Christi facit? qui se à cleri eius uel plebis societate secernit? Arma ille contra ecclesiā portat, cōtra dei dispositionem repugnat: hostis altaris, aduersus sacrificium Christi rebellis, pro fide perfidus, pro religione sacrilegus, inobsequēs seruus, filius impius, frater inimicus: contemptis episcopis & dei sacerdotibus derelictis cōstituere audet aliud altare, precem alteram illicitis uocibus facere, dominicæ hostiæ ueritatē per falsa sacrificia prophanare, nec scire quoniam qui contra ordinationem dei nititur, ob temeritatis
Nume. 19. audaciam diuina animaduersione punitur. Sic Chore & Dathan & Abiron, qui sibi cōtra Moysem & Aaron sacerdotem sacrificantes licentiā uēdicare conati sunt, pœnas statim pro suis conatibus pēderunt. Terra cōpagibus ruptis in profundum sinū patuit, stantes atq; uiuētes recedentis soli hiatus
absor

absorbuit. Nec tantum eos qui autores fuerant, dei indignantis ira percußit, sed & cæteros ducentos quinquaginta participes eiusdem furoris & comites: qui coagulati cum ijsdem simul ad audaciam fuerant, exiens à domino ignis properata ultione consumpsit, admonens scilicet & ostendens contra deum fieri, quicquid inprobi fuerint ad destruendam ordinatione dei humana uoluntate conati. Sic & Ozias rex, cũ tu- Ozias.
ribulum ferens, & contra legem dei sacrificium sibi uiolenter 2. Paral. 26.
assumens, resistente sibi Azaria sacerdote, obtẽperare nollet 4. Reg. 5.
& cedere, diuina indignatione confusus, & lepræ uarietate in fronte maculatus est, ea parte corporis notatus, offenso domino, ubi signantur, qui dominũ promerentur. Et filij Aaron, Aaron filij extincti.
qui imposuerunt altari ignem alienum, quem nõ præceperat dominus, in conspectu statim domini uindicãtis extincti sunt: Leuit. 10.
quos imitantur scilicet atq; sectantur, qui dei traditione contempta alienas doctrinas appetunt, & magisteria humanæ institutionis inducunt, quos increpat dominus & obiurgat in euangelio suo, dicens: Reijcitis mandatum dei, ut traditio- Marci. 17.
nem uestram statuatis: peius hoc crimen est, quàm quod admisisse lapsi uidentur, qui tamen in pœnitentia criminis constituti, deum plenis satisfactionibus deprecantur. Hic ecclesia quæritur & rogatur: illic ecclesia repugnatur. Hic potest necessitas fuisse: illic uoluntas tenetur in scelere. Hic qui lapsus est, sibi tantum nocuit: illic qui hæresim uel schisma facere conatus est, multos secum trahendo decepit. Hic animæ unius est damnum: illic periculum plurimorum. Certe peccasse se, hic & intelligit & lamẽtatur & plangit: ille tumens in peccato suo, & in ipsis suis delictis placens, à matre filios segregat, oues à pastore solicitat, dei sacramenta disturbat. Et cum lapsus semel peccauerit, ille quotidie peccat. Postremo lapsus, martyriũ * primitionẽ consecutus potest regni promissa per- *al's, postmo
cipere: ille si extra ecclesiam fuerit occisus, ad ecclesiæ nõ po dum.

r 2 test

test præmia peruenire. Nec quisquam miretur dilectißimi fratres etiam de confeßoribus quosdam ad ista procedere, inde quoq; aliquos tam nefanda quàm grauia peccare. Neq; enim confeßio immunē facit ab insidijs diaboli, aut cōtra tentationes, & pericula, & incursus atq; impetus seculares ad hoc in seculo positū, perpetua securitate defendit: cæterum nūquàm in confessoribus fraudes & stupra, & adulteria postmodum uideremus, quæ nūc in quibusdam uidentes ingemiscimus & dolemus. Quisquis ille confessor est, Salomone maior, aut melior, aut charior non est, qui tamen quandiu in uijs domini ambulauit, tandiu gratiam, quam de domino fuerat consecutus, obtinuit. Postquàm dereliquit domini uiam, perdidit &
Apoc. 3. *gratiam domini. Et ideo scriptum est: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Quod utiq; dominus nō minaretur auferri posse coronam iustitiæ, nisi quia recedēte iusti-*
Confessio gloriæ exordium. *tia recedat necesse est & corona. Confeßio exordium gloriæ est, nō meritum coronæ, nec perficit laudem, sed initiat digni-*
Matth. 10. *tatem, cumq; scriptum sit: Qui perseuerauerit usq; in finem, is saluus erit: quicquid ante finem fuerit, gradus est, quo ad fastigium salutis ascenditur, non terminus, quo iam culminis*
Confessor. *summa teneatur. Confessor est, sed post confeßionē periculum maius est, quia plus aduersarius prouocatus est. Cōfessor est, hoc magis stare debet cum domini euāgelio, per euangelium gloriam cōsecutus à domino. Cui multum datur, multū quæretur ab eo, & cui plus dignitatis ascribitur, plus de illo exigitur seruitutis. Nemo per confessoris exemplum pereat. Nemo iniustitiā, nemo insolentiam, nemo perfidiam de confessoris moribus discat. Confessor est, sit humilis & quietus, sit in actu suo cum disciplina modestus, ut qui Christi confessor dicitur, Christum quem confitetur imitetur. Nam cū dicat ille:*
Luc. 18. *Qui se extollit humiliabitur, & qui humiliat se exaltabitur, & ipse à patre exaltatus sit, quia se in terris sermo & uirtus,*

tus, & sapiētia dei patris humiliauit, quomodo potest extollentiam diligere, qui & nobis humilitatem sua lege mandauit, & ipse à patre amplißimum nomen præmio humilitatis accepit? Confessor est Christi, sed si non postea blasphemetur maiestas & dignitas Christi. Lingua Christum confessa non sit maledica, non sit turbulenta, non conuicijs & litibus perstrepens audiatur: non contra fratres & dei sacerdotes post uerba laudis serpentis uenena iaculetur. Cæterum si culpabilis & detestabilis postmodum fuerit, si cōfeßionem suam mala conuersatione prodiderit, si uitam suam turpi fœditate maculauerit, si ecclesiam deniq;, ubi confessor factus est, derelinquens & unitatis cōcordiam scindens, fidem primam perfidia posteriore mutauerit, blandiri sibi per confeßionem non potest quasi electus ad gloriæ præmium, quum ex hoc ipso magis creuerint merita pœnarum. Nam & Iudam inter apostolos dominus elegit, & tamen Iudas dominum postmodum prodidit. Non tamen idcirco apostolorum fides & firmitas cecidit, quia proditor Iudas ab eorum societate defecit: sic & hic non statim confessorum sanctitas, & dignitas comminuta est, quia quorundam fides fracta est. Beatus Apostolus loquitur in epistola sua, dicens: Quid enim si exciderunt à fide quidam illorum, nunquid infidelitas illorum fidem euacuauit? absit. Est enim deus uerax, omnis autem homo mendax. Stat confessorum pars maior & melior in fidei suæ robore, & in legis ac disciplinæ dominicæ ueritate. Nec ab ecclesiæ pace discedunt, qui se in ecclesia gratiam consecutos de dei dignatione meminerunt, atqui hoc ipso ampliorem consequuntur fidei suæ laudem, quòd ab eorum perfidia segregati, qui iuncti confeßionis consortio fuerunt, à contagio criminis recesserunt, uero illuminati euangelij lumine, pura & candida domini luce radiati, tam sunt in cōseruanda Christi pace laudabiles, quàm fuerunt in diaboli congreßione ui-

Iudas proditor.

Rom. 3.

ctores. Opto equidem dilectißimi fratres & consulo pariter & suadeo, ut si fieri potest, nemo de fratribus pereat, & consentientis populi corpus unum gremio suo gaudens mater includat. Si tamen quosdam schismatum duces, & dissensionis autores, in cæca & obstinata dementia permanentes, non potuerit ad salutis uiam consilium salubre reuocare: cæteri tamen uel simplicitate capti, uel errore inducti, uel aliqua fallentis astutiæ calliditate decepti, à fallaciæ nos laqueis soluite, uagantes gressus ab erroribus liberate, iter rectum uiæ

2.Thess.3. cœlestis agnoscite. Cõtestantis Apostoli uox est: Præcipimus uobis, inquit, in nomine domini Iesu Christi, ut recedatis ab omnibus fratribus ambulantibus inordinatè & non secundum traditionem quam acceperunt à nobis. Et iterum dicit:

Ephes.5. Nemo uos decipiat inanibus uerbis. Propterea enim uenit ira dei super filios contumaciæ. Nolite ergo esse participes eorum. Recedendum est à delinquentibus, uel imò fugiẽdum, ne dum quis male ambulantibus iungitur, & per itinera erroris & criminis graditur, à uia ueri itineris exerrans, pari

Vnitas. crimine & ipse teneatur. Vnus deus est & Christus unus, ecclesia eius una, fides una, & plebs in solidam corporis unitatem cõcordiæ glutino copulata. Scindi unitas non potest, nec corpus unũ dißidio compaginis separari, diuulsis laceratione uisceribus in frusta discerpi. Quicquid à matrice discesserit, seorsum uiuere & spirare nõ poterit: substantiam salutis

Psal.33. amittit. Monet nos spiritus sanctus & dicit: Quis est homo qui uult uitã, & amat uidere dies optimos? Contine linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur insidiose. Declina à malo & fac bonũ, quære pacem & sequere eam. Pacẽ quærere debet & sequi filius pacis, à dissensionis malo continere

Pax quærẽda. linguam suam debet, qui nouit & diligit uinculum charitatis. Inter sua diuina mãdata & magisteria salutaria paßioni iam

Ioan.14. proximus dominus addidit, dicens: Pacẽ dimitto uobis, pacem

meam

meam do uobis. Hanc nobis hæreditatem dedit, dona omnia suæ pollicitationis & præmia in pacis conseruatione promisit. Si cohæredes Christi sumus, in Christi pace maneamus. Si filij dei sumus, pacifici esse debemus. Beati, inquit, pacifici, quoniam ipsi filij dei uocabũtur. Pacificos esse oportet dei filios, corde mites, sermone simplices, affectione cõcordes, fideliter sibi unanimitatis nexibus cohærentes. Hæc unanimitas sub apostolis olim fuit. Sic nouus credentium populus domini mandata custodiens charitatem suam tenuit, probat scriptura quæ dicit: Turba autẽ eorũ qui crediderant, anima & mente una agebant: Et iterum: Et erant perseuerantes unanimes in oratione cũ mulieribus, & Maria quæ fuerat mater Iesu, & fratribus eius. Et ideo efficacibus precibus orabant, ideo impetrare cum fiducia poterãt quodcunq; de domini misericordia postulabãt. In nobis uero sic unanimitas diminuta est, ut & largitas operationis infracta est. Domos tunc & fundos uenundabant, & thesauros sibi in cœlo reponẽtes, distribuenda in usus indigentiũ precia apostolis offerebãt. At nunc de patrimonio nec decimas damus, & cum uẽdere iubeat dominus, emimus potius & augemus. Sic in nobis emarcuit uigor fidei, sic credentium robur elanguit: Et idcirco dominus tempora nostra respiciens in euangelio suo dicit: Filius hominis cum uenerit, putas inueniet fidem in terra? Videmus fieri quod ille prædixit. In dei timore, in lege iustitiæ, in dilectione, in opere fides nulla est. Nemo futurorum metum cogitat, diem domini, & iram dei, & incredulis uentura supplicia, & statuta perfidis æterna tormenta nemo considerat. Quod metueret conscientia nostra si crederet, quia non credit omnino, nec metuit. Si autem crederet, & caueret: Si caueret, euaderet. Excitemus nos quantum possumus dilectissimi fratres, & somno inertiæ ueteris abrupto, ad obseruanda & gerenda domini præcepta uigilemus. Simus tales quales esse nos

Matth. 5.
Act. 4.
Act. 1.
Taxat auaritiam.
Luc. 18.
Fides rara.
Vigilandũ est.

Luc.12. *ipse præcepit dicens: Sint lumbi uestri accincti, & lucernæ ardentes, & uos similes hominibus expectantibus dominū suum quando ueniat à nuptijs, ut cum uenerit & pulsauerit, aperiant ei. Beati serui illi, quos adueniens dominus inuenerit uigilãtes. Accinctos nos esse oportet, ne cum expeditionis dies uenerit, impeditos & implicitos apprehendat. Luceat in bonis operibus nostrum lumen & fulgeat, ut ipsum nos ad lucē claritatis æternæ de hac seculi nocte perducat. Expectemus solliciti semper & cauti aduentum domini repentinū, ut quando ille pulsauerit, euigilet fides nostra uigilãtiæ præmium de domino receptura. Si hæc mandata seruētur, si hæc monita & præcepta teneantur, opprimi dormientes diabolo fallente non possumus. Serui uigiles Christo dominante regnabimus.*

ARG. TRACT. QVARTI.

Tractatus quartus beati Cypriani, quòd idola dij non sint, nec ab his regna defendi, quæ acceptū tempus certo fine custodiunt, & unum uerum deum esse & dominum omnium quem Christiani colunt.

TRACTATVS QVARTVS DE IDOLORUM UANITATE.

Idololatriæ origo.

Vòd idola dij non sint, & quòd unus deus sit, & quòd credentibus datum sit, deos non esse quos colit uulgus, hinc notum est. Reges olim fuerunt qui ob regalem memoriam coli apud suos postmodum etiam in morte cœperunt: Inde illis instituta templa, inde ad defunctorum uultus per imaginē detinēdos expressa simulachra. Nam & immolabant hostias, & dies festos dando honores celebrabant: Inde posteris facta sunt sacra, quæ primitus fuerant assumpta solatia. Nã ut uideamus an stet hæc apud singulos ueritas, Melicertes & Leucothea præcipitantur in maria, & fiunt postmodum maris numina. Castor & Pollux alternis moriūtur, ut uiuant.

Melicertes. Leucothea. Castor. Pollux.

uiuant. Aesculapius ut in deum resurgat, fulminatur. Hercules ut hominem exuat, Oeteis ignibus concrematur. Apollo Admeti pecora pauit. Laomedõti muros Neptunus instituit, nec mercedem operis infelix structor accepit. Antrũ Iouis in Creta uisitur, & sepulchrum eius ostenditur, & ab eo Saturnum fugatum esse manifestum est: Inde Latium de latebra eius nomen accepit. Hic literas imprimere, hic signare numos in Italia primus instituit, unde ærarium Saturni uocitatur: Nam & rusticitatis hic cultor fuit, inde ferens falcẽ pingitur: hunc fugatum hospitio Ianus excepit, de cuius nomine Ianiculum dictum est, & mensis Ianuarius institutus est: Ipse bifrons exprimitur, quòd medio constitutus annum incipientem pariter & recedentem spectare uideatur. Mauri uero manifeste reges colunt, nec ullo uelamento hoc nomen obtexũt: Inde per gentes & prouincias singulas uaria deorum religio mutatur, dũ non unus ab omnibus deus colitur, sed propria cuique maiorum suorum cultura seruatur: hoc ita esse Alexander Magnus insigni uolumine ad matrem suam scribit, metu suæ potestatis proditum sibi à *pijs hominibus, à sacerdote secretũ, quòd maiorum regum memoria seruata sit, inde colendi & sacrificandi ritus inoleuerit. Si autem aliquando dij nati sunt, cur non hodie quoq; nascuntur? nisi forte Iupiter senuit, aut partus in Iunone defecit. Cur uero deos putas pro Romanis posse, quos sæpius uideas nihil pro suis aduersus eorum arma ualuisse? Romanorum autem uernaculos deos nouimus: est Romulus peierãte Proculo deus factus, & Picus, & Tyberinus, & Pilumnus, & Consus, quem deum fraudis, uelut consiliorum deũ coli Romulus uoluit, postquàm in raptum Sabinarum perfidia peruenit. Deam quoq; Cloacinam Tatius adinuenit & coluit, Pauorem Hostilius atq; Pallorem, mox à nescio quo Febris dedicata, & Acca & Flora meretrices, hi dij Romani. Cæterum Mars Thracius, & Iupiter Creticus, &

Aesculapius. Hercules. Apollo. Neptunus. Saturnus falcifer. Iupiter. Latium. Ianus bifrons. Mauri regum suorum cultores. Alexander. *als, dijs. Dij Romanorũ. Romulus. Picus. Tyberinus. Consus. Cloacina. Pauor. Febris. Acca. Flora. Mars. Iupiter.

Iuno. Diana. Idea.

Iuno uel Argiua, uel Samia, uel Pœna, & Diana Taurica, deorum mater Idea, & Aegyptia portenta non numina, quæ utique si quid potestatis habuissent, sua ac suorum regna seruassent. Planè sunt apud Romanos & uicti penates, quos Aeneas profugus aduexit. Est & Venus calua, multo hic turpius calua, quàm apud Homerum uulnerata. Regna autē non merito accidunt, sed forte uariantur. Cæterum imperium antè tenuerunt & Assyrij, & Persæ: & Græcos & Aegyptios regnasse cognouimus. Ita uicibus potestatem Romanis quoq; ut & cæteris imperandi tempus obuenit. Cæterum si ad originem redeas, erubescas. Populus de sceleratis & nocentibus congregatur, & asylo constituto facit numerum impunitas criminum. Nunc ut rex ipse principatum habeat ad crimina, fit Romulus parricida. Atq; ut matrimoniū faciat, rem concordiæ per discordiam auspicatur. Rapiunt, ferociunt, fallunt ad copiam ciuitatis augendam. Nuptiæ sunt illis rupta hospitij fœdera, & cum soceris bella*crudelia. Est & gradus summus in Romanis honoribus consulatus. Sic cōsulatum cœpisse uidemus ut regnum. Filios interficit Brutus, ut crescat de suffragio sceleris commendatio dignitatis. Non ergo de religionibus sanctis, nec de auspicijs, aut augurijs Romana regna creuerunt, sed acceptum tempus certo fine custodiunt. Cæterū & Regulus auspicia seruauit, & captus est: & Mancinus religionem tenuit, & sub iugum missus est. Pullos edaces habuit Paulus, & tamen apud Cannas cæsus est. C. Cæsar ne ante brumam in Africam nauigia transmitteret, augurijs & auspicijs retinentibus spreuit, eò facilius & nauigauit & uicit. Horum autem omnium ratio est illa quæ fallit & decipit, & præstigijs cæcantibus ueritatem, stultum & prodigum uulgus inducit. Spiritus insynceri & uagi, qui posteaq̃ terrenis uitijs immersi sunt & à uigore cœlesti, terreno contagio recesserunt, non desinunt perditi perdere, & deprauati

Marginal notes: Imperij uicissitudo. — Asylum. — *al's, ciuilia. — Consulatus. — Regulus. Mancinus. Paulus. Cæsar.

*uati errorem prauitatis infundere. Hos & poëtæ dæmonas norunt, & Socrates instrui se, & regi ad arbitrium dæmonis prædicabat, & magis inde est ad perniciosa uel ludicra potentatus, quorum tamen præcipuus Sosthenes formam ueri dei negat conspici posse, & angelos ueros sedi eius dicit assistere. In quo & Plato pari ratione consentit & unũ deum seruans, cæteros angelos uel dæmonas dicit. Hermes quoq; Trismegistus unum deum loquitur, eumq; incomprehensibile atq; inæstimabilem confitetur. Hi ergo spiritus sub statuis atque imaginibus*consecratis delitescunt. Hi afflatu suo uatum pectora inspirant, extorum fibras animant, auium uolatus gubernant, sortes regũt, oracula efficiunt, falsa ueris semper inuoluunt. Nam & falluntur & fallunt, uitam turbant, somnos inquietant, irrepentes etiam spiritus corporibus occulta mentis terrent, membra distorquent, ualitudinem frangunt, morbos lacessunt, ut ad cultum sui cogant, ut nidore altarium & rogis pecorum saginati, remissis, quæ constrinxerant, curasse uideantur. Hæc est de illis medela, cum ipsorum cessat iniuria, nec aliud his studium est, quàm à deo homines auocare, & ad superstitionem sui ab intellectu ueræ religionis auertere, & cum sint ipsi pœnales, quærere sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suum fecerunt errore participes. Hi tamen adiurati per deum uerum nobis statim cedunt & fatentur, & de obsessis corporibus exire coguntur. Videas illos nostra uoce & oratione occultè cedi, igni torqueri, incremento pœnæ propagantis extendi, eiulare, gemere, deprecari unde ueniant, & *quando discedant, ipsis etiam qui se colunt audiẽtibus confiteri, & uel exiliunt statim, uel euanescunt gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis aspirat. Hinc uulgus in odium nostri nominis cogunt, ut nos odisse incipiant homines antequàm nosse, ne cognitos aut imitari possint, aut damnare nõ possint. Vnus igitur omnium dominus deus.*

Socrates dæmone usus.
Sosthenes.
Plato.
Trismegistus.
*aris, conseruati.
Beneficia tyrãnorum.
* quõ legendũ arbitror.
Odium ante notitiam.
Deus unus.

Neq;

Neq; enim illa sublimitas potest habere consortem, cum sola omnem teneat potestatem. Ad diuinum imperium etiã de terris mutuemur exemplũ. Quando unquam regni societas aut cum fide cœpit, aut sine cruore desijt? Sic Thebanorum germanitas rupta, & permanens rogis dißidẽtibus etiam in morte discordia: & Romanos geminos unum nõ capit regnum, quos unum uteri cepit hospitium. Pompeius & Cæsar affines fuerunt, nec tamẽ necesßitudinis fœdus in æmula potestate tenuerunt. Nec hic tu de homine mireris, cũ in hoc omnis natura consentiat. Rex unus est apibus, & dux unus in gregibus, & in armẽtis rector unus, multo magis mũdi unus est rector, qui uniuersa quæcunq; sunt, uerbo iubet, ratione dispensat, uirtute consummat. Hic enim uideri non potest, uisu clarior est. Nec comprehendi, tactu purior est. Nec æstimari, sensu maior est. Et ideo sic deum dignè eum æstimamus, dum inæstimabilem dicimus. Quod uero templum habere poßit deus, cuius templũ totus est mũdus, & cũ homo latius maneat intra unã ædiculã, uim tãtæ maiestatis includat? In nostra dedicandus est mente, in nostro consecrandus est pectore. Nec nomen dei quæras, deus nomẽ est illi. Illic uocabulis opus est, ubi proprijs appellationum insignibus multitudo dirimẽda est. Deo qui solus est, dei uocabulum totũ est. Ergo unus est, & ubiq; totus diffusus est. Nam & uulgus in multis deum naturaliter cõfitetur, cum mens & anima sui autoris & principis admonetur. Dici frequenter audimus, ô deus, & deus uidet, & deo commendo, & deus mihi reddet, & quod deus uult, & si deus dederit. At quæ est hæc summa delicti, nolle agnoscere quem ignorare non poßis? Quòd uero & Christus sit, & quomodo per ipsum nobis salus uenerit, sic est ordo, sic ratio. Iudæis primum erat apud deum grãtia, sic olim iusti erant, sic maiores eorũ religionibus obediebant. Inde illis & regni sublimitas floruit, & generis magnitudo prouenit. Sed illi negligentes

Regnum socij impatiens.

Apibus rex unus: Gregibus dux unus.

Deus unus ubique.

Christus quomodo salutis autor.

gentes disciplinæ, superbi postmodum facti & fiducia patrum inflati, dum diuina præcepta cōtemnunt, datam sibi gratiam perdiderunt. Quàm *fuerit illis profana uita, quæ cōtracta sit uiolatæ religionis offensa, ipsi quoque testantur, qui etsi uoce tacent, exitu confitentur.* Dispersi *& palabundi uagantur, soli & cœli sui profugi per hospitia aliena iactantur.* Necnon *deus antè prædixerat fore, ut uergēte seculo, & mundi fine iam proximo, ex omni gente & populo & loco cultores sibi allegeret deus multo fideliores, qui indulgētiam de diuinis muneribus haurirent, quam acceptam* Iudæi *contemptis religionibus perdidissent.* Indulgentiæ *igitur huius & gratiæ arbiter & magister sermo & filius dei mittitur, qui per prophetas omnes illuminator & doctor humani generis prædicabatur.* Hic *est uirtus dei, hic ratio, hic sapientia eius & gloria, hic in uirginem illabitur,* **carnem spiritu sancto cooperante induitur.* Deus *semper cum homine miscetur, hic deus noster, hic* Christus *est, qui mediator duorum hominem induit, quem perducat ad patrem.* Quod *homo est, esse* Christus *uoluit, ut homo posit esse quod* Christus *est.* Sciebāt *&* Iudæi Christum *esse uenturum.* Nam *hoc illis semper prophetis monentibus annūciabatur.* Sed *significato duplici eius aduentu uno, qui exercitio & exemplo hominis fungeretur: altero, qui deum fateretur, non intelligendo primum aduentum, qui in paßione præcesßit occultus, unum tantum credunt qui erit in potestate manifestus.* Quòd *autem hoc* Iudæorum *populus intelligere potuit, delictorum meritum fuit.* Sic *erant sapientiæ & intelligētiæ cæcitate multati, ut qui uita indigni essent, haberent uitam ante oculos, nec uiderent.* Itaque *cum* Christus *secundum à prophetis prædicta, uerbo & uocis imperio dæmonia de hominibus excuteret, paralyticos restringeret, leprosos purgaret, illuminaret cæcos, claudis gressum daret, mortuos rursus animaret, cogeret sibi elemēta famulari, ser*

Iudæi uagabundi.

* al's, *carne spūs sanctus induitur.*

Deus homo.

Christus prænunciatus.

Miracula Christi prædicta.

ri, seruire uentos, maria obedire, inferos cedere, unū qui exercitio & exemplo hominis fungeretur, alterum qui dominum fateretur non intelligendo. Iudæi qui illum crediderant hominem tantum, de humilitate carnis & corporis existimabant, *al. magum. *magnum diligentia potestatis. Hunc magistri eorum atque primores, hoc est, quos & doctrina ille & sapientia reuincebat, accensa ira & indignatione prouocata, postremo detentum Pontio Pilato, qui tunc ex parte Romana Syriam procurabat, tradiderunt, crucem eius & mortem suffragijs uiolentis ac pertinacibus flagitantes. Hoc eos facturos & ipse prædixerat, & prophetarum omnium testimonium sic antè præcesserat, oportere illum pati, non ut sentiret mortem, sed ut uinceret: & cum passus esset, denuo ad superos regredi, ut uim diuinæ maiestatis ostenderet. Fidem atque rerum cursus impleuit. Nam & crucifixus, præuento carnificis officio spiritum sponte dimisit, & die tertio rursus à mortuis sponte

Resurrectio. surrexit. Apparuit discipulis suis talis ut antè fuerat, & agnoscendum se uidentibus præbuit, simul uictus & substantiæ corporalis firmitate conspicuus ad dies quadraginta remoratus est, ut denuo ad præcepta uitalia instrui possent &

Ascensio. discerent quæ docerent. Tunc in cœlum circunfusa nube sublatus est, ut hominem quem dilexit, quem induit, quem à morte protexit, ad patrem uictor imponeret: Iam uenturus è cœlo ad pœnam diaboli, & censuram generis humani, ultoris uigore & iudicis potestate: per orbem uero discipuli magistro & deo monente diffusi præcepta dei in salutem darent, ab errore tenebrarum ad uiam lucis adducerent: cæcos & ignaros ad agnitionem ueritatis ocularent. Ac ne esset probatio minus solida, & de Christo delicata confessio, per tormenta, per cruces, per multa pœnarum genera tentantur. Dolor qui ueritatis testis est admouetur, ut Christus dei filius qui hominibus ad uitam datus creditur, non

non tantum præconio uocis, sed & paßionis testimonio prædicaretur. Hunc igitur comitamur, hunc sequimur, hunc habemus itineris ducem, lucis principem, salutis autorem, cœlum pariter & patrem quærentibus & credentibus pollicentem. Quod est Christus erimus Christiani, si Christum fuerimus secuti.

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI

Carthaginensis uarij sermones.

ARG. SERMONIS SEQ.

Sermo primus de eleemosyna, ad pietatis & misericordiæ opera inuitans, asseuerans iustitiæ & misericordiæ operibus pietatem diuinam mortalibus subuenire.

SERMO PRIMVS DE *Eleemosyna.*

Vlta & magna sunt fratres chariβimi beneficia diuina, quibus in salutem nostrã dei patris & Christi larga & copiosa clemẽtia & operata sit, & semp operetur, quòd cõseruãdis ac uiuificandis nobis pater filiũ misit, ut reparare nos posset, quodq; filius missus esse & hominis filius uoluit, ut nos filios dei faceret. Humiliauit se, ut populũ qui prius iacebat, erigeret. Vulneratus est, ut uulnera nostra sanaret. Seruiuit, ut ad libertatẽ seruientes extraheret. Mori sustinuit, ut moriẽs immortalitatẽ mortalibus exhiberet. Multa hæc sunt & magna diuinæ misericordiæ munera. Sed adhuc qualis prouidentia illa & quãta clementia Christi est, quòd nobis salutari ratione prospicitur, ut homini qui redemptus Christi immortalis beneficia.

ptus est reseruando plenius consulatur? Nam cum dominus adueniens sanasset illa quæ Adam portasset uulnera, & uenena serpentis antiqua curasset, legem dedit sano, & præcepit ne ultrà peccaret, ne quid peccati grauius eueniret. Coarctati eramus, & in angustum innocentiæ præscriptione cõclusi, nec habebat quid fragilitatis humanæ infirmitas atq; imbecillitas faceret, nisi iterum pietas diuina subueniens, iustitiæ & misericordiæ operibus ostensis, uiam quandam tuendæ salutis aperiret, ut sordes postmodum quascunq; cõtrahimus eleemosynis abluamus. Loquitur in scripturis spiritus sanctus & dicit:

Tob. 4. cit: Eleemosynis & fide delicta purgãtur, non utiq; illa delicta quæ fuerant antè contracta: nam illa Christi sanguine &

Eccle. 3. sanctificatione purgantur. Item denuo dicit: Sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum. Hic ostenditur quoq; & probatur, quia sicut lauacro aquæ salutaris gehennæ ignis extinguitur, ita eleemosynis atq; operationibus iustis delictorũ flãma sopitur. Et quia semel in baptismo remissa peccatorũ datur, aßidua & iugis operatio, baptismi instar imitata, dei rursus indulgentiã largitur. Hoc & in euãgelio dominus docet: nam cũ denotarẽtur discipuli eius quòd ederent, nec prius manus lauissent, respondit, & dixit: Qui

Luc. 11. fecit quod intus est, fecit & quod foris est: uerũ date eleemosynam, & ecce munda sunt omnia uobis, docens scilicet & ostendens nõ manus lauãdas esse, sed pectus & sordes intrinsecus potius quàm extrinsecus diluendas: uerum qui purgauerit quod est intus, eum quoq; id quod est foris, repurgasse, & emundata mente, cute quoq; mundum esse cœpisse & corpore. Porrò autẽ monens & ostendens unde mundi & purgati esse poßimus, addidit eleemosynas esse faciendas. Misericors docet ac monet misericordiam fieri. Et quia seruare quærit, quos magno redemit, post baptismi gratiam sordidatos docet denuo posse purgari. Agnoscamus itaq; fratres charißimi

diuinæ

diuinæ indulgentiæ munus salubre, & emundandis purgandisq; peccatis nostris, qui sine aliquo cõscientiæ uulnere esse non possumus, medelis spiritualibus uulnera nostra curemus. Nec quisquam sic sibi blandiatur de puro, atq; immaculato corde, ut innocẽtia sua fretus medicinam nõ putet esse adhibendam uulneribus, cũ scriptum sit: Quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis gloriabitur mundũ se esse à peccatis? Et iterũ in epistola sua Ioãnes ponat & dicat: Si dixerimus quia peccatũ non habemus, nosmetipsos decipimus, & ueritas in nobis nõ est. Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis & iustus est dominus, qui nobis peccata dimittat. Si autem nemo esse sine peccato potest, & quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus, aut stultus est, quàm necessaria, quàm benigna est clemẽtia diuina? quæ cum sciat nõ deesse sanatis quædam postmodũ uulnera, dedit curandis denuo sanandisq; uulneribus remedia salutaria. Nũquàm deniq; fratres charissimi admonitio diuina cessauit, nũquàm tacuit, quo minus in scripturis sanctis tã ueteribus, quàm nouis semper et ubiq; ad misericordiæ opera dei populus prouocaretur, et canẽte atq; exhortãte spiritu sancto quisquis ad spem regni cœlestis instruitur, facere eleemosynas iuberetur. Mandat & præcipit Esaiæ deus: Exclama, inquit, in fortitudine, & noli parcere, sicut tuba exalta uocem tuã, & nuncia plebi meæ peccata eorum, & domui Iacob facinora eorũ. Et cum peccata eis sua exprobrari præcepisset, cumq; eorũ facinora pleno indignationis impetu protulisset, dixissetq; eos, nec si orationibus & precibus, & ieiunijs uterentur, satisfacere pro delictis posse, nec si in cilicio & cinere uoluerentur, iram dei posse lenire: in nouissima tamẽ parte demonstrans solis deum eleemosynis posse placari, addidit, dicens: Frange esurienti panem tuum, & egenos sine tecto induc in domum tuam. Si uideris nudũ, uesti eum, & domesticos seminis tui non despicies. Tunc

1. Ioan. 1.

Esa. 58.

Ibidem.

erumpet temporaneum lumen tuum, & uestimenta tua cito orientur, & praeibit ante te iustitia, & claritas dei circundabit te. Tunc exclamabis, & deus exaudiet te, dum adhuc loqueris dicet tibi: Ecce adsum. Remedia propitiãdo deo ipsius dei uerbis data sunt, quid deberent facere peccantes, magisteria diuina docuerũt. Operationibus iustis deo satisfieri, misericordiae meritis peccata purgari, & apud Salomonem legimus: Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & hic pro te exorabit ab omni malo. Et iterum: Qui obturat aures ne audiat imbecillum, & ipse inuocabit dominum, & non erit qui exaudiat eum. Neq; enim promereri misericordiã domini poterit, qui misericors ipse nõ fuerit, aut impetrabit de diuina pietate aliquid in precibus, qui ad precem pauperis non fuerit humanus. Quod item in psalmis spiritus sanctus declarat & probat, dicẽs: Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem, in die mala liberabit eum dominus. Quorũ praeceptorũ memor Daniel, cũ rex Nabuchodonosor aduerso somnio territus aestuaret, pro auertendis malis ac mitigandis diuina ope impetrãda remedium dedit, dicens: Propterea rex consilium meũ placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniustitias tuas miserationibus pauperũ, & erit deus parcens peccatis tuis. Cui rex non obtemperãs, aduersa quae uiderat, & infesta perpessus est, quae euadere & uitare potuisset, si peccata sua eleemosynis redemisset. Raphaël quoq; angelus paria testatur, & ut eleemosyna libenter ac largiter fiat hortatur, dicens: Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna, quia eleemosyna à morte liberat, & ipsa purgat peccata. Ostẽdit orationes nostras ac ieiunia minus posse, nisi eleemosynis adiuuentur. Deprecationes solas parum ad impetrandum ualere, nisi factorum & operum accessione satientur. Reuelat angelus & manifestat, & firmat eleemosynis petitiones nostras efficaces fieri, eleemosynis uitam de periculo redimi,

Peccatorum remedia.

Eccl. 29.

Prouerb. 21.

Psal. 40.

Danielis 4.

Raphaël angelus.

Deprecationes sine operibus parui sunt momenti.

redimi, eleemosynis animas à morte liberari. Nec sic fratres charißimi ista protulimus, ut non quod Raphaël angelus dixit, ueritatis testimonio cõprobemus. Sic in Actibus apostolorum facti fides posita est, & quòd eleemosynis non tantum à secunda, sed à prima morte animæ liberentur, gestæ & impletæ rei probatione cõpertum est. Tabita operationibus iustis & eleemosynis præstandis plurimum dedita, cum infirmata esset & mortua, ad cadauer exanime Petrus accitus est: qui cum impigrè pro apostolica humanitate uenisset, circunstetrunt eum uiduæ flentes & rogantes, pallia & tunicas & omnia illa quæ prius sumpserãt indumẽta monstrãtes, nec pro defuncta suis uocibus, sed ipsius operibus deprecantes. Sensit Petrus impetrari posse, quod sic petebatur: nec defuturum Christi auxiliũ uiduis deprecantibus, quando esset in uiduis ipse uestitus. Cum itaq; genibus nixus orasset, & uiduarũ ac pauperũ idoneus aduocatus legatas sibi preces ad deũ pertulisset, cõuersus ad corpus, quod in tabula iam lotum iacebat: Tabita, inquit, exurge in nomine Iesu Christi, nec defuit Petro quo minus statim ferret auxilium, qui in euangelio dari dixerat quicquid fuisset eius nomine postulatum. Mors itaq; suspenditur, & spiritus redditur, & mirantibus ac stupẽtibus cunctis, ad hanc denuo lucem rediuiuum corpus animatur. Tantum potuerũt misericordiæ merita, tantũ opera iusta ualuerunt. Quæ laborantibus uiduis largita fuerat subsidia uiuendi, meruit ad uitam uiduarum petitione reuocari. Itaq; in euangelio dominus doctor uitæ nostræ, & magister salutis æternæ uiuificans credentiũ populum, & uiuificatis cõsulens in æternum, inter sua diuina mandata & præcepta cœlestia nihil crebrius mãdat & præcipit, quàm ut insistamus eleemosynis dandis, nec terrenis possessionibus incũbamus, sed cœlestes thesauros potius recondamus. Vendite, inquit, res uestras & date eleemosynam: Et iterum: Nolite uobis thesauros

Actuum.9.

Luc.12.

cōdere super terram,ubi tinea & comestura exterminat, & ubi fures effodiunt,& furātur:Thesaurizate autē uobis thesauros in cœlo,ubi neq; tinea,neq; comestura exterminat, et ubi fures nō effodiunt,nec furantur.Vbi enim fuerit thesaurus tuus,ibi erit & cor tuum.Et cū obseruata lege perfectum

Matth.19. & cōsummatū uellet ostendere:Si uis, inquit, perfectus esse, uade & uende omnia tua,& da pauperibus,& habebis thesaurū in cœlo,& ueni sequere me.Item alio loco negociatorem cœlestis gratiæ,& cōparatorē salutis æternæ, distractis omnibus rebus suis,preciosam margaritā,hoc est,uitam æternam Christi cruore preciosam, de quantitate patrimonij sui

Ibid.13. dicit debere mercari:Simile est,inquit,regnū cœlorū homini negociatori quærenti bonas margaritas. Vbi autem inuenit preciosam margaritam,abijt & uendidit omnia quæcūq; habuit,& emit eam.Eos deniq; & Abrahæ filios dicit,quos in iuuādis alendisq; pauperibus operarios cernit. Nam cū Zachæus dixisset:Ecce dimidiū ex substantia mea do egenis,&

Luc.19. si cui quid fraudaui,quadruplū reddo:respondit Iesus & dixit:Quia salus hodie huic domui facta est,quoniā & hic filius est Abrahæ.Nam si Abraham credidit deo, & reputatū est ei ad iustitiam:utiq; qui secundū præceptum dei eleemosynam facit,deo credit:& qui habet fidei ueritatē, seruat dei timorē:qui autem dei timorē seruat,in miserationibus pauperum deū cogitat.Operatur enim ideo,quia credit,quia scit uera esse,quæ prædicta sunt uerbis dei, nec scripturam sacram posse mētiri:arbores infructuosas,id est,steriles homines excidi & in ignem mitti,misericordes autē ad regnum uocari. Quia & in alio loco operarios,& fructuosos fideles appel

Ibid.16. lat,infructuosis uero & sterilibus fidem derogat,dicēs: Si in iniusto mammona fideles nō fuistis,quod est uerum quis credet uobis?Et si in alieno fideles non fuistis,quod est uestrum quis dabit uobis?Si uereris & metuis, ne si operari plurimū

cœperis,

cœperis, patrimonio tuo larga operatione finito ad penuriam fortè redigaris, esto in hac parte intrepidus, esto securus. Finiri non potest unde in usus Christi impenditur, unde opus cœleste celebratur. Nec hoc tibi de meo spondeo, sed de scripturarũ sanctarum fide, & diuinæ pollicitationis autoritate promitto. Loquitur per Salomonẽ spiritus sanctus, & dicit: Qui dat pauperibus, nunquã egebit: qui autẽ auertit oculos suos, in magna penuria erit: ostendens misericordes, atq; operantes egere non posse, magis parcos & steriles ad inopiam postmodũ deuenire. Item beatus apostolus Paulus dominicæ inspirationis gratia plenus: Qui administrat, inquit, semen seminanti, & panem ad edendum præstabit, & multiplicabit seminationẽ uestram, & augebit incrementa frugum iustitiæ uestræ, ut in omnibus locupletemini. Et iterum, administratio huius officij non tantũ supplebit ea, quæ sanctis desunt fide, sed & abũdabit per multas gratiarũ actiones in dominũ. Quoniam dum gratiarum actio ad deũ pro eleemosynis, atq; orationibus nostris pauperũ oratione dirigitur, census operantis dei retributione cumulatur. Et dominus in euãgelio iam tunc eiusmodi hominũ corda considerans, & perfidis, atq; incredulis præscia uoce denuncians contestatur, & dicit: Nolite cogitare dicẽtes: quid edemus, aut quid bibemus, aut quid uestiemur? hæc enim nationes quærunt. Scit autem pater uester quia omniũ horũ indigetis. Quærite primũ regnũ dei & iustitiam eius, & hæc omnia apponentur uobis. Eis omnia apponi dicit & tradi, qui regnũ & iustitiam dei quærunt. Eos enim dominus cum iudicij dies uenerit, ad percipiendum regnum dicit admitti, qui fuerint in ecclesia eius operati. Metuis ne patrimonium tuũ fortè deficiat, si operari ex eo largiter cœperis: & nescis miser, quia dum times ne res familiaris fortè deficiat, uita ipsa & salus deficit: & dum ne quid de rebus tuis minuatur attendis, non respicis quod

Prouer. 28. — 2. Cor. 9. — Matth. 6.

ipse minuaris amator magis mammonæ, quàm animæ tuæ, ut dum times ne pro te patrimonium tuum perdas, ipse pro patrimonio tuo pereas. Et ideo bene Apostolus clamat et dicit:

1.Tim.6. *Nihil intulimus in hunc mundum, uerum nec auferre possumus: habentes autem exhibitionem & tegumentum, his contenti simus.* Nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in muscipulas, & in desideria multa & nociua, quæ mergunt hominē in perditionem, & in interitū: Radix

Cupiditas radix malorum. *enim omniū malorum cupiditas est, quam quidā appetentes naufragauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.* Metuis ne patrimonium tuum fortè deficiat, si operari ex eo largiter cœperis? quādo enim factum est, ut iusto possent deesse subsidia, cum scriptum sit: Nō occidet fame dominus animam iustam? Helias in solitudine coruis ministrantibus pascitur. Et Danieli in lacu ad leonum prædam iussu regis incluso, prandium diuinitus apparatur: & tu metuis ne operanti, & deū promerenti desit alimentū? quando ipse in euangelio ad exprobrationem eorum, quibus mens dubia est, & fides parua, contestetur, & dicat: *Aspicite uolatilia cœli, quoniam nō seminant, neq; metunt, neq; colligunt in horrea, & pater uester cœlestis alit illa, non'ne uos pluris estis illis?* Volucres deus pascit, & passeribus alimenta diurna præstātur, et quibus nullus diuinæ rei sensus est, eis nec potus, nec cibus deest. Tu Christiano, tu dei seruo, tu operibus bonis dedito, tu domino suo charo aliquid putas defuturum? Nisi si putas quia qui Christum pascit, à Christo ipse nō pascitur: aut eis terrena deerunt, quibus cœlestia & diuina tribuuntur. Vnde hæc incredula cogitatio? & unde impia & sacrilega ista meditatio? quid facit in domo fidei perfidum pectus? quid qui Christo omnino nō credit, appellatur & dicitur Christianus? Pharisæi tibi magis congruit nomen. Nam cum dominus in euangelio de eleemosynis disputaret, & ut nobis amicos de terrestribus

Prouer.10. 3. Reg.17. Dan.14. Matth.6.

Christianus dici nō meretur, qui Christo nō credit.

Luc.16.

stribus lucris prouida operatione faceremus, qui nos postmodum in tabernacula æterna susciperent, fideliter & salubriter præmoneret, addidit post hæc scriptura, dicens: Audiebāt autem hæc omnia Pharisæi qui erant cupidißimi, & irridebant. Quales nunc quosdam in ecclesia uidemus, quorū præclusæ aures et corda cæcata nullū de spiritualibus ac salutaribus monitis lumen admittunt, de quibus mirari non oportet, quòd cōtemnant in tractatibus seruū, quādo à talibus ipsum dominū uideamus esse contemptum. Quid tibi istis ineptis & stultis cogitationibus plaudis, quasi metu & solicitudine futurorum ab operibus retarderis? quid umbras & præstigias quasdam uanæ excusationis obtendis? Confitere imò quæ uera sunt, & quia scientes non potes fallere, secreta & abdita mentis exprome. Obsederunt animum tuum sterilitatis tenebræ, & recedente inde lumine ueritatis, carnale pectus alta & profunda auaritiæ caligo cæcauit: pecuniæ tuæ captiuus & seruus es: catenis cupiditatis & uinculis alligatus es, & quem iam soluerat Christus, denuo uinctus es: seruas pecuniam, quæ te seruata nō seruat: patrimonium cumulas, quod te pondere suo onerat, nec meministi quid deus responderit diuiti exuberantium fructuū copiam stulta exultatione iactanti: Stulte, inquit, hac nocte expostulatur anima tua à te: quæ ergo præparasti, cui erunt? quid diuitijs tuis solus incubas? quid in pœnam tuam patrimonij tui pondus exaggeras, ut quo locupletior seculo fueris, pauperior deo fias? Reditus tuos diuide cū domino deo tuo: fructus tuos partire cū Christo: fac tibi ex possessionum terrestrium prouentu Christum participem, ut & ille te sibi faciat regnorum cœlestium cohæredem. Erras & falleris quisquis te in seculo diuitē credis. Audi in Apocalypsi domini tui uocem, eiusmodi homines iustis obiurgationibus increpantē: Dicis, inquit, diues sum, & ditatus sum: & nullius rei egeo, & nescis quia tu es miser, &

Imò pro potius sæpe usurpat.

Pecuniæ seruus.

Luc. 12.

Apoc. 3.

miserabilis, & pauper, & cæcus, et nudus es. Suadeo tibi eme re à me aurum ignitum de igne, ut sis diues, & uestiaris ue- stem albam, & non appareat in te fœditas nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos, ut uideas. Qui ergo locuples ac diues es, eme tibi à Christo aurum ignitum, ut sordibus tuis tanquam igne decoctis, esse aurum mundũ poßis, si eleemosy nis & iusta operatione purgeris. Eme tibi albã ueste, ut qui secundum Adam nudus fueras, & horrebas antê deformis, in- dumento Christi candido uestiaris. Et quæ matrona locuples & diues es, unge oculos tuos non stibio diaboli, sed collyrio Christi, ut peruenire ad uidendum deum poßis, dum dominũ & operibus bonis & moribus promereris. Cæterum quæ ta- lis es, nec operari in ecclesia potes. Egentem enim & paupe rem non respexerunt oculi tui superfusi nigroris tenebris & nocte cæcati. Locuples & diues dominicum celebrare te cre- dis, quæ corbonam omnino non respicis, quæ in dominicum sine sacrificio uenis, quæ partem de sacrificio, quod pauper obtulit, sumis. Intuere in euangelio uiduam præceptorum cœ lestium memorẽ, inter ipsas preßuras & angustias egestatis operantem, in gazophylacium duo, quæ sola sibi minuta fue- rant, mittentem. Quam cum animaduerteret dominus & ui- deret, non de patrimonio, sed de animo opus eius examinãs, & considerans non quantum, sed ex quanto dedisset, respon

Luc 21. dit & dixit: Amen dico uobis, quoniam uidua ista plus omni- bus misit in dona dei. Omnes enim isti ex eo quod abundat il lis, miserunt in dona dei: hæc autem de inopia sua omnẽ quẽ- cunque habuit uictum, misit. Multum beata mulier & glorio

Diuitum exprobratio. sa, quæ etiã ante diem iudicij meruit iudicis uoce laudari. Pu- deat diuites sterilitatis atque infelicitatis suæ: uidua et inops, uidua in opere inuenitur. Cumq; uniuersa quæ dantur, pupil lis & uiduis conferantur, dat illa quam oportebat accipere, ut sciamus quæ pœna diuitem sterilem maneat, cum hoc ipso docum

documento operari etiam pauperes debeant. Atq; ut intelligamus hæc omnia deo dari, & cum quisque hæc facit, deum promereri, Christus illud dei dona appellat, & in dona dei uiduam duos quadrantes misisse significat, ut magis ac magis poßit esse manifestũ, quia qui miseretur pauperis, deo fœnerat. Sed nec illa res fratres charißimi à bonis operibus & iustis refrenet & reuocet Christianum, quòd excusari se posse aliquis existimet beneficio filiorum, quãdo impensis spiritualibus Christũ cogitare, qui accipere se profeßus est, debeamus, nec conseruos liberis nostris, sed dominum præferamus, ipso Matth.10.
instruente & monente: Qui diligit, inquit, patrẽ aut matrẽ super me, non est me dignus: & qui diligit filium aut filiã super me, nõ est me dignus. Item in Deuteronomio ad corroborationem fidei & dilectionẽ dei paria cõscripta sunt: Qui dicunt, inquit, patri aut matri, non noui te, & filios suos non Deut.33.
cognouerunt, hi custodierunt præcepta tua, & testamentum tuum seruauerunt. Nam si deum toto corde diligimus, nec parentes nec filios deo præferre debemus. Quod & Ioannes in epistola sua ponit, charitatem dei apud eos non esse, quos uidemus operari in pauperes nolle: Qui habuerit, inquit, substãtiam mundi, & uidit fratrem suum desiderantem, & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Si 1.Ioan.3.
enim deus eleemosynis pauperum fœneratur, & cũ datur minimis, Christo datur, nõ est quòd qs terrena cœlestibus præferat, nec diuinis humana præponat. Sic uidua illa in tertio Regnorum libro, cum in siccitate, & fame consumptis omnibus de modico farinæ & oleo, quod superfuerat, fecisset subcinericium panem, quo assumpto, moritura cum liberis esset, superuenit Helias, & petit sibi prius ad edendũ dari, tũc quod 3.Reg.17.
superfuisset inde illam cum filijs suis uesci. Nec obtemperare illa dubitauit, aut Heliæ filios mater in fame & egestate præposuit. Fit imò in cõspectu dei, quod deo placeat, prompte ac

s 5 liben

libenter quod petebatur, offertur: nec de abundantia portio, sed de modico totum datur, & esurientibus liberis alter prius pascitur, neq; in penuria et fame cibus anteq̃ misericordia cogitatur, ut dum in opere salutari carnaliter uita cõtemnitur, spiritualiter anima reseruetur. Helias itaq; typum Christi gerens, & quòd illa pro misericordia uicẽ singulis reddat ostendens, respondit & dixit: Hæc dicit dominus, fidelia farris non deficiet, & capsaces olei non minuetur, usq; in diẽ quo dabit dominus hymbrem super terram. Secundum diuinæ pollicitationis fidem multiplicata sunt uiduæ & cumulata, quæ præstitit, & operibus iustis ac misericordiæ meritis augmẽta & incrementa sumẽtibus, farris & olei uasa completa sunt. Nec filijs abstulit mater quod Heliæ dedit, sed magis contulit filijs quod benignè & piè fecit. Et illa nondum Christum sciebat, nondum præcepta eius audierat, non cruce & passione eius redempta, cibum & potũ pro sanguine repẽdebat, ut ex hoc appareat, quantum in ecclesia peccet qui se & filios Christo anteponens diuitias suas seruat, nec patrimonium copiosum cum indigẽtium paupertate cõmunicat. Sed enim multi sunt in domo liberi, & retardat te numerositas filiorũ, quo minus largiter bonis operibus insistas: atqui hoc ipso operari amplius debes, quo multorum pignorũ pater es, plures sunt pro quibus deum depreceris. Multorum delicta redimenda sunt, multorum precandæ conscientiæ, multorum animæ redimendæ. Vt in hac uita seculari alendis sustinendisq; pignoribus quo maior est numerus, hoc maior est & sumptus: ita & in uita spirituali atq; cœlesti, quo amplior fuerit pignorũ copia, esse & operum debet maior impẽsa. Sic & Iob sacrificia numerosa pro liberis offerebat, quantusq; erat in domo pignorum numerus, tantus dabatur deo & numerus hostiarum. Et quoniam quotidie deesse non potest, quod peccetur in cõspectu dei, sacrificia quotidiana non deerant, quibus possent peccata

Helias typus Christi.

Filiorum numerus liberalitatẽ & eleemosynas minuit.

cata tergeri, probat scriptura diuina dicens: Iob homo uerus Iob 1.
& iustus habuit filios septem, & filias tres, & emundabat il
los, offerens pro eis hostias deo secundum numerum illorum,
& pro peccatis eorum uitulum unũ. Si ergo uere filios tuos
diligis, si eis exhibes plenã, & paternam dulcedinem charita
tis, operari magis debes, ut filios tuos deo iusta operatiõe cõ
mendes. Nec eum liberis tuis cogites patrem, qui & tẽpora-
rius, & infernus est: sed illum pares, qui æternus & firmus fi
liorum spiritualium pater est. Illi aßigna facultates tuas, quas
hæredibus seruas: ille sit liberis tuis tutor, ille curator, ille con
tra omnes iniurias seculares diuina maiestate protector. Pa- Patrimonium deo credẽdum.
trimonium deo creditũ nec respublica eripit, nec fiscus inua-
dit, nec calumnia aliqua forẽsis euertit. In tuto hæreditas po
nitur, quæ deo custode seruatur. Hoc est charis pignoribus in
posterum prouidere, hoc est futuris hæredibus paterna pieta-
te consulere, secundum fidem scripturæ sanctæ dicẽtis: Iunior Psal. 36.
fui, etenim senui, & nũquàm uidi iustum derelictum, neq; se-
men eius egens pane. Tota die miseretur & commodat, &
semen eius in benedictione erit. Et iterum: Qui conuersatur Prouerb. 20.
sine uituperatione & iustitia, beatos post se filios relinquet.
Præuaricator itaque & proditor pater es, nisi filijs tuis fide-
liter consulas, nisi conseruandis eis religiosa & uera pietate
prospicias. Qui studes terreno magis, quàm cœlesti patrimo-
nio filios tuos diabolo magis commẽdare, quàm Christo, bis
delinquis, & geminum crimen admittis, & quòd non præpa
ras filijs tuis dei patris auxilium, & quòd doces filios patri-
monium plus amare, q̃ Christũ. Esto potius liberis tuis pater
talis, qualis Tobias extitit. Da utilia & salutaria præcepta pi Tob. 14.
gnoribus, qualia ille filio dedit: manda filijs tuis, quod & ille
filio mandauit dicens: Et nunc fili mando tibi, serui deo in ue Tobiæ præcepta ad filium.
ritate, & fac coram illo quod illi placet, & filijs tuis manda
ut faciant iustitiam, & eleemosynas, & sint memores dei, &
bened

libenter quod petebatur, offertur: nec de abundantia portio, sed de modico totum datur, & esurientibus liberis alter prius pascitur, neq; in penuria et fame cibus anteq̃ misericordia cogitatur, ut dum in opere salutari carnaliter uita cõtemnitur, spiritualiter anima reseruetur. Helias typus Christi. *Helias itaq; typum Christi gerens, & quòd illa pro misericordia uicẽ singulis reddat ostendens, respondit & dixit: Hæc dicit dominus, fidelia farris non deficiet, & capsaces olei non minuetur, usq; in diẽ quo dabit dominus hymbrem super terram. Secundum diuinæ pollicitationis fidem multiplicata sunt uiduæ & cumulata, quæ præstitit, & operibus iustis ac misericordiæ meritis augmẽta & incrementa sumẽtibus, farris & olei uasa completa sunt. Nec filijs abstulit mater quod Heliæ dedit, sed magis contulit filijs quod benignè & piè fecit. Et illa nondum Christum sciebat, nondum præcepta eius audierat, non cruce & passione eius redempta, cibum & potũ pro sanguine repẽdebat, ut ex hoc appareat, quantum in ecclesia peccet qui se & filios Christo anteponens diuitias suas seruat, nec patrimonium copiosum cum indigẽtium paupertate cõmunicat. Sed enim multi sunt in domo liberi, & retardat te numerositas filiorũ, quo minus largiter bonis operibus insistas: atqui hoc ipso operari amplius debes, quo multorum pignorũ pater es, plures sunt pro quibus deum depreceris.* Filiorum numerus liberalitatẽ & eleemosynas minuit. *Multorum delicta redimenda sunt, multorum precandæ conscientiæ, multorum animæ redimendæ. Vt in hac uita seculari alendis sustinendisq; pignoribus quo maior est numerus, hoc maior est & sumptus: ita & in uita spirituali atq; cœlesti, quo amplior fuerit pignorũ copia, esse & operum debet maior impẽsa. Sic & Iob sacrificia numerosa pro liberis offerebat, quantusq; erat in domo pignorum numerus, tantus dabatur deo & numerus hostiarum. Et quoniam quotidie deesse non potest, quod peccetur in cõspectu dei, sacrificia quotidiana non deerant, quibus possent peccata*

cata tergeri, probat scriptura diuina dicens: Iob homo uerus Iob 1.
& iustus habuit filios septem, & filias tres, & emundabat il
los, offerens pro eis hostias deo secundum numerum illorum,
& pro peccatis eorum uitulum unũ. Si ergo uere filios tuos
diligis, si eis exhibes plenã, & paternam dulcedinem charita
tis, operari magis debes, ut filios tuos deo iusta operatiõe cõ
mendes. Nec eum liberis tuis cogites patrem, qui & tẽpora-
rius, & infernus est: sed illum pares, qui æternus & firmus fi
liorum spiritualium pater est. Illi assigna facultates tuas, quas
hæredibus seruas: ille sit liberis tuis tutor, ille curator, ille con
tra omnes iniurias seculares diuina maiestate protector. Pa- Patrimonium deo credẽdum.
trimonium deo creditũ nec respublica eripit, nec fiscus inua-
dit, nec calumnia aliqua forẽsis euertit. In tuto hæreditas po
nitur, quæ deo custode seruatur. Hoc est charis pignoribus in
posterum prouidere, hoc est futuris hæredibus paterna pieta-
te consulere, secundum fidem scripturæ sanctæ dicẽtis: Iunior Psal. 36.
fui, etenim senui, & nũquàm uidi iustum derelictum, neq; se-
men eius egens pane. Tota die miseretur & commodat, &
semen eius in benedictione erit. Et iterum: Qui conuersatur Prouerb. 20.
sine uituperatione & iustitia, beatos post se filios relinquet.
Præuaricator itaque & proditor pater es, nisi filijs tuis fide-
liter consulas, nisi conseruandis eis religiosa & uera pietate
prospicias. Qui studes terreno magis, quàm cœlesti patrimo-
nio filios tuos diabolo magis commẽdare, quàm Christo, bis
delinquis, & geminum crimen admittis, & quòd non præpa
ras filijs tuis dei patris auxilium, & quòd doces filios patri-
monium plus amare, q̃ Christũ. Esto potius liberis tuis pater
talis, qualis Tobias extitit. Da utilia & salutaria præcepta pi Tob. 14.
gnoribus, qualia ille filio dedit: manda filijs tuis, quod & ille
filio mandauit dicens: Et nunc fili mando tibi, serui deo in ue Tobiæ præcepta ad filium.
ritate, & fac coram illo quod illi placet, & filijs tuis manda
ut faciant iustitiam, & eleemosynas, & sint memores dei, &
bened

Tob.4. benedicant nomẽ eius omni tempore. Et iterũ: Omnibus diebus uitæ tuæ fili dilectißime deum in mẽte habe, & noli præterire præcepta eius. Iustitiam fac omnibus diebus uitæ tuæ, et noli ambulare uiam iniquitatis, quoniam agente te in ueritate, erit respectus operum tuorum. Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab ullo paupere: Ita fiet ut nec à te facies dei auertatur. Prout habueris fili, sic fac eleemosynam: si tibi fuerit copiosa substantia, plus ex illa fac: & si exiguum habueris, ex hoc ipso exiguo communica. Et ne timueris cum facis eleemosynam, præmium bonum repo-
Tob.12. nis tibi in diẽ neceßitatis. Quia eleemosyna à morte liberat, & non patitur ire in gehẽnam. Munus bonum est eleemosyna omnibus qui faciunt eã coram summo deo. Quale munus est fratres dilectißimi, cuius editio deo spectante celebratur? Si in gentiliũ munere grande & gloriosum uidetur, proconsules uel imperatores habere præsentes, et apparatus ac sumptus apud munerarios maior est, ut poßint placere maioribus: quanto illustrior muneris & maior est gloria, deum &
Eleemosynæ fructus. Christum spectatorem habere? Quanto istic & apparatus uberior, & sumptus largior exhibẽdus est, ubi ad spectaculũ conueniunt cœlorum uirtutes, conueniunt angeli omnes, ubi munerario non quadriga uel cõsulatus petitur, sed uita æterna præstatur: nec captatur inanis & temporalis fauor uulgi, sed perpetuum præmium regni cœlestis accipitur? Atq; ut pigros & steriles & cupiditate nummaria nihil circa fructum salutis operantes magis pudeat, ut plus conscientiam sordidã dedecoris ac turpitudinis suæ rubor cædat, ponat unusquisq; ante oculos suos diabolum cum seruis suis, id est, cum populo proditionis & mortis in mediũ prosilire, plebẽ Christi præsente & iudicante ipso cõparationis examine prouocare, dicentem: Ego pro istis, quos mecum uides, nec alapas accepi, nec flagella sustinui, nec crucẽ pertuli, nec sanguinẽ fudi, nec familiam

familiam meā precio paßionis & crucis redemi, sed nec regnum cœleste illis promitto, nec ad paradisum restituta immortalitate denuo reuoco, & munera mihi, quàm preciosa, q̃ grandia, quàm nimio & longo tempore quæsita sumptuosissimis apparatibus comparant, rebus suis uel obligatis in muneris apparatione, uel uenditis, ac nisi * editio honesta successerit, conuicijs ac sibilis eijciūtur, & furore populari nōnunquam penè lapidātur? Tuos tales munerarios Christe demōstra, illos diuites, illos copiosis opibus affluentes, an in ecclesia præsidente & spectante te eiusmodi munus edant, oppignoratis uel distractis rebus suis, imò ad cœlestes thesauros mutata in melius possessione translatis? In istis muneribus hominū caducis, atq; terrenis nemo pascitur, nemo uestitur, nemo cibi & potus solatio sustinetur, cuncta inter furorē edentis, & spectantis errorem prodiga & stulta uoluptatum frustrantium uanitate depereunt. Illic in pauperibus tuis tu uestiris, & pasceris, tu æternam uitam operantibus polliceris, et uix tui meis pereūntibus adæquantur, qui à te diuinis mercedibus & præmijs cœlestibus honorātur. Quid ad hæc respondemus fratres charißimi? Sacrilega sterilitate & quadam tenebrarum nocte coopertas diuitum mētes, qua ratione defendimus? qua excusatione purgamus? qui zabuli seruis minores sumus, ut Christo pro precio paßionis & sanguinis, uicē nec immodicis rependamus? Præcepta nobis ille dedit: quid facere seruos suos oporteret instruxit, operantibus præmium pollicetur, & sterilibus supplicium comminatur: sententiam suam protulit, quid iudicaturus sit, & antè prædixit. Quæ potest excusatio esse cessanti? quæ defensio sterili? nisi quòd non facientes seruo quod præcipitur, dominus faciet quod minatur: qui & dicit: Cū uenerit filius hominis in gloria sua, et omnes angeli cum eo, tūc sedebit in throno gloriæ suæ, & colligentur ante eum omnes gentes, & segregabit eos abinuicē quēadmo

*al's, editor honestus

Operantibus præmium. Ociosis supplicium.

admodum pastor segregat oues ab hœdis, & statuet oues ad dextram, hœdos autem ad sinistram: tunc dicet rex ijs, qui ad dexteram suam erunt. Venite benedicti patris mei, percipite quod uobis paratum est regnum ab origine mundi: Esuriui enim & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi potum: hospes fui, & adduxistis me: nudus, & uestistis me: infirmus, & uisitastis me: in carcere fui, & uenistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti dicentes: Domine quādo te uidimus esurientem, & pauimus: sitientem, & potauimus: quando te uidimus hospitem, & adduximus: nudum, & uestiuimus: quādo autem te uidimus infirmum & in carcere, & uenimus ad te? Tunc respondens rex dicet eis: Amen dico uobis, quàm diu fecistis uni horum ex fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet ijs qui ad sinistram eius erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, quem parauit pater meus diabolo & angelis eius: Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non potastis me: hospes fui, & non adduxistis me: nudus, & non uestistis me: infirmus & in carcere, & non uisitastis me. Tunc respondebunt & ipsi, dicentes: Domine quando te uidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & nō ministrauimus tibi? Et respondebit illis: Amen dico uobis, quàm diu uni ex minimis istis non fecistis, neque mihi fecistis. Et ibunt iniusti in ambustionem æternam: iusti autem in uitam æternam. Quid potuit nobis maius Christus edicere? quomodo magis potuit iustitiæ ac misericordiæ nostræ operam prouocare, quàm quòd præstari id dixit sibi, quicquid egenti præstatur & pauperi? & se dixit offendi, nisi egenti præstetur & pauperi, ut qui respectu fratris in ecclesia non mouetur, uel Christi contemplatione moueatur: & qui non cogitat in labore & egestate conseruum, uel dominū cogitet in ipso illo quem despicit cōstitutū. Et idcirco fratres charissimi quibus metus pronus in

deum est, & spreto calcatoq; iam mundo ad superna & diuina animus erectus est, fide plena, mente deuota, operatione cõtinua promerendo, domino obsequiũ præbeamus: demus Christo uestimenta terrena, indumenta cœlestia recepturi. Demus cibum & potũ secularem, cum Abraham Isaac & Iacob ad conuiuium cœleste uenturi: ne parum metamus, plurimum seminemus. Securitati ac saluti æternæ, dum tempus est, consulamus, Paulo apostolo admonente & dicente: Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus. Cogitemus fratres charissimi quid sub apostolis fecerit credentium populus, quando intra ipsa primordia maioribus uirtutibus mens uigebat, quãdo credentium fides nouo adhuc fidei calore feruebat, domicilia tũc & prædia uenundabant, & dispensandam pauperibus facultatẽ libenter ac largiter apostolis offerebant, terreno patrimonio uendito, atq; distracto, fundos illuc transferentes, ubi fructus caperent possessionis æternæ: illic comparãtes domos, ubi inciperẽt semper habitare. Talis tunc fuit in operibus cumulus, qualis in dilectione consensus, sicut legimus in Actibus Apostolorum: Turba autem eorum qui crediderant anima ac mente una agebant, nec fuit inter illos discrimen ullum, nec quicquam suum iudicabant ex bonis quæ eis erant, sed fuerunt illis omnia communia. Hoc est natiuitate spirituali uere dei filios fieri, hoc est lege cœlesti æquitatem dei patris imitari. Quodcũq; enim dei est, in nostra usurpatione commune est, nec quisquam à beneficijs eius ac muneribus arcetur, quo minus omne humanũ genus bonitate ac largitate diuina æqualiter perfruatur: sic æqualiter dies illuminat, sol radiat, hymber rigat, uẽtus aspirat, & dormientibus somnus unus est, stellarũ splendor ac lunæ cõmunis est. Quo æqualitatis exẽplo, qui possessor in terris reditus ac fructus suos cũ fraternitate

Saluti consulendum. Gal. 6. Act. 4. Apostolis omnia communia.

parti

partitur, dum largitionibus gratuitis communis ac iustus est, dei patris imitator est. Quæ illa erit fratres charißimi operantium gloria, quàm grandis, & summa lætitia, cum populum suum dominus cœperit recensere, & meritis atq; operibus nostris præmia promissa retribuere, pro terrenis cœlestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna præstare, offerre nos patri, cui nos sua sanctificatione restituit, æternitatem nobis immortalitatemq; largiri, ad quam nos sanguinis sui uiuificatione reparauit, reduces ad paradisum denuo facere, regna cœlorum fide & ueritate suæ pollicitationis aperire? Hæc hæreant firmiter sensibus nostris: hæc intelligantur plena fide: hæc corde toto diligantur: hæc indesinentium operum magnanimitate redimantur. Præclara & diuina res fratres charißimi, salutaris operatio, solatium grande credentium, securitatis nostræ salubre præsidium, munimentum spei, tutela fidei, medela peccati: & res posita in potestate facientis, res grãdis & facilis, sine periculo persecutionis corona pacis: uerum dei munus & maximũ, infirmis necessarium, fortibus gloriosum, quo Christianus adiutus præ se effert gratiam spiritualem, promeretur Christum iudicem, deum computat debitorem. Ad hanc operum salutarium palmam libenter ac promptè certemus, omnes in agone iustitiæ deo & Christo spectante curramus, & qui seculo ac mundo maiores esse iam cœpimus, cursum nostrum nulla seculi ac mundi cupiditate tardemus. Si expeditos, si celeres, si in hoc operis agone currentes, dies nos uel redditionis, uel persecutionis inuenerit, nusquam dominus meritis nostris ad præmium deerit. In pace coronam uincentibus candidam pro operibus dabit, in persecutione purpuream pro paßione geminabit. Amen.

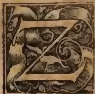
Exhortatio.

ARG.

ARG. SERMONIS SEQ.

Sermo eiusdem secundus de zelo & liuore, in quo latentes inimici insidias detegens, unde zelus & quando & quomodo cœperit ostendit, & multiplicem eius perniciem demonstrat.

SERMO SECVNDVS DE ZELO ET LIVORE.

Elare quod bonum uideas, & inuidere melioribus, leue & modicũ apud quosdam crimen uidetur fratres charissimi, dumq; existimatur leue esse & modicũ, nõ timetur: dum non timetur, cõtemnitur: dum contemnitur, non facile uitatur, & fit cæca & occulta pernicies: quæ dum minus perspicitur, ut caueri à prouidentibus possit, improuidas mentes latẽter affligit. Porro autẽ dominus prudẽtes esse nos iussit, & cauta solicitudine uigilare præcepit, ne aduersarius uigilans semper, & semper insidians, quãdo in pectus obrepat, de scintillis cõflet incẽdia, de paruis maxima exaggeret, & dum remissis & incautis leniore aura & flatu molliore blanditur, procellis ac turbinibus excitatis ruinas fidei & salutis ac uitæ naufragia moliatur. Excubandum est itaq; fratres dilectissimi, atq; omnibus uiribus elaborandũ, ut inimico sæuiẽti, & iacula sua in omnes corporis partes, quibus percuti & ulnerari possumus, dirigẽti, solicita & plena uigilantia repugnemus, secundũ quod Petrus quoq; Apostolus in epistola sua præmonet & docet, dicẽs: Sobrij estote & uigilate, quia aduersarius uester zabulus tanquam leo rugiens, & aliquid deuorare quærens circuit. 1.Pet.5. *Circuit ille nos singulos, & tanquam hostis, clausos obsidens muros, explorat, & tentat, an sit aliqua pars membrorũ minus stabilis & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas* Diaboli uersutia. *illices & faciles uoluptates, ut uisu destruat castitatem. Aures per canoram musicam tentat, ut sonus dulciori auditu soluat & molliat Christiani uigorẽ. Linguam ad cõuitium prouo-*

cat, manus iniurijs lacessentibus ad petulantiam cædis instigat: ut fraudatorē faciat, lucra opponit iniusta: ut animā pecunia capiat, ingerit perniciosa cōpendia: honores terrenos promittit, ut cœlestes adimat: ostēdit falsa, ut uera subripiat. Et cū latēter non potest fallere, exertè atq; apertè minatur, terrorē turbidæ persecutionis intētans, ad debellādos dei seruos inquietus semper & semper infestus. In pace subdolus, in persecutione uiolētus. Quamobrem fratres dilectißimi cōtra omnes diaboli uel fallaces insidias, uel apertas minas stare debet instructus animus & armatus, tum paratus semper ad repugnandū, quàm est ad impugnādū semper paratus inimicus. Et quoniā frequētiora sunt tela eius, quæ latenter obrepunt magis: quæ occulta & clandestina iaculatio, quo minus perspicitur, hoc grauius & crebrius in uulnera nostra grassatur. Ad hæc quoq; intelligēda & depellēda uigilemus, ex quibus est zeli & liuoris malū. Quod si quis penitus inspiciat, inueniet nihil magis Christiano cauendum, nihil cautius prouidendum, quàm ne quis inuidia & liuore capiatur: ne quis fallētis inimici cæcis laqueis implicatus, dum zelo frater in fratris odia cōuertitur, gladio suo nescius ipse perimatur: quod ut colligere plenius, et manifestius perspicere possimus, ad caput eius atq; originē recurramus. Videamus ergo unde zelus et quādo et quomodo cœperit. Facilius enim malum tam perniciosum à nobis uitabitur, si eiusdem mali origo & magnitudo noscatur. Hinc diabolus inter initia statim mūdi & perijt primus & perdidit. Ille angelica maiestate subnixus, ille deo acceptus & charus postquā hominem ad imaginē dei factū cōspexit, in zelū maleuolo liuore prorupit, nō prius alterū deijciēs instinctu zeli, quàm ipse zelo antè deiectus, captiuus antequàm capiens, perditus antequā perdens, dum stimulāte liuore homini gratiā datæ immortalitatis eripit, ipse quoq; id quod prius fuerat, amisit. Quale malum est

Inuidia uitanda.

Inuidiæ origo.

fratres

*fratres chariſsimi, quo angelus cecidit, quo circunueniri & ſubuerti alta illa & præclara ſublimitas potuit, quo deceptus eſt qui decipit? Exinde inuidia graſſatur in terris, dũ liuore *paritur, magiſtro perditionis obſequitur, dum zabulum qui zelat, imitatur. Sicut ſcriptũ eſt: inuidia autẽ zabuli mors introiuit in orbem terrarũ. Imitantur ergo illũ qui ſunt ex parte eius. Hinc deniq; nouæ fraternitatis prima odia, hinc parricidia nefanda cœperunt, dum Abel iuſtum Chaim zelat iniuſtus, dum bonũ malus inuidia & liuore perſequitur. Tantum ualuit ad conſummationẽ facinoris æmulationis furor, ut nec charitas fratris, nec ſceleris immanitas, nec timor dei, nec pœna delicti cogitaretur. Iniuſtè oppreſſus eſt, qui iuſtitiam primus oſtenderat: odia perpeſſus eſt, qui odiſſe non nouerat: occiſus eſt impiè, qui moriens nõ repugnabat. Et quòd Eſau fratri ſuo Iacob inimicus extitit, zelus fuit. Nam quia ille benedictionẽ patris acceperat, hic in odiũ perſecutionis facibus liuoris exarſit. Et quod Ioſeph fratres ſui uendiderunt, cauſa uendẽdi de æmulatione deſcẽdit, poſtquàm id quod ſibi in uiſionibus proſperum fuerat oſtenſum, ſimpliciter ut fratribus frater expoſuit, in inuidiam maleuolus animus erupit. Saul quoq; rex ut Dauid odiſſet, ut perſecutionibus ſæpe repetitis innocentẽ, miſericordẽ, mitem, lenitate patientẽ necare cuperet, quid aliud quàm zeli ſtimulus prouocauit? quia Goliad interfecto & opere ac dignatione diuina tanto hoſte deleto populus admirans in laudes Dauid prædicationis ſuffragio proſilijt, Saul ſimultatis atq; inſectationis furias de liuore concepit. Et ne longũ faciã ſingulos recenſendo, pereuntis ſimul populi attendamus interitũ. Iudæi non'ne inde perierunt, dũ Chriſto malũt inuidere quàm credere? Obtrectantes magnalibus, quæ ille faciebat, zelo excæcãte decepti ſunt, nec ad diuina noſcenda cordis oculos aperire potuerunt. Quæ nos cõſiderantes fratres chariſsimi, contra tantam mali perniciem*

al. periturus

Sap. 2.

Gen. 4.

Gen. 27. & 37.

1. Reg. 18.

Ibidem 17.

uigilanter & fortiter dicata deo & uegetata pectora nostra muniamus. Aliorum mors proficiat ad nostram salutem, imprudentium pœna prouidentibus confert sanitatem. Non *est autem quod aliquis existimet malum istud una specie cõtineri, aut breuibus terminis & angusto fine cõcludi. Latè patet zeli multiplex & fœcunda pernicies, radix est omnium malorum, & fons cladium, seminarium delictorum, materia culparum.* Inde *odium surgit, animositas inde procedit, auaritiam zelus inflammat, dum quis nõ potest suo esse contentus uidẽs alterum ditiorem. Ambitionem zelus excitat, dum cernit quis alium in honoribus altiorem, zelo excæcante sensus nostros, ac in ditionem suam mentis arcana redigente, dei timor spernitur, magisterium* Christi *negligitur, iudicij dies non prouidetur.* I*nflat superbia, exacerbat sæuitia, perfidia præuaricatur, impatientia concutit, furit discordia, ira feruescit.* Nec *se potest iam cohibere, nec regere qui factus est potestatis alienæ. Hinc dominicæ uinculum pacis rumpitur, hinc charitas fraterna uiolatur, hinc adulteratur ueritas, unitas scinditur, ad hæreses atq; schismata prosilitur, dum obtrectatur sacerdotibus, dum episcopis inuidetur, dum quis aut queritur non se potius ordinatum, aut dedignatur alterum ferre præpositum. Hinc recalcitrat, hinc rebellat de zelo superbus, de æmulatione peruersus, animositate & liuore non hominis, sed honoris inimicus. Qualis uero est animi tinea, aut quæ cogitationum tabes pectoris, quãta rubigo, zelare in altero uel uirtutem eius, uel felicitatẽ, id est, odisse in eo uel merita propria, uel beneficia diuina, in malũ proprium bona aliena cõuertere, illustrium prosperitate torqueri, aliorũ gloriam facere suã pœnam, & uelut quosdam pectori suo admouere carnifices, cogitationibus & sensibus suis adhibere tortores, qui se intestinis cruciatibus lacerent, qui cordis secreta maleuolẽtiæ ungulis pulsent, non cibus talibus lætus, non potus potest esse iucundus,*

Inuidia radix omnium malorum.

cundus suspiratur semper & gemitur, & doletur. Dumq; ab inuidis nunquàm liuor exponitur, diebus ac noctibus pectus obsessum sine intermißione laniatur. Mala cætera habēt terminum, & quodcunq; delinquitur, delicti consummatione finitur: in adultero cessat facinus perpetrato stupro: in latrone conquiescit scelus homicidio admisso: & prædoni rapacitatem statuit possessa præda, & falsario modū imponit impleta fallacia: zelus terminum nō habet, permanens iugiter malum, et sine fine peccatum est. Quantoq; ille cui inuidetur successu meliore profecerit, tanto inuidus in maius incendium liuoris ignibus inardescit. Hinc uultus minax, toruus aspectus, pallor in facie, in labijs tremor, stridor in dentibus, uerba rabida, effrenata conuitia, manus ad cædis uiolentiam promptæ, etiam si gladio interim uacuæ, odio tamen furiosæ mētis armatæ. Et idcirco spiritus sanctus dicit in psalmis: Nolite zelare bene ambulantem in uia sua. Et iterum: Obseruabit peccator iustū & stridebit ad eum dentibus suis. Deus autem irridebit eum, quoniam prouidet quia ueniet dies eius. Hos beatus Paulus apostolus designat & denotat, dicens: Venenum aspidum sub labijs eorum, & os eorum maledictione & amaritudine plenum est. Veloces ad effundendum sanguinem pedes eorum: contritio & calamitas in uijs eorum, qui uiam pacis non cognouerunt, nec est timor dei ante oculos eorū. Multo malum leuius, & periculum minus est, cum membra gladio uulnerantur. Facilior cura est, ubi plaga perspicua, & cito ad sanitatem medela subueniente perducitur uulnus quod uidetur: zeli uulnera obstrusa sunt & occulta: nec remedium cura medentis admittunt, qui se intra conscientiæ latebras cæco dolore clauserunt. Quicunq; es inuidus & malignus, uideris quàm sis eis quos odisti, insidiosus, perniciosus, infestus, nullius magis, quàm tuæ salutis inimicus es. Quisquis ille est quem zelo persequeris, subterfugere & uitare te poterit: tu te fugere

Inuidia sine termino.

Psal. 36.

Rom. 3.

Psal. 13. & 139.

Inuidia uulnus occultum.

non potes:ubicunq; fugeris, aduersarius tuus tecum est, hostis semper in pectore tuo est,pernicies intus inclusa est,inelucta=bili catenarum nexu ligatus & uinctus es, zelo dominante captiuus es,nec solatia tibi ulla subueniunt. Perseuerans *malum est,hominem persequi ad dei gratiam pertinentem: calamitas sine remedio est,odisse felicem.* Et idcirco, *fratres dilectissimi,huic periculo consulens dominus,ne quis zelo fratris in laqueum zabuli incurreret,cum eum discipuli interrogassent quis inter illos maior esset :* Qui *fuerit, inquit, minimus in omnibus uobis,hic erit magnus. Amputauit omnem æmulationẽ responso suo, omnem causam & materiã mordacis inuidiæ eruit & abscidit.*Discipulo *Christi zelare nõ licet,non licet inuidere.*Exaltationis *apud nos non potest esse contentio,de humilitate ad summa crescimus,didicimus unde placeamus:deniq; & Apostolus instruens & docens,ut qui illuminati Christi lumine tenebras nocturnæ conuersationis euasimus,in factis atq; operibus luminis ambulemus, scribit & di=*

Rom.13. *cit :* Nox *transiuit, dies autem appropinquauit : abijciamus ergo opera tenebrarum , & induamur arma lucis , tanquàm in die decenter ambulemus:non in comessationibus & ebrietatibus:non in concupiscentijs & impudicitijs:nõ in certaminibus & zelo. Si recesserunt de pectore tuo tenebræ : si nox inde discussa est : si caligo detersa est : si illuminauit sensus tuos splendor diei:si homo lucis esse cœpisti, quæ sunt* Christi *sequere:quia lux & dies* Christus *est.* Quid *in cœli tenebras ruis? quid te nubilo liuoris inuoluis ? quid inuidiæ cæcitate omne pacis & charitatis lumen extinguis ? quid ad zabulon, cui renunciaueras,iterum redis? quid* Cain *similis existis?* Ho=*micidij nanq; facinore constringi eum quisquis zelauerit,&*

1.Ioan.3. *odio fratrem suum habuerit , declarat* Ioannes *apostolus in epistola sua,dicens:* Qui *fratrem suum odit,homicida est: & scitis quia omnis homicida non habet uitam in se manentem.*

Et ite

Et iterum: Qui dicit se esse in luce, & fratrem suum odit, in tenebris est usq; adhuc, & in tenebris ambulat, & non scit quò eat: quoniam tenebræ excæcauerunt oculos eius. Qui 1.Ioan.2.
odit, inquit, fratrem suum, in tenebris ambulat, & non scit quò eat: uadit enim nesciens in gehennam, ignarus & cæcus præcipitatur in pœnam, recedens scilicet à Christi lumine, monentis & dicentis: Ego sum lux mundi, qui me sequutus Ioan.8.
fuerit, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen uitæ. Sequitur autem Christum, qui præceptis eius insistit, qui per magisterij eius uiam graditur, qui uestigia eius atque itinera sectatur, qui quod Christus & fecit & docuit, imitatur: secundum quod Petrus quoq; hortatur & monet, dicens: Christus 1.Pet.2.
passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum ut sequamur uestigia eius. Meminisse debemus quo uocabulo Christus plebem suam appellet: quo titulo gregem suum nuncupet: oues nominat, ut innocentia Christiana ouibus æquetur: agnos uocat, ut agnorũ naturam simplicem simplicitas mentis imitetur. Quid sub uestitu ouium lupus latitat? quid gregem Christi, qui Christianũ se mentitur, infamat? Christi nomen induere, & non per Christi uiam pergere, quid aliud quàm præuaricatio est diuini nominis, quàm desertio itineris salutaris: cum & ipse doceat & dicat eum ad uitam uenire, Matth.19.
qui mandatum seruauerit: & eum esse sapientem, qui uerba eius audierit & fecerit? doctorem quoq; eum maximũ in regno cœlorum uocari, qui fecerit & sic docuerit: tunc prædicanti profuturum, quod bene atq; utiliter prædicatũ fuerit, si id quod ore promitur, factis sequentibus impleatur? Quid uerò insinuauit crebrius discipulis suis dominus: quid inter salutaria monita & præcepta cœlestia custodiẽda seruandaq; magis mandauit, quàm ut eadem dilectione qua discipulos ipse dilexit, nos quoq; inuicem diligamus? Quomodo autem uel pacem domini, uel charitatem tenet, qui intercedente ze-

lo nec pacificus potest esse,nec charus? Ideo et Apostolus Paulus cum pacis & charitatis merita depromeret,cumq; assueraret firmiter & doceret nec fidem sibi,nec eleemosynas,nec passionem quoque ipsam confessionis & martyrij profuturã nisi charitatis fœdera integra atque inuiolata seruasset, adie-
1.Cor.13. *cit et dixit:Charitas magnanima est,charitas benigna est,charitas non zelat.Docens scilicet & ostendens eum posse charitatem tenere,quisquis magnanimus & benignus,& à zelo & liuore alienus est.Item alio loco cum moneret,ut homo iã sancto spiritu plenus natiuitate cœlesti dei filius factus nõ nisi*
1.Cor.3. *spiritualia & diuina sectetur, ponit & dicit:Et ego quidem fratres nõ potui uobis loqui quasi spiritualibus,sed quasi carnalibus,quasi infantibus in Christo. Lac uobis potum dedi, nõ cibum:nondum enim poteratis,sed neque adhuc potestis, adhuc enim estis carnales:ubi enim in uobis zelus & contentio & dissensiones sunt,non'ne carnales estis,& secundũ hominem ambulatis? Obterenda sunt fratres charissimi uitia & peccata carnalia, & terreni corporis infesta labes spirituali uigore calcanda: ne dum iterum ad ueteris hominis conuersationem reuoluimur, letalibus laqueis implicemur, Apostolo*
2.Cor.10. *hoc idẽ prouidenter & salubriter præmonente:Itaq;,inquit, fratres non secundum carnem uiuamus. Si enim secundũ carnem uixeritis, mori incipietis. Si autem spiritu opera carnis mortificaueritis,uiuetis: quotquot enim spiritu dei aguntur, hi sunt filij dei. Si filij dei sumus,si templa eius esse iam cœpimus:si accepto spiritu sancto, sanctè & spiritualiter uiuimus,si de terris oculos ad cœlum sustulimus,si ad superna & diuina plenũ deo Christo pectus ereximus, non nisi quæ sunt deo & Christo digna faciamus: sicut & Apostolus ponit &*
Coloss.3. *dicit:Si consurrexistis,inquit,cum Christo, quæ sursum sunt quærite,ubi Christus est in dextera dei sedẽs:quæ sursum sunt sapite,non quæ super terram. Mortui enim estis, & uita uestra*

stra abscondita est cũ Christo in deo:cum autẽ Christus appa ruerit uita uestra, tunc & uos apparebitis cũ ipso in gloria. Qui ergo in baptismo secundũ hominis antiqui peccata carnalia mortui et sepulti sumus,qui regeneratione cœlesti Christo consurreximus,quæ sunt Christi & cogitemus pariter & geramus:sicut idem Apostolus docet rursus & monet,dicens: Primus homo de terræ limo,secundus homo de cœlo:qualis ille de limo, tales & qui de limo:et qualis cœlestis,tales & cœlestes. 1. Cor. 15. *Quomodo portauimus imaginem eius qui de limo est, portemus & imaginem eius qui de cœlo est. Imaginem autẽ cœlestem portare non possumus, nisi in eo quod esse iam cœpimus,Christi similitudinem præbeamus:hoc est enim mutasse quod fueras, & cœpisse esse quod non eras, ut in nobis diuina natiuitas luceat, ut ad deum patrem deifica disciplina respõdeat,ut honore & laude uiuẽdi deus in homine clarescat, ipso hortante & monente, & eis qui se clarificant,uicem mutuam pollicente: Eos,inquit,qui clarificant me,clarificabo,et qui spernit me,spernã.* Ioan. 12. *Ad quam clarificationẽ formans nos & præparans dominus & filius dei similitudinem dei patris insinuans in euangelio suo dicit:Audistis quia dictum est:Diliges proximum tibi,& odio habebis inimicum tibi: Ego autem dico uobis,diligite inimicos uestros,& orate pro eis,qui uos persequũtur,ut sitis filij patris uestri,qui in cœlis est: qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.* Leuit. 19. Matth. 5. *Si hominibus lætum est & gloriosum filios habere consimiles:& tunc magis generasse delectat, si ad patrem liniamentis paribus soboles subcisiua respondeat:quanto maior in deo patre lætitia est,cum quis sic spiritualiter nascitur, ut actibus eius & laudibus diuina generositas prædicetur? Quæ iustitiæ palma est,quæ corona,esse te talẽ,de quo deus non dicat:Filios generaui & exaltaui,ipsi autem spreuerunt me:collaudet te potius Christus et inuitet ad præmium,*

Matth. 25. dicens: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ quod uobis paratum est ab origine mundi? His meditationibus corroborandus est animus, fratres dilectißimi, eiusmodi exercitationibus contra omnia diaboli iacula firmandus. Sit in manibus diuina lectio, in sensibus dominica cogitatio. Oratio iugis omnino non cesset. Salutaris operatio perseueret. Spiritualibus semper actibus occupemur, ut quotiescunq; inimicus accesserit, quoties adire tentauerit, et clausum aduersus se pectus inueniat & armatũ. Non enim Christiani nominis corona una est, quæ tempore persecutionis accipitur. Habet & pax coronas suas, quibus de uaria & multiplici congreßione uictores prostrato & subacto aduersario coronamur. Libidinem subegisse, continentiæ palma est. Contra iram, contra iniuriam repugnasse, corona patientiæ est. De auaritia triumphus est, pecuniam spernere. Laus est fidei, fiducia futurorum mundi aduersa tolerare. Et qui superbus in prosperis non est, gloriam de humilitate consequitur. Et qui ad pauperum fouendorum misericordiam pronus est, retributionem thesauri cœlestis adipiscitur. Et qui zelare non nouit, quiq; unanimis & mitis fratres suos diligit, dilectionis & pacis præmio honoratur. In hoc uirtutum stadio quotidie currimus, ad has iustitiæ palmas & coronas sine intermißione temporis peruenimus: ad quas ut tu peruenire etiam poßis, qui fueras zelo & liuore possessus, omnem illã maliciam, qua prius tenebaris, abijce, ad uiã uitæ æternæ uestigijs salutaribus reformare. Euelle de pectore tuo spinas & tribulos, ut te dominicum semen fertili fruge locupletet, ut diuina & spiritualis seges in copiam fœcũdæ messis exuberet. Venena fellis euome, discordiarum uirus exclude, purgetur mens quam serpentinus liuor infecerat: Amaritudo omnis quæ intus insederat, Christi dulcedine leniatur. Si de sacramento crucis & cibũ sumis & potum, lignũ quod apud Mara proficit in imagine ad saporis dulcedinem, tibi

Coronæ Christianorũ uariæ.

in

in ueritate proficiat ad mulcendi pectoris lenitatem: Nec ad medelam prosperandæ ualetudinis labores, unde uulneratus fueras, inde curare. Ama eos quos antè oderas, dilige illos quibus iniustis obtrectationibus inuidebas. Bonos imitare, si potes: si sectari non potes, collætare certè & gratulare melioribus: fac te illis adunata dilectione participem, fac te consortio charitatis & fraternitatis uinculo cohæredem. Dimittentur tibi debita, quando tu ipse dimiseris. Accipientur sacrificia tua, cum pacificus ad deum ueneris. Sensus atq; actus tui diuinitus dirigentur, quando ea quæ diuina & iusta sunt cogitaueris, sicut scriptum est: Cor uiri cogitat iusta, & à deo dirigentur gressus eius. Habes autem multa quæ cogites, paradisum cogita, quò Caim nō redit, qui zelo fratrem suum peremit. Cogita cœleste regnum, ad quod non nisi concordes atque unanimes dominus admittit. Cogita quòd filij dei hi soli poßint uocari, qui sint pacifici, qui natiuitate cœlesti & lege diuina ad similitudinem dei patris et Christi respondent adunati. Cogita sub oculis nos dei stare, spectante ac iudicāte ipso conuersationis ac uitæ nostræ curricula decurrere, peruenire nos tunc demū poße, ut eum uidere contingat, si ipsum nunc uidentem delectemus actibus nostris, si nos dignos gratia eius & indulgentia præbeamus, si placituri semper in regno, in hoc mundo antè placeamus.

Prouerb. 16.
Genes. 4.

ARGVM. SERMONIS SEQ.

Sermo tertius eiusdem diui Cypriani de bono patientiæ, in quo à Christo incipiens & per sanctorum exempla discurrens, docet quàm sit utilis patientia & necessaria uniuersis, & maximè Christianis, qui diabolo impugnante plus quatiuntur.

SERMO TERTIVS DE *bono patientiæ.*

De

E patiëtia locuturus, fratres dilectißimi, & utilitates eius & commoda prædicaturus, unde potius incipiam, quàm quod nunc quoque ad audientiam uestram patientiam uideo esse necessariam, ut nec hoc ipsum quod auditis & discitis, sine patientia facere poßitis. Tunc enim demum sermo & ratio salutaris efficaciter discitur, si patienter quod dicitur audiatur. Nec inueuio, fratres dilectißimi, inter cæteras cœlestis disciplinæ uias, quibus ad consequenda diuinitus præmia spei ac fidei nostræ secta dirigitur, quid magis sit uel utilius ad uitam, uel maius ad gloriam, q̃ ut qui præceptis dominicis obsequio timoris ac deuotionis innitimur, patientiam maxime tota obseruatione tueamur: hanc se sectari philosophi quoq; profitentur, sed tam illic patientia falsa est, quàm & sapientia falsa est. Vnde enim uel sapiens esse uel patiens poßit, qui nec sapientiam, nec patientiam dei nouit, quando de ijs qui sapere in
Esaiæ 29. mundo uidentur, ipse moneat & dicat: Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Item beatus apostolus Paulus plenus spiritu sancto, & uocandis for-
Coloss. 2. mandisq; gentibus missus, contestetur & instruat, dicens: Videte ne quis uos deprædetur per philosophiam & inanẽ fallaciam, secundum traditionem hominũ, secundum elementa mundi, & non secundum Christum, quia in ipso inhabitat omnis
1. Cor. 3. plenitudo diuinitatis. Et alio loco: Nemo se, inquit, decipiat: Si quis putat sapiẽtem se esse in uobis, mundo huic stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia huius mundi, stultitia est apud deum:
Iob 5. Scriptum est enim: Reprehendam sapientes in astutia eo-
Psal. 93. rum. Et iterum: Cognouit dominus cogitationes sapientium quia stultæ sunt. Quare si sapientia illic uera non est, esse nõ potest nec & uera patientia. Nam si patiens ille est qui humilis & mitis est, philosophos autem nec humiles uidemus esse nec mites, sed sibi multum placentes, & hoc ipso quòd sibi placeant

placeant deo displicentes: apparet non esse illic ueram patientiam, ubi sit insolens affectatæ libertatis audacia, & exerti ac seminudi pectoris inuerecunda iactantia. Nos autem, fratres charissimi, qui philosophi non uerbis, sed factis sumus, nec uestitu sapientiam, sed ueritate præferimus, qui uirtutum magis conscientiam quàm iactantiam nouimus, qui non loquimur magna, sed uiuimus quasi serui & cultores dei, patientiam quam magisterijs cœlestibus discimus, obsequijs spiritualibus præbeamus. Est enim nobis cum deo uirtus ista cõmunis: Inde patientia incipit: inde claritas eius & dignitas caput sumit. Origo & magnitudo patientiæ deo autore procedit. Diligenda res homini quæ deo chara est. Bonum quod amat diuina maiestas, cõmendat. Si dominus nobis & deus pater est, sectemur patientiam dei pariter & patris: quia & seruos oportet obsequentes, et filios non decet esse degeneres. Qualis uero in deo & quanta patientia, quod in contumeliã suæ maiestatis & honoris instituta ab hominibus prophana templa, & terrena figmenta, & sacra sacrilega patiẽtissimè sustinẽs, super bonos & malos æqualiter facit diem nasci & lumen solis oboriri, & cum hymbribus terram rigat, nemo à beneficijs eius excluditur, quo minus iustis similiter & iniustis discretas pluuias largiatur. Videmus inseparabili æqualitate patientiæ nocentibus & innoxijs, religiosis & impijs, gratias agentibus & ingratis dei nutu tempora obsequi, elementa famulari, spirare uentos, fontes fluere, grandescere copias messium, fructus mitescere uinearũ, exuberare pomis arbusta, nemora frondescere, prata florere. Et cum crebris imò continuis exacerbetur offensis deus, indignationem suam temperat, & præstitutũ semel retributionis diem patiẽter expectat. Cumq; habeat in potestate uindictam, mauult diu tenere patientiam, sustinens scilicet clementer & differens, ut si fieri potest, multum malicia protracta aliquando mutetur, & homo in errorum

Philosophi deo displicentes.

Patientiæ origo à deo.

Bonis ac malis sol exoritur.

Vindictam differt deus.

rum & scelerum contagione uolutatus uel sero ad dominum
Ezech.18. *conuertatur, ipso monente & dicente:* Nolo mortem morien-
Malach.3. *tis, quantum ut reuertatur & uiuat.* Et iterum: Reuertimini
Iohel.2. *ad me, dicit dominus.* Et iterum: Reuertimini ad dominum *deum uestrum, quoniam misericors & pius est, & patiens & multæ miserationis, & qui sententiã flectit aduersus malicias irrogatas.* Quòd item apostolus Paulus *commemorans, &*
Rom.2. *peccatorem ad pœnitẽtiam reuocans, proponit & dicit:* Aut *nunquid opulentiam bonitatis eius & sustentationis & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam patientia & bonitas dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij dei, qui reddet unicuiq; secundum opera sua.* Iustum *iudicium dei dixit esse, quia serum est, quia diu multumq; differtur, ut homini ad uitam longa dei patientia consulatur.* Tunc *repræsentatur pœna impio & peccatori, quando iam non potest pœnitentia prodesse peccanti: atq; ut plenius intelligere possimus, fratres dilectissimi, quia patiẽtia dei res est, & quisquis lenis & patiens & mitis est, dei patris imitator est, cum in euangelio suo dominus præcepta in salutem daret, & diuina monita depromens ad perfe-*
Leuit.19. *ctum discipulos erudiret, posuit & dixit:* Audistis quia dictũ
Matth.5. *est:* Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicũ tuum. Ego autẽ dico uobis: Diligite inimicos uestros, & orate pro eis, qui uos persequuntur, ut sitis filij patris uestri qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Si enim dilexeritis eos qui uos diligunt, quam mercedem habebitis? non'ne hoc & publicani faciũt? Et si salutaueritis fratres uestros tantum, quid amplius facietis? non'ne ethnici idipsum faciunt? Estote itaq; uos perfecti, sicut pater uester cœlestis perfectus est. *Sic perfectos dixit fieri dei filios, sic cõsummari ostendit & docuit cœlesti natiuitate*

uitate

uitate reparatos, si patientia dei patris maneat in nobis, si similitudo diuina, quã peccato Adam perdiderat, manifestetur & luceat in actibus nostris. Quæ gloria est similẽ deo fieri, qualis & quanta felicitas habere in uirtutibus, quod diuinis laudibus poßit æquari? Nec hoc fratres dilectißimi Iesus Christus & dominus deus noster tantũ uerbis docuit, sed adimpleuit & factis. Et quia ad hoc descendisse se dixerat, ut uoluntatem patris faceret, inter cætera admirabilia suarum uirtutũ, quibus indicia diuinæ maiestatis expreßit, paternam quoque patientiã tolerantiæ tenore seruauit: omnes deniq; actus eius ab ipso statim aduentu patientia comite signantur, quod primũ de illa sublimitate cœlesti, ad terrena descẽdẽs, nõ asperna tur dei filius carnẽ hominis induere, ut cũ peccator ipse nõ esset, aliena peccata portaret. Immortalitate interim posita fieri se & mortalẽ patitur, ut innocẽs pro nocentiũ salute perimatur. Dominus baptizatur à seruo, & remissam peccatorũ daturus, ipse nõ dedignatur lauacro regenerationis corpus abluere: diebus quadraginta ieiunat, per quem cæteri saginantur: esurit et famẽ sentit, ut qui in fame sermonis et gratiæ fuerant, cœlesti pane saturarentur. Cum diabolo tentante cõgreditur, & inimicum tantum uicisse contentus, nil ultra uerba conatur. Discipulis non ut seruis dominica potestate præfuit, sed benignus & mitis fraterna eos charitate dilexit. Dignatus est etiam pedes apostolorum lauare, ut dum circa seruos talis esset dominus, exemplo suo doceret, qualis circa compares & æquales debeat esse conseruus. Nec mirandum quòd circa obedientes talis extiterit, qui Iudam potuit usque ad extremum longa patientia sustinere, cibum cum inimico sumere, hostem domesticũ scire, nec palàm ostendere, traditoris osculum non recusare. In Iudæis uero tolerandis æquanimitas quanta, & quãta patientia? incredulos ad fidẽ suadẽdo flectere, obseqo ingratos fouere, contradicẽtibus respõdere leniter,

Patientia Christi.

Aequanimitas

superbos

superbos sustinere clementer, humiliter persequentibus cedere, prophetarum interfectores & aduersum deum semper rebelles usq; ad crucis et passionis horā uelle colligere: sub ipsa autem passione & cruce, priusquā ad crudelitatem necis & effusionē sanguinis ueniretur, quæ cōuitiorum probra patiēter audita, quæ cōtumeliarū tolerata ludibria? ut insultantium sputamina patienter exciperet, qui sputo suo cæci oculos paulo antè formasset: & cuius in nomine nunc à seruis eius zabulus cū angelis suis flagellatur, flagella ipse pateretur: coronaretur spinis, qui martyres floribus coronat æternis: palmis in faciem uerberaretur, qui palmas ueras uincētibus tribuit: spoliaretur ueste terrena, qui indumento immortalitatis cæteros uestit: cibaretur felle, qui cibū cœlestē dedit: aceto potaretur, qui poculū salutare propinauit. Ille innocens, ille iustus, imò innocentia ipse, & ipse iustitia, inter facinorosos deputatur, & testimonijs falsis ueritas premitur, iudicatur iudicaturus, & dei sermo ad uictimam tacēs ducitur. Et cum ad crucē domini cōfundantur sydera, elementa turbētur, cōtremiscat terra, nox diem claudat, sol ne Iudæorum facinus aspicere cogatur, & radios & oculos suos subtrahat: ille nō loquitur, nec mouetur, nec maiestatem suā sub ipsa saltem passione profitetur: usq; ad finē perseueranter ac iugiter tolerātur omnia, ut cōsummetur in Christo plena & perfecta patientia. Et post ista adhuc interfectores suos, si conuersi ad eum fuerint, suscipit, & patientia sua salutari ad conseruandos benignus & patiens ecclesiam suam nemini cludit: illos aduersarios, illos blasphemos, illos nominis sui semper inimicos, si pœnitentiā delicti agant, si admissum facinus agnoscant, non solū ad indulgētiam criminis, sed ad præmium regni cœlestis admittit. Quid potest patientius, quid benignius dici? uiuificatur Christi sanguine etiam qui effudit sanguinē Christi: talis est Christi ac tanta patientia, quæ nisi tanta ac talis existeret, Paulum

quoq;

quoq; apostolum ecclesia non haberet. Quòd si & nos, fratres charissimi, in Christo sumus, si ipsum induimus, si ipse est salutis nostræ uia, qui Christum uestigijs salutaribus sequimur, per Christi exempla gradiamur, sicut Ioannes Apostolus instruit, dicẽs: Qui dicit se in Christo manere, debet quomodo ille ambulauit, & ipse ambulare. Item Petrus, super quem ecclesia domini dignatione fundata est, in epistola sua ponit & dicit: Christus passus est pro nobis, relinquens uobis exemplum ut sequamini uestigia eius, qui peccatum nõ fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, qui cum malediceretur, non remaledicebat: cum pateretur, nõ comminabatur. Tradebat se iudicanti se iniustè. Inuenimus denique & patriarchas, & prophetas, & iustos omnes qui figuram Christi imagine præeunte portabant, nihil magis custodisse in laude uirtutum suarum, quàm quòd patientiam forti & stabili æquanimitate tenuerunt. Sic Abel originem martyrij & passionem iusti hominis initians primus & dedicans, aduersus fratrem fratricidam non resistit nec reluctatur, sed humilis & mitis patienter occiditur. Sic Abraham deo credens & radicẽ ac fundamentum fidei primus instituens, tentatus in filio nõ dubitat neq; cunctatur, sed præceptis dei tota patiẽtia deuotionis obsequitur. Et Isaac ad hostiæ dominicæ similitudinẽ præfiguratus, quando à patre immolandus offertur, patiẽs inuenitur. Et Iacob fugatus à fratre, de domo sua patienter excedit, & maiore patiẽtia postmodum supplex adhuc magis impium & persecutorem muneribus pacificis ad concordiã reuocat. Ioseph uenundatus à fratribus & relegatus nõ tantum patienter ignoscit, sed & gratuita frumenta uenientibus largiter & clementer impartit. Moyses ab ingrato & perfido populo contemnitur frequẽter, & penè lapidatur, & tamen lenis & patiens pro eisdẽ deum deprecatur. In Dauid uerò ex quo secundum carnẽ Christi natiuitas oritur, q̃ magna & mira &

1. Ioan. 2. — 1. Pet. 2. — Gen. 4. & 22. — Gen. 32.

Christiana patientia, habuisse in manu sæpe, ut Saul regem persequentem se & interficere cōcupiscentem posset occidere, & tamen subditū sibi & traditū maluisse seruare, nec rependisse inimico uicem, sed occisum adhuc insuper & uindicasse? Tot deniq; prophetæ interfecti, tot martyres gloriosis mortibus honorati, qui omnes ad cœlestes coronas patientiæ laude uenerūt. Neq; enim potest accipi dolorum & paßionū corona, nisi præcedat in dolore & paßione patiētia. Quàm sit autem patiētia utilis & necessaria, fratres dilectißimi, ut manifestius & plenius poßit nosci, dei sententia cogitetur, quam in origine statim mundi & generis humani Adā præcepti immemor & datæ legis trāsgressor accepit, tūc scimus quàm patiētes in isto seculo esse debeamus, qui sic nascimur,
Gen. 3. ut pressuris istic & cōflictationibus laboremus. Quia audisti, inquit, uocē mulieris tuæ, & māducasti ex illa arbore, de qua sola præceperam tibi ne manducares, maledicta terra erit in omnibus operibus tuis. In tristitia et gemitu edes ex ea omnibus diebus uitæ tuæ. Spinas & tribulos eijciet tibi, & edes pabulum agri. In sudore uultus tui edes panē tuum, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es, quia terra es, & in terram
Homo cinis. ibis. Huius sententiæ uinculo colligati omnes & cōstricti sumus, donec morte expūcti de isto seculo recedamus. In tristitia & gemitu simus necesse est omnibus diebus uitæ nostræ. Edamus panē necesse est cū sudore & labore. Vnde unusquisq; cū nascitur, & hospitio huius mundi excipitur, initiū sumit à lachrymis: & quāuis adhuc omniū nescius & ignarus, nihil aliud nouit in illa ipsa prima natiuitate, q̃ flere, prouidentia naturali lamētatur. Vitæ mortalis anxietates, & labores, & procellas mundi, quas ingreditur, in exordio statim suo ploratu uel gemitu rudis anima testatur. Sudatur enim quādiu istic uiuitur & laboratur. Nec sudātibus & laborantibus possunt alia magis q̃ patiētiæ subuenire solatia, quæ cum apta sint &

necessaria in isto mundo uniuersis, tũ magis nobis qui diabolo impugnãte plus quatimur, qui in acie quotidie stãtes inueterati & exercitati hostis colluctationibus fatigamur, quibus præter uarias & aßiduas tẽtationũ pugnas & in persecutionum quoq; certamine patrimonia relinquẽda sunt, subeundus carcer, portandæ catenæ, animæ impendendæ, gladius, bestiæ, ignes, cruces, omnia deniq; tormentorũ ac pœnarũ genera fide & uirtute patiẽtiæ perferẽda, domino ipso instruẽte & di cẽte: Hæc locutus sum uobis, ut in me pacẽ habeatis, in seculo autem pressurã habebitis, sed fidite quoniã ego uici mundũ. Si autẽ qui diabolo & mundo renunciauimus pressuras & infestationes diaboli & mũdi crebrius ac uiolẽtius patimur, quãto magis patiẽtiam debemus tenere, qua adiutrice & comite omnia infesta toleremus. Domini & magistri nostri salutare præceptũ est: Qui tolerauerit, inquit, usq; ad finẽ, hic saluus erit. Et iterũ: Si permãseritis, inquit, in uerbo meo, uere discipuli mei eritis, & cognoscetis ueritatem, & ueritas liberabit uos. Tolerandũ & perseuerandum est, fratres dilectißimi, ut ad spem ueritatis & libertatis admißi, ad ueritatem & libertatem ipsam peruenire poßimus, quia hoc ipsum quòd Christiani sumus, fidei & spei res est, ut autẽ spes & fides ad fructum sui poßint peruenire, patiẽtia opus est. Non enim præsentem gloriã sequimur, sed futurã, sed quod apostolus Paulus monet, dicens: Spe saluati sumus. Spes autem quæ uidetur nõ est spes, quod enim uidet quis, quid sperat? Si autem quod non uidemus speramus, per patiẽtiam expectamus, propterea expectatio & patientia necessaria est, ut id quod esse cœpimus, impleamus, & quod credimus & speramus, deo præstante capiamus. Denique alio in loco idem Apostolus iustos & operantes, & fœnoris diuini incremento cœlestes thesauros sibi recondentes, ut patientes quoq; sint, instruit & docet, dicens: Ergo dum tempus habemus, operemur quod bo-

Ioan. 16. Matth. 10. Ioan. 9. Rom. 8. Galat. 6.

num est ad omnes, maxime uero ad domesticos fidei. Bonum autem facientes nō deficiamus, tēpore enim suo metemus. Admonet ne quis impatiens in operatione deficiat, ne quis tētationibus aut auocatus, aut uictus, in medio laudis & gloriæ itinere desistat, & pereant præterita, dum quæ cœperāt desinunt esse perfecta. Sicut scriptum est: Iustitia iusti non liberabit eum in quacunq; die exerrauerit. Et iterum: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuā: quæ uox adhortatur patiēter & fortiter perseuerare, ut qui ad coronam & laudem iam proximam nititur, durante patiētia coronetur. Patientia autem, fratres dilectissimi, nō tantum bona custodit, sed & repellit aduersa. Spiritui sancto fauens, & cœlestibus ac diuinis cohærens, contra facta carnis & corporis, quibus anima expugnatur & capitur, uirtutū suarū propugnaculo reluctatur. Inspiciamus deniq; pauca de multis, ut de paucis intelligantur & cætera. Adulteriū, fraus, homicidium, mortale crimen est. Sit fortis & stabilis in corde patiētia, & nec adulterio sanctificatū corpus & dei templum polluitur, nec iustitiæ dicata innocētia cōtagione fraudis inficitur, nec post gustatam eucharistiam manus gladio & cruore maculantur. Charitas fraternitatis uinculū est, fundamentū pacis, tenacitas ac firmitas unitatis, quæ & spe & fide maior est, quæ & opera & martyria præcedit, quæ nobiscū semper æterna apud deum in regnis cœlestibus permanebit. Tolle illi patientiā, & desolata non durat. Tolle sustinēdi tolerādiq; substantiam, & nullis radicibus ac uiribus perseuerat. Apostolus deniq; cū de charitate loqueretur, tolerantiam & patientiam illi iunxit: Charitas magnanima est, charitas benigna est, charitas non æmulatur, non inflatur, non irritatur, non cogitat malum, omnia diligit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Ostēdit inde illam *perseuerare ut tenaciter possit, q norit omnia sustinere. Et alio in loco: Sustinētes, inquit, inuicē in dilectione satis agentes,

[Margin notes: Ezech. 33. — Apo. 3. — Charitas. — 1. Cor. 13. — *al. perseuerare posse, quòd norit omnia sustinere.]

tes, seruate unitatẽ spiritus in cõiunctione pacis: probauit nec unitatẽ seruari posse, nec pacẽ, nisi se inuicẽ fratres mutua tolerantia foueant, & cõcordiæ uinculũ patientia intercedente custodiant: q̃d deinde, ut nõ iures neq; maledicas, ut tua ablata nõ repetas, ut accepta alapa & alterã maxillam uerberanti præbeas, ut fratri in te peccanti non tantũ septies, sed septuagies septies, sed omnia omnino peccata dimittas, ut diligas inimicos tuos, ut pro aduersarijs & persecutoribus precem facias? Non poteris ista perferre nisi tolerantiæ & patiẽtiæ teneas firmitatẽ, quod factũ uidemus in Stephano, qui cũ à Iudæis ui & lapidibus necaretur, nõ sibi uindictam, sed interfectoribus ueniã postulabat, dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatũ. Sic esse oportuit primũ martyrem Christi, qui martyres secuturos gloriosa morte præcurrens, nõ tantũ dominicæ paßionis prædicator esset, sed & patientißimæ lenitatis imitator. Quid dicã de ira, de discordia, de simultate, quæ in Christiano esse non debent? sit patientia in pectore, & hæc illic locũ habere nõ possunt: aut si adire tẽtauerint, cito discedent exclusa, ut domicilium pacificũ perseueret in corde, deum ubi pacis delectet habitare. Admonet deniq; Apostolus & docet, dicẽs: Nolite cõtristari spiritum sanctũ dei, in quo signati estis in diem redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia auferantur à uobis. Si enim Christianus à furore & cõtentione carnali tanquam de maris turbinibus exceßit, & trãquillus ac lenis in portu Christi esse iam cœpit, nec iram aut discordiam debet intra pectus admittere, cui nec malum pro malo reddere licet, nec odisse.

Actuum. 7.

Nec nõ ad uaria quoq; carnis incõmoda, & crebros corporis durosq; cruciatus, quibus humanũ genus quotidie fatigatur & patitur, patientia necessaria est. Nam cũ in illa prima trãsgreßione præcepti firmitas corporis cũ immortalitate discesserit, & cum morte infirmitas uenerit, nec poßit firmitas

Patiẽtia omnibus necessaria.

recipi, nisi cum recepta & immortalitas fuerit, oportet in hac fragilitate atq; infirmitate corporea luctari semper & cõgredi, quæ luctatio & cõgreßio nõ nisi patientiæ uiribus potest sustineri. Examinandis autē *nobis atq; explorãdis diuersi importantur labores, & multiplex tẽtationum qualitas irrogatur, de iacturis facultatũ, de ardoribus febriũ, de cruciatu uulnerum, de amißione charorũ.* Nec *aliud magis iniustos discernit & iustos, quàm quòd in aduersis per impatientiã queritur & blasphemat iniustus, patiẽtia iustus probatur, sicut scriptum est:* In *dolore sustine, & in humilitate tua patientiã habe, quoniã igne probatur aurũ atq; argentũ.* Sic Iob *examinatus est & probatus est, ad summum fastigiũ patiẽtiæ laudis uirtute prouectus.* Q*uanta aduersus eum iacula zabuli emissa? quãta admota tormẽta? iactura rei familiaris infligitur, numerosæ sobolis orbitas irrogatur, diues in cẽsu dominus, & in liberis pater ditior, nec dominus repentè, nec pater est: accedit uulnerum uastitas, & tabescentes ac defluẽtes artus uermium quoq; edax pœna consumit.* Ac *ne quid omnino remaneret, quod nõ* Iob *in suis tentationibus experiretur, armat zabulus & uxorẽ illo antiquo neqtiæ suæ usus ingenio, quasi omnes per mulierẽ decipere poßet & fallere, quod fecit in origine: nec tamen* Iob *grauibus ac densis cõflictationibus frangitur, quo minus inter illas angustias & pressuras suas dei benedictio uictrice patiẽtia predicetur.* Tobias *quoq; post iustitiæ & misericordiæ suæ opera magnifica luminũ amißione tẽtatus, in quantũ patiẽter cæcitatem pertulit, in tantũ granditer deũ patiẽtiæ laude promeruit.* Atq; *ut magis, fratres dilectißimi, patiẽtiæ bonũ luceat, quid mali ecõtrario impatientia importet, consideremus.* Nam *ut patientia bonum* Christi *est, sic ecõtra impatientia zabuli malum: & sicut in quo habitat & manet* Christus, *patiẽs inuenitur, ita impatiẽs semper existit, cuius mentem zabuli nequitia poßidet.* Exordia *deniq; ipsa uideamus.*

[Margin notes: Eccl. 2. — Iob patientia probatus. — Tobias cæcitatem pertulit. — Impatientia.]

uideamus. Zabulus hominem ad imaginem dei factum impatienter tulit, inde & periit primus & perdidit. Adam contra praeceptum coeleste cibi letalis impatiens, in mortem cecidit, nec acceptam diuinitus gratiam patientia custode seruauit: & ut fratrem Cain perimeret, sacrificij eius & muneris impatiens fuit: & quòd Esau de maioribus ad minora descēdit, primatus suos per impatientiam lentis amisit. Quid Iudaicus populus circa beneficia diuina perfidus & ingratus? non'ne quòd à deo primum recessit, impatientiae crimen fuit? dum Moysi cum deo loquentis moras nō potest ferre, prophanos deos ausus est postulare, ut itineris sui duces nuncuparet caput bubulū & terrestre figmētū: nec unquā ab eadē impatiētia destitit, quominus semper docilitatis & diuinae admonitionis impatiens prophetas suos & iustos quosq; perimendo ad crucē quoq; & sanguinē domini prosiliret. Impatiētia etiam in ecclesia haereticos facit, & ad Iudaeorū similitudinē contra Christi pacē & charitatē rebelles ad hostilia & furiosa odia cōpellit. Et ne longū sit singulatim recēsere omnia, omnino quae patiētia aedificat ad gloriā, impatiētia destruit ad ruinā. Quare fratres dilectissimi & bonis patiētiae & impatientiae malis diligēter expensis, patientiā per quā in Christo manemus, ut uenire cū Christo ad deū possimus, plena obseruatione teneamus, quae copiosa & multiplex nō angusto fine cōcluditur, nec breuibus terminis coërcetur. Late patet patiētiae uirtus, & ubertas eius ac largitas, de unius quidē nominis fonte proficiscitur, sed exundantibus uenis per multa gloriarū itinera diffunditur, nec proficere aliquid in actibus nostris potest ad cōsummandā laudē, nisi inde cōsummationis accipiat firmitatē. Patientia est, quae nos deo & cōmēdat & seruat: Ipsa est, quae iram tēperat, quae linguam frenat, mentē gubernat, pacē custodit, disciplinā regit, libidinis impetū frāgit, tumoris uiolentiam comprimit, incendium simultatis extinguit,

Adā impatiēs.

Cain impatiēs.

Esau impatiēs.

Patientiae commendatio.

coërcet potentiam diuitum, inopiam pauperum refouet: tuetur in uirginibus beatam integritatẽ, in uiduis laboriosam castitatem, in coniunctis & maritatis indiuiduam charitatem: facit humiles in prosperis, in aduersis fortes, contra iniurias & contumelias mites, docet delinquentibus cito ignoscere: si ipse delinquas, diu & multum rogare: tentationes expugnat, persecutiones tolerat, paßiones & martyria cõsummat. Ipsa *est quæ fidei nostræ fundamenta firmiter ponit: ipsa est quæ incrementa spei sublimiter prouehit: ipsa actum dirigit, ut tenere poßimus uiam* Christi, *dum per eius tolerãtiam gradimur: ipsa efficit, ut perseueremus filij dei, dum patientiã patris imitamur.* Et *quoniam plurimos scio fratres dilectißimi, uel pondere iniuriarum ingentium, uel dolore de ijs qui aduersum se grassantur & sæuiunt, uindicare uelociter cupere, nec illud in extrema parte reticẽdum est, ut in istis fluctuantis mundi turbinibus, &* Iudæorum *siue gentilium & hæreticorum quoq; persecutionibus constituti, patienter expectemus ultionis diẽ, nec ad uindictã doloris nostri querula festinatione properemus, cum scriptum sit:* Expecta *me, dicit dominus, in diem resurrectionis meæ in testimonium, quoniam iudicium meũ est ad congregationes gentium, ut excipiam reges, & effundam super eos iram meam.* Expectare *nos iubet dominus & futuræ ultionis diem forti patientia sustinere: qui & in* Apoca*lypsi loquitur dicẽs:* Ne *signaueris uerba prophetiæ libri huius, quia iam tempus in proximo est, ut & ij qui perseuerant nocere, noceant, & qui in sordibus est, sordescat adhuc: iustus autẽ adhuc iustior fiat, similiter & qui sanctus est, sanctior.* Ecce *uenio cito, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundum facta sua.* Vnde *etiam clamantes martyres, & ad uindictam suam dolore erumpente properãtes, expectare adhuc iubentur, & temporibus consummandis implendisq; martyribus præbere patientiam.* Et *cum aperuisset, inquit, agnus*

Margin notes: Soph. 3. (beside "mus, cum scriptum sit"); Apoc. 22. (beside "lypsi loquitur"); Apoca. 6. (beside "tyribus præbere")

quintum sigillum, uidi sub ara dei animas occisorum propter uerbum dei & martyrium suum, & clamauerunt uoce magna, dicentes: Quousque domine sanctus & uerus non iudicas & uindicas sanguinem nostrum, de ijs qui in terris inhabitant? Et datæ sunt eis singulæ stolæ albæ, & dictum est eis ut requiescerent breui adhuc tempore, donec impleatur numerus conseruorum & fratrum eorum, quiq; postea occiderentur exemplo ipsorum. Quando autem ueniet sanguinis iusti diuina uindicta, declarat per Malachiam prophetam spiritus sanctus, dicens: Ecce dies domini uenit ardens quasi clibanus, Malach. 4. *eruntq; alienigenæ & omnes iniqui stipula, & succēdet illos adueniens dies, dicit dominus: quod itē legimus in psalmis, ubi dei iudicis prædicatur aduentus censuræ suæ maiestate uerendus:* Psal. 49. *Deus manifestus ueniet, deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius procella nimia, aduocabit cœlum desursum, & terram deorsum, ut separent populum suum. Colligite illi iustos eius, eos qui disponunt testamentum eius in sacrificijs: & annunciabunt cœli iustitiam eius, quoniam deus iudex est. Nam & Esaias eadem prænunciat dicēs: Ecce enim dominus sicut ignis ueniet, & sicut procellæ currus eius, retribuere in ira uindictam: in igne enim domini iudicabuntur, & gladio eius uulnerabuntur. Et iterum:* Esa. 63. *Dominus deus uirtutum prodibit & comminuet bellum, excitabit certamē, & clamabit super inimicos suos cum fortitudine: Tacui tacui, nunquid semper tacebo? Quis autē est hic qui tacuisse prius dicit, & non semper tacebit? utiq; ille, qui sicut ouis ad uictimam ductus est, & sicut agnus coram tondente se sine uoce non aperuit os suum: utique ille qui non clamauit, neque in plateis uox eius audita est: utique ille, qui non fuit contumax neque contradixit, cum dorsum suum poneret ad flagella, & maxillas ad palmas, faciem suam non auertit à fœditate sputorum: utique ille qui cum accusaretur à sa-* Ibid. 42. Esa. 53.

cerdotibus & senioribus nihil respondit, & admirante Pilato patientissimum silentium tenuit. Hic est qui cum in passione tacuerit, in ultione postmodum non tacebit. Hic est deus noster, id est, non omnium, sed credentium fidelium deus, qui cũ in secundo aduentu uenerit manifestus, non silebit: nam cum in humilitate prius fuerit occultus, ueniet in potestate manifestus. Hunc expectemus iudicem fratres dilectissimi, iudicem & uindicem nostrum, ecclesiæ suæ populum & ab initio mundi iustorum omnium numerum secum pariter uindicaturum: qui ad uindictam suam nimium festinat & properat, consideret quia necdũ uindicatus est ipse, qui uindicat. Pater deus præcepit filium suum adorari, & apostolus Paulus diuini præce-
Philipp. 2. *pti memor ponit & dicit: Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, ut sit super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum: & in Apocalypsi angelus Ioanni uolenti adorare se resistit & di-*
Apoc. 19. *cit: Vide ne feceris, quia conseruus tuus sum & fratrum tuorum. Iesum dominum adora. Qualis dominus Iesus, & quanta patientia, ut qui in cœlis adoratur, needum uindicetur in terris? Huius patientiam fratres dilectissimi in persecutionibus et passionibus nostris cogitemus. Huius aduentui plenum expectationis obsequium præbeamus. Nec defendendi ante dominum serui irreligiosa & inuerecunda festinatione proueremus. Insistamus potius & elaboremus, & toto corde uigilantes, atq; ad omnem tolerantiam stabiles dominica præcepta seruemus, ut cum illa iræ & uindictæ dies uenerit, non cum impijs & peccatoribus puniamur, sed cum iustis & deũ timentibus honoremur. Amen.*

ARG. SERMONIS SEQ.

Sermo quartus beati Cypriani de mortalitate, ad amorem relinquendi hanc uitam exhortans, & ostendẽs hoc quod sine ullo discrimine cum iniustis iusti moriuntur, non esse putandum bonis & malis interitũ esse com-

munem

munem,quoniam ad refrigerium iusti uocantur,ad supplicium rapiuntur iniusti.

SERMO QVARTVS DE mortalitate.

Tsi apud plurimos uestrum fratres dilectißimi mens solida est,& fides firma,& anima deuota,quæ ad præsentis mortalitatis copiã non mouetur,sed tanquam petra fortis & stabilis turbidos impetus mundi,& uiolentos seculi fluctus frangit potius,ipsa nec frangitur,& tẽtationibus non uincitur,sed probatur:tamen quia animaduerto in plebe quosdam uel imbecillitate animi,uel fidei paruitate,uel dulcedine secularis uitæ,uel sexus mollitie,uel quod maius est,ueritatis errore minus stare fortiter,nec pectoris sui diuinum atque inuictum robur exerere,dißimulanda res non fuit nec tacenda,quo minus quantum nostra mediocritas potest,uigore pleno & sermone de dominica lectione concepto,delicatæ mentis ignauia comprimatur,& qui homo dei & Christi esse iã cœpit,deo & Christo dignus habeatur.Agnoscere enim se debet fratres dilectißimi,qui deo militat,qui positus in cœlestibus castris diuina iã sperat,ut ad procellas & turbines mundi trepidatio nulla sit in nobis,nulla contatio,quando hæc uentura prædixerit dominus,prouidæ uocis hortatu instruens & docens,& præparans atq; corroborans ecclesiæ suæ populum ad omnem tolerantiam futurorum,bella & fames,& terræmotus & pestilentias per loca singula exurgere prænunciauit & docuit.Et ne inopinatus nos & nouus rerum infestantium metus quateret,magis ac magis in nouißimis temporibus aduersa crebrescere,antè præmonuit.Fiunt ecce quæ dicta sunt, & quando fiunt quæ antè prædicta sunt,sequentur:& quæcunque promissa sunt,domino ipso pollicente & dicente:Cum autem uideritis hæc omnia fieri,scitote quoniam in proximo est regnum

Ignauia mentis qualiter cõprimenda.

gnum dei. Regnum dei fratres dilectißimi esse cœpit in proximo, præmium uitæ & gaudium salutis æternæ, & perpetua leticia & possesßio paradisi nuper amissa, mundo transeunte iam ueniunt, iam terrenis cœlestia, & magna paruis & caducis æterna succedunt. Quis hic anxietatis & solicitudinis locus est? quis inter hæc trepidus & mœstus est, nisi cui spes & fides deest? Eius est enim mortem timere, qui ad Christum nolit ire: eius est ad Christum nolle ire, qui se non credit cũ Christo incipere regnare. Scriptum est enim iustum fide uiuere. Si iustus es & fide uiuis, si uere in deum credis, cur non cũ Christo futurus, & de domini pollicitatione securus, quòd ad Christum uoceris, amplecteris, & quòd zabulo careas, gratularis?

Simeon. Simeon denique ille iustus, qui uere iustus fuit, qui fide plena dei præcepta seruauit, cum ei diuinitus respõsum fuisset, quòd

Luc. 2. non antè moreretur, quàm Christum uidisset, & Christus infans in templum cum matre uenisset, agnouit in spiritu natũ esse iam Christum, de quo sibi fuerat antè prædictum, quo uiso, sciuit cito se esse moriturũ. Lætus itaq; de morte iam proxima, & de uicina accersione securus, accepit in manibus puerum, & benedicens deum exclamauit & dixit: Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum uerbum tuum in pace, quoniam uiderunt oculi mei salutare tuũ: Probans scilicet & contestans tunc esse seruis dei pacem, tunc liberam & tranquillã quietem, quando de istis mundi turbinibus extracti, sedis & securitatis æternæ portũ petimus, quando expuncta hac morte ad immortalitatem uenimus. Illa est enim nostra pax, illa fida tranquillitas, illa stabilis & firma & perpetua securitas.

Vltima semper Expectãda dies homini est, dicĩq; beatus Ante obitũ nemo supremaq; funera debet.

Cæterum quid aliud in mundo, quàm pugna aduersus diabolum quotidie geritur? quàm aduersus iacula eius & tela cõflictationibus asßiduis dimicatur? Cum auaritia nobis, cum impudicitia, cum ira, cum ambitione congresßio est, cũ carnalibus

Hostes hominis uitijs, cum illecebris secularibus asßidua, & iugis, & molesta

luctatio

luctatio est. Obsessa mens hominis & undique zabuli infestatione uallata, uix occurrit singulis, uix resistit. Si auaritia prostrata est, exurgit libido: si libido compressa est, succedit ambitio: si ambitio contempta est, ira exasperat, inflat superbia, uinolentia inuitat, inuidia concordiã rumpit, amicitiã zelus abscindit. Cogeris maledicere, quod lex diuina prohibet: cõpelleris iurare, quod non licet. Tot persecutiones animus quotidie patitur, tot periculis pectus urgetur, & delectat hic inter zabuli gladios diu stare, cum magis concupiscendum sit & optandum, ad Christũ subueniente uelocius morte properare, ipso instruente nos & dicente: Amen amen dico uobis, quoniam uos plorabitis & plangetis, seculũ autem gaudebit: uos tristes eritis, sed tristitia uestra in letitiam ueniet. Ioan. 16. *Quis non ad letitiã uenire festinet? quis nõ tristitia carere optet? Quãdo autẽ in letitiã ueniat nostra tristicia, dominus denuo ipse declarat dicens: Iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudiũ uestrũ nemo tollet à uobis. Cum ergo uidere Christum gaudere sit, nec poßit esse gaudiũ nostrũ nisi cum uiderimus Christum, quæ cæcitas animi, quæ'ue dementia est, amare pressuras & pœnas, & lachrymas mundi, & non festinare potius ad gaudiũ, quod nunq̃ poßit auferri? Hoc autẽ fit fratres dilectißimi, quia fides deest, quia nemo credit futura esse quæ promittit deus, qui uerax est, cuius sermo credẽtibus æternus & firmus est. Si tibi uir grauis & laudabilis aliquid polliceretur, haberes utiq; pollicẽti fidem, nec te falli ac decipi ab eo crederes, quẽ stare in sermonibus atq; in actibus suis scires: nunc deus tecum loquitur, & tu mẽte incredula perfidus fluctuas? Deus tibi de hoc mundo recedẽti immortalitatẽ pollicetur atq; æternitatẽ, & tu dubitas? hoc est deũ omnino nõ nosse, hoc est Christum credẽtiũ magistrũ peccato incredulitatis offendere, hoc est in ecclesia constitutũ fidẽ in domo fidei nõ habere. Quantum prosit exire de seculo, Christus ipse salutis*

atq; utilitatis nostræ magister ostendit, qui cum discipuli eius contristarentur, quòd se iam diceret recessurum, locutus est ad
Ioan.14. eos, dicens. Si me dilexistis gauderetis, quoniam ad patrem uado: docens & ostendens, cum chari quos diligimus de seculo exeunt, gaudendum potius quàm dolendum. Cuius rei me-
Philipp.1. mor beatus apostolus Paulus in epistola ponit & dicit: Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum. Lucrum maximum computans iam seculi laqueis non teneri, iam nullis peccatis & uitijs carnis obnoxium fieri, exemptum pressuris angentibus, & uenenatis diaboli faucibus liberatum, ad lætitiam salutis æternæ Christo uocante proficisci. At enim mouet quosdam quòd æqualiter cũ gentibus nostros morbi istius ualitudo corripiat, quasi ad hoc crediderit Christianus, ut & immunis à contactu malorum, mundo & seculo feliciter perfruatur, & non omnia hic aduersa perpessus ad futuram lætitiam reseruetur. Mouet quosdam quòd sit nobis cum cæteris mortalitas ista communis. Quid enim nobis in hoc mundo non commune cum cæteris, quandiu adhuc secundum legem primæ nati-
Carne hic æquamur, separamur spiritu. uitatis manet caro ista communis? Quoadusq; istic in mundo sumus, cum genere humano carnis æqualitate coniungimur, spiritu separamur. Itaq; donec corruptiuum istud induat incorruptionem, & mortale hoc accipiat immortalitatem, & spiritus nos perducat ad deum patrem, quæcunq; sunt carnis incommoda, sunt nobis cum humano genere communia. Sic cũ flatu sterili terra ieiuna est, neminem fames separat: sic cũ incursione hostili ciuitas aliqua possessa est, omnes simul captiuitas uastat. Et quando hymbres nubila serena longa suspendunt, omnibus siccitas una est. Et cum nauem scopulosa saxa confringunt, nauigantibus naufragium sine exceptione commune est. Et oculorum dolor, & impetus febrium & omnium ualetudo membrorum cum cæteris communis est nobis, quandiu portatur in seculo caro ista cõmunis. Quinimo si qua conditione

ditione, si qua lege crediderit Christianus, noscat & teneat, sciat plus sibi, quàm cæteris in seculo laborandum, cui magis sit cum diaboli inpugnatione luctandum. Docet & præmonet scriptura diuina, dicens: Fili accedens ad seruitutẽ dei, Eccl. 2.
sta in iustitia & timore dei, & præpara animã tuam ad tentationem. Et iterum: In dolore sustine & in timore, & in humilitate patientiam habe, quoniam igne probatur aurum similiter & argentum. Sic Iob post rerum damna, post pignorũ funera, uulneribus quoq; & uermibus grauiter afflictus, non uictus est, sed probatus: qui in ipsis conflictationibus suis & doloribus patientiam religiosæ mentis ostendens ait: Nudus Iob. 1.
exiui ex utero matris, nudus etiã ibo sub terram: dominus dedit & dominus abstulit: sicut domino uisum est, ita & factum est, sit nomen domini benedictum. Et cum eum uxor sua compelleret, ut ui doloris impatiens aliquid aduersus deum querula & inuidiosa uoce loqueretur, respondit & dixit: Tanquã Iob. 2.
una ex insipientibus mulieribus locuta es. Si enim bona suscepimus de manu domini, quare mala non toleremus? In his omnibus quæ contigerunt Iob, labijs suis nihil peccauit in conspectu domini. Itaq; illi testimonium perhibet dominus, dicẽs: Animaduertisti puerum meum Iob? non est similis illi quisquã in terris, homo sine querela, uerus dei cultor. Et Tobias post opera magnifica, post misericordiæ suæ multa & gloriosa præconia, cæcitatem luminum passus, timens & benedicens deum in aduersis, per ipsam corporis sui cladẽ creuit ad laudem, quem & ipsum uxor sua deprauare tentauit, dicens: Vbi Tob. 2.
sunt iustitiæ tuæ? ecce quæ pateris. At ille circa timorẽ dei stabilis & firmus, & ad omnẽ tolerãtiam paßionis fide religionis armatus, tentationi uxoris inualidæ in dolore non ceßit, sed magis deum maiore patientia promeruit, quem postmodũ Raphaël collaudat & dicit: Opera dei reuelare & confiteri honorificũ est: nã quãdo orabas tu et Sara nurus tua, ego obtuli

*tuli memoriam orationis uestræ in conspectu claritatis dei.*Et *cum sepelires mortuos simpliciter,& quia non es cunctatus exurgere & derelinquere prandium tuum,& abisti & condidisti mortuum,& missus sum tentare te.*Et *iterum:*Me *misit deus curare te,& Saram nurum tuã:ego enim sum* Raphaël *unus ex septem angelis sanctis qui aßistimus & conuersamur ante claritatẽ dei.*Hanc *tolerantiam iusti semper habuerunt, hanc apostoli disciplinã de domini lege tenuerunt,nõ mußitare in aduersis,sed quæcũq; in seculo accidũt,fortiter & patienter excipere.*Cum Iudæorum *populus hinc semper offenderit,quòd aduersus deũ frequentius murmuraret,sicut testa-*
Num.20. *tur in* Numeris *dominus deus,dicẽs:*De*sinat murmuratio eorum à me,& nõ morientur.* Murmurandum nõ est in aduersis *fratres dilectißimi,sed patienter & fortiter quicquid acci-*
Psal.50. *derit sustinendum,cum scriptum sit:*Sa*crificium deo spiritus contribulatus,cor contritum & humiliatum deus nõ despicit:*
Deut.8. In *Deuteronomio quoque moneat spiritus sanctus per* Moy*sen & dicat:*Dominus *deus tuus uexabit te,& famem inijciet tibi,& cognoscetur in corde tuo si bene custodieris præcepta eius,siue nõ.*Et *iterum:*T*entat uos dominus deus uester, ut sciat si diligitis dominum deum uestrum ex toto corde ue-*
Gen.22. *stro,& ex tota anima uestra.*Sic Abraham *deo placuit, qui ut deo placeret,nec amittere filiũ timuit,nec gerere parricidium recusauit.*Qui *filium non potes lege & sorte mortalitatis amittere,quid faceres,si filium iubereris occidere?* Ad *omnia te facere paratum timor dei & fides debet.*Sit *licet rei*
Exhortatio ad patientiam. *familiaris amißio,sit de infestantibus morbis aßidua membrorum & cruenta uexatio,sit de uxore,de liberis,de excedentibus charis funebris & tristis auulsio,non sint tibi offendicula ista,sed prælia:nec debilitent aut frangant Christiani fidem,sed potius ostendant in colluctatione uirtutem,cum contemnenda sit omnis iniuria malorum præsentium,fiducia futurorum*

turorum bonorum. Nisi *præcesserit pugna, non potest esse ui ctoria: cum fuerit in pugnæ congreßione uictoria, tunc datur uinccṫibus & corona: nam gubernator in tempestate digno- scitur, in acie miles probatur.* Delicata *iactatio est, cum pericu lum nō est: conflictatio in aduersis probatio est ueritatis.* Ar- *bor quæ alta radice fundata est, uentis incumbentibus nō mo- uetur: & nauis quæ forti cōpage solidata est, pulsatur flucti- bus nec foratur: & quādo area fruges terit, uentos grana for tia & robusta contēnunt, inanes paleæ flatu portante rapiun tur. Sic & apostolus* Paulus, *post naufragia, post flagella, post carnis & corporis multa & grauia tormēta, non uexari sed emēdari se dicit in aduersis, ut dum grauius affligitur, ue- rius cōprobetur: Datus est mihi, inquit, stimulus carnis meæ* 2. Cor. 12. *angelus Satanæ, qui me colaphizet, ut non extollar, propter quod dominum ter rogaui, ut discederet à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam uirtus in infirmitate perficitur.* Quando *ergo infirmitas uel imbecillitas & uastitas aliqua grassatur, tunc uirtus nostra perficitur: tunc fides si tentata perstiterit, coronatur, sicut scriptum est: Vasa figuli probat* Eccl. 27. *fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.* Hoc *denique inter nos & cæteros interest, qui deum nesciunt, quòd illi in aduersis queruntur & murmurant: nos aduersa nō auocant à uirtutis & fidei ueritate, sed corroborāt in dolore.* Hoc *qđ nunc corporis uires solutus in fluxum uenter euiscerat, quòd in faucium uulnera conceptus medullitus ignis exæstuat, quòd aßiduo uomitu intestina quatiuntur, quòd oculi ui sanguinis inardescunt, quòd quorundā pedes uel aliquæ membrorū par tes contagio morbidæ putredinis amputantur, quòd per iactu- ras & damna corporū prorumpente languore uel debilitatur incessus, uel auditus obstruitur, uel cæcatur aspectus, ad docu- mentum proficit fidei.* Cōtra *tot impetus uastitatis &* mortis *incōcußi animi uirtutibus cōgredi, quanta pectoris magnitu-*

do est? & quanta sublimitas, inter ruinas hummani generis sta re erectum, nec cum eis, quibus spes in dominũ nulla est, iacere prostratum? Gratulari magis oportet, & temporis munus amplecti, quòd dum nostram fidẽ firmiter promimus, & labore tolerato ad Christum per angustam Christi uiam pergimus, præmium uitæ & fidei ipso iudicante capiamus. Mori planè timeat, sed qui ex aqua & spiritu nõ renatus, gehennæ ignibus mancipatur: mori timeat, qui non Christi cruce & passione censetur: mori timeat, qui ad secundã mortem de hac morte transibit: mori timeat, quem de seculo recedentem perennibus pœnis æterna flamma torquebit: mori timeat, cui hoc mora longiore cõfertur, ut cruciatus eius & gemitus interim differatur. Multi ex nostris in hac mortalitate moriuntur, hoc est, multi ex nostris de seculo liberantur. Mortalitas ista ut Iudæis & gentibus & Christi hostibus pestis est, ita dei seruis salutaris excessus est. Hoc quod sine ullo discrimine generis humani cum iniustis & iusti moriuntur, non est quod putetis bonis & malis interitum esse cõmunem. Ad refrigerium iusti uocantur, ad supplicium rapiuntur iniusti: datur uelocius tutela fidentibus, perfidis pœna. Improuidi & ingrati sumus fratres dilectissimi ad diuina beneficia, nec quid nobis conferatur agnoscimus. Excedũt ecce in pace tutæ cum gloria sua uirgines uenientis antichristi minas & corruptelas & lupanaria non timentes: pueri periculũ lubricæ ætatis euadunt, ad continentiæ atq; innocẽtiæ præmium feliciter perueniunt: tormenta iam non timet delicata matrona, metum persecutionis, & manus cruciatusq; carnificis moriendi celeritate lucrata. Pauore mortalitatis & temporis accenduntur tepidi, cõstringuntur remissi, excitantur ignaui: desertores compelluntur, ut redeant: gentiles coguntur, ut credant: uetus fideliũ populus ad quietem uocatur: ad aciem recens & copiosus exercitus robore fortiore colligitur, pugnaturus sine metu mortis cum

Mors quibus timenda.

prælium

prælium uenerit, qui ad militiam tempore mortalitatis accedit. Quid deinde illud fratres dilectißimi, quale est, quàm pertinens, quàm necessarium, quòd pestis ista & lues, quæ horribilis & feralis uidetur, explorat iustitias singulorum, & mentes humani generis examinat, an infirmis seruiant sani? an propinqui cognatos pie diligant? an misereantur seruorum languentium domini? an deprecantes ægros non deserant medici? an feroces uiolentiam suam cōprimant? an rapaces auaritiæ furentis insatiabilem semper ardorem uel metu mortis extinguant? an ceruicem flectant superbi? an audaciā leniant improbi? an pereuntibus charis uel sic aliquid diuites largiantur & donent sine hærede morituri? Vt nihil aliud mortalitas ista contulerit, hoc Christianis & dei seruis plurimum præstitit, quòd martyrium cœpimus libenter appetere, dum mortem discimus non timere. Exercitia sunt nobis ista, non funera, dant animo fortitudinis gloriam, contemptu mortis præparant ad coronam. Sed fortasse aliquis apponat & dicat: Hoc me ergo in præsenti mortalitate contristat, quòd qui paratus ad confeßionem fueram, & ad tolerantiam passionis toto me corde & plena uirtute deuoueram, martyrio meo priuor, dum morte præuenior. Primo in loco non est in tua potestate, sed in dei dignatione martyrium: nec potes te dicere perdidiße, quod nescis an merearis accipere: tunc deinde deus scrutator renum & cordis, & occultorum contemplator & cognitor uidet te, & laudat, & comprobat, & qui perspicit apud te paratā fuiße uirtutē, reddet pro uirtute mercedē. Nunquid Cain cū deo munus offerret iam peremerat fratrem? & tamē parricidium mente cōceptum deus prouidus antè dānauit: ut illic cogitatio mala, & perniciosa conceptio deo prouidēte, prospecta est: ita & in dei seruis, apud quos confeßio cogitatur, & martyrium mente concipitur, animus ad bonum deditus deo iudice coronatur. Aliud est Obiectio.

martyrio animum deesse, aliud animo defuisse martyrium.

Qualis quis inuenitur, talis iudicatur.

Qualem te inuenit deus cum uocat, talem pariter & iudicat, cum ipse testetur & dicat: Et sciēt omnes ecclesiæ quòd ego sum scrutator renis & cordis, nec enim sanguinem uestrum quærit deus, sed fidem: nā nec Abraham, nec Isaac, nec Iacob occisi sunt, et tamē fidei ac iustitiæ meritis honorati inter patriarchas primi esse meruerunt. Ad quorū conuiuium cōgregatur quisquis fidelis & iustus & laudabilis inuenitur. Meminisse debemus uoluntatē nos nō nostram, sed dei facere debere, secundum quòd nos deus quotidie iussit orare. Quàm præposterum est, quamq; peruersum, ut cum dei uoluntatē fieri postulemus, quando euocat nos & accersit de hoc mundo deus, non statim uoluntatis eius imperio pareamus. Hoc nitimur & reluctamur, & peruicacium more seruorū ad cōspectum domini cum tristitia & mœrore perducimur, exeuntes istinc necessitatis uinculo, non obsequio uoluntatis, & uolumus ab eo præmijs cœlestibus honorari, ad quē uenimus inuiti? Quid ergo rogamus & petimus, ut adueniat regnū cœlorum, si captiuitas terrena delectat? Quid precibus frequēter iteratis rogamus et poscimus, ut acceleret dies regni, si maiora desideria & uota potiora sunt seruire istic diabolo, quàm regnare cum Christo? deniq; ut manifestius diuinæ prouidentiæ indicia clarescerent, quòd dominus præscius futurorū suis

Visio.

cōsulat ad ueram salutem: cū quidam de collegis & cōsacerdotibus nostris iam infirmitate defessus, & de appropinquante morte solicitus cōmeatum sibi precaretur, astitit deprecanti & iam penè morienti iuuenis honore & maiestate uenerabilis, statu excelsus, & clarus aspectu, & quem assistentē sibi uix posset humanus aspectus oculis carnalibus intueri, nisi quòd talē uidere iā poterat de seculo recessurus. Atq; ille non sine quadam animi & uocis indignatiōe infremuit & dixit: Pati timetis, exire nō uultis, quid faciā uobis? Increpātis uox

est &

est & monentis, qui de persecutione solicitis, de accersione securis nõ consentit ad præsens desiderium, sed cõtulit in futurum. Audiuit frater noster & collega moriturus, quod cæteris diceret. Nam qui moriturus audiuit, ad hoc audiuit ut diceret: audiuit nõ sibi ille, sed nobis. Nam quid disceret iam recessurus? didicit imò nobis remanẽtibus, ut dum sacerdotẽ qui cõmeatum petebat increpitum esse cõperimus, quid cunctis expediat agnosceremus. Nobis quoque ipsis minimis & externis quoties reuelatũ est, quàm freq̃uẽter atq; manifeste de dei dignatione præceptũ est, ut cõtestarer aßiduè, & publicè prædicarem, fratres nostros nõ esse lugẽdos accersione dominica de seculo liberatos, cũ sciam nõ eos amitti, sed præmitti, recedentes præcedere, ut proficiscentes & nauigantes desiderari eos debere, nõ plangi: nec accipiẽdas esse hic atras uestes, quando illi ibi indumẽta alba iam sumpserint: occasionem dandam nõ esse gentilibus, ut nos merito ac iure reprehendant, quòd, quos uiuere apud deum dicimus, ut extinctos et perditos lugeamus, & fidẽ quam sermone & uoce depromimus, cordis & pectoris testimonio reprobemus. Spei nostræ ac fidei præuaricatores sumus, simulata, ficta, fucata uidentur esse quæ dicimus. Nihil prodest uerbis proferre uirtutem, & factis destruere ueritatẽ. Improbat deniq; Apostolus Paulus & obiurgat & culpat, si qui cõtristentur in excessu suorũ: Nolumus, inquit, ignorare uos fratres de dormiẽtibus, ut non contristemini sicut & cæteri, qui spem non habent. Si enim credimus quia Iesus mortuus est & resurrexit, sic & deus eos qui dormierũt in Christo, adducet cũ illo. Eos cõtristari dicit in excessu suorũ, qui spem nõ habent. Qui autẽ spe uiuimus, & in deũ credimus, & Christũ passum esse pro nobis, & resurrexisse confidimus in Christo manentes, & per ipsum atq; in ipso resurgẽtes, quid aut ipsi recedere istinc de seculo nolumus, aut nostros recedẽtes quasi perditos plangimus

Gaudendum morte potius quàm flendũ.

1. Thess. 4.

mus ac dolemus, ipso Christo domino ac deo nostro monente
Ioan. 11. & dicente: Ego sum resurrectio, qui credit in me licet moria
tur, uiuet: & omnis qui uiuit & credit in me, nō morietur in
æternū. Si in Christū credimus, fidem uerbis & promißis eius
habeamus, & nō moriemur in æternū, ad Christum cum quo
& uicturi & regnaturi semper sumus, læta securitate ueniamus.
Quod interim morimur, ad immortalitatē morte trāsgre
dimur: nec potest uita æterna succedere, nisi hinc contigerit
exire: nō est exitus, sed transitus, & temporali itinere decur
so ad æterna trāsgressus. Quis non ad meliora festinet? Quis
non mutari & reformari ad Christi speciem, & ad cœlestis
gratiæ dignitatē uenire citius exoptet? Paulo apostolo præ
Philip. 3. dicante: Nostra autē cōuersatio, inquit, in cœlis est, unde &
dominū expectamus Iesum Christum, qui transformabit cor
pus humilitatis nostræ, cōfiguratū corpori claritatis suæ. Ta
les nos futuros & Christus dominus pollicetur, quādo ut cum
illo simus, & cum illo in æternis sedibus uiuamus, atq; in re
Ioan. 17. gnis cœlestibus gaudeamus, patrē precatur pro nobis: Pater
quos mihi dedisti, uolo ut ubi ego fuero, & ipsi sint mecum,
& uideant claritatē quā mihi dedisti prius quàm mūdus fie
ret. Venturus ad Christi sedem, ad regnorū cœlestium clarita
tem, lugere nō debet nec plangere, sed potius secundū pollici
tationem domini, secundū fidem ueritatis, in profectione sua
Enoch deo placuit. & translatione gaudere. Sic denique inuenimus & Enoch
Gen. 5. translatū esse, qui deo placuit. Sic in Genesi testatur et loqui
tur scriptura diuina: Et placuit Enoch deo, & nō est inuen
tus postmodum, quia deus illum transtulit. Hoc fuit placuisse
in cōspectu dei, de hac contagione seculi meruisse transferri.
Sed & per Salomonem docet spiritus sanctus, qui deo pla
ceant, maturius hinc eximi & citius liberari, ne dum in isto
Sap. 4. mūdo diutius immorantur, mundi cōtactibus polluātur: Ra
ptus est, inqt, ne malitia mutaret intellectus eius, placita enim
erat

erat deo anima eius: propter hoc properauit educere eum de media iniquitate. Sic & in psalmis ad dominum properat spirituali fide deo sua anima deuota, sicut scriptũ est: Quàm dilectißimæ habitationes tuæ deus uirtutũ, desiderat & properat anima mea ad atria dei. Eius est in mũdo diu uelle manere, quem mundus oblectat, quẽ seculũ blandiens atq; decipiẽs illecebris terrenæ uoluptatis inuitat. Porrò cum mũdus oderit Christianũ, quid amas eum qui te odit, & non magis sequeris Christũ qui te redemit & diligit? Ioãnes in epistola sua clamat & loquitur: & ne carnalia desideria sectantes mundũ diligamus, hortatur: Nolite, inquit, diligere mundũ, neq; ea quæ in mundo sunt. Si quis dilexerit mundũ, nõ est charitas patris in illo, quia omne quod in mũdo est, cõcupiscentia carnis est, & cõcupiscentia oculorũ, & ambitio seculi quæ nõ est à patre, sed ex cõcupiscentia mũdi, & mundus transibit & cõcupiscẽtia eius, qui autẽ fecerit uoluntatẽ dei, manet in æternũ, sicut & deus manet in æternũ. Porrò fratres dilectißimi, mente integra, fide firma, uirtute robusta, parati ad omnẽ uoluntatẽ dei simus: pauore mortis excluso immortalitatẽ quæ sequitur, cogitemus. Hoc nos ostẽdamus esse quod credimus, ut neq; charorũ lugeamus excessum: & cũ accersitionis propriæ dies uenerit, incunctanter & libẽter ad dominũ ipso uocante ueniamus. Quod cũ semper fuerit faciẽdũ dei seruis, nunc fieri multo magis debet corruẽte iam mũdo, & malorum infestantiũ turbinibus obsesso, ut qui cernimus cœpisse iam grauia, et scimus imminere grauiora, lucrum maximum computemus, si istinc uelocius recedamus. Si in habitaculo tuo parietes uetustate nutarẽt, tecta desuper tremerẽt, domus iam fatigata, iam lassa ædificijs senectute labentibus, ruinã proximã minaretur, non'ne omni celeritate migrares? Si te nauigante turbida & procellosa tempestas fluctibus ui uenti excitatis, prænũciaret futura naufragia, non'ne portum uelociter peteres? Mundus

Psal. 83.

1. Ioan. 2.

Mũdus nutat.

dus ecce nutat & labitur, & ruinam sui non iam senectute rerum, sed fine testatur: & tu non deo gratias agis, non tibi gratularis quod exitu maturiore subtractus, ruinis & naufragijs, & plagis imminentibus exuaris? Considerandum est fratres dilectißimi, et identidem cogitandum, renunciasse nos mundo, & tanquam hospites & peregrinos hic interim degere. Amplectamur diem, qui aßignat singulos domicilio suo, qui nos istinc ereptos, & laqueis secularibus exutos paradiso restituit, & regno cœlesti. Quis non peregre constitutus properaret in patriam regredi? Quis non ad suos nauigare festinãs, uentum prosperum cupidius optaret, ut uelociter charos liceret amplecti? Patriam nostram paradisum computamus, parentes nostros patriarchas habere iam cœpimus: quid non properamus & currimus, ut patriam nostram uidere, ut parentes salutare poßimus? Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorũ, frequens nos & copiosa turba desiderat, iam de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra incolumitate solicita. Ad horum conspectum & complexum uenire, quanta & illis & nobis in commune lætitia est? qualis illic cœlestium regnorum uoluptas sine timore moriendi, & cum æternitate uiuendi? q̃ summa & perpetua felicitas? illic apostolorum gloriosus chorus: illic prophetarum exultantium numerus: illic martyrum innumerabilis populus, ob certaminis & paßionis uictoriam coronatus: triumphantes illic uirgines, quæ concupiscentiam carnis & corporis continentiæ robore subegerunt: remunerati misericordes, qui alimentis & largitionibus pauperum iustitiæ opera fecerunt, qui dominica præcepta seruãtes ad cœlestes thesauros terrena patrimonia transtulerunt. Ad hos fratres dilectißimi auida cupiditate properemus, ut cũ his cito esse poßimus, ut cito ad Christum uenire contingat, optemus. Hanc cogitationem nostram deus uideat, hoc propositum mentis et fidei dominus Christus aspiciat,

aſpiciat, daturus eis gloriæ ſuæ ampliora præmia, quorum circa ſe fuerint deſideria maiora. Amen.

ARGVM. SERMONIS SEQ.

Sermo quintus eiuſdē de lapſis & coronatis iam martyribus uel ad uitam ſeruatis, docēs deum familiam ſuā hoc examine probare uoluiſſe, quia traditā diuinitus diſciplinam pax lōga corruperat. Deinde multa de corpore Chriſti miracula enarrans, ad pœnitentiam hortatur.

SERMO QVINTVS DE LAPSIS.

Ax ecce dilectiſsimi fratres eccleſiæ reddita eſt, et quod difficile nuper incredulis, ac perfidis impoſsibile uidebatur, ope atq; ultione diuina ſecuritas noſtra reparata eſt. In lætitiā mentes redeunt, & tempeſtate preſſuræ ac nube diſcuſſa, tranquillitas ac ſerenitas refulſerunt. Dandæ laudes deo, & beneficia eius ac munera cum gratiarum actione celebranda, quamuis agere gratias noſtra uox nec in perſecutione ceſſauerit. Neq; enim tantum inimico licere poteſt, ut non qui dominum toto corde, & anima, & uirtute diligimus, benedictiones eius & laudes ſemper & ubiq; cum gloria prædicemus. Exoptatis uotis omnibus dies uenit, & poſt longæ noctis horribilem tetramq; caliginem, dei luce radiatus mundus eluxit. Cōfeſſores præconio boni nominis claros, et uirtutis ac fidei laudibus glorioſos, lætis conſpectibus intuemur, ſanctis oſculis adhærētes, deſideratos diu inexplebili cupiditate complectimur. Adeſt militum Chriſti cohors candida, qui perſecutionis urgentis ferociam turbulentam ſtabili cōgreſsione fregerunt, parati ad patientiam carceris, armati ad tolerantiam mortis repugnaſtis fortiter ſeculo, ſpectaculum glorioſum præbuiſtis deo, ſecuturis fratribus fuiſtis exemplo. Religioſa uox Chriſtum locuta eſt, in quem ſe ſemel credidiſſe cōfeſſa eſt. Illuſtres manus quæ

Serenitas diſcuſſa nube refulget.

Confeſſorum commendatio.

non nisi diuinis operibus assueuerant, sacrificijs sacrilegis restiterunt. Sanctificata ora cœlestibus cibis post corpus & sanguinem domini, prophana cõtagia & idolorum reliquias respuerunt, ab impio sceleratoq; uelamine, quo illic uelabantur sacrificantium capita captiua, caput uestrum liberum mansit. Frons cum signo dei pura diaboli coronam ferre non potuit, coronæ se domini reseruauit. Quàm uos læto sinu excipit mater ecclesia de prælio reuertentes? Quàm beata, quàm gaudẽs portas suas aperit, ut adunatis agminibus intretis, de hostẽ prostrato trophæa referentes? Cum triumphantibus uiris & fœminæ ueniunt, quæ cum seculo dimicantes sexum quoq; uicerunt. Veniunt & geminata militiæ suæ gloria uirgines, & pueri annos suos uirtutibus transeuntes. Necnon & circunstantiũ cætera multitudo uestram gloriam sequitur, proximis & penè cõiunctis laudis insignibus uestigia uestra comitatur. Eadẽ & illis synceritas cordis, eadem fidei tenacis integritas. Inconcußis præceptorum cœlestium radicibus nixos, & euangelicis traditionibus roboratos, non præscripta exilia, non destinata tormenta, non rei familiaris damna & corporis supplicia terruerunt. Explorãdæ fidei præfiniebantur dies. Sed qui seculo renunciasse se meminit, nullum seculi diem nouit. Nec tempora terrena iam computat, qui æternitatẽ de deo sperat. Nemo fratres nemo hanc gloriam mutilet, nemo incorruptã stantium firmitatem maligna obtrectatione debilitet, cum dies negantibus præstitutus excesit, quisquis professus intra diem non est. Christianum se esse confessus est. Primus est uictoriæ titulus, gentilium manibus apprehensum, dominum confiteri. Secundus ad gloriam gradus est, cauta secesßione subtractũ domino reseruari. Illa publica, hæc priuata confesßio est. Ille iudicem seculi uincit, hic contentus deo suo iudice, conscientiã puram cordis integritate custodit. Illic fortitudo promptior, hic solicitudo securior. Ille appropinquante hora sua iam maturus

Victoriæ gradus.

rus inuentus est, hic fortasse dilatus est, qui patrimonio derelicto idcirco secessit, quia non erat negaturus, confiteretur utique si fuisset & ipse detentus. Has martyrum cœlestes coronas, has confessorum glorias spirituales, has stantium fratrum maximas eximiasq; uirtutes mœstitia una contristat, qu òd auulsam nostrorum uiscerum partem uiolentus inimicus popu lationis suæ strage deiecit. Quid hoc loco faciam dilectißimi fratres fluctuãs uario mentis æstu? Quid aut quomodo dicã? Lachrymis magis q̃ uerbis opus est ad exprimendũ dolorem, quo corporis nostri plaga deflenda est, quo populi aliquãdo numerosi multiplex lamentanda iactura est. Quis enim sic du rus ac ferreus, quis sic fraternæ charitatis oblitus, q inter suorum multiformes ruinas & lugubres ac multo squalore defor mes reliquias constitutus, siccos oculos tenere præualeat? nec erumpente statim fletu prius gemitus suos lachrymis q̃ uoce depromat? Doleo fratres doleo uobiscum, nec mihi ad leniendos dolores meos integritas propria & sanitas priuata blan ditur, quãdo plus pastor in gregis sui uulnere uulneretur. Cũ singulis pectus meum copulo, mœroris & funeris pondera lu ctuosa participo. Cum plangentibus plango, cum deflentibus defleo, cum iacentibus iacere me credo. Iaculis illis grassantis inimici mea membra simul percussa sunt, sæuiẽtes gladij per mea uiscera transierũt. Immunis & liber à persecutionis incursu fuisse non potest animus. In prostratis fratribus & me prostrauit affectus. Habenda tamen est, fratres dilectißimi, ratio ueritatis, nec sic mentem & sensum persecutionis infestæ tenebrosa caligo debet cæcasse, ut nihil remanserit lucis et lu minis, unde diuina præcepta perspici poßint. Sed cladis causa cognoscitur, & medela uulneris inuenitur, deus probare fami liam suam uoluit. Et quia traditam nobis diuinitus disciplinam pax longa corruperat, iacentem fidem, & penè dixerim dormientem censura cœlestis erexit; cumq; nos pro peccatis

Veritatis ratio habenda.

Fides dormiẽs censura cœlesti erigitur.

nostris amplius pati meremur, clemẽtißimus dominus sic cũcta moderatus est, ut hoc omne quod gestum est, exploratio potius quàm persecutio uideretur. Studebãt augendo patrimonio singuli, & obliti quid credentes aut sub apostolis antè fecissent, aut semper facere deberent, insatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incubabant. Non in sacerdotibus religio deuota, non in *ministerijs fides integra, non in operibus misericordia, nõ in moribus disciplina. Corrupta barba in uiris, in fœminis forma fucata. Adulterati post dei manus oculi, capilli mẽdacio colorati. Ad decipiẽda corda simplicium callidæ fraudes, circumueniendis fratribus subdolæ uoluntates. Iungere cum infidelibus uinculum matrimonij, prostituere cum gentilibus membra Christi. Non iurare tantũ temere, sed ad hoc etiam peierare. Præpositos superbo tumore contemnere, uenenato sibi ore maledicere. Odijs pertinacibus inuicem dißidere. Episcopi plurimi, quos & ornamento esse oportet cæteris & exemplo, diuina procuratione contempta, procuratores rerum secularium fieri, derelicta cathedra, plebe deserta, per alienas prouincias oberrantes negociationis quæstuosæ nundinas aucupari. Esurientibus in ecclesia fratribus habere argentum largiter, uelle fundos insidiosis fraudibus rapere, usuris multiplicantibus fœnus iungere. Quid non perpeti tales pro peccatis eiusmodi mereremur? cum iam pridem præmonuerit ac dixerit censura diuina: Si dereliquerint legem meam, et in iudicijs meis non ambulauerint, si iustificationes meas prophanauerint, & præcepta mea non seruauerint, uisitabo in uirga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum. Prænunciata sunt ista nobis & antè prædicta. Sed nos datæ legis et obseruationis immemores, id egimus per nostra peccata, ut dum domini mandata contemnimus, ad correctionem delicti & probationem fidei remedijs seuerioribus ueniremus. Nec saltem sero conuersi ad domini timorem sumus, ut

Inuersa omnia.

* ministris.

Psal. 88.

hanc

hanc correctionem nostram probationemq; diuinam patienter subiremus. Ad prima statim uerba minantis inimici, maximus fratrum numerus fidem suam prodidit, nec prostratus est persecutionis impetu, sed uoluntario lapsu se ipse prostrauit. Quid oro inauditum, quid nouum uenerat, ut uelut incognitis atq; inopinatis rebus extortis Christi sacramentum temeritate praecipiti solueretur? Non'ne haec & prophetae antè, et apostoli postmodum nunciauerunt? Non'ne iustorum pressuras, & gentilium semper iniurias pleni spiritu sancto praedicauerunt? Non'ne fidem nostram semper armans & dei seruos coelesti uoce corroborans, dicit scriptura diuina: Dominũ deum tuum adorabis, & illi soli seruies? Non'ne iram diuinae indignationis ostendens, & poenae metum praemonens denuo dicit? Adorauerunt eos quos fecerunt digiti eorum, & curuatus est homo, & humiliatus est uir, & non laxabo illis? Et iterũ deus loquitur dicens: Sacrificans dijs eradicabitur, nisi deo soli. In euangelio quoque postmodum dominus in uerbis doctor, & consummator in factis, docens quid fieret & faciens quodcunq; docuisset: quicquid nũc geritur & geretur, nõ'ne antè praemonuit? Non'ne & negantibus aeterna supplicia, et salutaria confitentibus praemia antè constituit? Exciderunt quibusdam, proh nephas, omnia, & de memoria recesserunt. Non expectauerunt saltem, ut interrogati negarent, ut thus accenderent apprehensi. Ante aciem multi uicti, sine congressione prostrati, nec hoc sibi reliquerunt, ut sacrificare idolis uiderentur inuiti. Vltro ad forum currere, ad mortem sponte properare, quasi hoc olim cuperent, quasi amplecterentur occasionem datam, quam semper optassent. Quot illic à magistratibus uespera urgente dilati sunt? quot ne eorum differretur interitus etiam rogauerũt? Quam uim potest talis obtendere, qua crimen suum purget cum uim magis ipse fecerit ut periret? Non'ne quando ad Capitolium sponte uentum est, quando

Deut. 6. Esa. 2. Exodi 22.

feralibus cibis pollui uiolariq; cogantur, non exeunt de medio nec recedunt? Alibi quoque uox auditur è cœlo præmonens quid dei seruos facere conueniat, dicens: Exi de ea populus meus, ne particeps sis delictorum eius, & ne perstringaris plagis eius. Qui exit & cedit, delicti particeps non fit. Plagis uero & ipse cõstringitur, qui socius criminis inuenitur. Et ideo dominus in persecutione secedere & fugere mandauit, atque ut id fieret & docuit & fecit. Nam cum corona de dei dignatione descendat, nec poßit accipi nisi fuerit hora sumendi, quisquis in Christo manens interim cedit, non fidem denegat, sed tempus expectat. Qui autem cum non secederet cecidit, remansit negaturus. Dißimulanda fratres ueritas non est, nec uulneris nostri materia & causa reticenda. Decipit multos patrimonij sui amor cæcus: nec ad recedendum parati, aut expediti esse potuerunt, quos facultates suæ uelut compedes ligauerunt. Illa fuerunt remanentibus uincula, illæ catenæ, quibus & uirtus retardata est, & fides pressa, et mens uincta, & anima præclusa: ut serpenti terram, secundum dei sententiam deuoranti, præda et cibus fierent, qui terrestribus inhærerent. Et idcirco dominus bonorum magister, & præmonens in futurum: Si uis, inquit, perfectus esse, uade uende omnia tua, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlis, & ueni sequere me. Si hoc diuites facerent, per diuitias non perirent, thesaurum in cœlo reponentes, hostem nunc & expugnatorem domesticum non haberent: esset in cœlo cor, & animus et sensus, si thesaurus esset in cœlo. Nec uinci à seculo posset, qui unde uinceretur in seculo non haberet: sequeretur dominum solutus & liber, ut apostoli & sub apostolis multi, & nonnulli sæpe fecerunt, qui & rebus suis & parentibus derelictis, indiuiduis Christo nexibus adhæserunt. Sequi autẽ Christum quomodo possunt, qui patrimonij uinculo detinentur? aut quomodo cœlum petunt, & ad sublimia & alta

Apoc. 18.

Matth. 19.

conscendunt

conſcendunt, qui terrenis cupiditatibus degrauantur? Poßidere ſe credunt, qui potius poßidentur, cenſus ſui ſerui, nec ad pecuniam ſuam domini, ſed magis pecuniæ mancipati. Hoc tempus, hos homines Apoſtolus denotat, dicẽs: Qui autẽ uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem & muſcipulas, & deſideria multa & nocentia, quæ mergunt hominem in perditionem & interitum. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Dominus autem quibus non præmijs ad contemptum rei familiaris inuitat? Parua hæc & exigua huius temporis damna, quibus mercedibus penſat? Nemo eſt, inquit, qui relinquat domum, aut agrum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios, propter regnum dei, & nõ recipiat ſepties tantum in iſto tempore, in ſeculo autem uẽturo uitam æternam. Quibus cognitis, & de domini pollicentis ueritate compertis, non tantum timenda nõ eſt eiuſmodi, ſed & optanda iactura, ipſo denuo domino prædicante & monẽte: Beati eritis cum perſecuti uos fuerint, & ſeparauerint uos, & expulerint, & maledixerint nomini ueſtro ut nequã propter filium hominis. Gaudete in illa die, & exultate, ecce enim merces ueſtra multa eſt in cœlis. Sed tormenta poſtmodũ uentura erant, & cruciatus graues reluctantibus imminebant. Queri de tormentis poteſt, qui per tormẽta ſuperatus eſt: & excuſationem doloris obtendere, qui uictus eſt in dolore. Poteſt rogare talis, & dicere: Certare quidem fortiter uolui, & ſacramenti mei memor deuotionis ac fidei arma ſuſcepi, ſed me in congreßione pugnantem cruciamenta uaria & ſupplicia longa uicerunt: Stetit mens ſtabilis, & fides fortis, & cum torquentibus pœnis immobilis diu anima luctata eſt: ſed cum durißimi iudicis recrudeſcente ſæuitia iam fatigatum nunc flagella ſcinderent, nunc contunderent fuſtes, nunc equuleus extenderet, nunc ungula effoderet, nunc flamma torreret, caro

me in

Pecuniæ mancipati.

1. Tim. 6.

Cupiditas radix malorum.

Mar. 10.

Matth. 5.

me in colluctatione deseruit, infirmitas uiscerũ cessit, nec animus sed corpus in dolore defecit. Potest cito proficere ad ueniam causa talis. Potest eiusmodi excusatio esse miserabilis. Sic hic Casto & Aemilio aliquando dominus ignouit. Sic in prima cõgressione deuictos, uictores in secundo prælio reddidit, ut fortiores ignibus fierent, qui ignibus antè cessissent, & unde superati essent, inde superarent. Deprecabantur illi nõ lachrymarum miseratione, sed uulnerum, nec sola lamentabili uoce, sed laceratione corporis & dolore. Manabat pro fletibus sanguis, & pro lachrymis cruor semiustulatis uisceribus defluebat. Nunc uero quæ uulnera ostendere uicti possunt? quas plagas hiantium uiscerum? quæ tormẽta membrorum, ubi non fides cõgressa cecidit, sed congressionem perfidia præuenit? Nec excusat oppressum necessitas criminis, ubi crimen est uoluntatis. Nec hoc eò dico, ut fratrum causas onerem, sed ut magis fratres ad precem satisfactionis instigem. Nam cum scriptum sit, qui uos felices dicunt, in errorem uos mittunt, & semitas pedum uestrorũ turbant. Qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem subministrat, nec comprimit delicta ille, sed nutrit. At qui cõsilijs fortioribus redarguit simul atq; instruit fratrem, promouet ad salutem. Quos diligo, inquit dominus, redarguo & castigo. Sic oportet dei sacerdotem non obsequijs decipientibus fallere, sed remedijs salutaribus prouidere. Imperitus est medicus, qui tumentes uulnerum sinus manu parcente contrectat, & in altis recessibus uiscerũ uirus inclusum, dum seruat, exaggerat. Aperiendum uulnus est & secandum, & putredinibus amputatis medela fortiore curandum. Vociferetur & clamet licet, & conqueratur æger impatiens per dolorem, gratias aget postmodum, cum senserit sanitatem. Emersit enim, fratres dilectissimi, nouum genus cladis, & quasi parum persecutionis procella sæuierit, accessit ad cumulum sub misericor-

Corpus nõ animus in martyrio deficit.

Apoc. 3.

Medicus imperitus.

diæ titulo malum fallens & blanda pernicies. Contra euangelij uigorem, cōtra domini ac dei legem temeritate quorundam laxatur incautis cōmunicatio. Irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipiētibus profutura. Nō quærūt sanitatis patientiam, nec ueram de satisfactione medicinam. Pœnitentia de peccatoribus exclusa est, grauißimi extremiq; delicti memoria sublata est. Operiuntur morientium uulnera, & plaga letalis altis & profundis uisceribus infixa, dißimulato dolore cōtegitur. A diaboli aris reuertentes, ad sanctum domini sordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorū cibos adhuc penè ructantes, exhalātibus etiamnum scelus suum faucibus & cōtagia funesta redolentibus, domini corpus inuadunt, cum occurrat scriptura diuina & clamet & dicat: Omnis mundus mādueabit carnē, & anima quæcunq; manducauerit ex carne salutaris sacrificij, quod est domini, & immunditia eius super ipsum, & peribit anima illa de populo suo: Apostolus item testetur & dicat: Non potestis calicem domini bibere & calicem dæmoniorū, nō potestis mensæ domini cōmunicare & mensæ dæmoniorū: Idem cōtumacibus & peruicacibus comminetur & denunciet, dicens: Quicunq; ederit panem, aut biberit calicem domini indignè, reus erit corporis & sanguinis domini. Spretis his omnibus atq; contemptis, uis infertur corpori eius & sanguini eius. Plus modo in dominum manibus atque ore delinquunt, quàm cum dominum negauerunt. Ante expiata delicta, ante exomologesin factam criminis, ante purgatam conscientiā sacrificio & manu sacerdotis, ante offensam placatā indignantis domini & minantis, pacē putant esse, quam quidā uerbis fallacibus uēditant. Non est pax illa, sed bellum. Nec ecclesiæ iungitur qui ab euangelio separatur. Quid iniuriam beneficiū uocant? quid impietatē uocabulo pietatis appellant? quid eis qui flere iugiter, & rogare dominū suū debent, intercepta pœni

Marginal notes: Pax dantibus periculosa. — Leuit. 17. — 1. Cor. 10. — 1. Cor. 11.

pœnitentiæ lamentatione cõmunicare se simulant? Hoc sunt eiusmodi lapsis, quod grando frugibus, quod turbidum sydus arboribus, quod armẽtis pestilẽs uastitas, quod nauigijs sæua tempestas. Solatium æternæ spei adimunt, arborem à radice subuertũt, sermone morbido ad letale contagium serpunt, nauem ad scopulos, ne in portum perueniat, illidunt. Non cõcedit pacem facilitas ista, sed tollit: nec cõmunicationem tribuit, sed impedit ad salutẽ. Persecutio est hæc alia, & alia tentatio, per quam subtilis inimicus impugnandis adhuc lapsis occulta populatione grassatur, ut lamentatio conquiescat, ut dolor sileat, ut delicti memoria uanescat, comprimatur pectorum gemitus, statuatur fletus oculorum, ne dominum grauiter offensum longa & plena pœnitentia deprecetur, cum scriptum sit: Memento unde cecideris, & age pœnitentiam. Nemo se fallat, nemo decipiat. Solus dominus misereri potest. Veniã peccatis, quæ in ipsum commissa sunt, solus potest ille largiri qui peccata nostra portauit, qui pro nobis doluit, quẽ deus tradidit pro peccatis nostris. Homo deo esse non potest maior, nec remittere aut donare indulgẽtia sua seruus potest, quod in dominum delicto grauiore commissum est, ne adhuc lapso & hoc accedat ad crimen, si nesciat esse prædictum: Maledictus homo qui spem habet in homine. Dominus orandus est, dominus nostra satisfactione placandus est, qui negantem negare se dixit, qui omne iudicium de patre solus accepit. Credimus quidem posse apud iudicem plurimum ualere martyrum merita & opera iustorum, sed cum iudicij dies uenerit, cum post occasum seculi huius & mũdi ante tribunal Christi populus eius adstiterit. Cæterum si quis præpropera festinatione temerarius remißionem se cunctis dare putat posse, aut audet domini præcepta rescindere, non tantum nihil prodest, sed & obest lapsis. Prouocasse est iram, nõ seruasse sententiam, nec misericordiam prius dei deprecan-

Apocal. 2.

Deo propriũ misereri.

Hiere. 17.

Dominus orandus.

dam putare, sed cõtempto domino de sua facilitate præsumere. Sub ara dei animæ occisorum martyrum clamant magna
Apoc.6. *uoce dicẽtes: Quousq; domine sanctus & uerus non iudicas & uindicas sanguinem nostrum de his qui in terris inhabitant? & requiescere ac patientiam adhuc tenere iubentur: & quẽquam posse aliquis existimat remittendis paßim donandisq; peccatis bonũ fieri contra iudicẽ uelle, aut prius quàm uindicetur, ipse alios posse defendere? Mandant aliquid martyres fieri? si iusta, si licita, si non cõtra ipsum dominum, à dei sacerdote facienda sunt, si obtemperãtis facilis & prona cõsensio, si petentis fuerit religiosa moderatio. Mandant aliquid martyres fieri? Sed si scripta non sunt in domini lege quæ mãdant, antè est ut sciamus illos de deo impetrasse, quod postulant, tũc facere quod mandant. Neq; enim statim uideri potest de diuina maiestate cõcessum, quod fuerit humana pollicitatione promissum. Nam & Moyses pro peccatis populi*
Exod.32. *petit, nec tamen peccãtibus ueniã, cum petisset, accepit: Precor, ait, domine, deliquit hic populus delictũ grande, & nunc si dimittis eis delictũ dimitte: sin autem, dele me de libro quẽ scripsisti. Et dixit dominus ad Moysen: Si quis deliquit ante me, deleam eum de libro meo. Ille amicus dei, ille facie ad faciem locutus cum deo, quod petijt impetrare non potuit, nec dei indignantis offensam sua deprecatione pacauit. Hieremiam deus laudat & prædicat, dicens: Prius quàm te formarem in utero, noui te, & prius quàm exires de uulua, sanctificaui te, & prophetam in gentibus dedi te: & eidẽ pro peccatis populi deprecanti frequentius & oranti: Noli, ait, orare pro populo hoc, & noli postulare pro eis in prece & oratione, quia non exaudiam in tempore in quo inuocabũt me, in tempore afflictionis suæ. Quid uero iustius Noë, qui cum repleta esset terra peccatis, solus inuentus est iustus in terris? Quid gloriosius Daniele? Quid ad facienda martyria in fidei*

Marginal references: Hier.1. (beside "miam deus laudat"); Ibidem 7. (beside "catis populi deprecanti"); Gen.6. (beside "in tempore afflictionis"); Dan.3. (beside "Quid gloriosius Daniele").

dei firmitate robustius? in dei dignatione felicius? qui toties & cum confligeret uicit, & cum uinceret superuixit? Quid Iob in operibus promptius, in tentationibus fortius, in dolore patientius, in timore submissius, in fide uerius? Nec his tamen si rogarent concessurum se deus dixit. Cum propheta Ezechiel pro delicto populi deprecaretur: Terra, inquit, quæcunq; peccauerit mihi ut delinquat delictum, extendam manum meam super eam, & obteram stabilimentum panis, & immittam in eam famem, & auferam ab ea hominem & pecora. Et si fuerint tres uiri ij in medio eius, Noë, Daniel, & Iob, nõ liberabunt filios neque filias, ipsi soli salui erunt. Adeò non omne quod petitur, in præiudicio petentis, sed in dantis arbitrio est. Nec quicquam sibi usurpat & uindicat humana sententia, nisi annuat & censura diuina. In euangelio dominus loquitur, dicens: Qui me confessus fuerit coram hominibus, & ego confitebor eum coram patre meo qui in cœlis est. Qui autem me negauerit, & ego negabo eum. Si se negantem nõ negat, nec confitentem confitetur. Non potest euangeliũ in parte consistere, & in parte nutare. Aut utrũq; oportet ut ualeat, aut utrunq; uim ueritatis amittat. Si negantes rei criminis non erunt, nec confitentes præmium uirtutis accipient. Porrò si fides quæ uicerit, coronatur, necesse est, ut uicta perfidia puniatur. Ita martyres aut nihil possunt, si euãgelium solui potest: aut si euangelium non potest solui, cõtra euangelium facere non possunt, qui de euangelio martyres fiunt. Nemo, fratres dilectißimi, infamet martyrũ dignitatem, nemo eorũ glorias destruat, & coronas. Manet incorruptæ fidei robur incolume, nec dicere aliqd aut facere cõtra Christũ potest, cuius & spes, & fides, & uirtus, & gloria omnis in Christo est. Vt ab episcopis contra mandatũ dei fiat, autores esse nõ possunt, qui ipsi dei mãdata fecerũt. An quisquam maior deo, aut diuina bonitate clementior, qui aut infectũ ue-

Iob.1. Ezech.4. Mar.8. Luc.12. Matt.10.

lit, quod passus est deus fieri, aut quasi illi minus potestatis ad protegendam ecclesiam suam fuerit, auxilio nos suo putet posse seruari? nisi hæc ignaro deo gesta sunt, aut nō permittente illo omnia ista ueniunt, cum doceat indociles, & admoneat immemores scriptura diuina, quæ loquitur, dicens: Quis dedit in direptionē Iacob & Israël eis qui prædabātur eum? non'ne deus cui peccauerunt, & nolebāt in uijs eius ambulare, neq; audire legem eius? Et superduxit super eos iram animationis suæ. Et alibi testatur ac dicit: Nunquid nō ualet manus dei ut saluos faciat? Aut grauauit aurem ut nō exaudiat? sed peccata uestra inter uos & deum separāt, & propter delicta uestra auertit faciem à uobis, ne misereatur. Delicta potius nostra reputemus, actus nostros & animi secreta uoluentes, cōscientiæ merita ponderemus. Redeat in cor nostrū, non ambulasse nos in uijs domini, & abiecisse legem dei, præcepta eius & monita salutaria nūquàm seruare uoluisse, quid de eo boni sentias? Quem timorē fuisse apud eum, quam fidem credas, quem corrigere nec metus potuit, nec persecutio ipsa reformauit? Alta & erecta ceruix, nec quia cecidit, inflexa est. Tumens animus & superbus, nec quia uictus est, fractus est. Iacēs stantibus, & integris uulneratus minatur, & quod non statim domini corpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto domini sanguinē bibat, sacerdotibus sacrilegus irascitur. Atq; ô tuam nimiā furiose demētiam: Irasceris ei, qui abs te auertere irā dei nititur: ei minaris, qui pro te domini misericordiā deprecatur: qui uulnus tuum sentit, quod ipse nō sentis: qui pro te lachrymas fundit, quas ipse forsitan nō fundis. Oneras adhuc crimen & cumulas. Et cū sis ipse implacabilis ad antistites dei, putas circa te dominū posse placari? Accipe potius & admitte quæ loquimur: Quid surdæ aures salutaria præcepta nō audiūt, quæ monemus? Quid cæci oculi pœnitētiæ iter non uident, quod ostendimus? Quid perculsa & alienata

Esa. 42.

Esa. 59.

Exhortatio.

alienata mens remedia uitalia non percipit, quæ de scripturis cœlestibus & discimus & docemus? Aut si incredulis quibusdam minor fides est futurorũ, uel præsentibus terreãtur. Ecce eorum, qui negauerũt, quæ supplicia cõspicimus, quos eorum tristes exitus flemus? Nec hic esse sine pœna possunt, quãuis necdum pœnæ dies uenerit. Plectuntur interim quidam, quo cæteri corrigantur. Exempla sunt omnium, tormenta paucorum. Vnus ex his qui sponte Capitolium negaturus ascendit, postquàm Christum negauit, obmutuit. Pœna inde cœpit, unde cœpit & crimen, ut nec rogare iam posset, qui uerba ad precandam misericordiam non haberet. Alia in balneis cõstituta (hoc enim crimini eius & malis deerat, ut ad balneas statim pergeret, quæ lauacri uitalis gratiam perdidisset) illic ab immundo spiritu immũda correpta cecidit, laniauit dentibus linguam, qua fuerat uel pasta impie uel locuta. Postquàm sceleratus cibus sumptus est, in perniciem suam rabies oris armata est. Ipsa sui carnifex extitit, nec diu superesse postmodũ potuit, doloribus uentris & uiscerum cruciata defecit. Præsente ac teste me ipso accipite quid euenerit. Parentes forte fugientes dum trepidi minus consulunt, sub nutricis alimento paruulam filiam reliquerũt, relictam nutrix detulit ad magistratus. Illi ei apud idolum quò populus cõfluebat, quòd carnem necdum posset edere per ætatem, panem mero mixtum, quod tamẽ & ipsum de immolatione pereuntium supererat, tradiderunt. Recepit filiam postmodum mater. Sed facinus puella commissum tam loqui & indicare non potuit, quàm nec intelligere prius potuit, nec arcere. Ignoratione igitur obreptum est, ut sacrificantibus nobis eam secum mater inferret. Sed enim puella mixta cum sanctis, precis nostræ & orationis impatiens, nunc ploratu concuti, nunc mentis æstu fluctuabunda iactari, uelut tortore cogente quibus poterat indicijs conscientiam facti in simplicibus adhuc annis rudis

Puella à dæmone possessa.

anima fatebatur. Vbi uero solennibus adimpletis calicem diaconus offerre præsentibus cœpit, & accipientibus cæteris locus eius aduenit, faciem suam paruula instinctu diuinæ maiestatis auertere, os labijs obturantibus premere, calicem recusare. Perstitit tamen diaconus, & reluctanti licet de sacramento calicis infudit. Tunc sequitur singultus & uomitus. In corpore atq; ore uiolato eucharistia permanere nō potuit. Sanctificatus in domini sanguine potus de pollutis uisceribus erupit, tanta est potestas domini, tanta maiestas. Secreta tenebrarū sub eius luce detecta sunt, sacerdotem dei nec occulta crimina fefellerunt. Hoc circa infantem, quæ ad loquendum alienū circa se crimen necdum habuit ætatē. At uero ea quæ ætate prouecta, & in annis adultioribus cōstituta sacrificantibus latenter obrepsit, non cibum, sed gladium sibi sumens & uelut quædam uenena letalia intra fauces & pectus admittens, angi & anima exæstuante cōcludi postmodum cœpit. Et pressuram nō iam persecutionis, sed delicti sui passa, palpitans & tremens concidit. Impunitum diu non fuit nec occultum dissimulatæ conscientiæ crimen, quæ fefellerat hominem, deum sensit ultorem. Et cum quædam arcam suam, in qua domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere. Et quidam alius & ipse maculatus sacrificio à sacerdote celebrato, partem cū cæteris ausus est latenter accipere, sanctum dei edere & cōtrectare non potuit, cinerem ferre se apertis manibus inuenit, documento unius ostensum est, dominum recedere, cum negatur: nec immerētibus ad salutem prodesse quod sumitur, cum gratia salutaris in cinerē sanctitate fugiente mutetur. Quàm multi quotidie immundis spiritibus adimplentur, quàm multi usq; ad insaniam mentis excordes dementiæ furore quatiuntur? Nec necesse est ire per exitus singulorum, cum per orbis multiformes ruinas tam delictorum pœna sit uaria, quàm delinquentium

Miraculum.

quentium multitudo numerosa. Vnusquisque consideret non quid alius passus sit, sed quid pati & ipse mereatur. Nec euasisse se credat, si eum interim pœna distulerit, cũ timere plus debeat, quem sibi dei iudicis censura seruauit: ne sibi quo minus agant pœnitẽtiam blandiantur, qui & si nefandis sacrificijs manus non contaminauerunt, libellis conscientiã polluerunt. Et illa professio denegantis contestatio est Christiani quod fuerat abnuentis, fecisse se dixit quicquid alius faciendo cõmisit. Cumq; scriptum sit: Non potestis duobus dominis seruire, seruiuit seculari domino qui obtẽperauit eius edicto. Magis obaudiuit humano imperio quàm deo. Viderit an minore uel dedecore, uel crimine apud homines publicauerit quod admisit. Deum tamen iudicem subterfugere & uitare non poterit, cum dicat spiritus sanctus in psalmis: Quod est imperfectum meum, uiderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Et iterum: Homo uidet in facie, deus in corde: Ipse quoq; dominus præmoneat & præstruat dicẽs: Et scient omnes ecclesiæ quia ego sum scrutator renis & cordis. Perspicit ille abdita & secreta atq; occulta cõsiderat. Nec dei oculos potest aliquis euadere dicentis: Ego deus approximans, & nõ deus de longinquo. Si absconditus fuerit homo in abditis, ego ergo non uidebo eum? Non'ne cœlum & terram ego impleo? Videt ille corda & pectora singulorum, & iudicaturus non tantũ de factis, sed & de uerbis & de cogitationibus nostris omnium mentes uoluntatesq; conceptas in ipsis adhuc clausi pectoris latebris intuetur. Deniq; quando & fide maiore & timore meliore sunt, qui quamuis nullo sacrificij aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc uel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes dei dolenter & simpliciter confitentur, exomologesin conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet & modicis uulneribus exquirunt, scientes scriptum esse: Deus non deridetur. Deri

Matth. 6.
Psal. 138.
1. Reg. 16.
Hiere. 17.
Deo omnia manifesta.

deri & circumueniri deus nõ potest, nec astutia aliqua fallente deludi. Plus imò delinquit, qui secundum hominẽ deum cogitans, euadere se pœnam criminis credit, si non palàm crimẽ admisit. Christus in præceptis suis dicit: Qui confusus me fuerit, cõfundet eum filius hominis. Et Christianum se putat, qui Christianus esse aut confunditur, aut ueretur? Quomodo potest esse cum Christo, qui ad Christũ pertinere aut erubescit, aut metuit? Minus planè peccauerit non uidendo idola, nec sub oculis circunstantis atque insultantis populi sanctitatem fidei prophanando, non polluendo manus suas funestis sacrificijs, nec sceleratis cibis ora maculando. Hoc eò proficit, ut sit minor culpa, non ut innocens conscientia. Facilius potest ad ueniam criminis peruenire, non est tamen immunis à crimine. Nec cesset in agenda pœnitentia atque in domini misericordia deprecanda, ne quod minus esse in qualitate delicti uidetur, in neglecta satisfactione cumuletur. Confiteantur singuli quæso uos fratres delictum suum, dum adhuc qui deliquit in seculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per sacerdotes apud dominũ grata est. Conuertamur ad dominum mente tota, & pœnitentiam criminis ueris doloribus exprimentes, dei misericordiam deprecemur. Illi se anima prosternat. Illi mœstitia satisfaciat. Illi spes omnis incumbat. Rogare qualiter debeamus dicit ipse: Reuertimini, inquit, ad me ex toto corde uestro, simulq; & ieiunio & fletu & planctu, & scindite corda uestra & nõ uestimẽta. Ad dominum toto corde redeamus. Iam & offensam eius, ieiunijs, fletibus, planctibus, sicut admonet ipse, placemus. Lamẽtari eũ putamus, ex toto corde, ieiunijs, fletibus, planctibus dominũ deprecari, qui ex primo criminis die lauacra cũ fœminis quotidie celebrat, qui epulis affluentibus pastus, & sagina largiore distentus, cupiditates suas postridie eructat, nec cibos suos & potus cum pauperum necessitate communicat?

Qui

Qui hilaris & lætus incedit, quomodo mortem suam deflet? Cumq; scriptum sit, non corrumpetis effigiem barbæ uestræ, barbam uellit & faciem suam comit. Et *placere nunc cuiquã studet, qui deo displicet?* An *illa ingemiscit & plangit, cui ua cat cultum preciosæ uestis induere, nec indumentum* Christi *quod perdidit cogitare? accipere preciosa ornamenta, & monilia elaborata, nec diuini & cœlestis ornatus damna deflere? Tu licet indumẽta peregrina & uestes sericas induas, nuda es. Auro te licet & margaritis gemmisq; cõdecores, sine* Christi *decore deformis es.* Et *quæ capillos tuos inficis, uel nũc in do loribus desine.* Et *quæ nigri pulueris ductu oculorũ liniamẽta depingis, uel nunc lachrymis oculos tuos ablue.* Si *quẽ de tuis charis mortalitatis exitu pdidisses, ingemisceres dolẽter & fle res, facie inculta, ueste mutata, neglecto capillo, uultu nubilo, ore deiecto indicia mœroris ostẽderes.* Animã *tuã misera perdidisti, spiritualiter mortua superuiuere hic tibi, & ipsa ambu lans funus tuum portare cœpisti, & non acriter plangis, non iugiter ingemiscis?* Non *te uel pudore criminis, uel continuatione lamentationis abscondis?* Ecce *peiora adhuc peccandi uulnera, ecce maiora delicta, peccasse, nec satisfacere: deliquisse, nec delicta deflere. Ananias, Azarias, Misahel illustres ac nobiles pueri, quo minus exomologesin deo facerent, nec inter flammas & camini exæstuantis incendia quieuerunt. Bene sibi licet cõscij, & dominum fidei ac timoris obsequio sæpe promeriti, humilitatem tamẽ tenere & domino satisfacere nec inter ipsa gloriosa uirtutum suarũ martyria destiterunt. Loquitur scriptura diuina: Stãs, inquit, Azarias precatus est, & aperuit os suum, & exomologesin faciebat deo simul cũ sodalibus suis in medio ignis. Daniel quoq; post fidei atq; innocentiæ suæ multiplicẽ gratiam, post dignationẽ domini cir ca uirtutes ac laudes suas sæpe repetitam, ieiunijs adhuc promereri deum nititur, in sacco & cinere uolutatur: exomologesin*

Deformis quisque sine dei decore.

Daniel. 3.

Daniel.9. *logesin faciens dolenter & dicens: Domine deus magnus & fortis, & metuendus, qui seruas testamentum & miserationes eis qui te diligunt & cõseruant imperia tua, peccauimus, facinus admisimus, impij fuimus, trãsgressi sumus, ac deseruimus præcepta tua & iudicia tua, non audiuimus uerba puerorum tuorum prophetarũ, quæ locuti sunt in nomine tuo super reges nostros & omnes gentes, & super omnem terram. Tibi domine gloria, tibi iusticia, nobis autem confusio. Hæc mites, hæc simplices, hæc innocẽtes in promerenda dei maiestate fecerunt: & nunc satisfacere, & dominũ deprecari detrectant, qui dominum negauerunt? Quæso uos fratres acquiescite salubribus remedijs, consilijs obedite melioribus, cum lachrymis nostris uestras lachrymas iungite, cum nostro gemitu uestros gemitus copulate. Rogamus uos, ut pro uobis deum rogare possimus, preces ipsas ad uos prius uertimus, quibus deũ pro uobis ut misereatur, oramus. Agite pœnitentiã plenã, dolentis ac lamentantis animi probate mœstitiam: nec uos quorundam moueat aut error improuidus, aut stupor uanus, qui cum teneantur in tam grandi crimine, percussi sunt animi cæcitate, ut nec intelligant delicta, nec plangant. Indignantis dei maior hæc plaga est, sicut scriptum est: Et dedit illis deus spiritũ*

Esaiæ 6. *transpunctionis. Et iterum: Delectum ueritatis non receperũt,*

2. Thess.2. *ut salui fierent, ac propterea mittet illis deus operationẽ erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt ueritati, sed sibi placeant in iusticia. Iniuste sibi placentes, & transpunctæ mentis alienatione demẽtes dei præcepta cõtemnunt, medelam uulneris negligunt, agere pœnitentiã nolunt. Ante admissum facinus improuidi, post facinus obstinati: nec prius stabiles, nec postmodum supplices: quãdo debuerant stare, iacuerunt: quando iacere & prosternere se deo debent, stare se opinãtur. Pacem sibi ultro nemine dante sumpserũt, falsa pollicitatione seducti, & apostatis ac perfidis*

iuncti

iuncti errorē pro ueritate sumpserunt. Cōmunicationem non communicantium ratam ducunt, hominibus contra deum credunt, qui cōtra homines deo non credunt. Eiusmodi homines quantum potestis effugite, perniciosis contactibus adhærētes salubri cautione uitate. Sermo eorum sicut cancer serpit: colloquiū uelut cōtagium transilit: noxia & uenenata persuasio persecutione ipsa peius interficit, illic superest pœnitētia, quæ satisfaciat. Qui autē pœnitētiam criminis tollunt, satisfactionis uiam claudunt. Ita fit ut dum temeritate quorundam uel promittitur salus falsa, uel creditur, spes ueræ salutis adimatur. Vos uero fratres, quorū timor in deum pronus est, & in ruina licet animus constitutus mali sui memor est, pœnitētes ac dolentes peccata uestra perspicite, grauißimū conscientiæ crimen agnoscite, ad intelligentiā delicti uestri oculos cordis aperite, nec desperātes misericordiam domini, nec tamen iam ueniam uendicantes. Deus quantum patris pietate indulgens, semper & bonus est, tantum iudicis maiestate metuendus est. Quàm magna deliquimus, tam granditer defleamus. Alto uulneri diligens & longa medicina nō desit: pœnitentia crimine minor non sit. Putas'ne tu dominum cito posse placari, quem uerbis perfidis abnuisti, cui patrimoniū præponere maluisti, cuius templū sacrilega contagione uiolasti? Putas facile eum misereri tui, quē tuum non esse dixisti? Orare oportet impensius & rogare, diem luctu transigere, uigilijs noctes ac fletibus ducere, tēpus omne lachrymosis lamētationibus occupare, stratos solo adhærere cineri, in cilicio uolutari & sordibus: post indumentū Christi perditum, nullum iam uelle uestitum: post diaboli cibum malle ieiuniū: iustis operibus incumbere, quibus peccata purgantur: eleemosynis frequenter insistere, quibus à morte animæ liberantur: quod aduersarius auferebat, Christus accipiat: nec teneri iam nec amari patrimonium debet, quo quis & deceptus & uictus est. Pro hoste uitanda

Sermo malorū sicut cancer.

Deus misericors.

tanda res, pro latrone fugiẽda, pro gladio metuenda poßidentibus & uẽdenda. Ad hoc tantum profuerit quod remansit, ut inde crimen & culpa redimatur. Incũctanter & largiter fiat operatio: censꝰ omnis in medelam uulneris erogetur, opibus & facultatibus nostris qui de nobis iudicaturus est, domino fœneretur. Sic sub apostolis fides uiguit, sic primus credentiũ populus Christi mãdata seruauit: prompti erant, largi erant, distribuendũ per apostolos totum dabant, & nõ talia delicta redimebant. Si precẽ toto corde quis faciat, si ueris pœnitentiæ lamentationibus & lachrymis ingemiscat, si ad ueniã delicti sui dominũ iustis & continuis operibus inflectat, misereri talium potest, qui & misericordiam suam protulit dicens:
Ezech. 33. *Cum cõuersus ingemueris, tunc saluaberis, & scies ubi fueris. Et iterum: Nolo mortem peccatoris, dicit dominus, quantum ut reuertatur & uiuat. Et Iohel propheta pietatẽ domini, do-*
Iohel 2. *mino ipso monẽte, declarat: Reuertimini, inquit, ad dominum deum uestrũ, quoniam misericors & pius est, & patiens, & multæ miserationis, & qui sententiam flectat aduersus maliciam irrogatã. Potest ille indulgentiam dare, sententiam suam potest ille deflectere. Pœnitenti, operanti, roganti potest clementer ignoscere: potest acceptum ferre, quicquid pro talibus & petierint martyres, & fecerint sacerdotes: uel si quis plus cum suis satisfactionibus mouerit, si eius iram, si indignantis offensam iusta deprecatione placauerit. Dat ille arma rursum, quibus uictus armetur: reparat & corroborat uires, quibus fides instaurata uegetetur. Repetet, & certamen suũ miles iterabit, in acie prouocabit hostem, & quidem factus ad prælium fortior post dolorem. Qui sic deo satisfecerit, qui pœnitẽtia facti sui, qui pudore delicti plus uirtutis & fidei de ipso lapsus sui dolore conceperit, exauditus & adiutus à domino, quam contristauerat nuper, lætam faciet ecclesiam: nec iam solam dei ueniam merebitur, sed coronam.*

Arg

ARG. SERMONIS SEQ.

Sermo ſextus eiuſdem de oratione dominica, ſcilicet, Pater noſter: in quo docet qua potiſſimum oratione uti, & qualiter ad eam accedere, & quo geſtu corporis & modo uocis conueniat, qui ſe Chriſtianum eſſe aſſerit.

SERMO SEXTVS DE *oratione dominica.*

Vangelica præcepta fratres dilectiſsimi nihil ſunt aliud quàm magiſteria diuina, fundamenta ædificandæ ſpei, fundamēta corroborandæ fidei, nutrimenta fouēdi cordis, gubernacula dirigēdi itineris, præſidia obtinendæ ſalutis: quæ dum dociles credentium mentes in terris inſtruunt, ad cœleſtia regna perducunt. Multa & per prophetas ſeruos ſuos dici deus uoluit & audiri: ſed quanto maiora ſunt quæ filius loquitur, quæ dei ſermo, qui in prophetis fuit, propria uoce teſtatur? non iam mandans ut paretur uenienti uia, ſed ipſe ueniens, & uiam nobis aperiens & oſtendens, ut qui in tenebris mortis errantes improuidi & cæci prius fuimus, lucis gratia illuminati, iter uitæ, duce & rectore domino teneremus. Qui inter cætera ſalutaria ſua monita & præcepta diuina, q̄bus populo ſuo conſulit ad ſalutē, etiam orandi ipſe formam dedit, ipſe quid precaremur monuit & inſtruxit. Qui fecit uiuere, docuit & orare benignitate ſcilicet qua & cætera dare & conferre dignatus eſt, ut dum prece & oratione quā filius docuit, apud patrē loquimur, facilius audiamur. Iā prædixerat horā uenire, quādo ueri adoratores adorarēt patrē in ſpiritu & ueritate, & impleuit quod antè promiſerat, ut qui ſpiritū & ueritatē de eius ſanctificatione pcepimus, de traditione quoq; eius uere & ſpiritaliter adoremus. Quæ enim poteſt magis ſpiritualis eſſe oratio, q̄ quæ à Chriſto nobis data eſt, à quo nobis & ſpiritus ſanctus miſſus eſt? Quæ uera magis apud patrem precatio, quàm quæ à filio, qui eſt ueritas, de eius ore prolata eſt?

Oratio dominica cęteris anteferenda.

Nota est: ut aliter orare, quàm docuit, nō ignorātia sola sit, sed &
Matth. 15. culpa, quando ipse posuerit & dixerit: Reijcitis mandatum dei, ut traditionem uestrā statuatis. Oremus itaq; fratres dilectißimi sicut magister deus docuit. Amica & familiaris oratio est deum de suo rogare, ad aures eius ascendere Christi orationē. Agnoscat pater filij sui uerba, cum precem facimus. Qui habitat intus in pectore, ipse sit & in uoce. Et cū ipsum habeamus apud patrē aduocatum pro peccatis nostris, quando peccatores pro delictis nostris petimus, aduocati nostri
Ioan. 16. uerba promamus. Nam cū dicat, quia quodcunq; petieritis à patre in nomine meo, dabit uobis: quanto efficacius impetramus quod petimus in Christi nomine, si petamus ipsius oratione? Sit autē orantibus sermo & precatio cum disciplina, quietem continēs & pudorē. Cogitemus nos sub cōspectu dei stare. Placendū est diuinis oculis & habitu corporis & modo uocis. Nam ut impudentis est clamoribus strepere, ita contrà cōgruit uerecundo modestis precibus orare. Deniq; magisterio suo dominus secretè nos orare præcepit in abditis & secretis, uel semotis locis, in cubiculis ipsis, quod magis conuenit fidei, ut sciamus deum ubiq; esse præsentem, audire omnes & uidere, & maiestatis suæ plenitudine in abdita quoq; &
Hiere. 23. occulta penetrare, sicut scriptum est: Ego deus approximās, & non deus de longinquo. Si absconditus fuerit homo in absconditis, ergo ego non uidebo eum? Non'ne cœlum & terram ego impleo? Et iterum: In omni loco oculi dei speculantur bonos & malos. Et quando in unum cum fratribus conuenimus, & sacrificia diuina cū dei sacerdote celebramus, uerecundiæ & disciplinæ memores esse debemus: non paßim uentilare preces nostràs inconditis uocibus, nec petitionem cōmendandam modeste, deo tumultuosa loquacitate iactare. Quia deus nō uocis, sed cordis auditor est. Nec admonendus est clamoribus, qui cogitationes uidet, prouocāte domino & dicente:

Prouerb. 15.

dicente: Quid cogitatis nequam in cordibus uestris? & alio Luc. 5.
loco: Et *ſcient omnes eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutator renis* Hier. 17.
& cordis. Quod Anna *in primo regnorũ libro eccleſiæ ty*= Anna typus ecclesiæ.
pum portans cuſtodit & ſeruat, quæ dominum non clamoſa
petitione, ſed tacite & modeſte intra ipſas pectoris latebras
precabatur. Loquebatur *prece occulta, ſed manifeſta fide: lo*=
quebatur nõ uoce, ſed corde: q̃a ſic ſciebat deũ audire, & im
petrauit efficaciter quod petijt, q̃a fideliter poſtulauit. Decla
rat ſcriptura diuina, quæ dicit: Loquebatur *in corde ſuo, &* 1. Reg. 1.
labia eius mouebantur, & uox eius non audiebatur, & exau
diuit eã deus. Item *legimus in pſalmis: Dicite in cordibus &* Pſal. 4.
in ſtratis ueſtris, & tranſpungimini. Per *Hieremiã quoq; hæc* Hier. 29.
eadem ſpiritus ſanctus ſuggerit & docet, dicens: In *ſenſu au*
tem tibi debet adorari deus. Adorans *autem fratres dilectiſſi*= Orandi adorãdiq; modus.
mi nec illud ignoret, quemadmodum in tẽplo cum phariſæo
& publicanus orauerit, non alleuatis impudenter ad cœlum
oculis, nec manibus inſolenter erectis, pectus ſuum pulſans,
& peccata intus incluſa cõteſtans, diuinæ miſericordiæ implo
rabat auxilium. Et *cũ ſibi* Phariſæus *placeret, ſanctificari hic*
magis meruit, qui ſic orauit, qui ſpem ſalutis non in fiducia
innocentiæ ſuæ poſuit, cum innocens nemo ſit, ſed peccata cõ Innocẽs nemo.
feſſus humiliter orauit, & exaudiuit orantem qui humilibus
ignoſcit. Quæ *dominus in euangelio ſuo ponit & dicit:* Ho=
mines duo aſcenderunt in templum adorare, unus phariſæus Luc. 18.
& alter publicanus. Phariſæus *cũ ſtetiſſet, talia apud ſe pre*=
cabatur: Deus *gratias tibi ago, quia non ſum ſicut cæteri ho*
mines iniuſti, raptores, adulteri, quomodo et publicanus iſte,
ieiuno bis in ſabbato, decimas do de omnibus quæcũq; poſſi=
deo. Publicanus *autem de longinquo ſtabat, & neq; oculos*
uolebat ad cœlum leuare, ſed percutiebat pectus ſuũ, dicens:
Deus *propitius eſto mihi peccatori.* Dico *uobis deſcendit hic*
iuſtificatus magis in domũ ſuam, quàm ille Phariſæus. Quia Matth. 23.

omnis qui se extollit, humiliabitur, et qui se humiliauerit exaltabitur. Quæ nos fratres dilectißimi de diuina lectione discentes, postquàm agnouimus ad orationem qualiter accedere debeamus, cognoscamus, docēte domino, & quid oremus.

Orandū quid. Sic, inquit, orate: Pater noster qui es in cœlis. Sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat uoluntas tua sicut in cœlo & in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Et ne patiaris induci nos in tentationem: sed libera nos à malo, Amen. Ante omnia pacis doctor, atque unitatis magister singulatim noluit, & priuatim precem fieri, ut quis, cum precatur, pro se tantum precetur: Non dicimus pater meus, qui in cœlis es: nec, panem meum da mihi hodie. Nec dimitti sibi tantū unusquisq; delicta postulat, aut ut in tentationem non inducatur, atq; à malo liberetur, pro se solo rogat. Publica est nobis, & communis oratio: & quando oramus, non pro uno, sed pro populo toto oramus, quia totus populus unum sumus. Deus pacis & concordiæ magister, qui docuit unitatem, sic orare unum pro omnibus uoluit, quomodo in uno omnes ipse portauit. Hanc orationis legem seruauerunt tres pueri in camino ignis inclusi, consonantes in prece, & spiritus consensione concordes. Quod declarat scripturæ diuinæ fides, & cū docet quomodo orauerint tales, dat exemplum quod imitari in precibus debeamus, ut tales esse poßimus. Tunc, inquit, illi tres quasi ex uno ore hymnum canebant, & benedicebant dominum. Loquebantur quasi ex uno ore, & nondum illos Christus orare docuerat, & idcirco orantibus fuit impetrabilis & efficax sermo, quia promerebatur dominum pacifica, & simplex, & spiritualis oratio: sic & apostolos cum discipulis post ascensum domini inuenimus orasse. Erāt, inquit, perseuerantes omnes unanimes in oratione cum mulieribus, & Maria, quæ

Oratio sit communis, & publica.

Dani. 5.

Act. 1.

ria, quæ fuerat mater Iesu, & fratribus eius. Perseuerabant in oratione unanimes, orationis suæ & instantiam simul, & cõcordiam declarantes. Quia deus, qui inhabitare facit unanimes in domo, non admittit in diuinam & æternam domũ, nisi apud quos est unanimis oratio. Psal.67. *Qualia autem sunt fratres dilectißimi orationis dominicæ sacramenta, quàm multa, quàm magna breuiter in sermone collecta, sed in uirtute spiritualiter copiosa? ut nihil omnino prætermissum sit, quod non in precibus, atque orationibus nostris cœlestis doctrinæ compendio comprehendatur. Sic, ait, orate: Pater noster qui es in cœlis. Homo nouus renatus, & deo suo per gratiã eius restitutus, pater primo in loco dicit, quia filius esse iã cœpit.* Matth.6. *In sua, inquit, propria uenit, & sui eum non receperunt. Quotquot eum receperunt, dedit illis potestatem, ut filij dei fierent, qui credunt in nomine eius.* Ioan.1. *Qui ergo credidit in nomine eius, & factus est dei filius, hinc debet incipere, ut & gratias agat, & profiteatur se dei filium, dum nominat patrem sibi esse in cœlis deum: contestetur quoq; inter prima statim natiuitatis suæ uerba renunciasse se terreno & carnali patri, & patrem solum nosse se & habere cœpisse, qui sit in cœlis, sicut scriptum est: Qui dicunt patri & matri, non noui te, & filios suos non agnouerunt, hi custodierunt præcepta tua, & testamentum tuum seruauerunt.* Deut.33. *Item dominus in euangelio suo præcepit, ne uocemus nobis patrem in terra, quòd sit scilicet nobis unus pater qui est in cœlis.* Matth.23. *Et discipulo, qui mentionem defuncti patris fecerat, respondit: Sine, mortui mortuos suos sepeliant: dixerat enim patrẽ suũ mortuum, cum sit credentium pater uiuus.* Matth.8. *Nec hoc solum fratres dilectißimi animaduertere, & intelligere debemus, quòd appellemus patrẽ, qui sit in cœlis: sed coniungimus & dicimus: pater noster, id est, eorũ qui credũt, eorũ qui per eũ sanctificati, & gratiæ spiritualis natiuitate reparati, filij dei*

esse cœperunt. Quæ uox etiam Iudæos perstringit, & percu tit, qui Christū sibi per prophetas annunciatū, & ad se prius missum non tantū spreuerūt infideliter, sed & crudeliter necauerunt. Qui iam nō possunt patrē deum uocare, cum domi
Ioan. 8. nus eos cōfundat, & redarguat, dicēs: Vos de diabolo patre estis, & cōcupiscētias patris uestri uultis facere. Ille enim homicida fuit ab initio, & in ueritate non stetit: quia ueritas nō est in illo. Et per Esaiam prophetam deus clamat indignans:
Esa. 1. Filios genui & exaltaui: ipsi autem me spreuerunt. Agnouit bos possessorē suum, & asinus præsepe domini sui, Israël autem me nō cognouit, & populus me nō intellexit. Vah gens peccatrix, populus plenus peccatis, semen nequam, filij scelesti. Dereliquistis dominū, & in indignationē misistis illū sanctum Israël. In quorū exprobrationē Christiani quādo oramus, pater noster dicimus, quia noster esse cœpit, & Iudæorum, qui eum reliquerūt, esse desijt: nec peccator populus potest esse filius, sed quibus remissa peccatorū datur, eis filiorum nomē ascribitur, eis & æternitas repromittitur, domino ipso
Ioan. 8. dicente: Omnis qui facit peccatū, seruus est peccati. Seruus autem nō manet in domo in æternum, filius manet in æternum.

Quanta autem domini indulgentia, quanta circa nos dignationis eius & bonitatis ubertas, qui sic nos uoluerit orationē celebrare in cōspectu dei, ut deum patrem uocemus, & ut est Christus dei filius, sic & nos dei filij nuncupemur. Quod nomen nemo nostrum in oratione auderet attingere, nisi ipse nobis sic permisisset orare. Meminisse itaq; fratres dilectissimi & scire debemus, quia quando deū patrem dicimus, quasi filij dei agere debemus, ut quomodo nos nobis placemus de deo patre, sic sibi placeat & ille de nobis. Cōuersemur quasi dei templa, ut deum in nobis constet habitare. Nec degeneret actus noster à spiritu, ut qui cœlestes & spirituales esse cœpimus, non nisi spiritualia & cœlestia cogitemus, & agamus,

mus, qui & ipse deus dixit: Eos qui clarificant me clarificabo, & qui me spernit, spernetur. Beatus quoq; Apostolus in epistola sua posuit: Non estis uestri, empti enim estis precio magno, clarificate & portate deum in corpore uestro. Post hoc dicimus: Sanctificetur nomen tuum: non quòd optemus deo, ut sanctificetur orationibus nostris, sed quòd petamus ab eo, ut nomen eius sanctificetur in nobis. Cæterum à quo deus sanctificatur, qui ipse sanctificat? Sed quia ipse dixit: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum: ideo petimus & rogamus, ut qui in baptismo sanctificati sumus, in eo quod esse cœpimus, perseueremus: & hoc quotidie deprecamur. Opus est enim nobis quotidiana sanctificatione, ut qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione assidua repurgemus. Quæ autem sit sanctificatio, quæ nobis de dei dignatione cōfertur, Apostolus prædicat, dicens: Neq; fornicarij, neq; idolis seruientes, neq; adulteri, neq; molles, neq; masculorū appetitores, neq; fures, neq; fraudulenti, neq; ebriosi, neq; maledici, neq; raptores regnū dei consequētur. Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed iustificati estis, sed sanctificati estis in nomine domini Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. Sanctificatos nos dicit in nomine domini Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. Hæc sanctificatio ut in nobis permaneat oramus, & quia deus, & iudex noster sanato à se & uiuificato comminatur iam non delinquere, nequid ei deterius fiat, hanc cōtinuis orationibus precem facimus, hoc diebus ac noctibus postulamus, ut sanctificatio & uiuificatio, quæ de dei gratia sumitur, ipsius protectione seruetur. Sequitur in oratione: Adueniat regnum tuū. Regnum etiam dei repræsentari nobis petimus, sicuti & nomen eius, ut in nobis sanctificetur, postulamus. Nam deus quādo nō regnat, aut apud eum quādo incipit, quod & semper fuit, & esse non desinit? Nostrū regnū petimus aduenire à deo nobis repromissum, Christi sanguine

1.Reg.2. 1.Cor.6. Sanctificetur nomē tuum. Leuit.20. Delinquimus quotidie. 1.Cor.6.

sanctificatio nra que sit. Adueniat regnū tuū

& paßione quæsitum, ut qui in seculo antè seruiuimus, postmodum Christo dominãte regnemus, sicut & ipse pollicetur
Matth. 25. *& dicit: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ quod uobis paratum est ab origine mundi. Potest uero fratres dilectißimi & ipse Christus esse regnum dei, quem uenire quotidie cupimus: cuius aduentus ut cito nobis repræsentetur, optamus. Nam cũ resurrectio ipse nostra sit, qui in ipso resurgimus, sic & regnũ dei potest ipse intelligi, quia in illo regna-*
Regnũ cœleste, Terrestre. *turi sumus. Bene autem regnum dei petimus, id est, regnum cœleste, quia est & terrestre regnũ. Sed qui renunciauit iam seculo, maior est & honoribus eius & regno, & ideo qui se deo & Christo dedicat, nõ terrena, sed cœlestia regna desiderat. Continua autem oratione & prece opus est, ne excidamus à regno cœlesti, sicut Iudæi, quibus hoc promissum*
Matth. 8. *prius fuerat, exciderunt, domino manifestante & probante: Multi, inquit, uenient ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abrahã, Isaac, & Iacob in regno cœlorum, Filij autem regni expellentur in tenebras exteriores: illic erit ploratio & stridor dentiũ. Ostendit quia antè filij regni Iudæi erant, quãdo & filij dei esse perseuerabãt. Postquàm cessauit circa illos nomẽ paternum, cessauit & regnũ. Et ideo Christiani, qui in oratione appellare patrem deum cœpimus, nos & ut regnũ dei nobis ueniat oramus, addimus quoq; & dicimus: Fiat uoluntas tua sicut in cœlo, & in terra: non ut deus faciat quod uult, sed ut nos facere poßimus, quod deus uult. Nam deo quis obsistit, quo minus quod uelit faciat? Sed quia nobis à diabolo obsistitur, quo minus per omnia noster animus, atq; actus deo obsequatur, oramus & petimus, ut fiat in nobis uoluntas dei, quæ ut fiat in nobis, opus est dei uoluntate, id est, ope eius & protectione, quia nemo suis uiribus fortis est, sed dei indulgẽtia & misericordia tutus est. Deniq; & deus infirmitatem hominis, quem portab at ostendens ait:*

fia uoluntas tua

Pater

Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. Et exemplum discipulis suis tribuens, ut non uoluntatem suam, sed dei faciãt, addidit, dicẽs: Veruntamen non quod ego uolo, sed quod tu. Et alio loco dicit: Non descendi de cœlo, ut faciã uoluntatem meã, sed eius qui me misit. Quod si filius obaudiuit, ut faceret patris uolũtatẽ, quãto magis seruus obaudire debet, ut faciat dei uoluntatẽ? sicut in epistola sua Ioãnes quoq; ad faciendã dei uoluntatẽ hortatur & instruit, dicẽs: Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mũdo sunt. Si quis dilexerit mũdum, non est dilectio patris in illo. Quia omne quod in mũdo est, concupiscentia carnis est, & cõcupiscentia oculorũ, & ambitio seculi, quæ nõ est à patre, sed ex cõcupiscẽtia mundi, & mundus trãsibit & cõcupiscẽtia eius. Qui autẽ fecerit uoluntatẽ dei, manet in æternũ, quomodo & deus manet in æternum. Qui in æternũ manere uolumus, dei qui æternus est, uolũtatẽ facere debemus. Volũtas autẽ dei est, quã Christus & docuit & fecit: Humilitas in cõuersatiõe, stabilitas in fide, uerecũdia in uerbis, in factis iustitia, in operibus misericordia, in moribus disciplina, iniuriam facere non nosse, & factam tolerare posse, cũ fratribus pacẽ tenere, deũ toto corde diligere, amare in illo quod pater est, timere quod deus est, Christo nihil omnino præponere, quia nec nobis ille quicquam præposuit, charitati eius inseparabiliter adhærere, cruci eius fortiter ac fidẽter aßistere, quãdo de eius nomine et honore certamẽ est, exhibere in sermone cõstantiam, qua cõfitemur: in quæstione fiduciã, qua cõgredimur: in morte patiẽtiã, qua coronamur: hoc est cohæredem Christi uelle esse, hoc est præceptum dei facere, hoc est uoluntatem patris adimplere. Fieri autem petimus uoluntatem dei, ut in cœlo & in terra, quod utrunque ad consummationem nostræ uoluntatis pertinet, & salutis. Nam cum corpus è terra, & spiritũ poßideamus è cœlo, ipsi terra & cœlũ sumus, & in utroq;, id est, corpore & spiritu, ut dei

Matth. 26.

1. Ioan. 2.

Voluntas dei.

Sicut in cœlo & in terra.

Colluctatio carnis, & spiritus. *ut dei uoluntas fiat, oramus. Est enim inter carnem & spiritũ colluctatio, & discordantibus aduersus se inuicem quotidiana congreßio, ut non quæ uolumus ipsa faciamus, dum spiritus cœlestia & diuina quærit, caro terrena & secularia concupiscit: & ideo petimus impense inter duo ista ope & auxilio dei concordiam fieri, ut dum & spiritu, & carne uolũtas dei geritur, quæ per eũ renata est, anima seruetur. Quod aperte, atq; manifeste apostolus* Paulus *sua uoce declarat* : Caro, *inquit, cõcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim inuicem aduersantur sibi, ut non quæcunque uultis ipsa faciatis. Manifesta aũt sunt facta carnis, quæ sunt, adulteria, fornicationes, immũditiæ, spurcitiæ, idololatria, ueneficia, homicidia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animositates, prouocationes, simultates, dissensiones, hæreses, inuidiæ, ebrietates, comessationes, et his similia, quæ prædico uobis sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum dei non poßidebunt. Fructus autem spiritus est charitas, gaudiũ, pax, magnanimitas, fides, mansuetudo, continentia, castitas.* Et idcirco *quotidianis imò cõtinuis orationibus hoc precamur, et in cœlo & in terra uoluntatẽ circa nos dei fieri: quia hæc est uoluntas dei, ut terrena cœlestibus cedant, spiritualia & diuina præualeant. Potest etiam sic intelligi fratres dilectißimi, ut quoniam mandat, & monet deus etiam inimicos diligere, & pro ijs quoque qui nos persequuntur orare, petamus & pro illis qui adhuc terreni sunt, & needum cœlestes esse cœperũt, ut & circa illos uoluntas dei fiat, quam Christus hominẽ conseruando, & redintegrando perfecit.* Nam *cum discipuli ab eo non iã terreni appellentur, sed sal terræ, &* Apostolus *primum hominem uocet de terræ limo, secundum uerò de cœlo, merito & nos qui esse debemus patri deo similes, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: sic monente deo oramus, & petimus, ut precem*

Gal. 5.

Matth. 5.

1. Cor. 15.

pro

pro omnium salute faciamus. Vt quomodo in cœlo, id est, in nobis per fidem nostram uoluntas dei facta est, ut essemus de cœlo: ita & in terra, hoc est, in illis credentibus fiat uoluntas dei, ut qui adhuc sunt prima natiuitate terreni, incipiant esse cœlestes ex aqua & spiritu nati. Procedente oratione postulamus, & dicimus: Panem nostrum quotidianum da nobis ho die. Quod potest spiritualiter & simpliciter intelligi, quia et uterque intellectus utilitate diuina proficit ad salutem. Nam panis uitæ Christus est, & panis hic omnium non est, sed noster est: & quomodo dicimus pater noster, quia intelligẽtium & credentium pater est: sic & panem nostrũ uocamus, quia Christus noster qui corpus eius contingimus, panis est. Hunc autem panẽ dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum abstenti & non cõmunicantes à cœlesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur, ipso prædicente & monẽte: Ego sum panis uitæ qui de cœlo descendi. Si quis ederit de hoc pane, uiuet in æternum. Panem autem quem ego dedero, caro mea est pro seculi uita. Quando ergo dicit in æternum uiuere, si quis ederit de eius pane, ut manifestum est eos uiuere, qui corpus eius attingunt, & eucharistiam iure communicationis accipiunt: ita contrà timendum est, & orandum, ne dum quis abstentus separatur à Christi corpore, procul remaneat à salute, comminante ipso & dicente: Nisi ederitis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, nõ habebitis uitam in uobis. Et ideo panem nostrum, id est, Christũ dari nobis quotidie petimus, ut qui in Christo manemus & uiuimus, à sanctificatione & corpore eius non recedamus. Potest uero & sic intelligi, ut qui seculo renunciauimus, & diuitias eius & pompas fidei gratia spiritualis abiecimus, cibum nobis tantùm petamus & uictum, cum instruat dominus & dicat: Qui non renunciauerit

Panẽ nostrum quotidianũ: interpretatio.

Ioan. 6.

Alia interpretatio.

Luc. 14.

Colluctatio carnis, & spiritus. *ut dei uoluntas fiat, oramus. Est enim inter carnem & spiritũ colluctatio, & discordantibus aduersus se inuicem quotidiana congreßio, ut non quæ uolumus ipsa faciamus, dum spiritus cœlestia & diuina quærit, caro terrena & secularia concupiscit: & ideo petimus impensè inter duo ista ope & auxilio dei concordiam fieri, ut dum & spiritu, & carne uolũtas dei geritur, quæ per eũ renata est, anima seruetur. Quod aperte, atq; manifestè apostolus* Paulus *sua uoce declarat:* Caro,
Gal. 5. *inquit, cõcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim inuicem aduersantur sibi, ut non quæcunque uultis ipsa faciatis. Manifesta aũt sunt facta carnis, quæ sunt, adulteria, fornicationes, immũditiæ, spurcitiæ, idololatria, ueneficia, homicidia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animositates, prouocationes, simultates, dissensiones, hæreses, inuidiæ, ebrietates, comessationes, et his similia, quæ prædico uobis sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum dei non poßidebunt. Fructus autem spiritus est charitas, gaudiũ, pax, magnanimitas, fides, mansuetudo, continentia, castitas.* Et idcirco *quotidianis imò cõtinuis orationibus hoc precamur, et in cœlo & in terra uoluntatẽ circa nos dei fieri: quia hæc est uoluntas dei, ut terrena cœlestibus cedant, spiritualia & diuina præualeant. Potest etiam sic intelligi fratres dilectißimi, ut quoniam mandat, & monet deus etiam inimicos diligere, & pro ijs quoque qui nos persequuntur orare, petamus & pro illis qui adhuc terreni sunt, & necdum cœlestes esse cœperũt, ut & circa illos uoluntas dei fiat, quam* Christus *hominẽ conseruando, & redintegrando perficit.* Nam *cum discipuli ab*
Matth. 5. *eo non iã terreni appellentur, sed sal terræ, &* Apostolus *pri*
1. Cor. 15. *mum hominem uocet de terræ limo, secundum uerò de cœlo, merito & nos qui esse debemus patri deo similes, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: sic monente deo oramus, & petimus, ut precem*

pro

pro omnium salute faciamus. Vt *quomodo in cœlo, id est, in nobis per fidem nostram uoluntas dei facta est, ut essemus de cœlo: ita & in terra, hoc est, in illis credentibus fiat uoluntas dei, ut qui adhuc sunt prima natiuitate terreni, incipiant esse cœlestes ex aqua & spiritu nati.* Procedente oratione *postulamus, & dicimus: Panem nostrum quotidianum da nobis ho die.* Quod *potest spiritualiter & simpliciter intelligi, quia et uterque intellectus utilitate diuina proficit ad salutem.* Nam *panis uitæ Christus est, & panis hic omnium non est, sed noster est: & quomodo dicimus pater noster, quia intelligētium & credentium pater est: sic & panem nostrū uocamus, quia Christus noster qui corpus eius contingimus, panis est.* Hunc *autem panē dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum abstenti & non cōmunicantes à cœlesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur, ipso prædicente & monēte:* Ego *sum panis uitæ qui de cœlo descendi. Si quis ederit de hoc pane, uiuet in æternum.* Panem *autem quem ego dedero, caro mea est pro seculi uita.* Quando *ergo dicit in æternum uiuere, si quis ederit de eius pane, ut manifestum est eos uiuere, qui corpus eius attingunt, & eucharistiam iure communicationis accipiunt: ita contrà timendum est, & orandum, ne dum quis abstentus separatur à Christi corpore, procul remaneat à salute, comminante ipso & dicente:* Nisi *ederitis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, nō habebitis uitam in uobis.* Et *ideo panem nostrum, id est, Christū dari nobis quotidie petimus, ut qui in Christo manemus & uiuimus, à sanctificatione & corpore eius non recedamus.* Potest *uero & sic intelligi, ut qui seculo renunciauimus, & diuitias eius & pompas fidei gratia spiritualis abiecimus, cibum nobis tantùm petamus & uictum, cum instruat dominus & dicat:* Qui *non renunciauerit*

Panē nostrum quotidianū: interpretatio.

Ioan. 6.

Alia interpretatio.

Luc. 14.

rit oĩbus,quæ ſunt eius,non poteſt meus diſcipulus eſſe. Qui autem Chriſti cœpit eſſe diſcipulus, ſecundum uocem magiſtri ſui renuncians omnibus,diurnum debet cibum petere,nec in longum deſideria petitionis noſtræ extendere,ipſo iterum

Matth.6. *domino præſcribente & dicente:*Nolite in Craſtinum cogitare:craſtinus enim dies ipſe cogitabit ſibi. Sufficit diei malicia ſua. *Meritò ergo Chriſti diſcipulus uictũ ſibi in diem poſtulat,qui de craſtino cogitare prohibetur:quia & contrariũ ſibi fit,& repugnans,ut quæramus in ſeculo diu uiuere, qui petimus regnum dei uelociter aduenire. Sic & beatus Apoſtolus monet,formans & corroborans ſpei noſtræ ac fidei fir*

2.Tim.6. *mitatem:*Nihil,inquit,intulimus in hunc mundum,uerũ neq; auferre quid poſſumus.Habentes itaq; exhibitionem,& tegumentum,his contenti ſimus. Qui autem uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem,& muſcipulas diaboli,& deſideria multa & nocentia,quæ mergunt hominem in perditionẽ,&

Cupiditas malorum radix. in interitum.Radix enim omnium malorũ eſt cupiditas, quã quidam appetentes naufragauerunt à fide,& inſeruerunt ſe doloribus multis. *Docet non tantum contemnendas, ſed & periculoſas eſſe diuitias,illic eſſe radicem malorum blandientium,cæcitatem mentis humanæ occulta* deprædatione fallentium.Vnde & diuitem ſtultum ſeculares copias cogitantẽ,et ſe exuberantium fructuum largitate iactãtem redarguit deus,*

* al's, deceptione

Luc.12. *dicẽs:*Stulte hac nocte expoſtulatur anima tua, quæ ergo parasti cuius erunt? *Lætabatur ſtultus in fructibus nocte moriturus,& cui uita iam deerat,uictus abũdantiam cogitabat.Contrà autem dominus perfectum,& conſummatum docet fieri,*

Matth.19. *qui omnibus ſuis uenditis,atque in uſum pauperum diſtributis theſaurum ſibi condit in cœlo.Eum dicit poſſe ſe ſequi,& gloriam dominicæ paßionis imitari,qui expeditus & ſuccinctus nullis laqueis rei familiaris inuoluitur, ſed ſolutus ac liber,facultates ſuas ad dominũ antè præmiſſas ipſe quoq; comitatur.*

tatur. Ad quod ut poßit unusquisque nostrum parare se, sic discit orare, et de orationis lege qualis esse debeat noscere. Neque enim deesse quotidianus cibus potest iusto, cum scriptum sit: Non occidit dominus fame animam iusti. Et iterũ: Iunior fui & senui, & non uidi iustum derelictum, neque semen eius quærens panem: Item dominus promittat & dicat: Nolite cogitare dicentes: Quid edemus, aut quid bibemus, aut quid uestiemur? hæc enim nationes quærunt. Scit autem pater quia horum omnium indigetis. Quærite primùm regnum & iustitiam dei, & hæc omnia apponentur uobis. Quærentibus regnum & iustitiam dei, omnia promittit apponi. Nam cum sint dei omnia, habenti dominum nihil deerit, si deo ipse non desit. Sic Danieli in leonum lacu iussu regis incluso, prãdium diuinitus procuratur, & inter feras esurientes, & parcentes homo dei pascitur. Sic alitur Helias in fuga, et in solicitudine coruis ministrãtibus, & uolucribus cibum sibi apportantibus in persecutione nutritur. Atque ô humanæ maliciæ detestanda crudelitas: feræ parcunt, aues pascunt, homines insidiantur & sæuiunt. Post hæc & pro peccatis nostris deprecamur, dicentes. Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Post subsidium cibi petitur & uenia delicti, ut qui à deo pascitur, in deo uiuat, nec tantum præsenti & temporali uitæ, sed & æternæ consulatur, ad quam uenire potest, si peccata donentur: quæ debita dominus appellat, sicut in euangelio suo dicit: Remisi tibi omne debitum, quia me rogasti. Quàm autem necesse, quàm prouidenter & salubriter admonemur, quòd peccatores sumus, qui pro peccatis rogare compellimur, ut dum indulgentia de deo petitur, conscientiæ suæ animus recordetur. Ne quis sibi quasi innocens placeat, & se extollendo plus pereat, instruitur & docetur peccare quotidie, dum quotidie pro peccatis iubetur orare. Sic denique & Ioannes in epistola sua monet, dicens: Si dixerimus

Prourb.10. Psal.36. Matth.6. Dani.14. 3.Reg.17. Remitte nobis debita. Matth.18. 1.Ioan.1.

xerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, & ueritas in nobis non est. Si autem confessi fuerimus pecca ta nostra, fidelis & iustus est dominus, qui nobis peccata dimit tat. In epistola sua utrunque complexus est, quòd & roga re pro peccatis debeamus, & impetremus indulgentiam cum rogamus. Ideo & fidelem dixit dominum ad dimittenda pec cata, fidem pollicitationis suæ reseruantem. Quia qui orare nos pro debitis & peccatis docuit, paternam misericordiam promisit, & ueniam secuturam. Adiunxit planè & addidit le gem, certa nos conditione & sponsione constringens, ut sic nobis dimitti debita postulemus, secundum quod & ipsi debi toribus nostris dimittimus: scientes impetrare nõ posse, quod pro peccatis petimus, nisi & ipsi circa debitores nostros pa
Matth. 7. *ria fecerimus. Idcirco & alio in loco dicit: In qua mẽsura mẽ si eritis, in ea remetietur uobis. Et qui seruus post dimissũ sibi à domino omne debitum, cõseruo suo noluit ipse dimittere, in carcerẽ religatur. Quia indulgere conseruo suo noluit, quod sibi à domino indultũ fuerat, amisit. Quæ adhuc fortius Chri stus in præceptis suis maiore cẽsuræ suæ uigore prædixit: Cũ*
Mar. 11. *steteritis, inquit, ad orationẽ, remittite, si q̃d habetis aduersus aliquẽ, ut & pater uester qui in cœlis est, remittat peccata uo bis: si autẽ uos non remiseritis, neq; pater uester qui in cœlis est, remittet peccata uobis. Excusatio tibi nulla in die iudicij superest, cũ secundum tuã sentẽtiam iudiceris, et quod feceris, hoc & ipse patiaris. Pacificos enim & cõcordes, atq; unani mes esse in domo sua deus præcipit, et quales nos fecit natiui tate secũda, tales uult renatos perseuerare, ut qui filij dei esse cœpimus, in dei pace maneamus, & quibus spiritus unus est, unus sit & animus, & sensus: sic nec sacrificium deus re cipit. Dissidentem ab altari reuertentem prius fratri reconci liari iubet, ut pacificis precibus & deus possit esse pacatus. Sacrificium deo maius est pax nostra, & fraterna cõcordia,*

&

& de unitate patris & filij, & spiritus sancti plebs adunata. Neque enim in sacrificijs, quæ Abel & Cain primi obtulerunt, munera eorum deus, sed corda intuebatur, ut ille placeret in munere, qui placebat in corde. Abel pacificus & iustus, dum deo sacrificat innocenter, docuit & cæteros quando ad altare munus offerunt, sic uenire cum timore dei, cum simplici corde, cum lege iustitiæ, cum concordiæ pace. Meritò ille dum in sacrificio dei talis esset, postmodum sacrificium deo factus est, ut martyrium primus ostēdens, initiaret & sanguinis sui gloria dominicam paßionem, qui & iustitiam habuerat, & pacem: tales deniq; à domino coronantur, tales in die iudicij cum domino uindicabuntur. Cæterum discordans & dißidens, & pacem cum fratribus non habens, secundum quod beatus Apostolus, & scriptura sancta testatur, nec si pro nomine Christi occisus fuerit, crimē dißensionis poterit euadere, quia sicut scriptum est: Qui fratrē suum odit, homicida est, nec ad regnum cœlorum peruenit, ut cum deo uiuat homicida. Non potest esse cum Christo, qui imitator Iudæ maluit esse, quàm Christi. Quale delictum est, quod nec baptismo sanguinis potest ablui? Quale crimen est, quod martyrio non potest expiari? Illuc quoque necessarie admonet dominus, ut in oratione dicamus: Et ne patiaris nos induci in tentationem. Qua in parte ostenditur nihil contra nos aduersarium posse, nisi deus antè permiserit, ut omnis timor noster & deuotio, atque obseruatio ad deum conuertatur, cum in tentationibus nostris nihil malo liceat, nisi potestas inde tribuatur, probat scriptura diuina, quæ dicit: Venit Nabuchodonosor rex Babyloniæ in Hierusalē, & expugnabat eam, & dedit eam deus in manu eius. Datur autem potestas aduersus nos malo, secundū nostra peccata, sicut scriptum est: Quis dedit in direptionem Iacob & Israël eis, qui prædantur illum? non'ne deus cui peccauerunt, & nolebant

[Margin notes: Gen. 4. — 1. Ioan. 3. — Ne nos inducas in tentationem. — 4. Reg. 24. — Esaiæ 42.]

in

in uijs eius ambulare, neque audire legem eius, & superduxit super eos iram animationis suæ? Et iterum: Salomone peccante, & à præceptis & à uijs domini recedente sic positum est: excitauit dominus satã ipsi Salomoni. Potestas uero aduersus nos dupliciter datur, uel ad pœnam cum delinquimus, uel ad gloriam cum probamur: sicuti de Iob factum uidemus manifestante deo & dicente: Ecce omnia quæcunque habet, in manus tuas do, sed ipsum caue ne tangas. Et dominus in euangelio loquitur tẽpore paßionis. Nullam haberes, inquit, aduersum me potestatem, nisi data tibi esset desuper. Quãdo autem rogamus, ne in tentationẽ incidamus, admonemur infirmitatis & imbecillitatis nostræ, dum sic rogamus, ne quis se insolenter extollat, ne quis sibi superbè, atq; arroganter aliquid assumat, ne quis aut confeßionis, aut paßionis gloriam suam ducat, cum dominus ipse humilitatem docens dixerit: Vigilate & orate, ne ueniatis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma: ut dum præcedit humilis et summissa confeßio, & datur totum domino, quicquid suppliciter cum timore & honore dei petitur, ipsius pietate præstetur. Post ista omnia in consummatione orationis uenit clausula, uniuersas petitiones & preces nostras collecta breuitate concludens. In nouißimo enim ponimus: Sed libera nos à malo: comprehendentes aduersa cuncta, quæ contra nos in hoc mũdo molitur inimicus, à quibus potest esse fida, & firma tutela, si nos deus liberet, si deprecantibus, atque implorantibus opem suam præstet. Quando autem dicimus: libera nos à malo, nihil remanet quod ultrà adhuc debeat postulari, cũ semel protectionem dei aduersus malum petamus, qua impetrata contra omnia, quæ diabolus & mundus operãtur, securi stamus et tuti. Quis enim ei de seculo metus est, cui in seculo deus tutor est? Quid mirũ, fratres dilectißimi, si oratio talis est, quam deus docuit, qui magisterio suo omnẽ pacem nostrã salutari

Marginalia: 3. Reg. 11. — Potestas aduersus nos 2. datur — Iob 1. — Ioan. 19. — Mat. 14. — Sed libera nos à malo.

salutari sermone breuiauit? Hoc iam per Esaiam prophetam fuerat antè prædictum, cum plenus spiritu sancto de dei maiestate ac pietate loqueretur: Verbum consummās, inquit, & Esa.10.
breuians in iustitia, quoniā sermonem breuiatum faciet deus in toto orbe terræ. Nam cum dei sermo dominus noster Iesus Christus omnibus uenerit, & colligens doctos pariter & indoctos, omni sexui, atque ætati præcepta salutis ediderit, præceptorum suorum fecit grande compendium, ut in disciplina cœlesti discentium memoria non laboraret, sed quod esset simplici fide necessarium, uelociter disceret. Sic cū doceret quid sit uita æterna, sacramentum uitæ magna, & diuina breuitate complexus est, dicens: Hæc est autē uita æterna, ut cognoscāt Ioan.17.
te solum & uerum deum, & quem misisti Iesum Christum. Item cum de lege & prophetis præcepta prima, & maiora decerperet: Audi, inquit, Israël, dominus deus tuus dominus Deut.6.
unus est. Et diliges dominum deum tuum de toto corde tuo, & de tota anima tua, & de tota uirtute tua: hoc est primum, & secundum simile huic: Diliges proximū tuum tanquam te. In his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Et iterum: Quæcunq; uolueritis ut faciant uobis homines bona, ita Matth.7.
& uos facite illis. Hæc est enim lex & prophetæ. Nec uerbis tantum, sed & factis dominus orare nos docuit, ipse orās frequēter, & deprecās, & quid facere nos oporteret exēpli sui contestatione demonstrans, sicut scriptum est: Ipse autem fuit Luc.9.
secedēs, in solitudine & adorans. Et iterū: Exiuit in mōtem Matth.14.
orare, & fuit pernoctās in oratione dei. Quòd si ille orabat, Mar.6.
q sine peccato erat, quāto magis peccatores oportet orare? Et si ille p totā noctē iugiter uigilās cōtinuis precibus orabat, quāto nos magis in frequētāda oratione debemus nocte uigilare? Orabat aūt dominus, et rogabat nō pro se: qd enim pro se innocens precaretur? sed pro delictis nostris, sicut & ipse declarat cū dicit ad Petrū: Ecce satanas expetiuit, ut uos uexa Luc.22.
ret

ret quomodo triticum,ego autem rogaui pro te, ne deficiat
Ioan.17. *fides tua.* Et postmodum *pro omnibus patrē deprecatur, dicens:* Non *pro his autē solum rogo,sed & pro his qui credituri sunt per uerbum ipsorum in me, ut omnes unū sint, sicut tu pater in me & ego in te,ut & ipsi in nobis sint.* Magna *domini propter salutem nostram benignitas pariter & pietas, ut non contentus quòd nos sanguine suo redimeret, adhuc pro nobis amplius & rogaret.* Rogātis *autem desideriū uidete quod fuerit,ut quomodo unū sunt pater & filius, sic & nos in ipsa unitate maneamus,ut hinc quoq; poßit intelligi quantū delinquat,qui unitatem scindit & pacem,cum pro hoc & rogauerit dominus,uolēs scilicet plebem suā unire,cū sciret ad regnum dei discordiam nō uenire.* Quādo *autem stamus ad orationem,fratres dilectißimi,uigilare & incūbere ad preces toto corde debemus.* Cogitatio carnalis abijciēda. Cogitatio *omnis secularis et carnalis abscedat,nec quicquā tunc animus, quàm id solum cogitet quod precatur.* Ideo *& sacerdos ante orationem præfatione præmissa,parat fratrum mentes dicēdo,* Sursum corda. *sursum corda,ut dum respondet plebs,habemus ad dominū, admoneatur nihil aliud se,quàm dominū cogitare debere.* Clau*datur cōtra aduersarium pectus,& soli deo pateat,nec ad se hostem dei,tempore orationis adire patiatur: obrepit enim frequenter & penetrat,& subtiliter fallens preces nostras,à deo auocat,ut aliud habeamus in corde,aliud in uoce, cū intentione syncera dominū debeat non uocis sonus,sed animus & sensus orare.* Quæ *autē segnitia est alienari & capi ineptis cogitationibus & prophanis,cum dominum deprecaris, quasi sit aliud quod magis debeas cogitare, quàm quod cum deo loquaris?* Quomodo *te audiri à deo postulas,cum te ipse nō audias?* Vis *esse deū memorem tui cum rogas,cum tu ipse memor tui nō sis? hoc est ab hoste in totū non cauere, hoc est quando oras dominum,maiestatem dei negligentia orationis*

offende

offendere, hoc est uigilare oculis, & corde dormire cum debeat Christianus, & cum dormit oculis, corde uigilare. Sicut scriptum est ex persona ecclesiæ loquentis in Cantico canticorum: Ego dormio, & cor meum uigilat. Quapropter soli Canti. 5.
cite & caute Apostolus admonet dicēs: Instate orationi ui- Coloss. 4.
gilantes in ea, docens scilicet & ostendens eos impetrare quod postulant de deo posse, quos deus uideat in oratione uigilare. Orantes autem non infructuosis, nec nudis precibus ad deum ueniamus. Inefficax petitio est, cum precatur deum sterilis oratio. Nam cum omnis arbor non faciens fructum excidatur, & in ignem mittatur: utiq; & sermo non habens fructum, promereri deum non potest, qui nulla operatione fœcundus est. Et ideo scriptura diuina instruit dicens: Bona Tob. 12.
est oratio cum ieiunio & eleemosyna. Nam qui in die iudicij præmium pro operibus & eleemosynis redditurus est, hodie quoq; ad orationem cum operatione uenienti benignus auditor est. Sic denique Cornelius centurio cum oraret Cornelius centurio.
meruit audiri: Fuit faciens multas eleemosynas in plebem & semper orans deum, huic circa horam nonam oranti astitit angelus testimonium reddens sui operis & dicens: Corneli orationes tuæ & eleemosynæ ascenderunt ad memoriam coram deo. Act. 10.
Cito orationes ad deum ascendunt, quas ad deum merita nostri operis imponunt: Sic & Raphaël angelus Tobiæ oranti semper, & semper operanti testis fuit dicens: Opera dei reuelare & confiteri honorificum est. Nam quando orabas tu & Sara, ego obtuli memoriam orationis uestræ in conspectu claritatis dei. Et cum sepelires tu mortuos simpliciter, & quia nō es cunctatus exurgere & derelinquere prandium tuum, & abisti & condidisti mortuum, & missus sum tentare te, & iterum misit me deus curare te Raphaël angelus.
& Saram nurum tuam. Ego enim Raphaël unus ex septem angelis iustis, qui aßistimus & conuersamur ante claritatem

dei. Per Esaiam quoque dominus admonet & docet similia
Esa. 58. contestans: Solue, inquit, omnem nodum iniustitiæ, resolue suffocationes impotentium commerciorum. Dimitte quassatos in requiem, & omnem* consignationem iniustam dissipa.
* al. cogitationem.
Frange esurienti panem tuum, & egenos sine tecto induc in domum tuam. Si uideris nudum uesti, & domesticos seminis tui nō despicies. Tunc erumpet temporaneum lumen tuum, & uestimenta tua cito orientur, & præibit ante te iustitia, & claritas dei circundabit te. Tunc exclamabis & deus exaudiet te, dum adhuc loqueris, dicet: ecce adsum. Adesse se promittit, & audire & protegere se eos dicit, qui iniustitiæ nodos de corde soluentes, & eleemosynas circa domesticos dei secundū eius præcepta facientes, dum audiunt quod deus præcepit fieri, ipsi quoq; à deo merentur audiri. Beatus apostolus Paulus in necessitate pressuræ adiutus à fratribus, opera quæ fiunt, sacrificia dei dixit esse: Saturatus sum, inquit,
Philip. 4. recipiens ab Epaphrodito ea quæ à uobis missa sunt, odorem suauitatis, sacrificio accepto & placente deo. Nam quando quis miseretur pauperis, deo fœnerat: & qui dat minimis, deo donat, spiritualiter deo suauitatis odorem sacrificat. In orationibus uero celebrādis inuenimus obseruasse cū Daniele tres pueros, in fide fortes, & in captiuitate uictores, horā tertiam, sextam, nonam, sacramento scilicet trinitatis, quæ in nouissimis temporibus manifestari habebat. Nam & prima hora in tertiam ueniens, consummatum numerum trinitatis ostendit. Itemq; ad sextam quarta procedēs, declarat alteram trinitatem. Et quando à septima nona completur, per ternas horas trinitas perfecta numeratur: quæ horarū spatia iampridē spiritualiter determinātes adoratores dei statutis & legitimis ad precē tēporibus seruiebant, & manifesta postmodū res est, sacramētū olim fuisse, quod antè sic iusti precabātur. Nam super discipulos hora tertia descendit spiritus sanctus, qui

qui gratiam dominicæ promißionis impleuit. Item Petrus hora sexta in tectum superius ascendens signo pariter & uoce dei monẽtis instructus est, ut omnes ad gratiã salutis admitteret, cum de emundandis gentilibus antè dubitaret. Et dominus hora sexta crucifixus, ad nonam peccata nostra sanguine suo abluit, & ut redimere & uiuificare nos posset, tunc uictoriã suam paßione perfecit. Sed nobis, fratres dilectißimi, præter horas antiquitus obseruatas orandi, nunc & spatia & sacramenta creuerũt. Nam & mane orandũ est, ut resurrectio domini matutina oratione celebretur: quod olim spiritus sanctus designabat in psalmis, dicens: Rex meus & deus meus, quoniam ad te orabo domine mane, & exaudies uocem meã, mane aßistam tibi, & contemplabor te. Et iterum per prophetã loquitur dominus: Diluculo uigilabũt ad me dicentes: Eamus & reuertamur ad dominũ deum nostrũ: Recedente item sole ac die cessante necessariò rursum orandũ est: Nam quia Christus sol uerus, & dies uerus est, sole ac die seculi recedente, quando oramus & petimus ut super nos lux denuo ueniat, Christi precamur aduentum, lucis æternæ gratiã præbiturũ. Christum antẽ diem dictũ, in psalmis declarat spiritus sanctus: Lapis, inquit, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: à domino factus est, & est admirabilis in oculis nostris. Iste est dies quẽ fecit dominus, ambulemus & iucũdemur in eo. Item quòd sol appellatus sit, Malachim propheta testatur, dicẽs: Vobis autem qui timetis nomẽ domini, orietur sol iustitiæ, & in alis eius curatio est. Quòd si in scripturis sanctis sol uerus & dies uerus est Christus, hora nulla à Christianis excipitur, quo minus frequenter ac semper deus debeat adorari, ut qui in Christo, hoc est, in sole & in die uero sumus, insistamus per totum diem precibus & oremus, & quãdo mundi lege decurrẽs uicibus alternis nox resoluta succedit, nullum de nocturnis tenebris esse orantibus damnũ potest,

Mane orandũ.

Psal. 5.

Orandum uesperi.

Psal. 117.

Malach. 4.

test, quia filijs lucis & nocte dies est. Quando enim sine lumine est, cui lumen in corde est? Aut quomodo sol ei & dies non est, cui sol & dies Christus est? Qui autē in Christo, hoc est, in lumine semper sumus, nec noctibus ab oratione cessemus. Sic Anna uidua sine intermißione rogans semper & uigilans perseuerabat in promerendo deo: sicut in euangelio scriptum
Luc. 2. est: Non recedebat, inquit, de templo, ieiunijs & orationibus seruiens nocte ac die. Viderint uel gentiles, qui necdum illuminati sunt: uel Iudæi, qui deserto lumine in tenebris remanserunt. Nos, fratres dilectißimi, qui in domini luce semper sumus, qui meminimus & tenemus quid esse accepta gratia cœperimus, computemus noctem pro die. Ambulare nos credamus semper in lumine, non impediamur à tenebris quas euasimus: nulla sint horis nocturnis precum damna, nulla orationum pigra & ignaua dispendia. Per dei indulgentiā recreati spiritualiter & renati, imitemur quod futuri sumus, habituri in regno sine interuentu noctis solum diem. Sic nocte quasi in lumine uigilemus oraturi semper, & acturi gratias deo: hic quoq; orare & gratias agere non desinamus.

D. CAECILII

CYP. LIBELLVS VNVS AD Fortunatum de exhortatione martyrij, XII. capitibus distinctus, ex quibus plenius summarium noscitur argumentum.

ESIDERASTI Fortunate charißime nobis, ut quoniā pressurarum & persecutionū pondus incumbit, & in fine atq; in cōsummatione mundi antichristi tēpus infestum appropinquare iam cœpit, ad præparandas & corroborandas fratrum mētes de diuinis scripturis hortamenta

hortamenta componerem, quibus milites Christi ad spirituale & cœleste certamen animarẽ. Obtemperandum fuit desiderio tuo tam necessario, ut quantũ sufficit nostra mediocritas auxilio diuinæ inspirationis instructa, quasi arma ac munimenta quædam pugnaturis fratribus de præceptis diuinis promerentur. Parũ est enim quod dei plebẽ claßico nostræ uocis erigimus, nisi credentiũ fidẽ, ac dicatã deo deuotamq; uirtutẽ diuina lectione firmemus. Quid autem potius ac maius curæ nostræ ac solicitudini congruit, quàm ut cõmissum nobis diuinitus populũ & exercitũ in castris cœlestibus cõstitutũ, aduersus diaboli tela & iacula exhortationibus aßiduis præparemus? Neq; enim idoneus potest esse miles ad bellum, qui non exercitatus in campo prius fuerit. Aut qui agonisticã coronã quærit adipisci, in stadio coronabitur, nisi usum & peritiam uirium antè meditetur? Aduersarius uetus est & hostis antiquus, cũ quo prælium gerimus. Sex millia annorũ plenè complentur, ex quo hominẽ diabolus impugnat. Omnia iam genera tentandi & artes atq; insidias deijciẽdi usu ipso uetustatis edidicit. Si imparatũ inuenerit Christi militẽ, si rudem, si non solicitũ ac toto corde uigilantẽ, circũuenit nesciũ, fallit incautum, decipit imperitũ. Si uero quis dominica præcepta custodiens & fortiter Christo adhærens cõtra eum steterit, uincatur necesse est, quia Christus quẽ cõfitetur inuictus est. Ac ne in longũ sermonẽ meum extẽderem, frater charißime, & audientẽ uel legẽtẽ styli latioris copia fatigarem, cõpendium feci, ut propositis titulis quos quis & nosse debeat & tenere, capitula dominica subnecterẽ, & id quod præposuerã diuinæ lectionis autoritate solidarẽ, ut nõ tam tractatum meũ uidear tibi misisse, quàm materiam tractãtibus præbuisse, quæ res in usum singulis proficit utilitate multorũ. Nam si confectam & paratã iam uestẽ darem, uestis esset mea, qua alius uteretur, & forsan non pro habitudine staturæ & corporis res alteri

Miles inexercitatus bello inutilis.

Diabolus longo usu doctus.

Christi miles inuictus.

facta minus cōgruens haberetur. Nūc uero de agno, per quē redempti ac uiuificati sumus, lanam ipsam & purpuram misi, quam cum acceperis, tunicā tibi pro uolūtate cōficies, & plus ut in domestica tua atq; in propria ueste lætaberis: & cæteris quoq; ut conficere & ipsi pro arbitrio suo possint, quod misimus exhibebis, ut uetere illa nuditate contecta perferant omnes indumenta Christi, cœlestis gratiæ sanctificatione uesti ti. Necnon & illud cōsiliū, frater charissime, utile & salubre prospexi, in exhortatione tā necessaria, quæ martyres faciat, amputandas esse uerborū nostrorum moras & tarditates, atq; ambages sermonis humani subtrahēdas, ponēda illa sola, quæ deus loquitur, quibus seruos suos ad martyriū Christus hortatur.

Præcepta dei arma Christianorum.

Præcepta ipsa diuina uelut arma pugnātibus suggerenda sunt. Illa sint militaris tubæ hortamenta, illa pugnantibus classica. Inde aures erigantur, inde instruantur mētes, inde & animi & corporis uires ad omnē passionis tolerātiā roborentur.

Baptisma.

Nos enim qui domino permittēte primū baptisma credentibus dedimus, ad aliud quoq; singulos præparemus, insinuantes & docentes hoc esse baptisma in gratia maius, in potestate sublimius, in honore preciosius, baptisma in quo angeli baptizant, & in quo deus & Christus eius exultant, baptisma post quod nemo iam peccat, baptisma quod fidei nostræ incrementa cōsummat, baptisma quod nos de mundo recedentes statim deo copulat. In aquæ baptismo percipitur peccatorum remissa, in sanguinis corona uirtutum. Amplectēda res est & optanda, & omnium postulationum nostrarū precibus expetenda, ut qui serui dei sumus, simus & amici.

CAPUT PRIMUM.

N exhortandis itaq; ac præparandis fratribus nostris, & fidei ac uirtutis firmitate ad præconiū dominicæ cōfessionis, atq; ad præliū persecutionis et passionis armādis, primo in loco dicēdū est,

est,idola deos non esse, quæ sibi homo facit. Neq; enim quæ fiunt,factore suo & fabricatore maiora sunt, aut protegere & seruare quenquã possunt quæ ipsa de tẽplis suis pereunt, nisi ab homine seruentur. Sed nec elemẽta colẽda esse,quæ homini secundũ dispositionẽ & præceptum dei seruiunt. II.

Destructis idolis & elementorum ratione monstrata,ostendendum dominum solum colendum esse. III.

Tunc addendum quæ comminatio dei sit aduersus eos,qui idolis sacrificant. IIII.

Præterea docendum non facile ignoscere deum idololatris. V.

Et quòd sic idololatriæ indignetur deus,ut præceperit etiã eos interfici,qui sacrificare & seruire idolis suaserint. VI.

Subiungendũ post hæc quod redẽpti ac uiuificati Christi sanguine nihil Christo præponere debeamus, quia nec ille quicquam nobis præposuerit, & ille propter nos mala bonis prætulerit,paupertatẽ diuitijs, seruitutẽ dominationi, mortẽ immortalitati. Nos contrà in paßionibus nostris paupertati seculari paradisi diuitias & delitias præferamus, dominatum & regnum æternũ temporariæ seruituti,immortalitatẽ morti,deum & Christum diabolo & antichristo. VII.

Insinuandum quoque,ne erepti de faucibus diaboli & de laqueis seculi liberati,si in angustijs & pressuris esse cœperint,egredi denuo ad seculum uelint & perdant quod euaserint. VIII.

Insistendum potius esse & perseuerandum in fide & ueritate,& cœlestis ac spiritalis gratiæ consummatione, ut ad palmam & coronam poßit perueniri. IX.

Ad hoc enim pressuras & pſecutiões fieri ut ꝓbemur. X.

Nec timendas esse iniurias,& pugnas persecutionũ, quia maior est dominus ad protegendum, quàm diabolus ad impugnandum. XI.

Ac ne expauescat aliquis & conturbetur ad pressuras & persecutiones, quas patimur in isto mundo, probandum antè prædictum esse, quòd nos mundus odio habiturus esset, & q persecutiões aduersum nos excitaret, ut ex hoc ipso quod hæc fiant, manifesta sit fides diuinæ pollicitationis in mercedibus & præmijs postmodum secuturis. Nec nouum quid accidat Christianis quãdo ab initio mundi boni laborauerint, & oppreßi atq; occisi sint iusti ab iniustis. XII.

In nouißima parte ponẽdum est, quæ spes & quæ merces maneat iustos & martyres post conflictationes huius temporis & paßionis: & quòd plus accepturi simus in paßionis remuneratione, quàm quod hic sustinemus in ipsa paßione.

CAPITVLVM PRIMVM.

Vòd idola dij non sint, & quòd nec elemẽta uice dei colẽda sint, in psalmo cxiij. Idola gentiũ argentum & aurum, opus manuum hominum. os habent & non loquentur, oculos habẽt & non uident. Aures habent & non audiunt, neq; enim est spiritus in ore ipsorũ. Similes illis fiant homines qui faciunt ea.

Sap.15. *Item in Sapientia Salomonis: Omnia idola nationum æstimauerunt deos, quibus neq; oculorum usus est ad uidẽdum, neq aures ad percipiendum spiritum, neque aures ad audiendum, nec digiti in manibus ad tractandum, sed & pedes eorum pigri ad ambulandum. Homo enim fecit illos, & qui spiritum mutuatus est finxit illos. Nemo autem sibi similem homo poterit deum fingere, cum sit enim mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior autem ipse ijs quos colit, quoniam ipse*

Exod.20. *quidem iuxta, illi nunquàm. Item in Exodo: Nõ facies tibi idolum, nec cuiusquãm similitudinem. Item apud Salomonem de*

Sap.13. *elementis: Neq; opera attendentes agnouerunt quis esset artifex, sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem, & lunam deos*

putaue

putauerunt. Quorum si propter speciem hoc æstimauerunt, sciant quanto ijs dominus sit speciosior: aut si uirtutes & opera eorum mirati sunt, intelligant ab ipsis, quoniam qui hic constituit fortia fortior est illis. II.

Quòd deus solus colendus sit, in Deuteronomio:Dominum Deut.32.
deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Item in Exodo: Non
erunt tibi dij alij absque me. Item illic: Videte quia ego sum, Deut.6.
& non est deus præter me. Ego *interimā & uiuere faciam, percutiam & ego sanabo, & non est qui eripiat de manibus meis. Item in* Apocalypsi: Et *uidi alium angelum uolantem* Apoc.14.
in medio cæli, habentem euangelium æternum, ut annunciaret super terram, & super omnes nationes, & tribus, & linguas, & dicētem uoce magna: Metuite *potius deum, & date illi claritatem, quoniam uenit hora iudicij eius, & adorate eū qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt.* Sic *& dominus in euangelio commemorationem facit primi & secundi præcepti dicens:* Audi *Israël, dominus deus tuus* Matth.22.
dominus unus est: Et *diliges dominum deū tuum de toto corde tuo, & de tota anima tua, & de tota uirtute tua.* Hoc *primum, & secundum simile huic:* Diliges *proximum tuum tanq̄ te. In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ.* Et
iterum: Hæc *est autem uita æterna, ut cognoscant te solū uerum deum, & quem misisti Iesum Christum.* Ioan.17. III.

Quæ comminatio dei sit aduersus eos qui idolis sacrificāt, in Exodo:*Sacrificans dijs eradicabitur, nisi deo soli. Item in* Exod.22.
Deuteronomio:*Sacrificauerunt dæmonijs & non deo. Item apud* Esaiam : *Adorauerunt eos quos fecerunt digiti eorum,* Esa.2.
& curuatus est homo, & humiliatus est uir, & non laxabo illis. Et *iterum: Illis fudistis libamina, & illis imposuistis sacrificia. Super hæc non indignabor dicit dominus? Item* Hieremias:Nolite *ambulare post deos alienos ut seruiatis eis, et ne* Hiere.7.
adoraueritis eos, & ne incitetis me in operibus manuum ue-

Apoc.14. *strarum ad disperdendos uos.* Item in Apocalypsi: *Si quis adorat bestiam & imaginem eius, & accipiet notam in fronte sua aut in manu, bibet & ipse de uino iræ dei mixto in poculo iræ eius, & punietur igne & sulphure sub oculis sanctorum angelorum, & sub oculis agni, & fumus de tormentis eorum in secula seculorum ascendet.* Nec *habebunt requiem die ac nocte, quicunque adorauerint bestiam & imaginem eius.*

IIII.

Exod.32. *Non facilè ignoscere deum idololatris.* Moyses in exodo *pro populo rogat nec impetrat.* Precor, *ait, domine, deliquit hic populus delictum grande: fecerunt sibi deos aureos, & nunc si dimittis illis delictum grande, dimitte: sin autem, sine me, & dele de libro quē scripsisti.* Et *dixit dominus ad* Moysen: *Si quis delinquit ante me, deleā eū de libro meo.* Item *cū* Hieremias *pro populo deprecaretur, dominus ad eum loquitur, dicens:*

Hier.7. Et *tu noli orare pro populo hoc, et noli postulare pro ipsis in prece & oratione, quia non exaudiam illum in tempore quo inuocabunt me, in tempore afflictionis suæ.* Ezechiel *quoque hanc eandem denunciat indignationem de*

Ezech.14. *eis qui in deum delinquunt:* Et *fuit, inquit, uerbum domini ad me dicens:* Fili *hominis terra quæcunque peccauerit mihi, ut delictum delinquat, extendam manum meam super eam, & obteram stabilimentum panis, & immittam in ea famem, & auferam de ea hominem & pecora.* Et *si fuerint tres uiri in medio eius* Noë, Daniel, & Iob, *non liberabunt filios neque filias, ipsi soli salui erunt.* Item in Regum *primo libro.* Si *de-*

1.Regūm.2. *linquēdo peccet uir aduersus uirum, orabunt pro eo dominū.* Si *autem in deum peccet homo, quis orabit pro eo?*

V.

Quòd sic idololatriæ indignetur deus, ut præceperit etiā eos interfici, qui sacrificare et seruire idolis suaserint, In Deu-

Deut.13. *teronomio:* Quod *si rogauerit te frater tuus, aut filius tuus, aut filia tua, aut uxor tua, quæ est in sinu tuo, aut amicus tuus,*

tuus,qui æqualis est animæ tuæ,latenter dicens: Eamus & seruiamus dijs alienis, dijs gentium: non consenties ei, & non exaudies eum, & non parcet oculus tuus super eum, & non celabis eum, & annuncians annunciabis de illo. Manus tua erit super eum in primis interficere eum,& manus omnis populi postremo,& lapidabunt eum & morietur,quoniam quæsiuit auertere te à domino deo tuo. Et iterum loquitur dominus & dicit: Nec ciuitati parcendum etiam si uniuersa consenserit ad idololatriam: aut si audieris in una ex ciuitatibus quas dominus deus tuus dabit tibi inhabitare te illic, dicentes: Eamus & seruiamus dijs alienis, quos non nosti: Interficiens eos necabis omnes qui sunt in ciuitate cæde gladij, & incendes ciuitatem igni, & erit sine habitaculo in æternum. Non reædificabitur etiam nunc ut auertatur deus ab indignatione iræ suæ. Et dabit tibi misericordiam & miserebitur tui, & multiplicabit te, si exaudieris uocem domini dei tui,& obseruaueris præcepta eius. Cuius præcepti & uigoris memor Mathathias interfecit eum qui ad aram sacrificaturus accesserat. Quòd si ante aduentum Christi circa deum colendũ,& idola spernenda hæc præcepta seruata sunt: quanto magis post aduentum Christi seruanda sunt, cum ille ueniens non uerbis tantum nos hortatus sit, sed & factis, post omnes iniurias & contumelias passus quoq; & crucifixus, ut nos pati & mori exẽplo suo doceret,ut nulla sit homini excusatio pro se non patienti,cum passus sit ille pro nobis,& cum ille passus sit pro alienis peccatis, multo magis pro peccatis suis pati unumquenque debere? Et ideo in euangelio comminatur & dicit: Quicunq; confessus me fuerit coram hominibus, & ego cõfitebor eum coram patre meo qui est in cœlis: Qui autem negauerit me coram hominibus, & ego negabo eum coram patre meo qui est in cœlis. Item apostolus Paulus Si enim commorimur, inquit,& cõuiuemus. Si toleramus & conregna

1. Machab. 2

Matth. 10.

2. Tim. 2.

conregnabimus. Si negamus, & ipse negabit nos. Item Ioan-
1.Ioan.2. *nes: Qui negat filium, nec patrem habet. Qui confitetur fi-*
lium, & filium & patrem habet. Vnde nos ad contemptum
mortis hortatur dominus & corroborat, dicens: Nolite time-
re eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occi-
dere. Magis autem metuite eum, qui potest animam & cor-
Ioan.12. *pus occidere in gehennam. Et iterum: Qui amat animam suã,*
perdet eam, & qui odit animam suam in isto seculo, in uitam
æternam conseruabit illam. VI.

Quòd redempti & uiuificati Christi sanguine nihil Chri-
sto præponere debeamus: In euangelio dominus loquitur &
dicit: Qui diligit patrem aut matrem plus quàm me, non est
me dignus. Et qui diligit filium aut filiam super me, nõ est me
dignus. Et qui non accipit crucem suam & sequitur me, non
Deut.33. *est me dignus. Sic & in Deuteronomio scriptum est: Qui di-*
cunt patri aut matri, non noui te, & filios suos non agnoue-
runt, hi custodierunt præcepta tua, & testamentum tuum ser-
uauerunt. Item apostolus Paulus: Quis nos, inquit, separabit
Rom.8. *à charitate Christi, pressura, an angustia, an persecutio, an fa-*
mes, an nuditas, an periculum, an gladius? Sicut scriptum est:
Psal.43. *Quia propter te occidimur tota die, æstimati sumus ut oues*
uictimæ, sed in his omnibus superamus propter eũ qui nos di-
1.Cor.6. *lexit. Et iterum: Non estis uestri, empti enim estis precio ma-*
gno, glorificate & portate deum in corpore uestro. Et iterũ:
2.Cor.5. *Pro omnibus mortuus est, ut qui uiuunt iam non sibi uiuant,*
sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. VII.

Ereptos de faucibus diaboli & de laqueis seculi liberatos
non debere denuo ad seculum reuerti, ne perdant quod euase-
rint: In Exodo Iudaicus populus ad umbram nostri & imagi-
nem præfiguratus, cum deo tutore & uindice euasisset Pha-
raonis atq; Aegypti, id est, diaboli & seculi durissimam ser-
uitutem, circa deum perfidus & ingratus, aduersus Moysen
mussitat

mußitat,respiciens solitudinis ac laboris incommoda,& non intelligens libertatis ac salutis beneficia diuina, reuerti quærit ad Aegyptum,hoc est,ad seculi seruitutē, unde fuerat abstractus,cum magis fidere in deum deberet & credere, quoniam qui à diabolo & seculo liberauit populum suum,proteget liberatum:Quid hoc nobis,inquiunt, fecisti eijciendo nos Exod.14. de Aegypto? Melius erat nobis seruire Aegyptijs,quàm mori in solitudine hac. Et dixit Moyses ad populum:State fiden tes & uidete salutem quæ est à domino,quam nobis faciet hodie.Dominus ipse pugnabit pro uobis & uos tacebitis.Quod nos admonens in euangelio suo dominus & docens ne ad zabulum rursus & ad seculum quibus renunciauimus & unde euasimus,reuertamur,dicit: Nemo retro attendens & super- Luc.9.et 17. ponens manum suam in aratrum aptus est regno dei. Et qui in agro est,nō reuertatur retro. Memores estote uxoris Loth. Ac ne quis aliqua uel cupiditate rerum uel suorum dulcedine retardetur, quo minus Christum sequatur addidit & dicit: Qui non renunciat omnibus quæ sunt eius, non potest meus esse discipulus.

VIII.

Insistendum esse & perseuerandum in fide & uirtute, & cœlestis & spiritualis gratiæ consummatione,ut ad palmā et ad coronam poßit perueniri:In Paralipomenon:Dominus uo 2. Paral. 15. biscum est,quandiu & uos estis cum ipso.Si autem dereliqueritis eum,derelinquet uos.Item apud Ezechielem: Iustitia iu Ezech.33. sti non liberabit eum in quacunque die exerrauerit. Item dominus in euangelio loquitur & dicit:Qui perseuerauerit usq; Matth.10. in finem,hic saluus erit. Et iterum:Si mā seritis in uerbo meo, Ioan.8. uerè discipuli mei eritis, & cognoscetis ueritatem, & ueritas liberabit uos. Præmonens quoque nos semper paratos esse debere,& expeditos in procinctu firmiter stare,adiecit & dicit:Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes, & uos Luc.12. similes hominibus expectantibus dominum suum, quando re-

uertatur

uertatur à nuptijs, ut cum uenerit & pulsauerit aperiant ei. Felices serui illi, quos adueniens dominus inuenerit uigilãtes. Item beatus Apostolus ut fides nostra proficiat et crescat, &
1.Cor.9. *ad summa perueniat hortatur, dicens: Nescitis quoniam qui in stadio currunt omnes quidem currunt, unus tamen accipit coronam? Sic currite ut apprehendatis. Et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Et iterum:*
2.Tim.2. *Nemo militans deo, implicat se molestijs secularibus, ut possit placere ei cui se probauit. Sed & si certauerit quis non coronabitur, nisi legitimè pugnauerit. Et iterum: Oro autem*
Rom.12. *uos fratres per misericordiam dei ut constituatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, deo placentem, & ne configuremini seculo huic, sed transformemini in renouatione spiritus ad probandum quæ sit uoluntas dei bona, & placens &*
Rom.8. *perfecta. Et iterum: Sumus filij dei: si autem filij, & hæredes, hæredes quidem dei, cohæredes autem Christi. Siquidem compatimur ut & commagnificemur. In Apocalypsi eadem lo-*
Apocal.5. *quitur diuinæ prædicationis hortatio, dicens: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Quod exemplum perseuerandi & permanendi designatur in Exodo: ubi Moyses ad*
Amalech figura diaboli. *superandum Amalech, qui figuram portat diaboli, in signo et*
Exod.17. *sacramento crucis alleuat supinas manus. Nec uincere aduersarium potuit, nisi postquam stabilis in signo alleuatis iugiter manibus perseuerauit. Et factum est, inquit, cũ leuabat Moyses manus, præualebat Israël: Vbi autem submiserat manus, inualescebat Amalech. Et accepto lapide supposuerũt sub eo, & sedebat super eum. Et Aaron & Vr sustentabant manus eius hinc & inde, & factæ sunt manus Moysi stabiles usq; in occasum solis. Et fugauit Iesus Amalech & omnem populum eius. Et dixit dominus ad Moysen: Scribe hoc, ut sit in memoria, in libro, & da in aures Iesu, quoniam deletione delebo memoriam Amalech sub cœlo.* IX.

Ad

Ad hoc enim pressuras & persecutiones fieri ut probemur: in Deuteronomio: Tentat uos dominus deus uester, ut sciat si diligitis eū ex toto corde uestro, & ex tota anima uestra, & ex tota uirtute uestra. Et iterum apud Salomonem: Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tētatio tribulationis. Paulus quoque paria testatur, ac loquitur, dicens: Gloriamur in spe claritatis dei. Non solum autem, sed & gloriamur in pressuris, scientes quoniam pressura tolerantiā operatur, tolerantia autem probationem, probatio autem spem, spes autē non confunditur, quia dilectio dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Et Petrus in epistola sua ponit, & dicit: Charissimi nolite mirari ardorem accidentē uobis, qui ad tentationem uestram fit, nec excidatis tanquàm nouum aliquid uobis contingat. Sed quotiescunq; cōmunicatis Christi passionibus, per omnia gaudete, ut & in reuelatione facta claritatis eius gaudentes exultetis. Si improperatur uobis in nomine Christi, beati estis, quia maiestatis & uirtutis domini nomē requiescit in uobis, quod quidē per illos blasphematur, per nos autem honoratur.

Deut. 13. Eccl. 27. Rom. 5. 1. Pet. 4.

X.

Timendas non esse iniurias & pœnas persecutionum, & ne expauescat quis ad pressuras & persecutiones quas patitur in hoc mundo, quia maior est dominus ad protegendum, quàm zabulus ad impugnandum. Ioannes in epistola sua ponit & dicit: Maior est qui in uobis est q̄ qui in isto mundo. Item in Psalmo: Non metuam quid mihi faciat homo, dominus mihi auxiliator est. Et iterum: Isti in equis, nos autem in nomine domini dei nostri magnificabimus. Ipsi obligati sunt & ceciderunt, nos autem surreximus & erecti sumus. Et adhuc fortius docens & ostendens spiritus sanctus castra zabuli non timenda, & si bellum nobis hostis indixerit, in ipso magis bello spem nostram consistere, & congressione illa iustos ad diuinæ sedis & salutis æternæ præmium peruenire

1. Ioan. 4. Psal. 117. & 19.

Psal. 26. peruenire, in psalmo ponit & dicit: Si directa in me fuerint castra, nō timebit cor meum. Et si exurrexerit super me bellum, in illud ego sperabo. Vnam petij à domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo domini per omnes dies uitæ meæ. Item in Exodo declarat scriptura diuina preßuris multipli-
Exodi 1. cari nos potius & augeri dicens: Quantoq́; eos deprimebant, tanto plures fiebant & inualescebant magis. Et in
Apoc. 2. Apocalypsi protectio diuina promittitur in paßionibus nostris: Nihil, inquit, horum timeas, quæ paßurus es. Nec alius securitatem nobis pollicetur & protectionem quàm qui &
Esa. 43. per Esaiam prophetam loquitur dicens: Noli timere quia ego te redemi, & uocaui te in nomine tuo, meus es tu. Et si pertransieris per aquam, tecum sum, & flumina te nō inundabunt. Et si pertransieris per ignem, ignis nō comburet te, quoniam ego dominus deus tuus sum, qui te saluum facio. Qui & in euangelio promittit auxilium diuinum dei seruis
Matth. 10. in persecutionibus non defuturum, dicens: Cum autem uos tradiderint nolite cogitare quomodo aut quid loquamini,
Mar. 13. dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini: Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur
Luc. 21. in uobis. Et iterum: Ponite in cordibus uestris non præmeditari excusare: ego enim dabo uobis os & sapientiam, cui nō
Exod. 4. poterūt resistere aduersarij uestri. Sic & in Exodo ad Moysem contantem & ad populum trepidantem deus loquitur dicens: Quis dedit os homini? & quis fecit mutum? & quis surdum? & quis uidentem & cæcum? non'ne ego dominus deus? Et nunc perge & ego aperiam os tuum, & instruam te quid loquaris. Nec difficile est deo aperire os hominis deuoti sibi, & confeßori suo inspirare constantiã & fiduciam
Numer. 22. loquendi, qui in Numeris aduersus Balaam prophetam etiam asinam fecit loqui. Quare in persecutionibus nemo cogitet quod periculum diabolus importet, sed cōsideret quod auxilium

lium deus præstet,nec mentem labefaciat humana infestatio, sed corroboret fidē diuina protectio,quãdo unusquisq; secundum dominica promissa & fidei suæ merita tantū accipiat de dei ope,quantū se credit accipere,nec sit quod omnipotens præstare nō poßit,nisi accipiētis fides caduca defecerit. XI.

Antè prædictū esse quòd nos mundus odio habiturus esset, & quòd persecutiones aduersus nos excitaret,& quòd nihil nouum Christianis accidat,cū ab initio mundi boni laborauerint,& oppreßi atque occisi sint iusti ab iniustis,dominus in euãgelio præmonet & prænunciat,dicēs:Si mundus uos odit,scitote quoniã me primo odijt.Si de mūdo essetis,mūdus quod suum esset,amaret. Sed quia de mūdo non estis & ego elegi uos de mundo,propterea odit uos mundus. Mementote sermonis quē dixi uobis:Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt,& uos persequētur.Et iterum:Veniet hora ut omnis qui uos occiderit,putet se officiū deo facere. Sed hoc facient,quoniam non cognouerunt patrem neq; me.Hæc autem locutus sum uobis,ut cum uenerit hora,eorū memores sitis,quia ego dixi uobis.Et iterum:Amen amen dico uobis, quia plorabitis & plãgetis,seculū autē gaudebit:uos tristes eritis,sed tristitia uestra in lætitiam ueniet.Et iterū: Hæc loquutus sum uobis,ut in me pacē habeatis,in seculo autē pressuram.Sed fidite quoniã ego uici seculū.Et iterū cum à discipulis suis interrogaretur de signo aduentus sui & cōsummationis mūdi,respōdit & dixit:Caute ne quis uos fallat,multi enim uenient in nomine meo dicētes:Ego sum Christus,& multos fallent.Incipietis autem audire bella & auditus bellorū uidere,nolite tumultuari:oportet enim hæc fieri,sed nondum est finis.Exurget autē gens super gentem,& regnū super regnū,& erunt fames & terræmotus & pestilentiæ per loca.Omnia autē ista initia parturitionum sunt. Tunc tradēt uos in tribulationē & interficiēt uos,et eritis odibiles omni-

Ioan.15. Ioan.16. Luc.21. Mar.13. Matth.24.

bus gentibus propter nomen meum.Et tunc scandalizabuntur multi,& se inuicem tradent & odient inuicem. Et multi pseudoprophetæ exurgent & seducent multos, & eò quòd facinus abundet,& refrigescet charitas multorum. Qui autē tolerauerit usq; in finem, hic saluus erit.Et prædicabitur euā gelium istud regni per totum orbem terræ in testimonium omnibus gentibus,& tunc ueniet finis. Cum autem uideritis
Daniel.9. *abominationem uastationis,quæ dicta est per Danielem prophetam,stantem in loco sancto,qui legit intelligat,tūc qui in Iudæa sunt fugiant in montes,& qui in tecto est non descendat tollere quicquam de domo:& qui in agro est, non conuertatur retro auferre uestimētum suum.Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.Orate autem ne fiat fuga uestra hyeme,neq; sabbato.Erit autem tūc pressura magna, qualis non fuit ab initio mundi usq; nūc,sed neq; fiet:& nisi breuiati essent dies illi,nō esset salua omnis caro,propter electos autem breuiabuntur dies illi.Tunc si quis dixerit uobis: Ecce hic est Christus,aut eccetillic,nolite credere.Surgēt enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia ad errorem faciendum,si fieri potest, & electis. Vos autem cauete,ecce prædixi uobis omnia. Si ergo dixerint uobis:Ecce in solitudine est,nolite exire:ecce in cubiculis,nolite credere.Sicut enim coruscatio quæ exit ab Oriente & patet usq; ad Occidentem,ita erit & aduentus filij hominis.Vbi fuerit corpus,illic colligentur aquilæ. Continuo autē post pressuram dierum illorum sol tenebrascet, & luna non dabit lumen suum,& stellæ cadent de cœlo,& uirtutes cœlorum mouebuntur.Et tunc apparebit signum filij hominis in cœlo,& lamentabuntur se omnes tribus terræ, & uidebunt filium hominis uenientē in nubibus in uirtute magna & claritate.Et mittet angelos suos cum uirtute magna & claritate,& cum tuba magna. Et colligent electos eius à quatuor*

uentis

uentis à summis cœlorum usq; ad summitates eorum. Nec noua aut repentina hæc sunt, quæ nunc accidunt Christianis, cũ boni & iusti semper & dei lege innocentiæ ac ueræ religionis timore deuoti, per pressuras & iniurias & graues ac multiformes infestationum pœnas angusti itineris difficultate gradiantur. Sic in origine statim mundi Abel iustus à fratre primus occiditur: & Iacob fugatur, & Ioseph uenundatur: & Dauid misericordem Saul rex persequitur, & Heliam maiestatem dei constanter ac fortiter asserentem rex Achab opprimere conatur. Zacharias sacerdos interficitur in medio templi & altaris, ut illic hostia ipse fiat, ubi deo hostias immolabat. Tot deniq; martyria iustorum sæpe celebrata, tot edita in posterum fidei & uirtutis exempla. Tres pueri Ananias, Azarias, Misahel ætate cõpares, dilectione cõcordes, fide stabiles, uirtute cõstantes, flammis ac pœnis urgẽtibus fortiores, soli se deo seruire, solum nosse, solum colere proclamant, dicentes: Nabuchodonosor rex, non opus est nobis de hoc uerbo respondere tibi. Etenim deus cui nos seruimus, potens est nos eripere de camino ignis ardentis, & de manibus tuis rex liberare nos. Quod si noluerit, notum sit tibi, quia dijs tuis nõ seruiemus, & statuam auream quã statuisti, nõ adoramus. Et Daniel deo deuotus & sancto spiritu plenus exclamat & dicit: Nihil colo ego nisi dominũ meum, qui cõdidit cœlũ & terram. Tobias quoq; sub regali licet ac tyrannica seruitute, sensu tamen ac spiritu liber confeßionem suam deo seruat, & uirtutẽ maiestatemq; diuinam sublimiter prædicat, dicẽs: Ego in terra captiuitatis meæ confitebor illi, & ostendam uirtutẽ eius in natione peccatrice. Quid uero in Machabæis septem fratres natalium pariter & uirtutum sorte cõsimiles, septenarium numerum sacramento perfectæ consummationis implentes? sic fratres septẽ in martyrio cohærẽtes, ut primi in dispositione diuina septem dies annorum septem milia continentes,

Angusta bonorum uia.
Gen. 4.
1. Reg. 14.
3. Reg. 19.
Matth. 23.
Dan. 3.
Dan. 14.
Tob. 13.
Machab. 7.

tes, ut septem spiritus & angeli septem qui assistunt & conuersantur ante faciẽ domini, & lucerna septiformis in taber-
Apocal. 1. naculo martyrij, & in Apocalypsi septem candelabra aurea,
Prouerb. 9. & apud Salomonẽ columnæ septẽ, super quas ædificat domũ sapiẽtia: ita & istic septem fratrum numerus, ecclesiarũ septẽ numerũ sui quantitate cõplexus, secundũ quod in primo Re-
Esa. 4. gũm libro legimus, sterilem septẽ peperisse. Et apud Esaiam: Septẽ mulieres unum hominẽ apprehẽdũt, cuius inuocari super se nomen exposcunt. Et apostolus Paulus qui huius legitimi numeri & certi meminit, ad septem ecclesias scribit. Et
Apoc. 1. in Apocalypsi dominus mãdata sua diuina & præcepta cœlestia ad septem ecclesias & earundẽ angelos dirigit, qui nunc iste in fratribus numerus inuenitur, ut cõsummatio legitima impleatur. Cum septem liberis planè copulatur & mater origo & radix, quæ ecclesias septem postmodum peperit, ipsa prima & una super petram domini uoce fundata. Nec uacat quod in passionibus, sola cũ liberis mater est. Martyres enim qui se dei filios in passione testantur, iam non nisi deo patre censentur, sicut in euangelio docet, dicens: Ne uocaueritis uo
Matth. 23. bis patrẽ super terram, unus est enim pater uester qui in cœlis est. Quæ uero ediderunt confessionũ præconia, quàm præclara, quàm magna documenta fidei præbuerunt? Rex An-
2. Mach. 7. tiochus infestus, imò in Antiocho antichristus expressus, ora martyrum gloriosa & spiritu confessionis inuicta contagio suillæ carnis maculare quærebat, & cùm flagellis grauiter uerberasset, ac nihil promouere potuisset, sartagines iussit igniri: quibus ignitis & accensis, eum qui primus loquutus fuerat & magis regem uirtutis & fidei constantia prouocauerat, admoueri præcepit & frigi, producta & execta prius lingua quæ confessa deum fuerat. Quod martyrium gloriosius contigit: lingua enim confessa nomen dei prior ad deum debuit ipsa proficisci. Pòst in secundo excogitatis acrioribus pœnis,

pœnis, antequàm cætera membra torqueret, cutē capitis cum capillis detraxit, odio scilicet certo. Nam cū caput uiri Christus sit, & caput Christi deus, qui caput laniabat in martyre, deum & Christum persequebatur in capite. At ille martyrio suo fidens, & resurrectionis sibi præmium de dei remuneratione promittens exclamauit & dixit: Tu quidē * impotens ex hac præsenti uita nos perdis, sed mundi rex defunctos pro suis legibus in æternā uitæ surrectionē suscitabit. Tertius linguā postulatus cito protulit: nam pœnā linguæ execandæ iam didicerat à fratre contemnere, manus quoq; amputandas cōstanter extendit, multū beatus genere isto supplicij, cui contigit extensis manibus ad pœnam paßionis dominicæ instar imitari. Nec nō & quartus pari uirtute tormenta cōtemnens, & ad retundendum regem cœlesti uoce respondēs exclamauit & dixit: Potius est ab hominibus morti datos expectare spem à deo, iterū suscitādos ab eo in uitā æternā: tibi enim resurrectio ad uitā nō erit. Quintus præter quòd carnificinā regis et duros uariosq; cruciatus fidei uigore calcabat, ad præscientiā quoq; & notitiam futurorum spiritu diuinitatis animatus prophetauit regi, & indignationem dei, & ultionē uelociter prosecuturā. Potestatē, inquit, inter homines habens, cū sis corruptibilis, facis quod uis. Noli autē putare genus nostrum à deo derelictum esse. Sustine & uide magnam potestatem eius, qualiter te & semen tuū torquebit. Quale illud leuamentum fuit martyrij, quàm magnū, quàm grāde solatium? In cruciatibus suis non tormenta propria cogitare, sed tortoris sui supplicia prædicare? In sexto uerò non uirtus sola, sed humilitas prædicanda est, nihil sibi martyrem uindicasse, nec cōfeßionis suæ honorem superbis uocibus uentilasse, peccatis potius suis asscripsisse, quod persecutionē à rege pateretur, deo uerò dedisse quod postmodum uindicaretur. Docuit esse martyres uerecundos de ultione fidere, & nihil in paßione

* al. quia potens es.

 iactare.

iactare. Noli, inquit, frustra errare, nos enim propter nosmetipsos hoc patimur peccantes in deum nostrũ. Tu autẽ ne te existimes impune futurum aggressus pugnare cũ deo. Admirabilis quoq; mater, quæ nec sexus infirmitate fracta, nec multiplici orbitate cõmota, morientes liberos spectauit libenter, nec pœnas illas pignorum, sed & glorias cõputauit, tam grande martyriũ deo præbens uirtute oculorũ suorum, quàm præbuerunt filij eius tormentis & paßione membrorũ. Cùm sex punitis & occisis superesset unus ex fratribus, cui rex diuitias & potentatus & multa pollicebatùr, ut crudelitas eius aut feritas uel unius subacti solatio foueretur, & peteret ut ad filium deijciendum secum deprecaretur & mater. Deprecata est illa, sed ut decebat martyrum matrem, ut decebat legis & dei memorem, ut decebat filios suos nõ delicatè sed fortiter diligentem. Deprecata est enim, sed ut deum cõfiteretur, deprecata est ne à fratribus suis frater in cõsortio laudis & gloriæ separaretur, tunc se septem filiorum cõputans matrem, si sibi cõtingeret septem deo peperisse nõ seculo. Armans itaq; eum & corroborans, & feliciore tunc partu filium generans: Fili, inquit, miserere mei, quæ te in utero mensibus nouem portaui, & lac triennio dedi, & alui, & in ætatem istam perduxi. Oro fili aspicias cœlũ & terram, & omnibus quæ in eis sunt aspectis intelligas, quia ex nihilo fecit illa deus & hominum genus. Itaq; fili ne timeas carnificem istum, sed dignus fratribus effectus, excipias mortẽ, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam. Magna laus matris in exhortatione uirtutis, sed maior in dei timore & in fidei ueritate, quòd nihil sibi aut filio de sex martyrum honore promisit, nec fratrum precem profuturã credidit ad negantis salutem. Persuasit potius participem fieri paßionis, ut in iudicij die posset cũ fratribus inueniri. Post hæc liberis suis commoritur & mater, neq; enim aliud iam decebat, quàm ut quæ martyres pepererat & fecerat,

fecerat, in consortio illis gloriæ iungeretur: & quos ad deum præmiserat, ipsa quoq; sequeretur. Ac ne quis uel libelli, uel alicuius rei oblata sibi occasione qua fallat, amplectatur decipientium malum munus, nec Eleazarus tacendus est, qui cum sibi à ministris regis offerretur facultas, ut accepta carne qua liceret sibi uesci, ad circumueniendum regem simularet se edere, quæ de sacrificijs atq; illicitis cibis ingerebantur, consentire ad hanc fallaciam noluit, dicens: nec ætati suæ, nec nobilitati conuenire id fingere, quo cæteri scandalizarētur, & in errorem inducerentur, existimantes & Eleazarum nonaginta annos natum ad morem alienigenarū relicta & prodita dei lege transisse: nec tanti esse lucrari breuia uitæ momenta, ut offenso deo incurreret æterna supplicia. Atq; illic excruciatus diu & in extremo iam constitutus, cum inter uerbera & tormenta moreretur, ingemiscēs ait: Domine qui sanctam habes scientiā, manifeste tu scis, quia cum possim à morte liberari, durissimos dolores corporis tolero flagellis uapulās, animo autem propter tui ipsius metum libenter hoc patior. Syncera prorsus fides & uirtus integra ac satis pura, non regem Antiochum cogitasse, sed deum iudicē, & scisse proficere sibi ad salutē nō posse, si hominem derideret ac falleret, cum deus qui cōscientiæ nostræ iudex est, & solus timendus est, nec derideri possit omnino nec falli. Si igitur & nos dicati deo ac deuoti uiuimus, si supra ipsa iustorū antiqua & sancta uestigia iter facimus, per eadem documenta pœnarum, per eadem passionum martyria pergamus, hoc ampliorē gloriam cōputantes temporis nostri, quòd cum uetera exempla numerentur, exuberante postmodum uirtutis ac fidei copia, numerari non possunt martyres Christiani, testante Apocalypsi & dicente: Post hæc uidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omni gente, & ex omni tribu & populo & lingua stātes in cōspectu throni & agni, & erāt amicti stolis

Eleazarus.

2. Mach. 6.

Apoc. 7.

albis, & palmæ fuerunt in manibus eorum, & magno clamore dicebant: Salus deo nostro sedenti super thronum & agno, & respondit unus ex senioribus dicens: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt & unde uenerũt? Et dixi ei: Domine mi scis: & ait mihi: Hi sunt qui uenerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerũt in sanguine agni: propter hoc sunt in conspectu throni dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius. Quòd si tantus ostenditur & probatur Christianorum martyrum populus, nemo difficile uel arduum putet esse martyrem fieri, quando uideat martyrum populum non posse numerari.

XII.

Quæ spes & merces maneat iustos & martyres post conflictationes huius temporis & pasiones, per Salomonem spiritus sanctus ostendit & prǽcinit dicens: Et si coram hominibus tormẽta paßi sunt, spes eorũ immortalitate plena est. Et si in paucis uexati, in multis bene disponentur, quoniam deus tentauit illos & inuenit eos dignos se. Tanquam aurũ in fornace probauit illos, & quasi holocausta hostiæ accepit illos, & in tempore erit respectus illorum. Iudicabunt nationes & dominabuntur populis, & regnabit dominus eorum in perpetuum. Item apud eundem uindicta nostra describitur, & persequentium nos atque infestantium pœnitentia prædicatur. Tunc stabunt iusti, inquit, in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, dicentes inter se pœnitentiam habentes, & præ angustia spiritus gementes: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum & in similitudinem improperij. Nos insensati uitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Quomodo ergo computati sunt inter filios dei, & inter sanctos sors illorũ est? Ergo errauimus à uia ueritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol non ortus est nobis.

Sap. 3.

Sapien. 5.

nobis. Lassati sumus in iniquitatis uia & perditionis, & ambulauimus solitudines difficiles, uiam autem domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia, aut quid diuitiarum iactatio contulit nobis? transierunt omnia illa tanquam umbra. Itē in psalmo cxv. precium & merces paßionis ostenditur: Preciosa, inquit, est in conspectu domini mors sanctorum eius. Itē in psalmo cxxv. tristitia conflictationis & lęticia retributionis exprimitur. Qui seminant, inquit, in lachrymis, in gaudio metent. Ambulantes ambulabant & flebant mittentes semina sua. Venientes autem uenient in exultatione, tollentes gremia sua. Et iterum in psalmo cxviii. Beati qui immaculati sunt in uia, qui ambulant in lege domini. Beati qui scrutantur martyria eius, in toto corde exquirunt eum. Item dominus in euangelio, ultor ipse persecutionis nostræ & remunerator paßionis: Beati eritis, inquit, qui persecutionē paßi fueritis propter iustitiam, quia ipsorum est regnum cœlorum. Et iterum: Beati eritis cum odio uos habuerint homines, & separauerint uos, & expulerint, & maledixerint nomini uestro quasi nequam propter filium hominis. Gaudete in illo die & exultate, ecce enim merces uestra multa est in cœlis. Et iterum: Qui perdet animam suam propter me, hic saluabit. Nec solos animaduersos & interfectos pollicitationis diuinæ manent præmia, sed etiam si ipsa paßio fidelibus desit, fides tamē integra atq; inuicta perstiterit, & contemptis ac relictis suis omnibus Christum se sequi Christianus ostenderit, ipse quoq; à Christo inter martyres honoratur, pollicēte ipso & dicente: Nemo est qui relinquat domū, aut agrum, aut parētes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum dei, & nō recipiat septies tantum in isto tempore, in seculo autem futuro uitam æternam. Item in Apocalypsi hoc idem loquitur: Vidi, inquit, animas occisorum propter nomen Iesu & sermonem dei, & cum primo loco posuisset occisos, addidit dicens: Et

Matth. 5.

Luc. 18.

Apoc. 20.

quicunque imaginem bestiæ non adorauerunt, nec acceperũt inscriptionem in fronte aut in manu sua, quos uniuersos à se in eodem loco simul uisos coniungit & dicit: Et uixerunt & regnauerunt cum Christo. Viuere omnes dicit & regnare cũ Christo, non tantum qui occisi fuerint, sed & quique in fidei suæ firmitate & dei timore perstantes, imaginem bestiæ non adorauerunt, neque ad funesta eius & sacrilega edicta cõsenserunt. Plus nos accipere in paßionis mercede, quàm quod hic
1.Cor.12. *sustinemus in ipsa paßione, probat beatus apostolus Paulus, qui dignatione diuina usque in tertium cœlum atque in paradisum raptus, audisse se inenarrabilia testatur, qui occulta fide Iesum Christum uidisse se gloriatur, qui id quod & didicit &*
Rom.8. *uidit maioris conscientiæ esse ueritate profitetur. Non sunt, inquit, condignæ paßiones huius temporis ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quis ergo non omnibus uiribus elaboret ad tantam claritatem peruenire ut amicus dei fiat, & cum Christo statim gaudeat? ut post tormenta & supplicia terrena, ad præmia diuina perueniat? Si militibus secularibus gloriosum est, ut hoste deuicto redeant in patriam triumphantes: quanto potius & maius est, deuicto zabulo ad paradisum triumphantes redire, & unde Adam peccator eiectus est, illuc prostrato eo, qui antè deceperat, trophæa uictricia reportare? offerre deo acceptißimum munus, incorruptam fidem & uirtutem mentis incolumem, laudem deuotionis illustrem? comitari eum, cũ uenire cœperit uindictam de inimicis recepturus, lateri eius aßistere, cum sederit iudicaturus? cohæredem Christi fieri? angelis coæquari? cum patriachis, cum apostolis, cum prophetis cœlestis regni poßeßione lætari? Has cogitationes quæ persecutio potest uincere, quæ possunt tormenta superare? Durat fortis & stabilis religiosis meditationibus fundata mens, & aduersus omnes diaboli terrores & minas mundi animus immobilis perstat, quem*

futurorum

futurorum fides certa & solida corroborat. Clauduntur oculi in persecutionibus terrae, sed patet coelum: minatur antichristus, sed dominus Christus tuetur: mors infertur, sed immortalitas sequitur: occiso mundus eripitur, sed restituto paradisus exhibetur: uita temporalis extinguitur, sed aeterna reparatur. Quanta est dignitas & quanta securitas, exire hinc laetũ, exire inter pressuras & angustias gloriosum, claudere in momẽto oculos, quibus homines uidebantur & mundus, & aperire eosdem statim ut deus uideatur & Christus, tam uelociter migrandi quanta uelocitas ut terris repentè subtraharis, & in regnis coelestibus reponaris? Haec oportet mente contemplari & cogitatione, haec die ac nocte meditari. Si talem persecutionis dies Christi militem inuenerit, uinci nõ poterit uirtus ad praemium prompta. Vel si accersitio antè praeuenerit, sine praemio non erit fides quae erat ad martyrium parata. Sine damno temporis merces deo iudice redditur, in persecutione militia, in pace conscientia coronatur. Amen.

Libelli de exhortatione martyrij
FINIS.

INDEX RERUM AC SENTENTIARUM, QUAE SUNT NOTATU DIGNAE IN HOC OPERE.

B

Bonis

Concordia

Ianus

fr, a fre p sequ. io. e

A B. CAECILII CYPRIANI
per D.Eusebium Hieronymum.

CYPRIANVS Afer primũ gloriose rhetoricam docuit, exinde suadente presbytero Cæcilio, à quo & cognomẽtum sortitus est, Christianus factus, omnem substantiam suam pauperibus erogauit: ac post non multum ctus in presbyterum, etiam episcopus Cartha- stitutus est. Huius ingenij superfluum est indi- uum sole clariora sint eius operã. Passus est sub & Galieno principibus, persequutione octaua: o Romæ Cornelius, sed non eodem anno.

INDEX RErum ac sententiarum, quæ sunt notatu digna in hoc opere.

Bonis

Concordia

Ianus

I

L

M

FINIS.

VITA B. CAECILII CYPRIANI
per D. Eusebium Hieronymum.

YPRIANVS *Afer primũ gloriose rhetoricam docuit, exinde suadente presbytero Cæcilio, à quo & cognomẽtum sortitus est, Christianus factus, omnem substantiam suam pauperibus erogauit: ac post non multum temporis, electus in presbyterum, etiam episcopus Carthaginensis constitutus est. Huius ingenij superfluum est indicem texere, quum sole clariora sint eius operã. Passus est sub Valeriano & Galieno principibus, persequutione octaua: eodem die, quo Romæ Cornelius, sed non eodem anno.*

